

Fondazione Diabete To
Museo del Diabete
Libri Antichi

. 64

GARGANO MICHELE
LEGATORE di LIBRI
Via Monte di Pietà
N° 12 TORINO

**84 HIPPOCRATIS Aphorismi, atque praesagia. Latina versa cum recognitione & notis
Andreae Pastae.. accedit Prolegomena - Venetiis, Bassaglia, 1784 - In 12° pergamena
d'epoca, pp. XLVIII-374. L. 450.000**
**(Bruni-Celli, Bibl. Hippocratica, 3285; Waller, 4523) Bella edizione dei celeberrimi aforismi
editi ed annotati da Andrea Pasta.**

21.V.1977

A Bruno Buni;
per il compleanno
di Karl.

ami e Claus

B 508

HIPPOCRATIS APHORISMI,

ATQUE PRÆSAGIA

LATINE VERSA

Cum Recognitione, & Notis

ANDREÆ PASTÆ

BERGOMATIS.

Editio novissima ab Auctore emendata,
& Observationibus quampluri-
mis Medicis aucta.

Accedunt huic ipsi editioni

PROLEGOMENA,

*In quibus de Aphorismorum Præfagiorumque
Auctore, de utrorumque scriptorum præstan-
tia, deque sententiarum in eisdem conten-
tarum usu differitur.*

VENETIIS, MDCCLXIV.

Apud Jo: Baptistam Novelli,

Superiorum Permissu, ac Privilegio.

Hippocrates toto vitæ tempore; dum alia
multa opera scriberet, sententias, quæ
occurrerent dignæ, ut in omnium stu-
diosorum ore essent, utpote verissimæ,
& cum ratione, tum etiam experimen-
to confirmatissimæ, in quacunque me-
dicinæ parte essent, excipiebat, exce-
ptasque omnes in hoc opus Aphorif-
morum congeffit; quas ego perinde
memoriter discere discipulis meis sua-
deo. Nam ita nulla in parte præcepto-
rum medicinæ erunt inopes. *Valle-
sius, comm. sect. 1. aphor. Hipp. 1.*
Quemadmodum Hippocrati summa sem-
per apud medicorum filios fuit aucto-
ritas: ita inter opera, quæ posteritati
reliquit, Aphorismi maxime, aurei
sane illi, rotundi, & ab omnibus me-
dicæ artis cultoribus memoriæ merito
imprimendi solent commendari, *Ad.
Erudit. ann. 1684. pag. 429.*

P R Æ F A T I O.

CUM ea quæ in aphorismos scribuntur, idest contractis brevibus concisisque sententiis enarrantur, obscura ferme sint atque ambigua, nec paucis verbis explicari satis dividique queant; operam dedi, ut Hippocratis aphorismos atque præsentia, quæ semel edidi strictim exposita, paulo plenius explanata iterum pervulgarem. Secutus igitur ordinem in prima editione servatum ad singulos aphorismos, singulaque præsentia explicationem postulantia, notas apposui, productiores quidem ad ea, quæ majorem in medendo usum atque utilitatem habent, contractiores, quæ minorem. Ideoque de ea medicinæ parte ubi disputatur, quæ quia ad alendos ægrotantes pertinet dietetices appellatur, cum apud nos hodie minus excolatur subtilius, neque ad curanda, ut Hippocrates consueverat, febricitantium corpora, sed

sed ad eadem conservanda tantummodo prescribatur; nihil præter veteres notas, quibus satis ea res explicatur, addendum esse existimavi. Neque uberiores ibi explicationem adhibui, ubi morbi indicantur cuique ætati, annique tempori, aerisque familiares statui; descriptionem morborum notis jam exstantibus comprehensam sufficere posse ratus, ne scilicet aut non necessariis, aut etiam commentitiis inanibusque sententiis magnitudo voluminis cresceret, quæ rejicere sola per se plurimos consuevit.

Reliqua vero loca, unde aut propria morborum signa sumuntur, aut auxilia petuntur morborum, aut signa præsagiendi futura per morbos emanant, fusiori interpretatione conatus sum aperire, nonnullas emendando notas, plurimas augendo, novas etiam apponendo plurimas, conquisitis undique, electisque medicis præceptis ac monitis. Quorum sane maximam partem ex ipsius medicine parentis Hippocratis, ejusque interpretum principium libris

v

excerpsi, cetera vero ex quotidiana
mea observatione deprompsi, longo-
que usu artis. Aliquot praterea
morborum historias adjunxi, per-
spicua brevitate exaratas, omnique
prorsus ratiocinatione remota, ut
ipsa re veritas exquiratur, naturaeque
mutationes pernoscantur ac motus.

Mihi nanque quammaxime ca-
vendum esse proposui, ut physiolo-
gicas disputationes in notas inve-
herem meas; tum quia caussarum
investigatio, quæ ex conjectura pen-
dens perdifficili ac lubrica, spem
sepe fallit, tum quia Hippocratis
instituto morique consentaneum esse
duxi, si opinionum comentis, quæ
dies delet, rejectis, tanti viri do-
gmata infinito labore naturaeque
assidua notatione parata, ejusdem
naturæ judiciis animadversionibusque
explanarem, quæ nullis seculorum
ætatibus mutantur. Quibus credi-
biliter ductus rationibus agebat Car-
danus in Hippocratis progn. „

„ Hippocratem quero, quoniam
„ plurimam continet veritatis; o-
„ portet igitur veritatem inquirere,

„ non verborum expositionem „

Demum diligenter curavi, ut involuta quæque sic evolverem, sic ea quæ obscura sunt patefacerem, ut quid quæque dictio, ac quæque vox sonet, vel ii facile intelligant, qui ad medicinae studium ingrediuntur, nedum qui jamdiu ingressi sunt, pro quibus utrisque expositionem hanc meam potissimum edidi, adiecto multo locupletiori rerum indice, quo facilius res ipsæ, earumque significationes ac usus, morborumque descriptiones, quæ non ubique exstant, inveniri queant.

IN APHORISMOS, PRÆSA-
GIAQUE HIPPOCRATIS
PROLEGOMENA.

ANtequam ad aphorismorum
explicationem transeamus,
investiganda sunt quædam: pri-
moque quærendum de aphorif-
morum præfagiorumque aucto-
re, deinde de horumce scripto-
rum præstantia, post de modo
quo prodita in iis dogmata sunt
accipienda. Ad primum quod
attinet, aphorismos, quos *Celsus*
recitat, haud uno in loco *Hip-
pocrati* tribuit. *Galenus* aphorif-
morum librum inter *Hippocra-
tis* scripta genuina reponit. *E-
rotianus*, & *Suidas* in numero
eorum, quæ ab *Hippocrate* exa-
rata sunt, eundem recipiunt:
Cooque eum ipsum *Hippocrati*
vindicat *Oribasius* (a) auctorita-
te

(a) Ignoratur, quisnam hic auctor
fuerit, qui sub *Oribasii* nomine a-
phorismos interpretabatur *Hippo-
cratis*. Latinum, Christianumque
scriptorem putat fuisse *Fabricius*,
Bibl. Græc. vol. 12. p. 644.

viii

te fretus Rufi, Lyci (a) Pelopis, aliorumque multorum: atque, aphorismos Hippocratis apud Græcos, Latinosque (b), „ ex studiodissima Coi opera, & „ sollicita indagine inclaruisse „ .
Ex quo plures antiquos habuere interpretes; nam Galenus Marinum nominat, Heraclidem, Hyerophilum, (c) Bachium, Sabi-

(a) Hic est ille Lycus Macedo; quem non minori convicio Galenus afficit, quod ab Hippocrate nonnumquam recesserit, quam Thessalum, Julianumque vexet, quorum ille cum Hippocratem, tum antiquos impudentissime contempsit omnes; hic quadraginta octo libros adversus Hippocratis aphorismos conscripsit. Singuli porro videntur Hippocratis physiologicas disputationes potissimum improbasse.

(b) Oribasius in præfat. comm. aph. Hipp. pag. 3. edit. Venet.

(c) Schultzius, Hist. med. period. 2. cap. 3. exemplaria Galeni putat esse corrupta, comm VII. aphor. 64. legendumque esse: ὁ Ἡρόφιλος Βαρχεῖος Herophileus Bachius; nequaquam autem: Ἡρόφελος, ὁ Βαρχεῖος Herophilus Bachius; quod nusq.

binum, Zeuxim: Oribasius Galenum recenset, *Lycum, Domnum, Attalionem, Pelopem*. His ipsummet *Oribasium* addere possumus, atque *Philothaum* (a), omiſſis recentioribus, quorum tantus est numerus, ut affirmare audeat *Martianus* (b), „ nullum esse in re literaria opus quod plures habuerit expositores, quam liber aphorismorum „ Quem tamen is ipse *Martianus* nonnullis aliis

nuſquam conſtet, fuiſſe interpretem *Hipp. aphorismorum Heropilum*. Id tamen non ſine dubitatione acciperem: nam alibi nuſquam *Galenus*, quum *Bachium* nominat, *Herophilum* ei, aut *Herophileum* affigit.

(a) *Theophilum* appellat *Fabricius*, *ibid.* pag. 649. medicum protospatharium, eundemque monachum, ac philoſophum ex antiquis codicibus. Ceterum præter *Galen*i, *Oribasii*, *Philoteique* interpretationes, veterum interciderunt reliquæ; nec ſuperſunt niſi quædam *Lyci* fragmenta in operibus *Galen*i.

(b) *Prefat. annot. ad lib. I. aphor. Hipp.*

X
aliis [a] ei suffragantibus, ex variis *Hippocratis* præceptis mavult esse conflatum, quam ab *Hippocrate* scriptum; cum tanti auctoris gravitati convenire non videatur, selectiores sententias hinc inde colligere, quæ, si totum opus respicias, nec methodum, nec doctrinæ perfectionem continent. Præter quam quod manifeste apparet, quamplures sententias ex aliis *Hippoc.* libris in præsens opus translatas, longe perfectiores in proprio fonte reperiri;

(a) Nec enim, inquit *Vossius* de philof. pag. 83. a vero abludit eorum opinio, quæ ab alio ex variis *Hippocratis* operibus bono judicio excerptos aphorismos arbitratur. Hæc quoque de iis habet *Schelhammerus*, *Introduc. in art. med. Conringii* cap. 3. p. 121 „ Rectius se habent „ intellige, quam cetera pathologica „ *Hippocratis* „ aphorismi, in quibus „ plurima incomparabili *Hippocratis* „ ingenio digna continentur: quamvis etiam de his, an ab *Hippocrate* „ eo, quo nunc extant, ordine sint „ editi; & non potius post ipsius obitum ab alio collecti, merito possit „ dubitari „

viri; nec paucasque esse, quæ aphoristice descriptæ mendacio non carent, quæ juxta proprii loci descriptionem indubitatam veritatem continent. Hæc ille.

At non probat, aphorismorum librum ex sententiis hinc inde descriptis fuisse confectum. Æique enim quis dixerit, aphorismos ex aphor. libris fuisse translatos in reliquos libros. Nec video cur *Hippocratis* gravitati adversetur, se dogmata, quæ sparsim scripserat, in unum opus, quo facilius perdiscerentur, contulisse. Quod ipsum scimus a viris præstantissimis non sine laude, atque utilitate factum. Quod si præposteram sententiarum dispositionem *Hippocratis* famæ nocere posse arbitretur: nullus eorum, qui ei inscribitur, non nocebit liber. Quotus enim quisque est reliquus, qui plane hoc vitio careat? Neque doctrinæ imperfectio, quam urget, quemquam movere debet. Etenim cum aphoristice ea tradatur, id

est angustis concisisque sententiis enuncietur, sic est in suo genere absoluta, atque perfecta, ut non sit, quod amplius quærat. Ad hæc emendationes quas ipse e propriis, ut ait, fontibus petit, exiguæ porro minimæque sunt, inque tanto perspicuarum sententiarum numero paucae, ut nullæ esse videantur. Postremo cum, non *perpaucas sententias mendatio non carere*, affirmaverit, videtur potius gloriosa quam vera locutus. Nusquam enim quod dicit probat: ac ne *Galenum* quidem, quem sæpe carpit, jure semper meritoque carpit.

Ceterum siqua falsa in aphorismis occurrunt, si inania, si obscuriora, si præpostere distributa, si bis scripta, si pignantia, qualia vel in reliquis *Hippocratis* scriptis offendimus, non est cur mirerur: (a) „ cum post tot a-

ma-

(a) Auctor præfat. ad edit. græc. lat. aphor. *Hipp.* Gaesbekjan. Lugd. Bat. Videndus quoque *Le Clerc in Hi.*

„ manuensium (quorum multi sive
 „ in transmutandis literis , vel vo-
 „ culis omittendis , vel in qui-
 „ busdam marginalibus in textum
 „ admittendis , culpa non vacant)
 „ manus ad nos demum pervene-
 „ rint „ ; cumque potissimum in-
 venti sint , qui ausi sunt (a) com-
 plura in vetustissimis scripturis
 immutare , iisque (b) non pau-
 ca

Histoir. de la Medec. part. 1. lib.
3. chap. 30. p. m. 231.

(a) *Dioscorides , & Artemidorus Ca-*
pito Alexandrini , cum Hadriano
imperante Hippocratis scripta edi-
dissent , complura quæ minus intel-
ligerent immutarunt , auctore Ga-
leno , op. class. 7. pag. 197. Græci
licet fuerint , aut ibi degerint , ubi
græco sermone loquerentur .

(b) *Vid. Galenus comm. V. aph.*
62. Id. debuerat animadvertisse Ca-
puanus , aut saltem meminisse , di-
xisse se , Sermone 4. pag. m. 108.
scriptorum Hippocratis partim ef-
se deperdita , partim defectuosa &
mutilata , partim adulterina , atque
interjecta vel a discipulis , vel a
quibusvis aliis : quorum oblitus , ut
maledico dente infectetur Hippocra-
tem , ejusdem aphorismos invadit ,
 ger-

ca de suo addere : quorum nonnulla *Galenus* ex se rejicere conatus est, nonnulla quoque ex probatissimorum interpretum auctoritate, qui quaecunque ab *Hippocratis* mente, & elocutionis modo deficerent, optime callebant.

Tanta porro est aphorismorum praestantia atque utilitas, ut nisi credere velimus, aphorismorum librum, ut ὑπερβολικῶς *Suidas* scripsit *humani vim ingenii superare* : ratas tamen firmasque laudes habere debeamus, quas *Martianus* iis tribuit, inquiens : inter omnes libros, qui *Hippocratis* nomine inscribuntur praesens opus aphorismorum omnium consensu principatum tenet. In eo enim praeclariores sententiae comprehenduntur, quae per universam *Asclepiadum* doctrinam disseminatae eam illustrent & exornant, in unum redactae, hoc opus nunquam satis admirandum constituunt. Et
fa-

germanos esse ratos, integros, incorruptosque omnes.

fane quid præclarius *Hippocrates* observatione diuturna notaverat, quidquid (a) sparsim scripserat, quidquid a præceptoribus traditum (b), atque a majoribus

(a)

(a) Vid. *Galen. de crisib. I. cap. 6.*

(b) Præceptores habuit *Hippocrates* parentem, nomine *Heraclidem*, *Gorgiam* rethorem, *Herodicum* medicum *Gorgia* fratrem; qui jam inventam non invenit gymnasticam; sed modum curandi morbos gymnastica, *Plato de rep. & Democritum*, si fides *Tzetze, chiliad. 7. hist. 155.* Sed nihil minus sapiunt *Hippocratis* scripta, nedum aphorismorum liber, quam *Democriteam* philosophiam, *Herodicique* medicinam, si tres *de diata* libros exceperis, scriptumque *de insomniis*, quæ scite *Clericus l. c. cap. 13. Herodico* tribuit. Quin *Herodici* methodus *6. epid. sect. 3.* vehementer damnatur. In causis morborum eruendis *Hippocrates* sequitur *Heracleti* dogma de igneo principio, si quidem id ipsum posuerit *Heraclitus*, ut scribit *Laertius de philos. vit. lib. 9. p. m. 306. & non aerem*, ut quidam rebantur, notante *S. Empirico adv. mat. pag. m. 304.* Fortasse quoque primarum qualitatum doctrinam ab *Alcmaone* sum-

psic

[a) acceptum, respondere didicerat,
in

psit *Hippocrates*, de quibus *Plutarchus de nat. lib. 5. cap. 30*. In morbis vero curandis ita Pythagoricos *Hippocrates* sequitur, ut, nisi dixeris cum *R. Abr. in cabal. histor. apud Genebrard. Hippocratem*, repugnante ratione temporum, *Pythagora* fuisse discipulum; sectatorem certe negare nequiveris, quod ex diæterica ejusdem curandi ratione liquet, dierumque doctrina criticorum exculta.

(a) Hos inter erat *Hippocrates Gnosfidici* filius avus *Hippocratis* nostri, cui *de fracturis* tribuitur liber; proavus *Gnosfidicus* medicus, *epist. Hippocr. ad Philopam.* abavus nomine *Nebrus* itidem medicus, *erat. Thesal. ad Atheniens.* alique cum ejusdem *Nebridi* generis, tum alius *Æsculapici*. Neque enim quis recte senserit, si, *Plinio, lib. 29. cap. 1.* *Isidoroque, Orig. lib. 4. cap. 3.* a bello Trojano ad Peloponnesiacum medicinam latuisse opinantibus, censeat nullos tum temporis existisse medicos: nam & existisse medicos ex *Cyropæd. Xenoph. lib. 8.* & plura medicorum scripta ex ejusd. *De fac. & dic. Socrat. lib. 4.* constat; sed claros non fuisse ex *Celso* liquet, *Prefat. lib. I. omnes.*

in (a) unum librum contraxit,
quem

mnescque obscuravit *Hippocrates*,
ut *Homerus* poetas *Sexti* iudicio
Empirici l. c. pag. 35.

(a) *Stupanus* putat, *Hippocratem*
in aphorismos contulisse e templo
Æsculapii remedia: crematoque
jam templo clinicem instituisse *Var-*
ro credidit apud *Plinium*. *Strabo*
cremati templi non meminit, sed
ex descriptis ibi curationibus ea
Hippocratem agitasse, ait, dici, quæ
ad victus rationem pertinent: φα-
σι δὲ Ἰπποκράτῳ μάλιστα ἐκ τῶν
ἀνακειμένων θεραπειῶν ἐνταῦθα γυμ-
νάσασθαι τὰ περὶ τὰς διαίτας Lib. 14
pag. m. 755. *Tzetzes* scribit *Hippocra-*
tem bibliothecam cremasse *Coorum*;
Gnidiorum Andreas apud *Soranum*.
Ex quo *Capuanus* nedum plagia-
rium *Hippocratem*, sed & indoctum
appellat. At dissipatur calumnia
ex accusatorum inconstantia. Verifi-
mileque non est, pro suis vendi-
tasse curationes *Hippocratem* in
templi parietibus inscriptas depi-
ctasque in tabulis, adeoque in ocu-
lis omnium positas. Multo minus
se seu templum, seu bibliothecam
combussisse: nam quis credet, ait
Schulzius l. c. pag. 210. tanti cri-
minis reo cives suos anniversarium
sacrum celebrasse, quod ad suam
us.

quem *Soranus* partes divisit (a) in tres, *Rufus* in quatuor, *Galenus* in septem: quarum quintam partem bifariam distribuit *Oribasius*, ut sextum librum muliebria constituent: inque eo duos interjecit aphorismos prorsus vanos absurdosque, qui in ceteris exemplaribus non leguntur impressis.

Germana porro *Coi* effata septem hisce libris comprehensa egregia quidem sunt omnia, sed alia aliis præstantiora. Miranda plane sunt præcepta (b) de victu ægrotantium, quæ prima aphorismorum sectione traduntur. Ea quippe natura dictasse videtur *Hippocrati*: nam cibi fastidium, quod

fer-

usque atatem factum fuisse apud Soranum legimus?

(a) Vid. *Oribasii præfat. ad Hipp. aphor.*

(b) Mirum est præcepta isthæc de victu aliquantulum laudasse *Capuanum*, qui *Hippocratem* petulantissime despicit, contemnit, irridetque ingeniosus quidem, at elatus homo, captiosusque, atque audax.

ferme morbum comitatur vigen-
tem, naturam cibum averfari,
ægriusque coqui ac digeri ea quæ
ingesta sunt, indicat; perturbata-
que nos docet natura victum per
id temporis esse subtrahendum:
incipiente vero morbo, aut jam
inclinato, quibus temporibus mi-
nor esse solet cibi averfatio,
majorque robur ventriculi, ex-
hibendum esse paulo pleniorum.
Plurimi quoque facienda sunt
dogmata, quæ de purgatione
ad acutos morbos adhibenda pro-
duntur. Hæc nanque, cum pur-
gationem, nisi materia turgeat,
dissuadeant, materiamque ut
plurimum non turgere declarent,
una præcipiunt, ut plurimum a
purgatione nobis esse cavendum.
Quod si hujuscemodi præceptis
addideris, nusquam *Hippocratem*,
ubi de acutis peracutisque agit
morbis, sanguinis detractionem
nominasse: victus vero rationem
sæpe fufusque fuisse persecutum
(nam & *ὑπερπείαι* curationes vi-
ctum significant, auctore Ori-
ba-

basio, I. *aphor.* 5.) facile intelliges eundem *Hippocratem* (a)
vetustiorum *Ægyptiorum* (b]
Py-

(a) Horum medicinam ostendit *Iso-*
crates in laude *Busiridis*. Scribit
enim, Sacerdotes multis vitæ com-
moditatibus fruente inveniisse me-
dicinam, salutarem quidem, quæ
in victus ratione consistit, non
ancipitem, quæ periculosis phar-
macis curat: ex quo & saluberrime
& diutissime eos ait vivere. μεθ'
ὧν βιοτεύοντες τοῖς μὲν σώμασιν
ἰατρικὴν ἐξευρόν ἐπικουρίαν οὐ δια-
κινδυνευομένοις φαρμάκοις χρωμένῃ,
ἀλλὰ τοιούτοις, ἃ τὴν μὲν ἀσφα-
λειαν ἔχει ὁμοίαν τῇ τροφῇ τῇ κατ'
ἡμέραν, τὰς ἢ ἀφελείας τηλικαύ-
τας, ὥς τε ἐκείνους ὁμωλῶγουμένους
ὑγιεινοτάτους, καὶ μακροβιωτάτους
εἶναι.

(b) *Jamblicus*, de vita *Pythagor-*
cap. 29. de *Pythagoreis* locutus ait;
eos maxime excoluisse partem diæ-
tetica, pharmacis minus, & vix
alibi quam in vulneribus ulceribus-
que curandis usos fuisse, unguentis
& cataplasmatibus, magis quam re-
liquos, curasse. Hanc eandem *In-*
dorum esse medicinam, *Strabo* re-
fert, lib. 15. pag. m. 818. his ver-
bis: τὴν δὲ ἰατρειάν διὰ σιτείων τὸ
πλεον, οὐ διὰ φαρμάκων ἐπιπείλει-

Pythagoreorumque fere instituisse
 vestigiis, quibus præcipuum erat
 diæta ad morbos remedium. Quæ
 sane medendi methodus, qua na-
 tura nec importuno victu one-
 ratur, nec medicamentis a co-
 ertione, subindeque etiam avo-
 catur a crisi, non modo ejus-
 modi crises efficere poterat, ut
 adjutricem medici manum vix
 unquam exposcerent, sed etiam
 (a) certiore reddere dierum

(a)

σθαι. τῶν φαρμάκων δὲ μάλιστα
 εὐδοκιμεῖν τὰ ἐπὶ κρίσει, καὶ τὰ
 καταπλάσματα. τὰλλα δὲ κα-
 κουργίας πολὺ μετέχειν ἐστὶν, *artem*
eorum medendi in victus ratione esse
positam, nequaquam autem in medi-
camentis, præter inunctiones & ca-
taplasmata: cetera quippe maleficio
non vacant.

(a) Observatio crīsum, dierumque
 criticorum cur non æque nobis at-
 que antiquis respondeat, causam
 affert *Schulzius*, in climatū di-
 verso victus genere, diversaque
 medendi methodo. Etenim *Hippo-*
cratis ævo, idem inquit pag. 250.,
 vix nisi diætetrica adhibebantur;
 sicque natura sibi magis sub tali me-
 di-

„ dico, quam apud nos relinqueba-
 „ tur qui in accutis pharmacis præ-
 „ cipue pugnamus, alexipharmacis
 „ sanguinem incendimus, sanguinis
 „ missione sæpe etiam non parum
 „ turbamus: prorsus ut miraculo pro-
 „ ximum videri debeat, si nobis
 „ non eadem agitantibus eadem eveni-
 „ rent,,. Iteratas sanguinis detra-
 ctiones accusat *Clericus l. c. p. 205.*
Schelhamerus regiones nostras Græ-
 cia frigidiores. At Scythia longe
 frigidior, quam Germania, quam
 Anglia erat; attamen scimus, non
 in ea minus quam in Lybia, vera
 fuisse observata *Hippoc., pran. lib.*
III. n. 41.

(a) *Asclepiadem* dierum criticorum
 doctrinam repudiasse ait *Celsus lib.*
3. cap. 4. Caliusque acut. lib. 1.
cap. 14. Celsus ipse omnem dierum
 delectum, discrimenque sustulit.
 Quod cum facit, non tam effectum
 dierum persequitur, quam effectus
 causam a *Pythagoricis* numeris du-
 ctam. Nos vero non vim ullam
 mysteriumque numerorum agnosci-
 mus, sed naturam miramur, quæ
 alio dierum numero salutes fere
 edit motus, alio autem infidos exi-
 tiososque. Id ipsum deprehendisse
Archigenem, Heraclidem Tarentium,
Phi-

a Pythagora acceptam experimentis firmavit *Hippocrates*, nec repudiavit *Galenus*, licet ab ejusdem medicina deflexerit (a).

Ex

Philotimum, *Dipblem*, aliosque experientissimos viros testatur *Galenus*, de dieb. decret. cap. 2.

(a) Hujus rei certiores nos faciunt germani epidemiorum libri primus tertiusque; in quibus cum plures acuti morbi describantur, nec sanguinem nisi semel Anaxioni missum fuisse legamus, tamen longe sapius eundem in iis detractum fuisse, arbitratur *Galenus*, ut ne videretur ipse, qui phlebotomiæ indulgebat, a tanti viri fama usuque discessisse. Verum si *Hippocrates* ne minima quidem remedia silet adhibita, qui sanguinis detractionem, si plus semel usurpasset, reticere potuerit? vide plura *le Clerc* pag. 204. ed. *Amstel.* 1723. Sola diæta usum *Hippocratem* ad morbos curandos *Schellhammerus* ait, fuisse, *Introd. Convin.* c. 6. pag. 231. quem quidem hic idem improbat eadem accedente *Barbero*, *essai sur la conform. de la medic. chap. 1. pag. 56.* *Hippocratis* ævo vix nisi diæterica fuisse tentata ab morbos percurandos supra affirmantem attulimus *Schulzi-*

Ex quo satis *Naldium* mirari non queo medicum cubicularium *Alexandri VII.* Pontificis maximi, qui minus ob cognitam, comprehensâque methodum medendi Hippocraticam, in eam miserabiliter opinionem delapsus est, ut putaret, aphorismos *Hippocratem* non ad medicos scripsisse erudiendos, sed ad eos instruendos, qui interea dum medici abessent ab ægrotante, eidem ii operam studiumque navarent. Itaque & se tenuit *Hippocrates*, quin naturæ motus, quorum vim magnam (a) in morbis curan-

rum. Clericus ait, princeps & sæpe unicum fuisse diætam *Hippocrati* ad morbos remedium, pag. 190. & 206. cit. edit. discrimenque inter *Hippocratis*, *Galenique* medicinam statuit, pag. 660.

(a) *Folius* apud *Bartholin. cont. I. epist.* 61. *Genga* in præfat. ad anat. chirurg. & *Barker. l. c.* pag. 55. seqq. Infimulare non verentur *Hippocratem*, quod cum duo & quadraginta curasset ægrotos, septemdecim tantummodo servasset, ut videre est in I. & III. epid. lib. Quid? nonne
pau

randis pernoverat, prohiberet
& ejusdem conatum mutatio-
numque spectator venatorque di-
ligens internoscendorum morbo-
rum notas, signaque e sputis,
sudoribus, urinis, dejectionibus,
multisque ex aliis tradidit, qui-
bus perniciofa secerni a saluta-
ribus possent. Longe vero cete-
ris excellunt ejusdem præfagien-
di præcepta, quippe quæ vel ab
iis [a) optima judicata sunt,
qui *Hippocratica* curandi moni-
ta institutaque mutarunt. At-
que ea quidem hic loci strictim
summatimque traduntur, arti-

**

CU-

pauciores etiam liberasse potuerat
aut ducta medicamentis alvo, aut
vena secta? Nonne aliquando febres
incidunt pessimæ, quæ omnem dex-
teritatem eludunt artificum? Non-
ne præteritis annis vix ulli sa-
nabantur pleuritici, quibusdamque
in locis ne unus quidem e multis,
servatis licet *Tribleri* monitis? Sed
ingenuus ille vir non reticuit, quos
restituere nequivit. Nostri sæpe glo-
riosos casus prædicant, infelices si-
lent, dubiaque remedia pro certis
exploratisque venditant.

a) *Celsus*, lib. 2. præfat. pag. 41.

culatim vero distincteque in libro præsagiorum: qui cum ceteris scriptis, qui *Hippocratis* nomine inscribuntur, ordine & gravitate plurimum præstet, nemo est, inquit *Mercurialis lib. progn. pag. 85.* „ qui *Hippocratis* esse neget: immo vero, si quid est, in quo ipsum admirari oporteat, plane hæc pars est, quam omnes veteres medicos & maxime coluisse, atque in ea excelluisse constat „. Hunc porro librum partes in tres divisit *Galenus*: in quorum singulis ex certis signis multorum morborum qui acuti nominantur, natura describitur, & longe plurima præcepta dantur salutarem mortiferumque reliquorum exitum, brevemque & longum, facilem difficilemque prænoscenti.

Atque utinam *Cous* signa ex pulsu addidisset, quibus futura prænunciare possemus. Sed nobis ea reticuit aut quia (a) ipsi minus no-

(a) Non est ferenda silentio *Capua-*
ni

nota perspectaque fuerint, aut quia fallaciora esse crederet, quam ea quæ ex ægrotantis spiritu, multisque ex aliis duxerat. Plurimi tamen esse facienda ex pulsu signa, nemo ignorat, qui satis sit in medicorum artibus exercitatus. *Celsusque* ipse quamvis (a) fallacissimas res venas

**

2

no-

ni malitia, qui, ut *Hippocratem* sibi ipsum probet contradixisse, ex diversis *Hippocratis* scriptis eruit purgantes sententias; ut cum ipsum ignorasse pulsum ostendat, loca quæ ex pulsu notas habent, ex iisdem scriptis non adducit, pag. m. 130. Veruntamen cum perraro fereque obscurius pulsus in *Hippocraticis* libris indicetur, constat hanc medicinæ partem omnium minime excoluisse cum vetustissimos medicos, tum vel ipsum *Hippocratem*, verique simile est, eosdem consuevisse minus ex pulsu febrem percipere, quam ex acri intensiorique calore corporis. Vid. *Gariopont.* de febribus, cap. 7. & *Stephan. Atheniens.* paragraph. 15.

(a) *Med. lib. 3. cap. 6. pag. m. 129.*

nominet, iis (a) tamen credidit. Legimusque, ante ipsum medicos (b) signa ex pulsu consuluisse ad futura prænoscenda. Quin ante *Praxagoram*, (c) *Herophilumque*, a quibus ma-

a) Vid. lib. 2. cap. 7. pag. 63. lib. 3. cap. 4. pag. 122. & cap. 19. p. 156. lib. 5. cap. 26. n. 8. p. 285. & n. 15. pag. 287. Cælius porro Aurelianus longe pluribus morbis ex pulsu addit signa; inque hac parte ceteros veteres superavit.

(b) Cicero antiquior Celso lib. 2. de divinatz. ait: *Medici signa quadam habent, ex venis, ex spiritu agroti, multisque ex aliis futura præagiunt.*

(c) Hic in musicos pedes pulsum descripsit per gradus ætatum, nimiam tamen propter subtilitatem desertus. *Plin. hist. nat. lib. 9. cap. 37. & lib. 25. 1.* Galenus quoque ad nimiam subtilitatem pulsum doctrinam reduxit, auctore *Coringio* *Introduct. cap. 6.* Vana pleraque in eadem doctrina deprehendit *Schelhamerus*; falsaque probat esse ex *Cleyero*, quæ de *Cinensibus* medicis morbos ex pulsu cognoscentibus prædicantur; & impossibilia, quæ auctor lib. de veter. cant. & viribus

maxime de pulsibus est elaboratum, prædictorum auctor (a), venarum contrectationem valere ait ad errores devitandos. (b)

Vix enim *ulla perpetua præcepta medicinalis ars recipit*. Ut injuria quidem perstringat *Capuanus Hippocratem* (ecquando autem non injuria perstringit?)

**

3

quod

rythimi, nimirum *Isaacus Vossius* ab Europeis expostulat, ut scilicet pulsum ad musicas leges describant. *Addit. ad introd. Coringii capit. 6. pag. 227. seq.*

(a) *Ἐπειτα τῇσι χερσὶ ψαύσαντες τῆς φασγῆς τε, καὶ τῶν φλεβῶν ἡσσόν ἐστιν ἐξαπατάσαι, ἢ μὴ θάωσαντα* Id est; deinde qui manibus contrectavit ventrem, ac venas, minus falli potest, quam qui non contrectavit, *Prædict. lib. 2. de pulsu quoque ut signo hæc habentur, 4. Epid. ἐν τοῖσιν ὀξυτάτοις τῶν πυρετῶν οἱ σφυγμοὶ πυκνότες: καὶ μέγιστοι. Acutissimarum febrium pulsus maximi, & celerrimi. Ibidemque: Ζώλου τῆ τέκτονος σφυγμοὶ τραμάδες, καὶ ναῦροι Zoili fabri pulsus tremuli imbecillique. Et lib. 2. morb. mul. σφυγμοὶ πρὸς χεῖρα ψαίροντες* Pulsus ad manum debiles:

(b) *Celsus, lib. 1. præf. pag. 17.*

xxx

quod observaverit omnibus omnino (a) febricitantibus victum non convenire humidum : nec [b] lethalem semper esse morbum in gravida muliere acutum ; nec (c) inedia senes sustinere universos : nec (d) elapsum per vulnus omentum perpetuo putrescere ; nec (e) quotidie febrem quamlibet discuti , eam licet quotidie excipiat rigor ; nec (f) semper citius finiri pleuritidem , in qua per initia excreatur , aliaque his similia . Quorum singula , reliquaque omnia , quæ in aphorismorum prælagiorumque libris occurrunt , præcepta , si vix ulla excipiantur , quæ inania falsaque sunt , ac admodum probabiliter aut interjecta (g) & adulterina , aut de-

(a) I. aph. 16.

(b) V. aph. 30.

(c) I. aph. 13.

(d) VI. aph. 58.

(e) IV. aph. 63.

(f) I. aph. 12.

(g) At ponamus ea quæ inania falsa-
que

depravata ; nemo ignorat, non
 esse accipienda ; ut perpetuæ æ-
 ternæque veritatis dogmata, sed
 ut observata, quæ ut plurimum
 vera esse res ipsa atque eventus
 ostendit, summorumque homi-
 num evincit auctoritas. Quid
 enim impudentius *Sinapio*? (nam,
 „ Verderius audiri non debet „
 „ quia secreta artis ignorat „ *Bar-*
 „ *tholin. cent. 3. epist. med. 4.)*
 „ qui in præfatione tractatus, cui
 „ titulus; *Absurda vera* (rectius
 dixisset ; *vere*) & *paradoxa de va-*
nitate, falsitate, & incertitudine
aphorismorum Hippocratis, libri
1. 2. 3. 4. ausus est effutire,
 observasse se, ut plurimum fal-
 lere aphorismos plurimos. Idque
 ut probet, singulis aphorismis
 notas apposuit vanis falsis incer-
 tisque refertas sententiis, captio-
 sis

**

4

fis

que sunt, perpauca tamen, germana
 esse incorruptaque, *Hippocratemque*
 interdum dormitasse, nunquid pro-
 pterea vaniloquum dicemus *Hippo-*
cratem, ejusque aphorismos divinos
 ironice cum *Capuano* appellabimus,

sisque ratiunculis, quas nemo prudens sine fastidio legerit; nedum refellere cogitaverit, cum *Hippocratis* (a) observationes fa-

(a) Hæ observationes philosophiam constituunt eam, ob quam auctor operis nuncupati; *L'esprit des nations* inquit lib. 1. cap. 7. Hippocrate le seul qui ait survecu a l'ancienne physique, également ancien & moderne: ob eamque omnium ferme gentium elogia consecutus est *Cous* sitque instar omnium illud *Baconis Hist. vit. & mort.* quum ait; „ Hippocrates *Cous* medicus „ insignis centum & quattuor annos „ vixit „ (hanc eandem ætatem posuere Tzetzes, & Svidas. Hanc ipsam ætatem Soranus nonnullis aridere scribit, aliis nonaginta annorum, aliis octoginta quinque, quos Schulzius sequitur, aliis demum centum & novem, quibus Castelanus adhæret) „ artemque suam „ tam longa vita comprobavit & honestavit; vir cum prudentia quadam „ doctus, in experientia & observatione „ ne multus, non verba aut methodos „ captans, sed nervos tantum scientiæ separans, & proponens. Plura hujus viri elogia habent *Fabricius bibl. græc.* *Meibomius, comm. in iusur. Hipp.* Tho-

facile se per se ipsas defendant
contra calumniatores quoscum-
que.

Ut igitur quædam eorum, quæ
generatim attigimus, particulatim
explicemus, sciendum est I. ge-
nerale præceptum esse auctore
Jacotio, comm. coac. pag. 247.

„ signa omnia, quæ boni ali-
„ quid, aut mali certo prænun-
„ ciant, firma & constantia esse
„ debere „. Nam & singultus nisi
(a) sit frequens, & præter con-
suetudinem continuus, (b) hepar
non indicat inflammatum: &
(c) strangulatio sine tumore,
nisi persisterit, febricitatem non
tollit: laboremque somnus si
semel tantum atque iterum (d)
faciat, mortem non præmonstrat
futuram.

**

5

II.

*Thomas Pope Blount, censur. celebr.
author. & Lindanus, op. Hipp. tom.
2. in fine.*

(a) Celsus lib. 2. cap. 7. pag. 62.

(b) Aph. Hipp. V. 58.

(c) Ibid. IV. 34. & 35.

(d) Ibid. II. 1.

II. Ubi aut suppuratio dicitur expectanda, sive (a) ob hypochondriorum tumorem, sive (*) ob destilationem, sive (b) ob dolorem ventris diuturnum, aut abscessus prædicitur futurus, aut (c) ex torminibus hydrops prænunciatur, aut quid aliud scribitur hujusmodi; subjiendum omnino est, *Galen*i iudicio (d) *nisi morbus hominem morte præripiat.*

III. Non ignorandum, convulsionem tam (e) ex vulnere, quam (f) ex epoto veratro ortam non ideo lethalem appellari quia perpetuo mortem afferat ægrotanti, sed quia periculosa res est, morteque sæpius finiri solita. Idem de quocunque alio morbo, morbi que signo, quod lethale esse dicitur, iudicium esto.

IV.

(a) Præfag. Hipp. I. num. 34.

(*) Aph. Hipp. VII. 38.

(b) Ibid. 32.

(c) Ibid. IV. 11.

(d) Comm. VII. aph. Hipp. 22.

(e) Aph. Hipp. V. 2.

(f) Ibid. 1.

IV. Neque singula, quæ lethalia dicuntur, sunt æqualiter metueda, sed alia aliis periculosiora, magisque mortifera. Etenim nonnullos (a) ex atræ bilis exitu convalescere observavimus morbo ineunte: vix ullos (b) eodem protracto, quum extenuata confectaque sunt corpora. Lethaliaque (c) cerebri, septi transversi, ventriculi, intestinorum, vesicæ, jecorisque vulnera interdum sanata fuisse novimus, numquam vero cordis, quæ in sinus penetrassent.

V. Causæ manifestæ vim signis detrahunt observante *Vallesio*, *comm. in Hipp. tom. 2. col. 325.* Nam dentium stridor, si consuetus accedat ad febrem, periculum minuit, quod (d) creat insolitus. Metumque extenuat si cui palpebræ (e) non com-
 ** 6 mit-

(a) Ibid. IV. 22.

(b) Ibid. 23.

(c) Ibid. VI. 18.

(d) Præfag. Hipp. I. n. 24.

(e) ibid. n. 14.

xxxvi

mittuntur per somnum, consuetudo dormiendi non commissis palpebris. Sine periculo quoque est pulsus perquam concitatus, exiguusque atque intermittens in eo, in quo talis inest per bonam valetudinem proprietas pulsus. Neque nos terrere debet frigidus frontis, faciei que sudor acutis in febribus, quandoquidem frigus contrahat sudor ab aere locisque frigidis. Neque perturbatus somnus (a) in iis, qui cum sani sint, conqueri, vociferare, exsurgere, ægrius spirare, timere, concutique solent per somnum. Nec demum anxietas, corporisque iactatio (b) ac pedum brachiorumque inconcina projectio, ubi hæc ipsa aut ab aeris æstu, aut a teneriore quadam molliorque vi animi proficiscuntur. *Sunt enim quedam, ait Celsus lib. 2. cap. proprietates hominum, sine quarum*

(a) Aph. Hipp. II. 1.

(b) Prælag. I. n. 14.

rum notitia non facile quicquam
in futurum praesagiri potest.

VI. Lethali cuique signo vim plura addunt, detrahuntque. Ac primo morbi qui dominantur similes: quod docuisse videtur Hippocrates, quum inquit (a): item popularium grassantium quoque morborum impetum observare oportet. Etenim vagantibus salutaribus morbis signa non perinde terrent lethalia, ac si grassentur mortiferi. Nam per id temporis ne bonis quidem fidendum est signis. Deinde etiam sputorum, dejectionum, urinarumque ratio. Si quidem cruditate vigente, quum acutis in febribus [b] urina fulva tenuisque profunditur, aut in pleuritide sputum tenuius album rotundum spumofumque redditur, taliaque diutius permanent; lethalia pluris aestimanda sunt signa, quam si dejecto [c] crassum.

(a) Ibid. III. n. 39.

(b) Ibid. II. n. 30.

(c) Ibid. n. 16.

xxxviii

fescat, sputumque æquale læve-
que fiat, celeriterque feratur
ac facile; atque in urina (b)
perpetuo album rubrumve se-
dimentum, læve tamen æqua-
leque resideat. Hæc enim coctio
appellatur, quæ salutarem crisin,
signorumque pravorum mitiga-
tionem recessumque promittit:
cum e contra (c) cruditas aut
nullam crisin, aut malam pro-
creet, qua signa fiunt deterio-
ra, ingravescit aut recrudesceat
morbus, sæpeque etiam homo
moritur.

VII. Considerare quoque oportet
signa comitantia, & subsequen-
tia reliqua. Id namque quod
malum est, majus malum effi-
citur; quod lethale, multo e-
va-

(b) ibid. n. 26.

(c) Percelebre est illud effatum Hipp.
lib. I. epid. sect. 2. Coctiones o-
mnes crisis celeritatem, securitatem-
que denunciant? cruda vero, & in-
cocta, & in pravos abscessus con-
versa, aut longitudinem, difficulta-
temque morbi significant, aut ejus-
dem reversionem, aut mortem.

vadit lethalius signorum accessione lethaliū. Contra salutaribus notis unum quodpiam lethale signum comitantibus, aut consequentibus, ita vis ejus extenuatur, ut brevi sæpe con- quiescere soleat; aut, si persistat, morbum quidem produ- cere, perraro autem ægrotan- tem occidere valeat. Nec sine causa. Nam vix una quæpiam pars corporis graviter ægrotat, quin ob cognationem consen- sumque mirabilem plures aliæ percellantur, afflictæque ipsius unius partis signo sua quæque pars reliqua adjiciat indicia.

VIII. Iccirco, qui recte pernoscere futura desiderat, non modo con- sideranda sunt ei signa, variaque expendendæ singulorum vires, sed etiam bona conferenda cum bo- nis, vicissimque bona cum ma- lis, & mala comparanda cum bo- nis. Hoc quippe modo prædi- ctio, si ad scientificam non eve- hitur certitudinem (ecquis enim ex coniecturali arte præcepta ex-

pta exquiret perpetua ? „ cum
 „ ne finitæ quidem vitæ Demo-
 „ critus satis certas notas esse pro-
 „ posuit, quibus medici credidif-
 sent „ (a) ; certior profecto
 evadet, longeque perfectior .
 Quod si ne sic quidem fieri po-
 test, quominus a medicis deser-
 ti doctissimis interdum conva-
 lescant, inque spem erecti mo-
 riantur homines ; est tamen dan-
 da fides præceptis ab *Hippocrate*
 traditis . Præclare enim *Celsus*
 (b) : *Non itaque si q̃ in vix mil-*
lesimo in corpore aliquem decipit,
id fidem non habet, cum per in-
numerabiles homines respondeat.

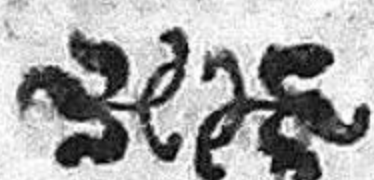
EPI-

(a) Celsus lib. 2. cap. 6. pag. 57.

(b) L. c.

EPISTOLA PRIMÆ EDITIO-
NI PRÆFIXA.

ANDREAS PASTA
DISCIPULIS SUIS

S. D.

QUæ ego potissimum præsti-
terim, ut assiduis postula-
tionibus vestris cumula-
tissimè satisfacerem, hæc sunt.
Primum Hippocratis aphorismi, e-
jusdemque prasagia latine reddita,
ut emendatoria typis, quam unquam
ante, recuderentur, curavi. Deinde
Leonici versionem, quam non u-
na de causa sequor, in nonnullis
locis pravam, in pluribus autem
perobscuram recognovi post viros
stu-

Audio atque doctrina præstantissimos. Eodem vitio laborantem recensui præfagiorum versionem a Copo factam. Quod cum ne id quidem vobis satis esse intelligerem in tam recondita, subtili, multiplicique Hippocratis doctrina, quadam adieci, pauca tamen, & ea summam, ne scilicet mentes obruerem, sed erigerem vestras. At enim, mihi nunc audire videor, quid jam novo interprete opus, cum fere nescias, utrum plures sint aphorismi, an interpretes: aut si opus est, quid lucis notæ afferent breves rebus in reconditis, atque subtilibus? Ne vivam, si interpretem egero; cum tot veterum, recentiorumque studiis atque artibus hanc sibi ereptam provinciam fateatur oportet, qui nolit actum agere. Irritos enim fore conatos post Hollerium, qui in aphorismis interpretandis longe omnes multumque superat, quis ignorat? Nec mediocrem laudem consecuti sunt Vallesius, Heurnius, Tozzius, Hequetus, Fichius, & omnium nuperrime Gorterius, viri doctrina,

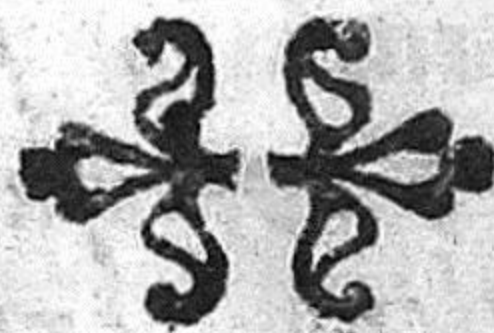
rerum copia, ac sententiarum varietate abundantissimi. Sed in his brevitatem fortasse desideraveris ad juvanda adolescentum studia: quorum alii rerum multitudine perterrentur, quominus ea, qua attente, quæ sæpius legenda, legant; alii ea quoque, quæ perlegerint, memoria satis comprehendere servareque nequeunt. Quare non putavi esse alienum utilitati vestræ si ex optimis interpretibus, aliisque claris viris excellentissima quæque libassem, reiectis iis quæ supervacua sunt, & nullum in medendo, aut certe exiguum usum habent. Aphorismos, qui plani atque evidentes visi mihi sunt, intactos reliqui, ne artem longam efficerem sine necessitate longiorem. Nam cognito, exempli causa, bonum esse delirium sedari somno, parum hercule scire interest, quamobrem sit bonum: aut si constet, vino epoto famem extinguere, parum ars detrimenti capiet, si causam ignorem; aut incrementi, si exploratam habeam atque perspectam. Non eo tamen hæc di-

dico, ut summorum interpretum labores improbem; sunt enim & hi consulendi; quamvis non ante legendos suadeam, quam aphorismos perceperitis, atque adeo edidiceritis, ut vobis nunquam excidant. Satiùs quippe est, sciri prius penitusque intelligere, quid agat natura, cui medico parendum est, quam cur agat, & quibus artibus ex iis cognoscere, qui omnia quacumque in aphorismis sunt, non minus scientiæ, quam causarum peruestigatione comprehendunt. Expetenda in primis sunt præcepta ad usum artis necessaria, quam ab experimento ortam fuisse scimus, exemplo præeunte. Ideoque jure vereque parens medicinæ appellatur Hippocrates, eumque omnia gymnasia, omnesque medicorum scholæ concelebrant divinumque nominant, quia hanc ipsam condidit naturæ legibus judiciisque, quæ dies confirmat, non opinionum commentis, quæ in dies mutantur, innixam. Quod reliquum est, quamvis per notas scripserim breves, nihil tamen commisi, qua-

mobrem huc ea, quæ cum vobis
 præsertim, tum provectioribus quo-
 que medicis usui fore cognoveram,
 non conferrem omnia. Quin etiam,
 quod ad variam aphorismorum si-
 gnificationem attinet, ea his notis
 comprehensa sunt, quæ in pluribus
 vel locupletissimis interpretibus de-
 siderantur. Illud porro impensius
 curavi, ut paulo fusius atque ac-
 curatius exponerentur, quæ ad a-
 lendos ægros pertinent, purgandaque
 eorundem corpora. Præclara mihi
 Brudus, & Martianus suppedita-
 runt, quæ pauci in suos commen-
 tarios retulere. Ipse quoque quædam
 protuli a Galeno, cæterisque inter-
 pretibus discrepanda, quorum ar-
 bitros statuo eruditos viros; eisque
 meas, si quæ sunt aliæ, ad græci
 textus emendationem, significatio-
 nemve spectantes conjecturas relin-
 quo. Obscuriores demum locos ex-
 planare non indiligenter studui, ut
 eos non modo vos intelligatis, qui
 aliquantum estis in medicorum ar-
 tibus & disciplinis versati, sed etiam
 ii, qui ab eisdem abhorrent, modo

xlvi

ne latinas ignorent literas, univ-
ersam queant artem in aphorismis,
presagiisque repositam paucis die-
bus facileque consequi, perceptaque,
quod quam brevissime explicetur,
meminisse. Valete.

HIP-

H I P P O C R A T I S

J U S J U R A N D U M

Vertente Foesio.

PER Apollinem Medicum, & Æsculapium, Hygiamque, & Panaceam jurejurando affirmo, & Deos, Deasque omnes testor, me quantum viribus & judicio valuerō quod nunc juro, & ex scripto spondeo, plane observaturum. Præceptorem quidem qui me hanc artem edocuit, parentum loco habiturum, eique cum ad viētum, tum etiam ad usum necessaria, grato animo communicaturum, & suppeditaturum. Ejusque posteros apud me eodem loco quo germanos fratres fore, eosque si hanc artem ediscere volent, absque mercede & singrapha edocturum. Præceptionum quoque & auditionum, totiusque reliquæ Disciplinæ, cum meos & ejus qui me docuit liberos, tum Discipulos qui Medico jure jurando nomen fidemque dederint, participes futurum, aliorum præterea neminem; Victus quoque rationem quantum facultate & judicio consequi poterō, ægris utilem me præscripturum. Neque cujusdam precibus adductus, ali-

rui

xlviiii

cui medicamentum lethale propinabo, neque hujus rei author ero. Neque simili ratione mulieri pessum subdititium ad foetum corrumpendum exhibebo: Sed castam & ab omni scelere puram, tum vitam, tum artem meam perpetuo præstabo. Neque vero calculo laborantes secabo, sed magistris ejus artis peritis id muneris concedam. In quamcumque autem domum ingressus fuero, ad ægrotantium salutem ingrediar, omnem injuriæ inferendæ & corruptelæ suspicionem procul fugiens, tum vel maxime rerum venerearum cupiditatem erga mulieres juxta ac viros, tum ingenuos, tum servos. Quæ vero inter curandum, aut etiam medicinam minime faciens, in communi hominum vel videro, vel udiero, quæ minime in vulgus efferri oporteat, ea arcana esse ratus silebo. Hoc igitur jussurandum si religiose observavero, ac minime irritum fecero, mihi liceat cum summa apud homines existimatione perpetuo vitam felicem degere, & artis uberrimum fructum percipere. Quod si illud violavero & pejeravero, contraria mihi contingant.

I

APHORISMORUM
HIPPOCRATIS
SECTIO I.

I. **V**Ita brevis, ars longa, occasio præceps, experimentum periculofum, judicium difficile. Nec solum se ipsum præstare oportet opportuna facientem, sed & ægrum, & af-fidentes, & exteriora.

A

II.

I. *Præceps.* Acutis præsertim in morbis, qui brevi vel occidunt, vel liberant. Hinc illud: *Principiis obsta.* *Periculofum* Tum quia *differt corpus a corpore, natura a natura*, Hipp. tum quia *similitudines quandoque vel peritos Med eos fallunt*, idem. *Difficile* Eo quod diffi-ultèr assequimur immediatam morbi causfam ob incomprehensibilem minimarum partium, quæ firmæ sunt, structuram, non minus quam fluidarum nexum, naturam, vires; nec facile scimus ante morbi exitum, salutaris ne sit futurus sudor, urina, vomitus, dejectio, spu-

II. In perturbationibus ventris, & vomitibus spontaneis, si *qualia* oportet purgari, purgentur, confert, & leviter ferunt; sin minus, contra. Sic & vasorum inanitio, si *quidem* fiat, *qualiter* fieri debet, confert, & bene tolerant; sin minus, contra

sputum, fluxus sanguinis, an fecus. *Exteriora*, Huc referendus aer, linthea, stragula, lectus, cubiculum, odores, alimenta, medicamenta, quorum singula apta esse debent ad vincendum morbum.

II. *Perturbationibus. Dejectionibus.* *Qualia*. Rectius, *qualiter oportet*. Id est, si humores evacuentur tempore opportuno, quantitate convenienti, prægressis signis coctionis, sine molestia, & per loca lege naturæ commoda. Igitur si cui vomitus ipse per se movetur, aut alvus *qualiter oportet* solvitur, nimirum sine molestia, prægressisque coctionis signis, ac ea quantitate, qualitateque, quæ morbo respondeat, talis evacuatio & ægrotanti confert, id est, ejus morbum imminuit, & facile fertur, id est, ea æger ipse evadit alacrior: sin minus aut permanet, aut ingravescit morbus, atque infirmatur homo. Tum enim, qui prodeunt succi, vi morbi prodeunt, id est, inordinatis perversisque solidorum motibus, non iis, qui secundum naturam sunt, ejiciuntur. Quo fit, ut cruda fere vomantur, dejicianturque, & incocta, aquosa, tenuia, spumosa, divulsa, inodora, variegata; quibus utique seu morbi longitudo, seu ejusdem

tra. Inspecere itaque oportet ,
& regionem , & tempus , & æ-
tatem , & morbos , in quibus
conveniat , aut non .

III. *Corpora exercitatorum* ,
qui summum bonitatis attingunt ,
periculosa , si in extremo consti-
terint : neque enim possunt in
A 2 eodem

dem recrudescencia , quam recidivam dici-
mus , seu mors ipsa quoque significatur .
Sæpe etiam evenit , ut nec tollat , nec
levet evacuatio morbum , tamen sustineatur
ab homine . Id ubi accidit , commodum est ,
quoadusque ferunt vires , eam sinere : quip-
pe qua plenitudo detrahatur , ut progressu
temporis prodesse queat . Nam *levata* , au-
ctore Galeno , *natura ab eo , quo velut sar-
cina premitur , facilius quod reliquum est
& consumit , & concoquit . Vasorum ina-
nitio* . Id est , purgatio , quæ medicamentis
vomitu , aut alvi cientibus fit , quum
natura aut segnius movet alterutrum , aut
prorsus non movet , cum movere deberet .

III. *Exercitatorum* . Qui in gymnasio exerci-
tabuntur , *athletæ dicti* . *Bonitatis* . Re-
ctius , *plenitudinis* . *Periculosa* . Ob me-
um disrptionis vasorum , febrium arden-
tium , inflammationum , syncopæ , apople-
xiæ . *Compressiones* . Rectius , *extenuatio-
nes* . *Qualis natura* . Id est , tandiu ex-
tenuanda sunt hæc corpora , dum acqui-
tam summam plenitudinem amiserint , &
ad naturalem constitutionem fuerint redu-
cta . *Ad extremum deducunt* . Quæ ni-
mia

eodem statu permanere, neque quiescere; cum vero non quiescant, nec possint proficere in melius; reliquum est igitur, ut decidant in deterius. His de causis bonum habitum statim solvere expedit, ut rursus corpus nutriri incipiat; neque compressiones ad extremum ducendæ; periculosum enim; sed qualis natura fuerit ejus, qui debet perferre, ad hoc ducere convenit. Sic & evacuationes, quæ ad extremum deducunt, periculosæ; & rursus refectiones, cum extremæ fuerint, periculosæ.

IV. *Victus tenuis*, atque exquisitus, in morbis quidem longis,

mia dejectione, nimiove vomitu agrotantem fatigant, atque exhaustiunt: quod quidem præstant fortiora purgantia remedia, interdum & mediocria, si sapius atque inconsulto exhibeantur.

IV. *Victus tenuis*. Succus ex ptissana colata expressus, cremor ptissanæ plerisque dictus. Ptissana pultis genus erat, quod fere ex hordeo parabatur aqua perfuso, siccato, & cortice exuto, diuque reposito, tum in 10. aut 15. aquæ partibus decocto, donec colliquesceret. Hanc, totam ptissanam, & ptissanam non colatam Græci nom nabant. Sanorum æque, ac febrientium victus erat sic, ut hi
mi-

Aph. Hipp. Sect. I. 3

gis, semper; in acutis vero, in quibus non convenit, periculosus. Et rursus, qui ad extremum devenit tenuitatis gravis est: nam & repletiones, quæ ad extremum deveniunt, graves sunt.

V. In tenui victu ægri delinquant, quo fit, ut magis lædantur. Quicumque enim error committitur, major in hoc fit, quam in paulo pleniori victu. Propterea etiam sanis periculosus existit valde exquisitus victus,

A 3 &

minus, illi plus assumerent. *Non convenit.* Ut in simpliciter acutis, qui 14 diebus finiuntur. In his, atque in acutis quibuscunque, si vires ptissanam non ferunt colatam, tota ptissana utendum est. *Extremum tenuitatis.* Victum extreme tenuem, seu tenuissimum. Hunc verisimile est in aquæ potu fuisse situm, cui parum interdum liquoris instillabatur parati ex favis dulcissimis decoctis, sive ex favis, & aceto; sive ex aceto, & melle. *Gravis.* Quum morbi natura aut morbi tempora, aut ægri vires hunc victum respuunt.

V. *Delinquant.* Si quis error incidit in victu, aut qualibet alia re, plus læditur, qui tenui victu, quam qui paulo pleniori utitur: nimirum plus læditur, qui succo ptissanæ, quam qui tota ptissana utitur. Ideo tenui victum præfert paulo plenior *Hipp.* sic tamen, ut quum morbus maximam acquirit vehementiam, victu utendum sit tenuissimo. *Vid. Aph. 8.*

6 *Apb. Hipp. Sect. I.*

& constitutus, quoniam errores gravius ferunt. Ob hoc igitur tenuis victus, atque admodum exquisitus eo, qui sit paulo plenior, magis periculosus.

VI. Extremis morbis extrema exquisita remedia optima sunt.

VII. Ubi morbus peracutus est, statim extreme tenuissimo victu utendum est. Ubi vero non, sed pleniorum victum contingit adhibere, tantum cibi indulgendum est, quanto morbus extremis remissior fuerit.

VIII.

VI. *Remedia.* Rectius, *curationes*, quas victu exequi tenuissimo, seu, ut alias scribitur, extreme tenuissimo, solebat *Hipp.* Interpretes ad quævis remedia sententiam extendunt, quæ extrema dicuntur, cuiusmodi missio sanguinis ad animi deliquium, purgatio fortis, & crudelis chirurgia est.

VII. *Peracutus.* Ille est, qui quarta judicatur, seu finitur, die, quique acutissimus quoque dicitur; & per extrema symptomata, seu morbi accidentia, dignoscitur. Nam si febriens quis maxime sitiatur, doleat, vigilet, aut, præter consuetudinem, corporis positum assidue mutet; brachiaque, cervicem, & crura inæquabiliter dispergat ac nudet, morbus indubie quarta finietur die. *Remissior.* Seu quanto morbus levior fuerit peracutis morbis, seu quanto remotior a vigore, id est, statu fuerit.

VIII. Quando morbus in suo vigore constiterit, tum victu tenuissimo utendum est.

IX. Conjectari autem oportet, an æger cum victu sufficiat perdurare, donec morbus consistat; & nunquid prius ille deficiat, nec possit cum victu perdurare, vel morbus ante deficiat, atque hebetescat.

A 4 X.

VIII. *Vigore*. Si morbus crisin die septima habiturus est, & vigorem seu maximam vehementiam eadem ipsa die, aut parum ante; tenui victu utendum erit primis quatuor diebus, tribus autem reliquis tenuissimo, peractaque crisi sensim ad pleniorum transeundum. Crisim porro septima fore indicat dolor capitis, vigilia, & delirium, si hæc cum acuta febre continenter affligerint, undecima vero die, si intermiserint, aut quædam eorum defint.

IX. *Conjectari*. Ex ægri viribus, & morbi vehementia conjiciendum, quousque duraturus sit morbus, atque adeo quo victu sustinendus sit æger ad id temporis, quod morbi status dicitur, & vigor. Nam si ante id temporis ægotantem tenuius nutries, quam oportet; siquidem vires consent, coquetur humor, solveturque morbus ante vigoris tempus: sin deficiant, inconcoctis humoribus, morietur æger ante statum morbi, seu vigoris tempus.

X. Quibus igitur statim morbus consistit, his statim tenuis victus adhibendus est: quibus vero posterius debet consistere, his, & in ipso consistendi tempore, & parum ante illud, cibus subtrahendus: prius vero uberius agendum, ut æger sufficiat.

XI. In accessionibus abstinere oportet; nam cibum dare nocuum est; & quibus per circuitum fiunt accessiones, in ipsa accessione abstinere oportet.

XII.

X. *Consistit*. Id est, ad vigorem evehitur: qui si extremos labores affert, non tenuem, sed tenuissimum victum ex postulat. *vid. aphor. 7.*

¶ 8. Hinc fortasse legendum λεπτοτάτως, *tenuissime* non autem λεπτῶς *tenuiter*.

Prius vero. In principio morbi, & augmento liberalius indulgendum, ut æger morbi vigorem ferre valeat, quo tempore, & paulo etiam ante, victus est maxime extenuandus.

XI. *In accessionibus*. Accessio, sive paroxysmus tempus est, quod febris ortu, incremento, & statu finitur. Circuitus tempus est, quod ortu unius febris, & alterius circumscribitur: ut quotidianæ febris est horarum 24. tertianæ 48.

Abstinere. Dare tamen cibum oportet biliosis; quibus os ventriculi biliosis humoribus tentatur facile, & exquisitioris sensus est, febribus syncopalibus laborantibus, morboque extenuatis, & famelicis melancholicis, alioqui facile eis linqueretur animus. *Ballon. epid. l. I.*

XII. Accessiones vero, & constitutiones morbi indicabunt, & anni tempora, & circuituum successiva incrementa, siue quotidie, siue alternis diebus, siue per maiora intervalia fiant. Sed & ex his, quæ mox apparent, indicia sumuntur, quemadmodum in morbo laterali, si circa initia statim sputum appareat, morbum breuiat: si vero postea appareat, producit. Et urinæ, & alvi excrementa, & sudores, & quæcunque apparuerint, vel bonam morborum iudicationem, vel malam, vel breues, vel longos fore morbos ostendunt.

XIII. Senes facillime jejunium ferunt: secundo loco, qui ætatem

A 5 con-

XII. *Morbi indicabunt.* Id est, morbi natura, & anni tempus, & paroxysmorum modi indicabunt tempora morbi universalia, nimirum morbi principium, incrementum, & vigorem, seu *constitutionem*, *declinationem*que. *Quæ mox apparent.* Επιφανόμενα, proprie signa sunt, quæ non simul cum morbo invadunt, sed paulo post superveniunt, ut sputum in pleuritide, quam morbum lateralem appellat.

XIII. *Senes.* Senes crudi, & virides dicti a 50. ad 67. annum. Hi sunt parum, & raro
ci-

consistentem habent, minus adolescentes, omnium minime pueri, præsertim qui inter ipsos sunt vividiores.

XIV. Qui crescunt plurimum habent calidi innati; plurimo igitur egent alimento, alioquin corpus absumitur. Senibus vero parum calidi innati inest; paucis propterea fomitibus egent, quia a multis extinguuntur. Hanc etiam ob causam febres senibus non similiter acutæ fiunt; frigidum enim eorum corpus.

XV. Ventres hieme, & vere natura calidissimi sunt, & somni lon-

cibandi. Contra decrepiti paucis quidem cibo, sed frequenti, nutriendi sunt.

XIV. *Qui crescunt*, Pueri, & adolescentes. *Calidi innati*. Videtur Hipp. secutus *Heraclitum*, ignem pro rerum principio atque elemento ponentem. *Paucis*. Id est, pariori alimento nutrir debent. *Non similiter*. Febres senum non solere esse ardentes, haberi tamen debere in eisdem magnas, licet videantur exiguæ, scribit *Vallesius*. Quod si accidat, ut ardentibus juvenum febribus laborent senes, eos omnino interituros arbitratur *Hollerius*.

XV. *Ventres*. Id est ventriculus, atque intestina. *Calidissimi sunt*. Id est, valentissimi. Nam hæ partes ceteræque, quæ intus sunt, hieme minus, quam æstate calent,

longissimi; quare per ea tempora alimenta copiosiora sunt exhibenda. Etenim tunc calor innatus plurimus est; unde & pluribus egent alimentis; indicio sunt ætates, & athletæ.

XVI. Victus humidus febricitantibus omnibus confert, maxime vero pueris, & aliis, qui tali victu uti consueverunt.

XVII. Et quibus semel, aut bis; & quibus plura ne, an pauciora, & *per partes* oporteat afferre,

A 6

lent, & vere. *Plurimus est.* Hipp. per calorem cibos concoqui arbitrabatur. Recentiores vero calorem non negantes, alimentis, putant, atteri in ventriculo cum *Erasttrato*, succisque etiam salivalibus digeri.

Ætates, & athletæ. Id est, indicio sunt pueri, & adolescentes, qui ob succorum digestivorum vim, & robur ventriculi vicinarumque partium; tum etiam athletæ, qui ob exercitationem uberiori victu indigent.

XVI. *Febricitantibus.* Qui actu febricitant; nam intermissionis tempore solidiores cibi conceduntur. *Pueris.* Etiam non febrientibus; his namque mollioribus, & humidis cibis uti confert. *Lib. de salub. diet.*

XVII. *Semel aut bis.* Docebit morbus, atque ægri vires, semel ne, an bis die, larga manu, an parca, & an per partes exhibendus sit cibus; tum si sic semper fieri oporteat, eodemque modo; an vero quid immutandum.

ferre , considerandum . Con-
donandum autem aliquid tem-
pori , & *regioni* , & ætati , &
consuetudini .

XVIII. *Æstate* , & autumno
cibos difficillime ferunt , hieme
facillime : secundum locum ver
habet .

XIX. His , qui per circuitus
accessionem habent , nihil dare
oportet , neque cogere , sed sub-
trahere de cibis ante *judicationem* .

XX. Quæ judicantur , & judi-
cata sunt integre , neque movere ,
neque

dum . *Condonandum* . Id est , conceden-
dum aliquid anni temporibus , &c.

XVIII. *Difficillime ferunt* . Id est , ægerrime
coquunt , & distribuunt . Hinc his temporibus
parum cibi & sæpius dandum , hieme
plurimum & raro , vere autem medio modo
nutriendum .

XIX. *His , qui* . In paroxysmis periodicis fe-
brium cibum auferri oportet : at postquam
paroxysmus , seu accessio transiit ; & crisis ,
exempli gratia sudor , instat , tunc subtrahen-
dum de cibis , qui dari solent peracta crisi ,
febrequæ finita ; id est , parcius alimentum
dandum , quam tempore intermissionis febris .

XX. *Quæ judicantur* . Judicatio est morbi so-
lutio , *Hipp. de præcep.* Ergo si qua morbus
evacuatione solvitur critica , eaque perseve-
rante , spes est , eundem solutum iri ex toto ;
nequaquam erit talis evacuatio adjuvanda re-

neque novare aliquid , five medicamentis , five aliter irritando , sed tinere .

XXI. Quæ ducere oportet , quo maxime natura vergit , per loca conferentia , eo ducere .

XXII. Concocta *purgare* , atque movere ; non cruda , *nec in principis* , modo non turgent ; plurima vero non turgent .

XXIII.

mediis , ne nimia fiat , sicque vires exsolvantur .

XXI. *Quæ ducere* . Id est , quæ evacuare oportet . Hæc sententia ad imperfectam crisin pertinet ; quum natura humores , quos ab utilibus secrevit , evacuare aggreditur , sed tardius & imperfectius . *Per loca conferentia* . Id est , per loca consueta , & commoda juvabit naturæ motum Medicus humores blande educendo .

XXII. *Concocta* . Docemur concoctos humores medicamento purgante , aut quovis alio educendos esse , crudos vero nequaquam , neque per initia morbi , nisi urgeant , quod raro contingit . Turgent humores , non cum huc illucque effrenes & perturbati feruntur , doloremque modo sursum , modo deorsum inferunt ; ut plurimi putant ; (tum enim purgatione forti , aut levi infestius , & periculosius quicquam ?) sed cum ad intestina subsederint , & ægrotantibus turgentia , seu molestæ tensionis sensum excitant sic , ut sponte plerique medicamentum expostulent . *Vid. Martian. in comm.*

XXIII. Dejectiones non multitudine sunt æstimandæ; sed si dejiciantur, *qualiter oportet*, & ægri facile tolerant. Atque ubi usque ad animi defectionem expadit ducere, faciendum, si æger possit tolerare.

XXIV. In acutis morbis raro, & in principiis medicinis purgantibus uti, & hoc cum præmeditatione faciendum.

XXV.

comm. Sic non datur medicamentum ante 5. nisi murmuraverit venter. *Lib. de rat. vict. acut. n. 50.*

XXIII. *Qualiter oportet*. Id est, tempore opportuno, quantitate convenienti, prægressis signis coctionis, sine molestia, neque ex brevibus intervallis, neque admodum foetida, perliquida, albicantia, vehementer rufa, aut viridia reddantur excrementa.

Animi deliquium. Cum Hipp. non uno in loco extremas damnet evacuationes, suspicari æquum est, hanc aphorismi partem adjectam fuisse. Plerique cum Galeno: τὰ χωρεῖντα, dejectiones, excretiones, ad sanguinis missionem extendunt sic, ut interdum ad animi deliquium mitti sanguinem expediat. Quod tamen Celsus improbat; nec Hipp. in germanis scriptis sanguinem ultra coloris mutationem educit.

XXIV. *In acutis*. Id est, iis in febribus, quæ cum æstu, siti, & vigiliis vehementer, & continenter affligunt. *Et in principiis*. Toto eo tempore, quod a vigore,

Aph. Hipp. Sect. I. 15

XXV. *Si qualiter* oportet purgari, purgentur, confert, & facile ferunt; si contra, difficulter.

re, & declinatione distinguitur. Si quando in acutis purgandum est, vid. aph. 22. certe per id temporis faciendum.

XXV. *Si qualiter*, vid. aph. 23.

APHO-

APHORISMORUM HIPPOCRATIS

SECTIO II.

I. **I**N quo morbo somnus laborem facit, mortale; si vero juvat, non mortale.

II.

I. *Laborem facit*. Hæc sententia ita fere exponitur, ut mortale sit, si somnus febrim, aut delirium, aut sitim, aut dolorem semper adaugeat aut inferat. At hic intelligi videtur, ὕπνος ταραχῶδης, somnus turbulentus, ut in lib. coac. quo sæpe æger aut cum timore expergiscitur, non assuetus, aut surgit, aut huc illuc convertitur, & jactatur, aut loquitur, aut exclamat, aut dolet, aut difficulter respirat. Hæc si non semel, aut bis, sed ei semper per somnum incidant, aliaque prava signa adsint, lethale est. Si vero juvat. Id est, si placidus sit somnus, suavis, & cum respiratione libera, qualis sani hominis esse solet, quique dicitur italice: far pro.

II. Ubi somnus delirium sedat,
bonum .

III. Somnus, atque vigilia, utraque si modum excefferint, malum .

IV.

II. *Ubi somnus* . Unum affert exemplum *Hipp.* ut quæ similia, contrariaque sunt intelligantur, reliqua . Sic si somnus aut febrim, aut sitim, aut anxietatem, aut dolorem tollat, bonum : contra, malum, si hæc is augeat ex *Valles* . *Delirium* . Tam si febrim comitem habeat, quam si ea vacet . *Sedat* . *Παύει* . Vocem *Hipp.* familiarem esse notat *Mercurialis*, quæ perinde significat, ac cessare faciens, & in totum delens . „ Non tamen certa omnino speranda salus ; nam „ alio morbo æger interire potest, inflammatione, aut abscessu, qui intus alitur, aut „ non tota materia morbifica, sed ejus tantum portione evicta, aut perniciosi humoris fervore paululum remisso, vel intermisso, deinde redeunte, ut in *Philini uxore* . „ *Liebau* .

III. *Si modum excefferint* . Si assidue fere aut dormiat, aut vigilet æger, nec longus somnus, nec diuturna vigilia præcesserit . A crisi enim unum diem & noctem quosdam dormivisse, *Galenus* scribit . Id ipse nonnullis accidisse vidi post vehementes intestinorum, renumque cruciatus . Sic pueri interdum utiliter duos dormiunt dies : interdumque etiam quidam ægrota-
tantes post 6. 7. 12. & 20. quoque die-
rum

IV. Non satietas, non fames, neque aliud quidquam, quod modum *naturæ* excefferit, *bonum*.

V.

rum vigiliam in longum tempus dormire coguntur, *Hollerio* observante. Consulenda igitur est ægrotantis natura, ætas, consuetudo, habitus, status præcedens, anni tempus, regio, victus ratio, & alia huiusmodi, ut sciamus, an somnus & vigilia modum, nec ne, naturæ excedant: id est, vi ne morbi naturam superantis, an naturæ morbum vincentis, producantur. Sed ut qui modum excedit somnus, nec levis est, nec alacritatem affert, nec vires reficit; sæpe quoque difficili respirationi jungitur, sic qui modum servat, licet provehatur, fere ægrum levat & alacriorem reddit. Idem de vigilia iudicium esto. *Qua de meæ liceat mihi meminisse materteræ. Hæc quinque menses sine febre vigilabam, donec Medicus quidam doctus tantum ei Peruviani corticis dedit, quantum tollendæ feбри sufficit, ex-temploque somnum restituit.*

IV. Non satietas. Ob id inquit Hipp. sanitatis studium est non repleri cibis, impigrum esse ad labores. Quæ tamen imbecillis, nedum ægrotantibus, fugienda prorsus est; interdum sanis hominibus prodesse satietatem notat *Celsus*, præcipitque, eos, modo in convictu esse, modo ab eodem se retrahere; modo plus iusto, modo non amplius assumere, fortasse, quod largior cibus sumptus corpus purgat per cruditates, & cholicas passiones, *Sex. Philos. pyrrh. hypoth.* Ideoque haud semel in *lib. de diet. re.*

Spontaneæ lassitudines mor-
bos pronunciant.

VI.

repletiones ciborum & potuum ad purgan-
da corpora præscribuntur. Verum nos ho-
die ad eadem evacuanda edacitati, ac ebbie-
tati præferimus longe tutiora remedia :
quique parce, continenter, sobrieque vi-
vit, salubrius vivit. *Non fames.* Ut
enim fames opportune adhibita impura fa-
nata corpora, humidaque ficcet, ita ultra
modum producta vim debilitandi, occiden-
dique habet, *de vet. med.* Eam porro,
qui crescunt, vix sustinent; quique sunt
picrocholi τὸ ἀντα, id est, quorum ventri-
culus succis scatet acribus. Hi quippe ea
pressi vomunt, torquentur, animo defi-
ciunt, nervorumque distentione capiun-
tur. Histericarum virginum, mulierum-
que inedia nonnullæ diutissime ferunt.
*Uxor mea dulcissima, antequam mihi nu-
beret, uteri, nervorumque morbis affe-
cta vehementibus, dies egit duo & vigin-
ti prorsus sine cibo, & potu, nihilo ta-
men minus satis alacris. Duodecim simi-
les tulerat dies anno præcedenti. Nec
aliud.* Siquidem alibi scripserat: Labor, ci-
bus, potus, somnus, venus, omnia medio-
cria esse debent. Adde & cetera, ut aerem,
quietem, vigiliam, excretionem, & reten-
tionem excrementorum, animique affectus,
ex Holler.

V. *Spontaneæ.* „ Quia absque motu & calo-
„ re, vel ulla alia occasione externa oriun-
„ tur „. *Mercurial.* *Lassitudines.* „
„ Ut sæpius videmus nonnullos genua habere
„ quasi

VI. Quicumque dolentes parte aliqua corporis, omnino dolorem non sentiunt, his mens ægrotat.

VII.

„ quasi fatigata, grave universum corpus,
 „ & membra gravia, ita ut præ dolore mo-
 „ vere non audeant, *Hollerius*. Id ubi sine
 causa manifesta accidit, & aut perseverat,
 aut sæpius revertitur, ut plurimum morbum
 prænuñciat.

VI. *Dolentes*. Qui urgente causa doloris,
 nullo modo dolorem percipiunt, aut longe
 minus percipiunt, quam deberent. Ut in
 pleuritide & peripneumonia, si dolor ma-
 gnus repente occultetur, febrî, siti, tussi,
 respirandi difficultate, vigiliisque permanen-
 tibus, aut incrementibus: si in erysipelate,
 in ossium fracturis in vulneribus, in angina,
 ceterisque inflammationibus, præsertim
 internis, continuo dolor, qui modo vehe-
 mentius urgebat, sine ratione, id est, sine
 crisi, sineve in aliam partem decubitu, aut
 sine solutione, vel imminutione morbi, eva-
 nescat, interea, ut febris, corporis iactatio,
 vigiliæ, æstus, atque prava signa perstent,
 premantque, vel delirare hominem, vel de-
 liraturum, suspicari æquum est; Hoc au-
 „ tem sæpe, id est, fere semper solet evenire,
 „ *Philothæus*. *Mens ægrotat*. Æger licet
 sapienter loquatur, agatque. Non enim mo-
 do delirat, qui aliena a ratione facit, aut
 loquitur, sed etiam qui dolorem non sentit,
 quem sentire deberet, quique non sitit cum
 per febrem exæstuet; & qui taciturnior,
 aut

VII. Quæ longo tempore extenuantur corpora, lente reficere oportet; quæ vero brevi, breviter

VIII. Si a morbo cibum assumens quis non corroboratur, pluri alimento corpus uti significatur; quod si non assumenti cibum hoc accadat, scire oportet, quod indiget evacuatione.

IX.

aut loquacior, quam pro consuetudine est; aut oculos frequentius movet, clausosve perpetuo habet, quique motibus cietur in-compositis, aut si verecundus, & sine dolore est, tamen flatum cum strepitu emittit. Hi enim omnes paullo post fere solent in absurdos delabi sermones

VII. *Longo* Ut uno mense, aut pluribus. *Lente*. Id est, alimento modico, qualitate mediocriter nutriente, & brevibus interval-
lis, & ter, aut quater die. *Breviter*. Id est, celeriter, pleniusque in qualitate, copia, & frequentia.

VIII. *Assumens*. Bene appetens, & iusta quantitate cibum sumens. *Non corroboratur*. Scilicet non vires, non alacritatem, non colorem, nec habitum recuperat corporis. *Pluri*. Copiosiore, aut crassiore sic, ut concoqui nequeat, atque in corpus digeri univertum. Modicus ergo, & mediocriter nutriens ei convenit. *Non assumenti*. Id est, cibum fastidienti.

IX. Corpora cum quispiam purgare voluerit, oportet fluida facere.

X. *Impura* corpora quanto plus nutries, tanto magis lædes.

XI. Facilius est *refici* potu, quam cibus.

XII.

IX. *Fluida*. Utebantur ad id veteres cibus humidis, quiete corporis, balneis, fomentis, leni frictione. Cohibebant insuper alvum, cui pharmaco vomitus movendus erat, eamque solvebant, cum per inferiorem ventrem purgandum esset, *v. aph. 67. VII.*

X. *Impura*. Quibus cibi est fastidium, sitis, oris amarities, atque insuavitas.

XI. *Potu*. Qui celeri nutritione indigent, iis humidum ad reficiendas vires medicamen optimum. *De aliment.* Nihil porro vino promptius vires instaurat, præsertim meraciori, profusa dejectas alvo, aut nimis sudoribus, aut fluxu sanguinis. Quam primum enim id fauces subit ac stomachum, sic solida harum partium irritat, ut reliqua ceterarum partium momento erigantur: ex quo arteriæ micant fortius, & homo reviviscere incipit. Juvulenta vero, cum ea ipsa solida multo segnius irritent, vires quoque longe segnius, tardiusque recreant; quamquam uberius, postquam vasa sanguinis ingressa fuerint, imbecillos nutrant. Quamobrem una quoque ad ea confugere expedit.

XII. Quæ relinquuntur in morbis *post judicationem*, recidivas facere consueverunt.

XIII. Quibuscumque crisis, idest judicatio, fit, his nox gravis ante accessionem; quæ vero subsequitur, magna ex parte levior existit.

XIV. In profluviiis alvi mutationes excrementorum juvant, nisi ad mala mutatio fiat.

XV.

XII. *Quæ relinquuntur*. Ut si fitis remanet, insuavitas oris, cibi fastidium, vigiliæ, somni turbulenti, lassitudo totius corporis. *Judicationem*. Crisim. v. *aph. seq.*

XIII. *Crisis*. Id est, judicatio, quæ solutio est morbi, duas habet partes: perturbationem, seu accidentium maximam vehementiam, & succi peccantis evacuationem.

Nox gravis ante accessionem. Nimirum gravis ob criticam perturbationem, quæ tum temporis incidit, primaque crisis pars est. *Magna ex parte levior*. Fere namque levior est nox, quæ evacuationem succi peccantis sequitur, aut comitatur. *Accessionem*. Paroxysmum, seu criticam perturbationem, quæ evacuationem præcedit humoris morbifici.

XIV. *In profluviiis*. Cum in iis, quæ per acutas febres fiunt, tum in ceteris, quæ sine febre sunt, aut ei, exiguæ tamen, in-

XV. Ubi fauces ægrotant , aut tubercula nascuntur in corpore , excretiones inspicere oportet . Nam si biliosæ fuerint , corpus ægrotat ; si vero similes sanis , tutum est corpus nutrire .

XVI. Ubi fames , laborandum non est .

XVII. Ubi cibus præter naturam plus ingestus est , hic morbum facit ; ostendit autem sanatio .

XVIII.

intermittentique junguntur , si excrementorum copia , color , compages , modus evacuationis , excretionumque numerus post aliquot mutetur dies , bonum est , modo ne ad mala transitus fiat , ut quum liquida dejectio in perliquidam , crassiuscula in liquidam , mediocris in copiosiore , quæ vires exhauriat , permutatur ; aut ubi ex flava fit æruginosa , ex hac viridis , ex viridi nigra , aut si cui alvus cum stridore , frequenterque , & ex brevibus intervallis fertur , quæ ante contrario modo ferebatur . *Vid. lib. II. præ-sag. not. 13. seqq.*

XV. *Tubercula* . Intellige quæcunque cutis vitia . *Excretiones* . Non alvi modo dejectiones , sed & urinas , & sputa in quantitate , qualitate , colore , tempore , & modo quo prodeunt .

XVI. *Plus* . Id est , copiosior , quam possit ventriculus coquere .

XVIII. Eorum , quæ univer-
sim , & velociter nutriunt , ve-
loces quoque fiunt excretiones .

XIX. Acutorum morborum
non omnino sunt certæ præ-
nuntiationes , aut salutis , aut
mortis .

XX. Quibus juvenibus adhuc
alvus humecta est , his senescen-
tibus exsiccat : quibus vero
juvenibus adhuc alvus sicca
est , his senescentibus humecta-
tur .

B

XXI.

XVIII. *Univerſim* , & *velociter* . Id est , af-
fatim , confertim , celeriter . *Excretiones* .
Quæ per alvum , urinas , & insensibilem
transpirationem fiunt . *Holler* .

XIX. *Acutorum* . Acuti morbi sunt , in qui-
bus continua febris æger æxestuat , sititque ,
& vigilat , aut diurno gravique somno
premitur : tum & ii quoque , in quibus fe-
bris magna continuaque ex insigni aliqua
viscerum , membrorumque inflammatione
orta est . *Non omnino* . Sive cum *Galeno*
intelligas : non ex toto sunt certæ , non in
omnibus morbis , neque in acutis omnibus
certæ sunt ; sive cum *Celso* dicas : in acutis
morbis fallaces magis esse notas & salutis ,
& mortis ; semper scite dixeris : & quo diu-
tius acuti morbi exitum salutarem , leta-
lemque reticueris , eo citius facies .

XX. *Exsiccat* . Adde : *plerumque* : annotan-
te *Celso* his verbis : quibus juvenibus fluxit
alvus ,

XXI. Famem thorexis, idest
vini meracioris potio, sol-
vit.

XXII.

alvus, plerumque in senectute contrahitur: quibus in adolescentia fuit adstricta, sepe in senectute solvitur. „Intelligenda hæc, „inquit *Heurnius*, ut semper servetur in „utraq; ætate eadem victus ratio.

XXI. *Solvit.* Ut aqua, quæ edax *Hippoc.* dicitur, famem acuit, sic hanc eandem vinum levat, minuitve. Habet enim & hanc significationem verbum *λυει*, solvit. Perperam igitur de fame canina locutum plerique arbitrantur *Hippocratem*. Nec modo ad famem reprimendam vinum valet, sed interdum quoque ad vomitum, volvulumque sedandum. *Nob. mulieri septuagenariæ cholera affectæ protrahabatur morbus ad dies 20. Febris, sitis, æstus aderat cum extremorum perfrigeratione. Difficilis erat spiritus, pulsus imbecillus, vomitus frequens, quo iis, quæ descenderant, præter fetorem prorsus similia excludebantur. Morbus remediis exasperabatur. Vinum merum frequenter avidæque, citra satietatem tamen, epotum intra paucos dies vomitum, febremque dispulit. Eodemque ipso ad satietatem, cum avidissime appetteretur, dato, uxor sanabatur Fabri ferrarii annum agens tertium supra trigessimum, tentata [volvulo]. Primis quidem vicibus vinum evomuit una cum stercore, deinde retinuit, alvusque septem dies adstricta cum esset, solvebatur, vomitus desit sensimque*

XXII. Quicumque morbi ex repletione fiunt, curat evacuatio; & quicumque ex evacuatione, repletio; & aliorum contrarietas.

B 2

XXIII.

simque etiam tumor, dolorque ventris evanuit cum febre, sitique.

XXII. Repletione. Sive nimia sit ciborum potuumque repletio, sive sanguinis, aliorumque humorum redundantia in vasis. *Evacuatio.* Quæ fit vomitibus, dejectionibus, sputis, sudoribus, urinis, halitu per cutis spiracula, sanguinis profusione e naribus, hæmorrhoidibus, utero, ejusdemque detractione per venas, perque cucurbitulas. *Repletio.* Siquis ob laborem dolet, aut ob jejunium animo linqvitur, vertigineque tentatur ac vigilia, si ob nimiam sanguinis eruptionem male cibos coquit, iique crudi descendunt, aut pedes tument, & decolor est, aut capitis dolore cruciatur, quiete ei, alimentisque opus est, quibus reficiatur, recreeturque, sanguisque restituatur amissus. Corpus namque præter cetera, implet quies, somnus, animi securitas, frequentior cibus, & quantum plenissime potest digerere, *Celsus.* & *aliorum contrarietas.* His docemur, contrariis curanda contraria esse, v. g. calida refrigerari, frigida calefieri, distenta solvi, soluta distendi, aliaque hujus generis.

XXIII. Acuti morbi in quatuordecim diebus judicantur.

XXIV. Septenorum quartus est index. Alterius septimanæ octavus principium. Est autem undecimus contemplabilis; ipse enim quartus est alterius septimanæ. Rursus vero & decimus septimus contemplabilis; ipse siquidem quartus est a quarto decimo, septimus vero ab undecimo.

XXV. Æstivæ quartanæ magna ex parte breves; autumnales

XXIII. *Acuti morbi.* Ii potissimum, qui a bile excitantur, regione calida, ætate, & anni tempore calidis; & qui pleno cursu, nec intermisso, aut impedito a victu, vel medicamento, vel alia ratione ad iudicium properant. *Liebauus. Judicantur.* Id est, crisin habent sic, ut aut ex toto desinant, aut occidant, aut ad melius, aut ad deterius procedant, aut in alium morbum transeant. Hæc enim in crisi fiunt.

XXIV. *Septenorum.* Dies septenarii sunt proprie critici, ut dies 7. 14. 20. 27. 34. 40. Dies quartanarii, ut 4. 11. 17. sunt indices, quippe qui indicant, quid futurum sit diebus septenariis. Dies vero intermedii, ut 3. 5. 9. 12. 18. 21. finiunt sæpe crisin inchoatam die critico. Hic sermo est de indicibus 4. 11. 17.

XXV. *Quartana.* Quartana febris est omnium lon-

les longæ ; & maxime , quæ
hiemem attingunt .

XXVI. Febrem convulsioni
supervenire melius est , quam
febri convulsionem .

B 3

XXVII.

longissima , securissima , & a morbis ma-
gnis liberat , *Hipp.* Quocirca sæpius a sol-
stitio ad æquinoctium , vel ab uno solstitio
durat ad alterum , interdum quoque ad plura
extenditur . Vetus raro , nisi vere , solvitur .
Vernalis , & æstiva fere brevior autumnali ,
& hyberna . Hæc in morbos acutos faci-
le transit . Si cum labe viscerum incidat ,
si phthisi opportuna corpora occupet , me-
tum incutit , itemque si quotidiana fiat .
Quæ variat ordinem , citius decedit .

XXVI. *Convulsioni* . Hæc est universi corpo-
ris ; uniusque , aut plurium ejus partium mo-
do contentio , modo contractio , modo con-
cussio , morbo , non voluntate , orta .

Melius est . Coac. legimus : *Convulsiones
repentinas solvit febris* . Notandum tamen,
non semper febri convulsionem solvi . Cer-
te convulsionem ex vulnere , fractura , com-
bustione , ulcere , ex profluvio sanguinis ,
ex immodica dejectione , ex nimio vomitu ,
febris non tollit . Quæ igitur febri convul-
sio non solvitur , quacumque ex causa ea-
dem oriatur , periculum infert . Febris por-
ro , ut convulsionem pellat , nec ita debilis
esse debet , ut nihil aut parum efficiat ,
nec ita fortis , ut vires exsolvat , aut in-
flammationem creet . *De convuls. vid. aph.*

37. IV. & 39. VI. *Febri* . Quæ sit acuta
cum

XXVII. His, qui non ex ratione levius se habent, non oportet fidere, neque multum formidare mala, quæ præter rationem

cum siti, æstu, vigiliis, doloribus, similibusque aliis signis gravibus. Hac in febre orta convulsio, præsertim morbo prægresso, perquam periculosa est, siue corpus afficiat universum, siue tantum partem. Metum minuit ætas puerilis, *coac. 4. sect. 2. tex. 31.* & febris non acuta; quamquam & cum hac ipsa timendæ sint convulsiones post partum, abortumque, maximeque si vocis interceptio, aut artuum accedat paraly-
sis.

XXVII. *Non ex ratione.* Si quis in acuto morbo minus febriat, aut minus doleat, minus jactetur, deliret, vigilet, difficulterque respiret minus; idque sine ratione ei accidat, id est, nulla præcedente crisi sudoris, dejectionis, urinarum, vomitionum, fluxus sanguinis, humorisve ad externas partes decubitus; aut si secuta crisis est, tamen signis coctionis in urinis, *præfag. II. n. 26. seq.* præmonstrata non fuit, fi-
dendum non est: nam horum plurima incerta sunt, nec admodum perseverare consueverunt. Idcirco *coac.* scribitur: *qui levantur sine signis, & cum bonis non remittunt, morbi difficiles sunt.* Sine signis autem levare, idem est ac sine ratione, si-
ne evacuatione levare; cum bonis non remitti significat, morbum evacuatione orta non minui. Difficilem porro morbum esse,
nihil

tionem eveniunt, plurime enim talia stabilia non sunt, neque multum durare, & permanere consueverunt.

B 4

XXVIII.

nihil aliud est, nisi aut periculosum esse morbum, aut longum, aut sæpe recidivantem, seu recrudescentem. Quod sane indicat percelebre illud *Hipp.* monitum: *Decretoria non decernentia, partim lethalia, partim difficilis judicationis febres significant.* Decretoriorum enim non decernentium nomine evacuationes veniunt morbum non tollentes, nec minuantes, quippequæ signis concoctionis prænuntiatae non fuerint. *Neque multum.* Mala per morbos evenientia utique formidare oportet, non tamen admodum, si præter rationem eveniant, cum horum quoque plurima stabilia non sint, neque multum durare soleant. Sic nec vehementer formidabis vigiliam, quæ a longo somno diutius insideat, neque longum somnum, qui post nocturnas vigilias irrepit plures, cum eo tamen ut scias, interdum accidere, notante *Heurnio* (quod ipse quoque novissime vidi in perillustri muliere puellam enixa) *ut pertinaces vigiliæ per febres acutas in soporem calamitosum commigrent.* Sic neque multum verebere mala, quæ externa causa parit, aut plenior cibus potiusve facit, nec quæ crisin præcedunt, *ll. aph. 13.* concoctionis signis indicatam, nam inutili evacuato humore fere solent mitescere.

XXVIII. Febricitantium non omnino leviter, permanere corpus, & nihil minui; vel etiam plus quam ratio postulat, contabescere, malum. *Illud* enim morbi longitudinem, hoc vero ægri imbecillitatem significat.

XXIX. Quum morbi inchoant, si quid movendum videtur, move; quum vero consistunt, ac vigent, melius est quietem habere.

XXX.

XXVIII. *Permanere*. Nihil ægrum a statu suo immutari in corporis mole. *Vel etiam plus*. Id est, si plus amittat crassitie, quam pro causa febris, evacuationum, & longitudinis morbi.

XXIX. *Inchoant*. Si quid tibi videtur expurgandum sive ex humorum turgentia, *aph. 22. I.* sive ex ingluvie, sive ex oris amaritie, fastidio, adstrictione alvi. pravis ructibus; id aut forti, aut leni pharmaco, prout virium, morbique ratio postulat, per initia facito, sive per id temporis, quo nulla coctio in excrementis apparet, neque febris increvit sic, ut purgationem prohibeat. *Consistunt, ac vigent*. Id est, quum acuti morbi, nam de his est sermo, maximam adepti sunt vehementiam, medicum expedit quietem agere. Quamobrem, ni fallor, memini, me Fran. Vallesium legisse dicentem: malle se ab indocto curari medico, qui sciat in morbis quiescere, quam

XXX. Circa initia , & fines morborum , omnia imbecilliora ; quum vero consistunt ; fortiora .

XXXI. Ejus , qui ex ægritudine bene cibatur , nihil proficere corpus , malum .

XXXII. Omnes fere , qui male se habent , circa initia bene cibati , nec quidquam proficientes ,

quam a docto , qui nesciat . Ac profecto si per id temporis , quo maxime natura studet coctioni , ægotantem exhaustas iteratis sanguinis missionibus , remediisque alvum cientibus ; & potu ultra satietatem dato assidue fatiges , clysteribusque singulo die , interdum etiam bis die urgeas , crisin ne , aut qualem crisin sperare licebit ?

XXX. *Initia* . Accidentia morbi mitiora sunt per initia , nisi morbus per initia vigorem acquirat , *aph.* 10. I. *Consistunt* . id est , cum morbi ad vigorem , statumque , seu ad maximam vehementiam pervenerint .

XXXI. *Nihil proficere* . Neque corporis crassitiem , neque vires , neque colorem acquirendo . *v. aph.* 8. II.

XXXII. *Omnes fere* . Id est , fere qui per initia morbi , aut convalescentiæ appetentes abunde comedunt ; nec quicquam proficiunt , circa finem rursus cibum averſantur : qui vero per initia cibum vehementer fastidiunt , postea autem bene appetunt , ii melius evadunt ; quoniam citius a morbo liberantur , & minus recidivare solent .

tes ; circa finem rursus cibum non appetunt : qui vero circa initia cibum prorsus non appetunt , postea bene appetentes ii melius evadunt .

XXXIII. In quovis morbo mente constare , & bene se habere ad ea , quæ offeruntur , bonum : contra vero se habere , malum .

XXXIV. In morbis minus periclitantur , quorum naturæ , aut ætati , aut habitui , aut tempori magis congruit morbus , quam quibus secundum nihil istorum congruit .

XXXV. In quovis morbo partes ad umbilicum , & imum ventrem attinentes crassitudinem habere melius est ; multum vero exte-

XXXIII *Mente constare.* Mente constat , qui nec absurda loquitur , nec motus habet in-compositos , nec mutatis est moribus & ingenio , & si qua parte laborat , dolorem aut noxam sentit . *Bene se habere.* Cibum , potum , & remedia facile & alacriter sumere .

XXXIV *Magis congruit.* Sic familiares sunt juvenibus febres acutæ , viris melancholici morbi , pueris epilepsiæ ; pleuritides hiemi , tertianæ febres æstati , quartanæ autumnio .

XXXV. *Crassitudinem.* Intellige moderatam
cras-

extenuari, ac contabescere, pravam. Sed & hoc quoque ad inferiores purgationes, periculosum.

XXXVI. Qui salubritatem corporis habent, per medicamenta evacuati cito exolvuntur, & qui pravo utuntur cibo.

B 6

XXXVII.

crassitiem. *Inferiores purgationes*. Hujusmodi extenuatio infernas prohibet purgationes: quia inde alvi fluxus timetur, qui talibus perniciosus esse consuevit. *Martianus*.
XXXVI. *Salubritatem*. Rectius nimiam crassitudinem exposuerim auctoritate permotus Hipp. Ut enim aph. 3. I. ἐνέξῃαι ἐπ' ἄκρον, non salubritates, neque sanitates ad summum evectæ quis scite verterit, sed plenitudines, aut crassitudines summæ corporis, sic hic loci ὀφεινῶς ἔχοντες τὰ σώματα; tum etiam sequenti aphorismo εὖ τὰ σώματα ἔχοντες, minus recte exponitur: sana habentes corpora, seu qui bene se habent corpore: sed, qui sunt valde crassi, quique alibi dicuntur οἱ παχέες σφύδρα. Confirmatur hæc mea versio lib. de dentit. ubi corpulentiores pueros inter dentiendum convulsionibus facilius tentari legimus: & lib. de loc. in hom. ubi non ante purgandum esse scribitur plenum, tensusque corpus, quam laxatum, mollitumque fuerit.
Exolvuntur. Id est, animo deficiunt. v. aph. 41.

XXXVII. Qui bene se habent corpore difficulter ferunt *purgationes*.

XXXVIII. Parum deterior potus, aut cibus, suavior autem, melioribus quidem, sed minus suavibus est præferendus.

XXXIX. Seniores juvenibus, ut plurimum ægrotant minus; qui vero morbi ipsis accidunt longi, maxima ex parte comitantur ad mortem.

XL. Raucedines, & gravedines in valde senibus coctionem non admittunt.

XLI.

XXXVII. *Purgationes.* Eas præsertim intellige, quæ fiunt purgantibus fortioribus, cujusmodi apud antiquos erat elleborus, poplium, scammonium, & id genus alia.

XXXVIII. *Præferendus.* Præsertim ubi est dejecta appetentia: quin imo si æger cibi genus omne refugiat, & evomat, deterrima quoque concedi semel, aut iterum debent ad vires servandas: sæpe enim evenit, ut ex malo illo cibo assumpto, at expetito, natura instauretur, & morbus omnino quasi conclamatus superetur. *Septal. caut*

XXXIX. *Seniores.* Hic senes intellige, in quacunque senectutis parte sint constituti. *Longi.* Hujusmodi sunt articulorum dolores, urinæ difficultates, stillicidia, catarrhi, lippitudines, &c.

XL. *Gravedines.* Per quas in nares humor distillat;

XLI. Qui frequenter, ac fortiter absque causa manifeste exsolvuntur, de repente moriuntur.

XLII. Solvere *apoplexiam* fortem, impossibile est: debilem vero non facile.

XLIII.

stillat; ex his pituita profluit, caput dolet, gravitas percipitur, & sternutamenta frequenter incidunt. *Cochtionem non admittunt*. Id est, non sanantur, nisi perraro, maxime si contumax fuerit morbus, nec a sole, aere, laboreve genitus.

XLI. *Exsolvuntur*. Exsolutio est in qua ægri languent, pulsus deficit, & procedente malo nec moventur, nec sentiunt. Ut hæc occidat repente, debet esse vehemens, frequens, sine causa manifesta, non orta vitio stomachi, aut uteri sed cordi primitus inhærescens, crebraque cum cordis palpitatione accedens. *v. Lammium in obs.*

XLII. *Fortem*. In qua æger amisso sensu, & motu stertit difficillime respirans. A spirandi angustia sudor proruptus mortem subesse ostendit. *v. 4. coac.* Sed etiam si sensus remaneat, & aliqualis motus, dummodo stertor adsit, aut respiratio difficilis, inæqualis, aut intercepta, intermittensque; aut sine his sopor, & profundus somnus ingruat, cum saliva ex ore exstillante, & prohibita, aut admodum impedita deglutatione; fortis nihilominus erit apoplexia, nulla fere medicabilis arte. Quorum alii eodem die pereunt, alii tertio, quartove, alii septimo cum lenta plerumque febris.

De

XLIII. Strangulati , & disso-
luti , nondum *tamen* mortui ,
non referuntur , quibus spuma
circa os fuerit .

XLIV.

Debilem . Quæ longe minus respirationem
lædit , minus deglutitionem prohibet , mi-
nus vocem depravat , nec similem sudorem ,
somnia , atque oscitationem movet , nec
internos , externosque sensus similiter tol-
lit , & , ut brevibus dicam , mitiora acci-
dentia invehit . *Non facile* . Eorum sunt ,
qui spiritum difficulter trahentes , sæpius
etiam vomentes , alimenta respuentes , osci-
tantes , sopore affecti , voce privati , sensi-
bus carentes , secunda tamen die , nisi paul-
lo post , sic videntur relevari , ut brevi
evasuros putes ; cum interim paucis post
diebus , febris licet corripiantur , intereant ,
alii quidem sensim aucto morbo , alii affa-
tim recrudescente . Sunt etiam , qui ex le-
vissima apoplexia , scilicet ex sola oris di-
stortione , vocisque depravatione sensim in
fortem apoplexiam delabuntur . Idcirco caute
prælagendum . Ceterum etsi sanetur mor-
bus , reverti tamen solet in senibus intra
triennium , sæpeque post annum . Eiusdem-
que reditum non raro præcedit oblivio ,
somnia , vertigo , auriumque tinnitus .
Interdum quoque non voluntaria mictio ,
membrorum stupor , tremorve , vocis læsio ,
dolores artuum , aut capitis anteire consue-
verunt .

XLIII. *Strangulati* . Quibus collum laqueo
interceptum est . *Et dissoluti* . Qui per
vim

XLIV. Qui natura admodum crassi sunt , citius intereunt , quam qui graciles.

XLV. Quicumque juvenes morbo comitiali laborant , mutatione maxime ætatis , & tem-

vim strangulationis neque moventur , neque sentiunt. *Hollerius.* *Celsus* vertit : qui ex suspendio detractus est , *Cornarius dolabell. in Æginet. lib. 3. cap. 27.* putat legendum *καταδυσμενων* ; aphorismumque sic vertit : qui strangulantur , & submerguntur , nondum autem mortui sunt , &c. *Non referuntur.* Id est , ad vitam non redeunt ; aut , nisi rarissime , testante *Galeno*.

XLIV. *Natura.* Qui primigenia conformatione , non autem a victus ratione obesi sunt , vasis angustis , corpore crasso , sed parvo , ossibus parvis , cervice brevi , crassaque , habitu corporis vix perspirabili.

XLV. *Comitiali.* Epilepsia : qua sæpe liberantur pueri , & puberes cum adolescunt , & asperiores vocem edere incipiunt , scilicet aut anno evadunt 14 aut 18 aut 20. aut 25. *Feminae* vero , ubi primum menses fluunt ; nisi morbus ab organico cerebri vitio ortum traxerit.

Solvitur etiam febre interdum acuta , interdum intermittente , ac potissimum quartana. Cutis quoque vitiis quandoque discutitur , sanguinis profluvio de naribus , hæmorrhoidum fluxu , conceptione , partu , nonnunquam etiam terrore. Sed morbus resistit hereditarius , essentialis , ac congenitus ,

temporum, & locorum, & vitium quoque liberantur.

XLVI. Duobus doloribus simul, *non tamen* eundem locum, infestantibus, vehementior alterum obscurat.

XLVII. Dum pus conficitur, dolores, ac febres accidunt magis, quam jam confecto.

XLVIII. In omni corporis motu, ubi laborare cœperit, quies statim lassitudinem aufert.

XLIX. Qui consueti sunt solitos labores ferre, etsi fuerint imbecilles, & senes, non consuetis fortibus, atque juvenibus facilius ferunt.

L.

tus, quem non vitiosus humor parit, sed depravata structura fibrarum cerebri, nervorumque

XLVI. *Simul*. Sensus est, si duo dolores simul, id est, eodem tempore diversas corporis partes, vel eandem, *ut Orbasius legit* (quæ tamen *addit Hollerius*, latitudinem habeat, occupent, vehementior minus vehementem obscurat.

XLVII. *Dolores*. Cum in materia lenta & pituitosa particulæ sulphuræ, ipsaque effervescentia desideratur, vel levissima reperitur; nullo pariter modo, vel levissime tantum dolor, & febris occupat; tum vero mediocriter vexat uterque, cum materia
me-

L. Quæ ex longo tempore consueta sunt, etsi deteriora sunt, insuetis minus molestare solent. Oportet igitur *quoque* ad insueta permutari.

LI. Plurimum, atque repente evacuare, vel replere, vel calefacere, vel refrigerare, sive quovis alio modo corpus movere, periculosum; quoniam omne *nimum* est naturæ inimicum. Sed quod paulatim fit, tutum est, tum alias, tum quum ab altero ad alterum transitus fit.

LII. Omnia secundum rationem facienti, si non *succedant* se-

mediam naturam induerit inter substantias expositas. v. *Genga*.

L. *Ad insueta permutari*. Aliquando ad insueta transire oportet, ne, si quando ad insueta transire cogimur, vehementer lædamur. At *Heurnius* legit *οὐκ ἔδει*, *consueta*, ex antiqu. exempl. Rom. ideoque consuetorum usum laudat.

LI. *Evacuare*. Sive purgatione, sive missione sanguinis, sive elicitis sudoribus, sive abstinencia, sive lecta parte, unde plurimum puris, ut in suppuratis, aut aquæ, ut in hydropicis, effluat.

LII. *Secundum rationem*. Explorata optime uatura morbi, & ejusdem causis. *Non est transeundum ad aliud*. Adde: statim, ex *Oribasio*, nam tunc magis læditur ægrotus.

Ut

42 *Aph. Hipp. Sect. II.*

secundum rationem , non est transeundum ad aliud ; stante eo , quod a principio visum est.

LIII. Quicumque alvos humidus habent , si quidem juvenes fuerint , melius *degunt* his , qui ficas habent . Ad senectam vero deterius *degunt* ; nam senescentibus magna ex parte *exsiccantur* .

LIV. Proceritas corporis juventæ quidem , nec indecens , neque illiberalis : senectæ vero inutilis , & deterior *brevitate* .

Ut si credis , remedia profutura adstringentia , aut incrassantia , nec tamen profint adhibita , non debes continuo ad relaxantia , aut attenuantia transire , si manet adhuc adstringendi , aut incrassandi necessitas . Quod si hæc permutetur , erunt quoque commutanda præsidia .

LIII. *Alvos humidus* . Id est , dejectiones alvi frequentes , & molles . *Melius degunt* .

Quia minora congerendo excrementa plures morbos effugiunt . v. de aer. aqu. & loc.

Deterius degunt . Quia cum fere senibus exsiccetur alvus , facile inde febres , capitis gravitas , renum , vesicæ , & artuum morbi nascuntur . vid. l.c. & Jacot. comm 1. lib. 7. coac.

LIV. *Inutilis* . Nam proceri senes , præsertim si tenues etiam fuerint , incurvantur :
 „ obliquatur enim spina , & præ senectute ,
 „ & doloribus , nam hæc colligandi vim
 „ habent „ . *De articul.*

APHO-

APHORISMORUM HIPPOCRATIS

SECTIO III.

I. **M**utationes temporum potissimum pariunt morbos, & in quibusdam temporibus magnæ mutationes aut frigoris, aut caloris; & alia proportionem eodem modo.

II. Naturarum, hæc quidem ad æstatem, hæc vero ad hiemem bene, maleve se habent.

III. Morbi quoque alii ad alia bene, maleve se habent; & quædam ætates ad tempora, & loca, & victus genera.

IV.

I. Mutationes temporum. Id est, successiones naturales partium anni. Pariunt morbos. Id aer efficit; cui per omnes corporis poros continuus, facilisque patet ingressus, & egressus. Keil. static.

II. Hæc quidem. Nam & natura a natura, & ætas ab ætate valde differt. De fract.

III. Ad alia. Videlicet ad anni tempora, regiones,

IV. In temporibus, quando eadem die modo calor, modo frigus fit, autumnales morbos expectare oportet.

V. Austri auditum hebetantes, caliginosi, caput gravantes, pigri, dissolventes. Quando huiusmodi tempestas prævaluerit, talia in morbis patiuntur. At si Aquilonia fuerit, tusses, *faucium asperitates*, alviduræ, difficultates urinæ, horrores, *laterum dolores*, & pectoris *sunt*. Quando hæc tempestas prævaluerit, talia in morbis expectare oportet.

VI. Quando æstas fit veri similis, sudores in febribus multos expectare oportet.

VII. In siccitatibus febres acutæ

giones, &c. *Ætates*. Ob id, inquit *Celsus*, inimica senibus hiems, æstas adolescentibus est.

V. *Austri*. Si diutius spiraverint, & remissius; tum namque sunt calidi, & humidi, & hos morbos pariunt: minus vero; quod tamen rarum; si ineunte vere frigidi hi venti violentius perflent. *Difficultates*. v. *aph.* 31.

VI. *Sudores*. Intellige criticos, hoc est, qui sunt diebus criticis, non modo in febribus, sed etiam in aliis morbis, qui sudore finiuntur.

VII. *Siccitatibus*. Rectius, *squalloribus* & nam

tæ fiunt: & si annus magna ex parte talis fuerit, qualem fecerit constitutionem, tales plurimum morbos oportet expectare.

VIII. In constantibus temporibus, quum tempestive tempestiva redduntur, morbi constantes, & boni judicii fiunt: in inconstantibus autem inconstantes, & mali judicii.

IX. Autumno morbi acutissimi, atque exitiales maxima ex parte. Ver vero saluberrimum, & minime exitiale.

X. Autumnus tabidis malus.

XI. De temporibus, siquidem hiems sicca, & aquilonia fuerit, ver vero pluviosum, & australe; necesse est æstate febres acutas,

nam αὔχμος proprie siccitatem ex ingenti æstu significat.

VIII. *Constantibus*. Id est, moderatis, bene constitutis, in quibus & pluviae, & venti, & serenitates vicissim fiunt. *Constantes*. Id est, malignitatis, & inæqualitatis expertes. *Boni judicii*. Qui salubrem crism, & sine recidiva subeunt.

X. *Tabidis*. Tam iis, quibus pulmo exulceratus est, quam iis, qui quomodocunque extrema sunt macie confecti, aut diuturnis malis fatigati.

XI. *Ophthalmias*. Inflammationes sunt albæ
ocu-

46 *Aph. Hipp. Sect. III.*

tas, & *ophthalmias*, & *dysenterias* fieri; præcipue vero mulieribus, & viris, qui natura sunt humidiores.

XII. Si vero hiems australis, & pluviosa, & serena fuerit, ver autem ficcum & aquilonium, mulieres, quibus partus ad ver inest, ex quacunque occasione abortiunt. Quæ vero pariunt, imbecilles, & morbosos infantes pariunt: quare, vel statim intereunt, vel tenues, & valetudinarii vivunt. Ceteris vero mortalibus *dysenteria*, & *ophthalmia* ficcæ fiunt. Senibus autem destillationes, quæ cito interiment.

XIII.

oculorum tunicæ cum humiditate conjunctæ. *Dysenteria*. Exulcerationes intestinorum dejectiones ramentosas, cruentas, & dolorificas inferentes.

XII. *Dysenteria*. v. aph. II. *Ophthalmia*. v. aph. præc. *Sicca*. Ita dictæ, vel quod nihil excernatur ex oculis, vel quod humor effluat, paucus, acer, nitrosus. *Ballon*. definit. *Senibus*. *Galenus*, & *Septalius* legunt, valde senibus, addita voce αἷον, valde. *Destillationes*. καταρροί, catarrhi. Fortasse hac voce pro apoplexia est usus *Hippocrat*: nam de aer. aqu. & loc. legitur: „ valde autem senibus catarrhi .. ita

„ ut

XIII. Si vero æstas sicca fuerit, & aquilonia, autumnus vero pluviosus, & australis, dolores capitis ad hiemem fiunt, & tusses, raucedines, atque gravedines; quibusdam autem & tabes.

XIV. Si vero aquilonius sit, & ficcus, his qui naturam habent humidiores, & mulieribus, conferet; reliquis autem erunt *ophthalmiæ* siccae, & febres acutæ, & gravedines, nonnullis vero & atræ biles.

XV. Ex anni autem constitutionibus, quod in totum dixerim, siccitates imbribus sunt salubriores, & minus mortiferæ.

XVI.

„ ut repente aliqui *læsa mente* pereant, alii vero resoluti „ id est *paralytici* „ dextra, „ aut sinistra parte fiant „.

XIII. *Gravedines*. v. aph. 40. II. *Tabes*. Potissimum illæ, quæ pulmonum exulcerationem sequuntur.

XIV. *Ophthalmiæ siccae*. v. aph. 11. & 12. *Gravedines*. Mendum hic subest: male enim legitur *κρύστα*, *gravedines*, pro *χρόνιοι*, hoc est, longæ febres, ut scriptum est *lib. de aer. aqu. & loc.* *Atræ biles*. v. aphor. 20.

XV. *Siccitates*. *Serenitates* vertit *Celsus*, quum inquit: „ saluberrimi sunt sereni dies: „ meliores pluvii, quam tantum nebulosi, nubilive „.

XVI. Morbi in pluviarum multitudine magna ex parte fiunt, febres longæ, alvi profluvia, putredines, morbi comitiales, *apoplexiæ*, & *anginæ*. In *squaloribus* autem morbi *tabifici*, *ophthalmiæ*, articulorum dolores, stillicidia urinæ, & *dysenteriæ*.

XVII. Quotidianæ autem constitutiones, *aquiloniæ* quidem corpora densant, contendunt, & bene mobilia, coloratiora, melius audientia faciunt, alvos exsiccant, oculos mordent, & si pectus dolor aliquis obsederit, dolorem augent. *Austrinæ* dissolvunt corpora, & humectant, auditum obtundunt, *caput* aggravant, vertigines faciunt, oculis, atque corporibus difficilem motum præstant, & alvos humectant.

XVIII.

XVI. *Putredines*. Ulcera putrida, malique moris pustulæ, & alii tumores. *Morbi tabifici*. *Tabes*, *phthises*: quæ proprie extenuationes sunt corporis ab ulcere pulmonum; improprie vero sine eo. *Ballonius lib. cit.* putat legendum *φθινώδεις ἐφ' ὁφθαλμῶν*, ut non morbi *tabifici*, & *ophthalmiæ*, sed *tabidæ ophthalmiæ*, seu oculorum consumptiones in *squaloribus* oriantur. De *ophthalmia* v. *aph. II.*

XVII. *Austrinæ*. v. *aph. 5.*

XVIII. Per tempora anni, vere quidem, & prima æstate pueri, & qui hos sequuntur ætate, optime degunt, & sani sunt maxime. *Æstate* vero, & autumno usque ad aliquid senes: *reliquo autumno*, & hieme qui mediam ætatem habent.

XIX. Morbi omnes quidem in omnibus *anni* temporibus fiunt; quidam vero magis in quibusdam ipsorum, & fiunt, & *exacerbantur*.

XX. Vere etenim furores, & *melancholiæ*, & morbi comitiales, & profluvia sanguinis, & anginæ, & gravedines, & raudines, & lepræ, & tusses, & impetigines, & vitiligines, & pustulæ ulcerosæ plurimæ, & tubercula, & articulorum dolores.

C XXI.

XX. *Melancholiæ*. Desipientiæ sunt sine febre cum timore, & mæstitia. *Comitiales*. Quos epilepsiam quoque appellant, morbum caducum, lunaticum, sacrum. *Gravedines*. v. *aph.* 40. II. *Impetigines*. Summæ sunt cutis asperitates cum leni pruritu: increscens vero morbus foedo furfure, non squamis quasi piscium, ut lepra; totum fere corpus occupat. *Vitiligines*. Vitiosæ & foedæ cutis maculæ sine manifesta asperitate, coloris modo albidæ, modo fusci.

XXI. *Æstate* autem nonnulli horum, & febres continuæ, & ardentes, & tertianæ, & quartanæ, & vomitus, & alvi profluvia, & *ophthalmiæ*, & aurium dolores, & oris ulcerationes, genitalium putredines, & *sudationes*.

XXII. Autumno vero, & plurimi vel æstivi morbi fiunt, & febres quartanæ, & erraticæ, & lienes, *hydropes*, & tabes, & stillicidia urinæ, & *dysenteria*, & *lienteria*, & coxendicum dolores, & angina, & *asthmata*, ilei, morbi comitiales, furores, *melancholiæ*.

XXIII. Hieme vero *pleuritides*,

XXI. *Cphthalmiæ*. v. *aph.* 11. *Sudationes*. Pustulæ quædam sunt genitalium partium, summam cutem occupantes, & exulcerantes.

XXII. *Lienteria*. Id est, lienes obstructions, tumores, inflammationes. *Tabes*.

v. *aph.* 16. *Dysenteria*. v. *aph.* 11.

Lienes. Quum cibi crudi, nulloque modo immutati descendunt. *Asthmata*. Id

est, frequens & difficilis sine febre respiratio. *Ilei*. Volvulus. v. *aph.* 44. VI.

Melancholiæ. v. *aph.* 10.

XXIII. *Pleuritides*. Morbus est, quo membrana costas vestiens, pleura, dicta, inflamm-

Aph. Hipp. Sect. III. 51
des, & peripneumoniæ, lethargi,
gravedines, raucedines, tusses,
dolores pectoris, & laterum,
atque lumborum, capitis dolo-
res, vertigines, & apoplexiæ.

XXIV. In ætatibus autem ta-
lia contingunt; parvis, & nu-
per natis puerulis oris ulcera,
quæ aphthæ vocantur, vomitus,
tusses, vigiliæ, pavores, umbi-
lici, inflammationes, aurium
humiditates.

XXV. In progressu vero, quum
jam dentire incipiunt, gingiva-
rum prurigines, febres, convul-
siones, alvi profluvia, & ma-
xime quum caninos edunt den-
tes, & his præsertim pueris,
qui crassissimi sunt, & alvos du-
ras habent.

C 2

XXVI.

flammatur. Ital. punta nominatur. Pe-
ripneumoniæ. Pulmonum inflammationes.

Lethargi. Inexplebilis dormiendi ne-
cessitas cum febre lenta, oblivione, igna-
via, & stupiditate in lethargo est. Gra-
vedines. v. aph. 13.

XXIV. *Pavores. Concussiones totius corpo-*
ris, aut partium, iis similes, quæ repen-
tino timore excitantur.

XXV. *Caninos. Dentes, qui a basi lata ac ro-*
tunda in acutissimum mucronem desinunt.

Inter

XXVI. Quum vero jam magis adoleverint, *inflammationes tonsillarum, & vertebrarum*, quæ in occipitio sunt, *luxationes* ad interiora, *asthmata*, calculi, lumbrici rotundi, *ascarides*, verrucæ *pen-siles*, *satyriasmæ*, strumæ, alia tubercula, sed præcipue antedicta.

XXVII. Grandioribus autem, & jam accedentibus ad pubertatem,

Inter incisorios, & molares siti sunt, utrinque duo sursum, deorsumque. *Crassissimi*. Quod facilius contrahantur horum fibræ nimio humore distentæ, maximeque si adstricta sit alvus.

XXVI. *Vertebrarum*. Rachitidem fortasse videtur innuere *Hipp.* quæ spinæ distortionem, & spirandi difficultatem infert. *Ascarides*. Tenuēs quidam lumbrici, vermibus assimiles, qui in parte potissimum inferiore, intestini recti consistunt, vehementem pruritum iis in locis excitantes. *Verrucæ*.

Cutis sunt tumores coloris ejusdem, duriores, & paulo asperiores, infra tenues, ad cutem latiores, raro fabæ magnitudinem excedentes, qui quasi pendere videntur.

Satyriasmæ. Tumores sunt prolixi circum aures duarum concretionum carnis in se ipsam convolutæ. Fortasse, quos vernaculo sermone appellamus: *goltiere*.

Strumæ. Glandulæ sunt induratæ, quibus collum, axillæ, & inguina potissimum obfidantur, scrophulæ quoque dictæ.

XXVII. *Plurima ex his*. Id est, ex his, quæ fiebant in puerili proxima ætate.

tem, plurima ex his, & febres diuturnæ magis, & ex naribus profluvia sanguinis.

XXVIII. Plurimæ autem passionēs puerulis judicantur, nonnullæ quidem in quadraginta diebus, nonnullæ in septem mensibus, nonnullæ vero in annis septem, quædam vero jam ad *pubertatem* accedentibus: quæ vero permanferint, nec in *pubertate* finierint puerulis, aut feminis, quum menstrua erumpunt, consenescere consueverunt.

XXIX. Adolescentibus autem sanguinis spuitiones, tabes, febres acutæ, morbus comitialis, & alii, sed præcipue antedicti.

XXX. Ultra hanc ætatem *asthmata*, *pleuritides*, pulmonum inflammationes, lethargi, phrenitides, febres ardentes, diuturna alvi profluvia, cholera, *dysenteria*, *lienteria*, hæmorrhoides.

C 3

XXXI.

XXVIII. *Judicantur*. Id est, desinunt.

XXXIX. *Tabes* v. *aph.* 16.

XXX. *Asthmata* v. *aph.* 22. *Pleuritides* —

v. *aph.* 23. *Phrenitides*. Inflammationes
mem-

XXXI. Senibus spirandi difficultates, destillationes cum tulse, urinæ stillicidia, & difficultates, articulorum dolores, renum passiones, vertigines, apoplexiæ, mali habitus, pruritus totius corporis, vigiliæ, alvi, oculorum, & narium humiditates, visus obtusus, glaucedines, auditus graves.

membranarum cerebri cum acuta febre, & delirio. *Cholerae*. Immodicæ ventris perturbationes bilem per vomitum, & in dejectionibus excernentes. *Dysenteria*. v. *aph.* 11. *Lienteria*. v. *aph.* 22. *Hæmorrhoides*. Id est, venarum hæmorrhoidalium dolores, tumores, inflammationes, exitus, disruptiones.

XXXI. *Difficultates*. Id est, quum urina difficulter, & cum dolore eiicitur. *Mali habitus*. Corporis extenuatio cum pallore, aut ejusdem cum pallore intumescencia. *Glaucedines*. Quum naturalium humorum oculi color in cæsum mutatur.

APHORISMORUM HIPPOCRATIS

SECTIO IV.

I. **U** Tero gerentes sunt *purgandæ*, si materia turget, quarto mense, & usque ad septimum, sed has minus. Juniora autem, & seniores vereri oportet.

II. In *purgationibus* talia educere e corpore, qualia & sponte prodeuntia, utilia; quæ ve-

C 4

ro

- I. *Purgandæ*. Intellige, purgantibus fortioribus, *aph.* 37. II. nam levibus fere tuto purgantur quocunque graviditatis tempore. *Turget*. De humorum turgentia *vid. aph.* 22. I. *Sed has*. Quæ propius ad septimum mensem accedunt. *Juniora*. Id est, reliqua graviditatis tempora.
- II. In *purgationibus*, Id est, in medicamentorum purgantium usu, sive eadem vomitum,

56 *Aph. Hipp. Sect. IV.*
ro contrario modo prodeunt,
cohibere oportet.

III.

tum, five alvum moveant, I. *aph.* 2.
Qualia sponte. Multiplex esse potest interpretatio. Prima est, debere humores medicamentis educi eo modo, quo ipsa per se natura solet emittere in curatione morborum, servando nimirum evacuationis rationem, ordinem, morbi tempora, humoris copiam, viarumque consuetudinem. Ideoque in biliosis febribus dejectiones biliosas ciere fludebis, prægressis coctionis signis, & qua parte bilis repit. In hydrope humido remediis serum infra elicientibus purgabis morbo ineunte, & visceribus, viribusque integris. Ut si in febribus biliosis, loco bilis, serum evoces, aut in hydrope aquoso, pro sero, bilem ducas, aut vomitum, non alvum ciens, ad aliud medicamentum transeas, quo id præstes, quod natura alias utiliter facit. Altera est, imperfectos naturæ conatus, sed tamen salutare, sic esse adjuvandos, ut eundem humorem, ac eo, quo natura vergit, I. *aph.* 21. medicamentis evoces. Quod si hæc, loco dejectionis, vomitum moveant, aut serum, non bilem, educant, aut urinam, non alvum, solvant, iis utaris, quæ id, quod commodum est, efficiant. Tertia est, humores noxios una nobis cum natura esse expellendos, siquidem hæc eos salutariter moveat; sin minus, non eam modo non esse adjuvandam, sed etiam interdum comprimendam. Id quum sequitur, dicuntur humores non a natura, sed vi morbi ejici, eorumque evacuatio *symptomata* appellatur, quippequæ nec tolerat.

III. Si qualia oportet purgari, purgentur, confert, & leviter ferunt, contraria vero graviter.

IV. Purgare æstate superiores magis ventres, hieme vero inferiores.

C s . V.

lat, nec minuat morbum, subindeque etiam sæpe vires frangat. Attamen si non juvat, dummodo vires consent, cohibenda statim non est, I. *aph. 2. n.* nam plenitudinem demit, progressuque temporis prodesse potest. Si vires etiam perdit, ut pulsus imbecilli celerisque fiant, motionesque corporis & sensus elangueant, anime deliquia incidant, occurrendum continuo ei est remediis ex opio paratis, adstringendique vi præditis.

III. *Si qualia*. Repetitio est *aphorismi 25. I.*

IV. *Purgare*. Præceptum hoc ad morbos ferre pertinet curandos. Quippe ad eosdem cavendos ver aptum purgationi esse dicitur, VI. *aph. 47. Superiores*. Id est,

Expedit æstate movere vomitum; alvum hieme. Perperam hic τὸς ἀνω, superiores, cutis spiracula interpretatur *Hecquetus*. Huic sententiæ plane contrarius est *de salub. dieta* locus, cujus liber vel ex hoc ipso spurius merito haberi potest. Ac ne ea quidem placent, quæ ad tollendam contradictionem affert *Vallesius*. Primum ad purgationem totius corporis referendum esse ratus, secundum ad eam, quæ solum ventriculum, intestinaque respicit.

58 *Aph. Hipp. Sect. IV.*

V. Sub cane, & ante canem, difficiles sunt purgationes.

VI.

pieit. Nihil enim de his in textu. Neque magis arrident, quæ *Gorterus* adversus vomitum æstate ciendum tradit. Nam si vomitiones sæpius per æstatem incidentes morbis annumerantur, III. *aph.* 21. palam est, solere ventriculum per id temporis affici: neque huic ullo alio præsidio tutius citiusque fere succurritur, quam vomitum, natura, *Hippocrateque*, I. *aph.* 21. ducibus, si adest adjuvando, sin deest, excitando, IV. *aph.* 17. Illud scite monet *Vallesius* curandum, ut vomitiones *minori cum violentia*, id est, blandis remediis, quibus his ipsis in casibus usum fuisse *Hippocratem* verisimile est, moveantur (horum enim plurima apud eundem inveniuntur) ne imbecillum per æstatem ventriculum, I. *aph.* 18. imbecillio rem medicamentis efficiamus. *Magis.* Et recte quidem, quoniam interdum accidit, ut morbus per hiemem vomitum postulet, per æstatem alvi ductionem. In universum enim succi quo vergunt, nisi quid prohibet, sunt evacuandi. Inspicienda iccirco ægrotantis natura, ætas, habitus, vires, & consuetudo est.

V. *Sub cane.* A die 21. Junii usque ad 10. Septembris. Virandus tamen semper æstus vehemens, quibuscunque diebus acciderit, in propinandis purgantibus fortioribus, aut in mittendo liberalius sanguine.

VI. Graciles , & facile vomentes , purgare superius , caventes hiemem .

VII. Vomentes vero difficulter , & mediocriter carnosos , per inferiora , caventes æstatem .

C 6

VIII.

VI. *Graciles* . Graciles natura , non tamen extenuatos intellige . His enim vomitus inutilis est , auctore *Celso* . Et sane , qui morbo , curis , vigiliis , laboribus , nimisque emarcuere evacuationibus , inimicum habent vomitum . Periculosus is quoque est , iis , qui gibbi sunt , qui thoracem angustum habent , scapulasque alarum modo eminentes , qui difficulter respirant , qui diuturna tussi vexantur , qui sanguinem extusserunt , nedum qui extussunt , aut evomunt , qui pulmonum tuberculo , vomicae laborant , quique organicis cordis , pulmonumque vitiis tentantur . *Facile vomentes* . Scilicet assueti vomitibus , qui fere tuto , & sine ullo periculo aut metu hæmorrhagiæ , cephalagiæ , aut ruptionis venæ in pectore , unde phthisis , evomunt ; quibusque magna est cervix , & latus thorax . *Vd. Heurn.* *Caventes hiemem* . Quo tempore non movendus vomitus est , nisi signa adsint , quæ vomitum indicent esse necessarium , *IV. aph. 17.*

VII. *Difficulter* . Id est , qui non nisi maximo cum labore , atque a magnis & violentis medicamentis ad vomendum coguntur , ita ut etiam vitæ discrimen , aut

„ *CSF.* „

60 *Aph. Hipp. Sect. IV.*

VIII. Tabidos vero, caventes ad superiores purgationes.

IX.

certe quam maximam molestiam subeant, *Mercurial.* *Mediocriter.* Id est, qui mediocritatem illam tenent, quæ est inter graciles & εὐδαίμονες. Hi enim hoc loco videntur esse, qui sunt ἐν τῷ ἐχάτω, id est plenissimi atque crassissimi. Nam purgationem hi ipsi, II. aph. 37. difficulter ferunt. *Per inferiora.* Id est, medicamentis alvum ducentibus. *Caventes æstatem.* Si fieri potest: sin minus pauciori purgatione, & mitioribus medicamentis utendum, *Mercurial.* Scribit *Hollerius* & suis temporibus, & in sua regione tutius esse etiam æstate per inferiora purgare.

VIII. *Tabidos.* φθινώδεις. Hoc nomine non tabidos modo comprehendit *Hippocrates*, sed eos etiam, qui proclives ad tabem sunt, & præsertim ad eam, quam pulmonum vicus creat, *Mercurial.* quæque, pressius loquendo, phthisis dicitur. In hanc porro inclinati pronique sunt, qui pectus habent angustum, longum, depressum, scapulasque eminentes. Quibusque collum longum gracileque est, longæ itidem & pertenuæ manus, vox acuta aut rauca, frequens destillatio, id est, catarrhi excreatio, tussis sicca diuturna, difficilis respiratio, corporis extenuatio, genarum rubor, facilis excandescencia, calor manuum, labes hereditaria. *Caventes æstatem.* Monet *Hipp.* quammaxime cavendum esse, ne in phthisicis, neve in pro-

IX. Melancolicos plenius inferiores; eadem ratione contraria apponentes.

X. Purgandum in valde acutis, si materia turget, eadem die; tardare enim in talibus malum est.

XI.

propensis ad phthisim vomitum medicamentis moveas, neque irritamentis aliis quibuscumque, propterea quod, facile est, ex vomendi conatu vasa aliqua frangi, ipsumque ulcus magis exacerbari, Mercurial.

IX. Melancholicos. Qui sine febre desipiunt. v. aph. 20. III. Plenius inferiores. Id est, teste Gal. sæpius, & vehementius purgandi sunt inferiora, sed ii dumtaxat, qui purgatione egent, quique eam ferunt. Adusta enim melancholicorum corpora aut non purganda, aut sic, ut frequens, & mitior evacuatio suppleat vicem minus frequentis, sed validioris. v. Ballon. consil. Eadem ratione. Adhibita cautione, ut humorem peccantem evacues, qua parte repit; idque remediis humori expellendo aptis, tempore insuper opportuno, regione, aeris tempestate, corporis habitu, ætate, consuetudine non adversantibus.

X. Valde acutis. Qui quarta, aut septima die finiuntur vid. I. aph. 7. Si materia turget, v. aph. I. & 29, II.

XI. Quibus tormina, & circa umbilicum *cruciatu*s, & lumborum dolor, qui neque a medicamento, neque aliter solvitur, in *siccum hydropa* firmatur.

XII.

XI. *Tormina στῶφοι*, intestinorum *torsiones*, ut Celsus legit, tormina quippe apud ipsum dysenteriam, *aph. II. III.* significant. *Siccum hydropa*, Hydrops tympanitis, quo venter multo flatu distenditur, percussusque tympani modo sonat.

*Tria eorum, qui tympanitide, id est, sicco tenebantur hydrope, cadavera priusdem secabam. Per vulnus peritonæi intestina magno cum impetu exiliebant prætumida, acque pertusa continuo flaccescebant, flatuque distendebantur emissio. Sicque senjim multumque increbuit moles ingens ventris, horæ momento in cadaveribus evanescit. An & in vivis, ubi nulla spes vitæ superest, idem tentandum? cum eo tamen, ut flatum non affatim; sed sensim, temporeque interposito sinamus erumpere. Firmatur. Intellige, plerumque. Igitur si cui intestina torquentur, maximeque circa umbilicum, dolorque una lumbos occupat, qui nec tempore, nec remediis solvitur, hydrops siccus timeri debet. „ Cuius metum incutiunt ci-
 „ bi prope omnes in flatu conversi, fre-
 „ quens ventriculi inflatio cum dolore coli-
 „ co simili „ Jacotius in coac. Metus auge-
 tur,*

XII. Quorum alvi *lienteria* laborant, hiberno tempore supra purgare, malum.

XIII. Ad elleborum, qui non facile supra purgantur, eorum corpora ante potionem pluri cibo, atque quiete humectanda sunt.

XIV. Quum biberit quis ellebo-

tur, si nulla febris est, si dolor longo tempore perseverat, & quamvis ructando, flatumque emittendo levatur, tamen continenter affligit.

XII. *Lienterie v. aph. 22. II.* *Supra.* Id est, vomitu. Verumtamen si sitis, oris amarities, cibi fastidium, frequens ructus, ventriculi inflatio, morsusque sine febre fuerit, *IV. aph. 17. 18.* qui bile ventriculum noxiore quopiam alio humore scatere significat, vel hieme vomitus cieri potest, sed remediis mitioribus, quæ pravos succos eliciant, nec enervent ventriculum.

XIII. *Elleborum.* Quum elleborus simpliciter sine addito scribitur, albus elleborus est intelligendus, qui vomitum vehementissimum ciet. *Qui non facile.* Id est, ægerrime vomunt. *Pluri cibo.* Humido tamen, cujusmodi erat ptisana ad laxandas, atque emolliendas fibras.

Quiete. Ut humidum molleque minus exhalet.

XIV. *Biberit.* Poto elleboro, motus magis, quam quies corporis, aut somnus confert ad

64 *Aph. Hipp. Sect. IV.*

borum, ad *motionem* quidem *cor-*
poris ducere magis *expedit*; ad
somnum vero, atque quietem,
minus. Indicat autem naviga-
tio turbari *motione* corpus.

XV. Quum volueris magis
ducere elleborum, move cor-
pus; quum vero sistere, som-
num facito, & non moveto.

XVI. Carnes sanas habenti-
bus

ad promovendum vomitum, navigationis
exemplo, quæ fere nauseam, & vomitio-
nem parit.

XV. *Magis ducere*. Id est, incitare, acue-
re.

XVI. *Carnes sanas habentibus*. Ipse σάφας
ὕγιαν ἐχόντι, exposuerim, non sanas,
sed crassas *carnes habentibus*. Propius
enim ad sanitatem accedunt fortes quam
infirmi; attamen *de loc. in hom.* fortia
medicamenta fortibus, debilia debilibus
convenire, legimus. *Hipp. præterea aph. 6.*
τὰς ἰσχυρὰς, *graciles*, elleboro, qui vomit-
tum movet, ait, esse purgandos & *aph. 7.*
μέσως εὐσάφας, *mediocriter crassos*, me-
dicamentis alvum ducentibus. Porro dixit
μέσως, *mediocriter*; nam qui sunt ad-
modum crassi, ne per interiora quidem
sine periculo expurgantur; non enim nisi
pauca evacuatio sequitur, utpote corpore
distento, sed postquam homo ἰχνος ἦ,
gracilis factus sit, tuto medicamentum
datur. *De loc. in hom.*

bus elleborus periculosus; facit enim convulsionem.

XVII. Si quis febrem non habens abstineat a cibo, & cordis morsum, atque tenebricosam vertiginem patiatur, & oris amaritudinem sentiat; purgatione indigere per superiora significat.

XVIII. Supra præcordia dolores,

XVII. *Non habens.* Adde: *aut habens exiguam.* Verisimile namque est, Hippocratem de magna continuaque febre fuisse locutum, quam sæpe ventriculi inflammatio facit, remediis vomitum moventibus exasperari solita. *Abstineat.* Cibus aversetur. *Cordis morsum.* Oris ventriculi morsum. *Per superiora.* Nimirum vomitu: nisi quid eundem prohibeat. Ut natura ægrotantis, corporis habitus, ætas, tabes, aut ejus metus. *Vid. IV. aph. 8.*

XVIII. *Præcordia.* Diaphragma. *Dolores.* Molestiæ, fastidia, anxietates, morsus, æstus, aliaque ejusmodi, quæ quamvis ventriculum infestent, ægris videntur sæpe supra diaphragma vim suam exercere. *Per superiora.* Id est, dolores, aliaque hujusmodi mala tollenda sunt vomitum medicamentis facientibus, nisi febris prohibeat, aliaque obstant. *Vid. aph. præced.* *Molestant.* Uti molestiæ, quæ afficiunt intestina solent ob flatum eadem distenden-

66 *Aph. Hipp. Sect. IV.*

lores purgatione indigere per superiora significant; quicumque vero inferiora molestant, per inferiora.

XIX. Qui medicamentis purgati non sitiunt, non quiescunt, prius quam sitiant.

XX. Non febricitantibus si tormina acciderint, & genuum gravitas, & lumborum dolor, purgari inferius oportere significatur.

XXI. Dejectiones nigræ, qualis

dentem, pravosque humores eadem ipsa irritantes, itemque genuum gravitas, lumborumque dolor, qui hominem sine febre, aut non multa infestet. *Per inferiora.* Id est, remediis alvum solventibus.

XIX. *Non quiescunt.* Id est, non desinunt expurgari.

XX. *Tormina.* Intestinorum torsiones. *v. aph. II.*

XXI. *Nigræ.* Quæ picem liquatam referunt, linteaque rubro colore inficiunt. *Pessima.* Mementote doctrinæ Hippocraticæ, quæ vult, dejectiones nigras, generatim acceptas, pessimas esse; quin imo lethales incipientibus morbis, *aphor. seq.* Sed salutare eas prædicat, si bene exeant, id est, consistente morbo, ampliusque eodem inclinante, prægressis signis concoctionis, validisque viribus, ac pulsibus. *Et quanto.*

Aph. Hipp. Sect. IV. 67

lis est sanguis niger, sponte venientes, sive cum febre, sive sine febre pessimæ; & quanto colores magis pravi fuerint plures, eo pejus: cum medicamento vero, melius; & quanto colores plures, eo minus malum.

XXII. Morbis quibuscumque incipientibus

20. Non comparat Hipp. dejectiones nigras cum variegatis, sed inter simplices vult, pessimas esse nigras: inter variegatas vero, eas, quæ plures habent colores pravi: pravus enim est color intense flavus, viridis, ærugineus, niger. Cum medicamento. Sensus est, minus malum esse vi medicamento nigra, & variegata deijci, quam vi morbi.

XXII. Incipientibus. In principio morborum lethalem esse atrae bilis exitum, sive supra, sive infra, nimirum sive vomitu, sive dejectione excludatur, uno fere ore affirmant Interpretes: non item in incremento, aut statu eorundem. Oribasius contra sic legit Hippocratem: „ Quicumque
„ in initio, vel augmento morborum acuto-
„ rum, aliorumve melancholiam „ id est
„ nigram bilem „ evomuerint, eodem die
„ moriuntur; si vero in statu, vel decli-
„ natione quicquam tale emisserint, postri-
„ die moriuntur „. At vero non modo non moriuntur omnes eadem die, aut postridie, sed nonnulli etiam servantur. Quippe ex lib. de atra bile scimus, in quadam pestilentia excretam fuisse atram bilem

68. *Aph. Hipp. Sect. IV.*
cipientibus, si atra bilis vel supra, vel infra exierit, lethale.

XIII.

lem tum iis, qui servabantur, tum iis, qui interibant. *Atra bilis.* Interpretes plures bilem distinguunt atram a succo melancholico, sanguini nigro simili sic, ut de hoc *superiori aphor.* de ea vero hic loquatur *Hippocrates*. Censent porro, utrumque succum nigrum esse crassumque, utrumque minime grumosum, sed fusum, liquatumque atque a sanguine naturali diversum; atram vero bilem acerrimam agnoscunt, erodentem, acidam, quæ in terram effusa ebullit, eamque fermenti, & aceti modo attollit, quamque apud nos dari posse erodentem, exquisitamque negat *Hollerius*. At enim videtur *Hippocrates* bilem designare atram per id, quod est nigro simile sanguini, ita, ut eiusdem dejectio, generatim loquendo, sit pessima, *aphor. 21.* lethalis vero sive evomatur humor, sive deiciatur, niger tam in principio morborum, quam in corporibus longis, acutisque morbis extenuatis, debilitative. Et hercule non tam humoris pravitatem color ejusdem indicat plus minusve niger ac splendens, crassiorque ejusdem aut tenuior substantia, quam oris squallor pallorque, & frigidus sudor, & animi defectio, & virium, pulsumque dejectio, & fastidia, & dolor viscerum ardorque, & anxietas, & corporis agitatio, & similia, quæ nigrum fusumque succum
sive

**XXIII. Quibuscunque ex mor-
bis**

five supra, five infra, five ut fere evenit, utraque parte erumpentem solent comitari. Si enim sine his, acerrimus licet, acerque, humor effluat, uti interdum accidit, non est quod de atra timeas bile.

Lethale. Rarissime bilis atra effunditur in principiis morborum præsertim acutorum. *Ipsæ sexto pleuritidis die infra erupisse vidi morte celeriter, eademque die insequente.* In statu febrium acutarum bis terque exiisse observavi cum tolerantia, subindeque etiam conferentia agrotantium. Juvenem 20. annorum dysenteria cum acuta febre laborantem extinctum 18. morbi die fuisse memini post dejectionem perquam abundantem bilis atræ. Erat porro bilis atra singulis his in casibus similis nigro sanguini vel potius liquatæ pici. Sæpe erumpit hæc eadem in hypochondriacis, melancholicis, hystericeisque morbis tum ineuntibus, tum progressis, coloreque lintea inficit sæpius rubro, nonnunquam flavo, interdum quoque simul utroque, invehitque accidentia quæ supra proposui. Cujus quidem eruptione humoris nonnullos periisse novi revertente intra paucos dies bis terque nigri humoris exitu, nonnullos etiam sic fuisse servatos, ut pristinae sanitati habituque fuerint restituti; plures vero recrudescentibus post aliquos annos nigris evacuationibus occubuisse.

XXIII. Acutis. In acutis febribus, acutisque morbis non est semper expectanda corporis

70 *Aph. Hipp. Sect. IV.*

bis acutis, aut diuturnis, vel ex vulneribus, sive quovis alio modo extenuatis, nigra bilis, sive uti sanguis niger, de-
subter exierit, postridie moriuntur.

XXIV.

ris extenuatio. Sufficit maxima virium debilitas ad aphorismi veritatem. *Diuturnis*. Per morbos longos emarcescit quidem extenuaturque homo, sed non semper similiter infirmatur. Debet igitur æger, *Celso auctore*, extenuatus esse & confectus, id est, perquam infirmatus. *Sive quovis alio modo*. Quemadmodum tabe, phthi-
si, asthma, ictero, tumore, scirrhus, internis aut externis abscessibus, sicco aut aquoso hydrope, articulorum morbis, aliisque similibus. *Nigra bilis, sive veluti sanguis niger*. De hoc humore vide notam precedentis aphorismi. *Desuper exierit*. Id est ex alvo. *Celsus, Hollerius, alique*, accedente usu etiam de vomitu atra bilis veram esse sententiam, pronunciant; *Mercurialis* multo magis vomitum, quam dejectionem formidat. *Postridie moriuntur*. Si ad extremam extenuationem venerint, *Galenus* aut ad modicam cum summa tamen imbecillitate, uti in acutis aliquando cernimus; & niger humor ubertim vomitu, aut alvo, aut utroque modo feratur, aut sæpius erumpat, aut continenter exeat. *Nam unicam dejectionem, vomitumve, modicum tamen, mor-*
tem

XXIV. *Dysenteria*, si ab atra bile inceperit, lethalis est.

XXV.

rem protraxisse plus semel vidi, maturasse eam quoque dejectionem perquam abundantem in nonnullis observavi sic, ut eadem vaperentur die. In acutis porro morbis, qui præagientem solent fallere, si imbecillitatem definire non audes, quæ nigra dejecti moriem interire queat, ad pulsum attendito, qui quidem reperietur primum undosus, post vermicans, cui succedit formicans, ac statim mors, Holler. ex Orib. Quippe pulsus, dum humor niger profunditur, exilis fit atque imbecillus, imo fere prorsus concidit cum animi defectione, & sudore frigido. Is subinde si non iterum erigitur, si non expanditur, si urget, aut sæpe renovatur evacuationis impetus, ex quo magis magisque decolor infirmetur æger cum facie tristi, pestiferisque aliis signis I. præfag. libro traditis, scito, mortem esse proximam: Sin pulsus post humoris exitum nigri iterum attollitur expanditurque, & in horas validior deprehenditur singulas, & redit color, & nonnihil alacrior est æger, & pulius ei quietus est, meliusque se ad ea quæ offeruntur habet, spes erit, fore ut etiam convalescat.

XXIV. *Dysenteria.* Quid sit, vid. II. aph. III. *Ab atra bile inceperit.* Dubium est, utrum Hippoc. lethalem dixerit dysenteriam ab atra bile erumpente ortam an ab eadem ipsa intus latente. Primus, rariss.

XXV. Sanguis quidem supra,
qualiscunque fuerit, malus; in-
fra

rarissimus casus est, nec equidem unquam vidi. Secus alter, inciditque cum humores acerrimi, effrenes, atque erodentes, cujusmodi bilis est atra, dysenteriam induxerint. Mos enim erat antiquis, contumaces plures lethalesque morbos ab atra bile, licet non exeunte, repetere: in quorum numero quartana interdum febris reponnebatur, pulmonum varix, morbus epilepticus, apoplexia, nervorum distentiones, delirium, & uteri quidam, renum, lienis, & hepatis morbi. At si dysenteriam bilis atra subsequatur, mortem ne inferet, an non? *Oribasius*, aliquando, respondet, non semper. Ipse id semel tantum, tumq. exitiosum vidi, *not. aph. 22.* Morientur, qui dysenteria emarcuere, infirmatique sunt maxime; ceteri poterunt sanari. *Vid. aph. preced.*

XXV. *Supra.* Qui ex ore redditur. Eo autem fluit e faucibus, e capite, e ventriculo, e summitate asperæ arteriæ, e pulmone, e thorace. E faucibus leni screatu, lenique tussi fertur multus ac niger aut muco mistus cum palati titillatione, fereque simul e naribus exstillat sincerus, aut mistus. E ventriculo vomitu elicitur. E summitate asperæ arteriæ exiguus, raroque spumans tussicula pellitur. E pulmone valida tussi, fortive screatu ejicitur vividus spumosusque. E thorace eodem modo excernitur, sed subniger, crassus, minus spu-

fra autem, niger si dejiciatur,
bonus est.

D

XXVI.

spumans, minusque abundans. *Malus.*

Tum quia levare per ea loca natura non solet, nisi rarissime (ut quum dolor capitis rejecto ex ore sanguine tollitur, 10. *aphor.* VI. menstruorumque suppressorum damna vitantur) sæpe vero per hæmorrhoides, per uterum, per nares, tum quia sanguis supra veniens sæpe e pulmonum vasis permanat erosio disrumpisque, interdum hominem brevi jugulans, si affatim erumpat; sin parce sensimque, ut solet, lenta sæpe tabe consumens. *Infra autem.* Hanc *aphor.* partem alii aliter legunt. *Oribas.* & *Philoth.* lectio est. *Infra autem bonus.* Galenus habet: *Infra, bonum, nigra subeuntia.* Antiquissimus codex, quem *Vallesius* tuetur, talis est. *Infra bonum; & nigra subeuntia, malum.* Quam lectionem *Mercurialis*, & *Foesius* retinent in textu græco, deficiunt in latina versione *Galeno* additi. *Lindenius* Galenicus est in utroque codice. *Bonus est.* *Orib.* & *Philoth.* ajunt, bonum esse sanguinem ex hæmorrhoidibus fluere. *Galenus* addit: *si niger fuerit.* Rursus *Galenus* scribit: melius esse nigra dejici, quam sanguinem ex ore reddi, dummodo nigra sensim ferantur, sanguisque sui exitus tarditate denigretur. Dicemus igitur primo, bonum esse si sanguis ex hæmorrhoidibus profluat; nam sic & nimiae abundantiae consulitur, & humorum corrigitur pravitas. Ad hæc plu-

XXVI. A *dysenteria* habito si veluti carunculæ exeant, lethale est.

XXVII.

plures morbi tali fluxi pelluntur, plures arcentur *Hipp.* auctore. Deinde non esse necesse sanguinem fluere nigrum. Est enim sanguis hæmorrhoidalis, quemadmodum mulierum menses, reliquo, qui in vasis est sanguini similis. Demum melius, sive, ut pressius loquar, minus malum esse, sanguinem deijci ex intestinorum vasis elicatum, quam ex ore profundi. Si dejectio sit sanguinis nigri, lucidi, fusi picis ad instar liquidæ, pessima est juxta *aphor. 21.* Nec obstat repetitio quam *Mercur.* objicit: nam hæc in aphorismis frequenter occurrit; si fuerit grumosi sanguinis, utilis esse potest viribus validis, signisque coctionis prægressis. *Coac.* quippe legimus: quibus dolores hypochondrii, oris ventriculi, hepatis, & partium circa umbilicum, excreto per alvum sanguine servantur, non excreto, pereunt.

XXVI. *Dysenteria v. aph. 11. III. Habito.* Id est, diu & tenaciter occupato. *Carunculæ.* Sive corpuscula sphærica carnei coloris, seu globosa fuerint, sive etiam membranæ, & filamenta. *Lethale.* Ingens quippe vulnus intestinorum significant. Ad sententiæ veritatem necesse est, ut caruncularum excretio perseveret, & consertim fiat. Sape sine metu corpora carunculis & membranis similia redduntur, eaque suppeditat crustosa, seu
gela.

XXVII. Quibus in febribus sanguinis fluxerit multitudo, quacunque ex parte fluxerit, quum reficiuntur, alvi his humectantur.

XXVIII. Quibus biliosæ sunt dejectiones, iis superveniente surditate cessant; & quibus est surditas, supervenientibus biliosis dejectionibus, cessat.

D 2 **XXIX.**

gelatinosa pars sanguinis effusi, coactique in cavitate intestinorum dysenteria laborantium.

XXVII. Febribus. Sive ineunte morbo, sive in ipsa crisi, sive convalescentiæ tempore. *Quacunque ex parte.* Naribus sæpissime, alvo, utero. *Reficiuntur.* A cibo assumpto cruda, & indigesta alvo demittunt.

XXVIII. Quibus. Adde: assidue febrientibus, nimirum acute. *Superveniente.* Post evacuationem surditatem ortam in acuta febre, plerumque lethalem, modo non ex humorum copia fiat, *Alpinus* notat. *Cessat.* Non significat integram solutionem necessario, sed diminutionem, aut proclivitatem ad perfectam solutionem. *Mercurialis, vid. aph. 60. IV.*

XXIX. Quibus in febribus sexto die rigores fiunt, difficile judicium sequitur.

XXX. Quibuscunque accessiones fiunt, quacunque hora febris dimiserit, si eadem cras occupaverit, judicium habent difficile.

XXXI. Lassitudinem habentibus in febribus in articulos, & circa maxillas potissimum abscessus fiunt.

XXXII.

XXIX. *Rigores.* Rigor est vehemens frigus cum totius corporis concussione. *Difficile.* Crisis scilicet difficilis, quæ vel mortem, vel morbi recidivam, vel difficilem solutionem inducit.

XXX. *Accessiones.* Paroxysmi febrium. *vid. aph. II. I.* Hæ si eadem semper hora repetant, quacunque licet hora dimittant; aut si paribus semper horis, eademque proportionem, anticipent, aut tardent difficilem solutionem significant. *Valsæsius.*

XXXI. *Lassitudinem.* Id est, musculorum sensum quendam tristem, præsertim in eorundem motu. *Febribus.* Frequentius tamen in iis, quæ ex acutis decidunt, nimirum quæ superant vigesimum diem. In his enim si juncturæ, locaque circa maxillas doluerint, aut gravitate tensioneque laboraverint, in ipsis juncturis locisque abscess-

XXXII. Quibuscunque *convalescentibus* ex morbis *pars aliqua laboraverit*, hic fiunt abscessus.

XXXIII. Sed & si ante morbum aliqua parte *doluerint*, hic morbus firmatur.

XXXIV. Si a febre habito,

D 3 tu.

scessus ut plurimum fient. In reliquis vero febribus mitioribus, longioribusque, si dolor infernas magis partes occupet, quam supernas, in illis potissimum fient abscessus, præsertim, III. prænot. 66. si circa hypochondria ardor aliquis sentiatur.

Abscessus. Externarum partium tumores ex humorum defluxu a partibus nobilibus ad ignobiliore, ut ab hepate in inguina, aut crura qui sæpe suppurant.

XXXII. *Laboraverit*. Non quibus laboraverit pars aliqua cum convalescunt, sed cum convalescunt, fiunt in ea parte abscessus, aphor. 31. qua laboraverunt per morbos.

Vallesius.

XXXIII. *Firmatur*. Id est, excitatur abscessus, nisi tamen multa crassa urina effluxerit; aut sanguinis profluvium e naribus, vel quavis alia parte, aut multus sudor, aut dejectio sequatur. *Jacotius in coac.*

XXXIV. *A febre habito*. Acute febricitanti. *Faucibus*. Id est, in præjacente spatio inter oesophagum, & asperam arteriam,

78 *Aph. Hipp. Sect. IV.*

tumore non existente in faucibus strangulatio repente supervenerit, lethale.

XXXV. Si a febre detento collum pervertitur, & vix potest devorare sine ullo tumore, lethale est.

XXXVI. Sudores febricitanti
si

riam, quod aperto ore, & depressa lingua apparet. *Strangulatio.* Sic, ut spiritus difficillime trahatur, idque potius ob musculorum laringis convulsionem, quam ob eorundem inflammationem. In coac. legitur: *in præcipientibus morbis strangulatio sine faucium tumore perniciem minatur.* XXXV. *Si a febre.* Multo rarior casus est, ubi collum per acutas febres convulsis musculis, aut inflammato oesophago, ante, aut retro, aut in latus distorquetur alterutrum. Non semel ipse vidi acutis in febribus admodum impeditam difficilemque deglutationem, sine spirandi difficultate, sine faucium, collive tumore aut rubore, brevi mortem intulisse. Idque musculorum oesophagi convulsioni adscribebam. In aliis enim horum vox clangosa præerat, in aliis maxillæ quodammodo consertæ, in aliis manuum, artuumve inferiorum saltus, tremoresque.

XXXVI. *Tertio die.* Hic nominat dies intermedios, indices, & proprie criticos, *aphor. 24. II.* Quartum silet diem, qui pri-

si incoeperint, boni, & tertio die, & quinto, & septimo, & nono, & undecimo, & quartodecimo, & septimodecimo, & vigesimo, & vigesimo septimo, & trigesimo quarto; hi enim sudores judicant morbos. Qui vero non ita fiunt, laborem significant, aut morbi longitudinem, aut recidivam.

XXXVII. Frigidi sudores cum

D 4 acu-

primus est indicium, sive contemplabilem, quia acuti, & perquam acuti per dies impares fere moventur, 3. 5. 7. 9. &c.

Judicant. Solvunt. Laborem. Hic loci πόνον, exposuerim, *vite discrimen.*

Aut. Sis quoque disiunctive καί, non copulative et, mihi videtur hoc loco legendum, & sequenti.

XXXVII. *Frigidi sudores.* Sive toto corpore fiant, sive tantum parte, mali sunt. Pessimi, qui caput dumtaxat, aut faciem, aut collum, aut pectus occupant, tenues, modone sudorum frigiditas a loco, aut ab aere proficiscatur frigidis, *Cardan. Mortem.* Si acuta febris plurimum urgeat, si frigidi sudores perseverent, & si hos, aliquod ex perniciosis, lethalibusque signis, consequatur, *Alpinus, de præf. Cum mitiori autem.* Adde, & *validis viribus.* Nam si debiles sint, etiam mortem significat.

80 *Aph. Hipp. Sect. IV.*

acuta quidem febre mortem ; cum mitiori autem longitudinem morbi significat.

XXXVIII. Qua parte corporis sudor est , ibi significat morbum.

XXXIX. Et qua parte corporis calor , aut frigus , ibi morbus.

XL. Et ubi in toto corpore mutationes *accidunt* , ut si
cor-

ficare valent. *Valles*. Frigidi sudores febrium intermittentium , licet maximarum , vix hodie timentur post detectum corticem Peruvianum , una cum febribus sudores ipsos pellentem.

XXXVIII. *Qua parte corporis*. Ejus intellige , qui febre tenetur , ex *Gorter*. *Ibi significat morbum*. Id est , intus in corpore ut plurimum indicat vitium subesse : puta obstructionem , tumorem , inflammationem , erysipelas , abscessum , syderationem , & similia . Erit ne igitur semper malus partis sudor ? Minime , scribente *Ballon*. *in consil.* sed cave ne , te mador fallat , opinionem faciens veri sudoris.

XXXIX. *Calor*. Ut si dexterum hypochondrium sinistro fuerit calidius : atque stabilia hæc si fuerint , neque a causa aliqua manifesta producta .

XL. *Mutationes*. Hæ fere in singulas horas fiunt , & mortem in acutis febribus , infirmisque viribus portendunt . *Color*. *Præcipue*

corpus refrigeretur, & rursus calefiat, vel color alter ex altero fiat, longitudinem morbi significat.

XLI. Sudor multus ex somno factus absque causa manifesta, corpus uti pluri cibo, significat: si vero cibum non accipienti hoc accadat, scire oportet quod evacuatione indiget.

XLII. Sudor multus calidus, vel frigidus, *semper* fluens, frigidus *maio-rem*, calidus *minorem* significat morbum.

XLIII. Febres quaecumque,
D 5 non

cipue oris: hinc rubores fugaces genarum, qui neque propter odores, uti in hystericis mulieribus, neque ob animi motus, fiant.

XLI. *Ex somno*. Capto somno sudor multus, & continenter ortus, sine externa causa.

Non accipienti. Intelligi potest de non assumenti cibum, sed rectius de fastidienti.

XLII. *Semper fluens*. Toto corpore, vel parte; sine levamine, sine dierum delectu, seu morbi fluat initio, seu ejusdem incremento, aut vigore. *Frigidus maiorem*. A

multo sudore calido, brevior morbus esse solet, minusque periculosus: contra a multo sudore frigido morbus longior, & magis periculosus. *Holler*.

XLIII. *Febres quaecumque non intermittentes*.
Per

non intermittentes, tertia die fortiores fiunt, magis periculosa. Quocunque autem modo intermiserint, periculum abesse significatur.

XLIV.

Per hæc verba febres intelligit continuas, ardentesque, *Philoth.* quæ tertio quoque febris die ingravescent. *Magis periculosa.* Periculosiores sunt iis, quæ continuæ, ardentesque cum sint, per tertium tamen quemque diem non exacerbantur. *Intermiserint.* Si hæ febres in intermittentes mutantur quoquo modo, id est, in eas, quæ aut singulis diebus, aut alternis, aut quarto quoque die desinunt ex toto, antequam revertantur, siue febris vacuitas sit plurimum, vel pauciorum horarum, tum, nisi semper, plerumque tamen periculo vacant. Quamquam autem febres quæcunque, quæ intermittentes nominantur, fere periculo careant, senes tamen, & incurabilibus morbis implicitos juvenes, longisque extenuatos, interdum occidunt; quin & fortes rapiunt, si fuerint perniciosæ. Fere vero sub harum æstu tenues & imbecilli sunt pulsus, nec æger extrinsecus recalescit, sed decolor & facie tristis, sudoreque frigido perfusus præcordiorum anxietate, doloreve torquetur membra continenter jactans, positumque mutans corporis. Sed & quæ soporem stuporemque inducunt febres sunt quam maxime pertimescendæ, quippequæ nisi exemplo china chinæ occurratur, hominem tertio, quartove accessionis impetu apople-

XLIV. Quibus febres longæ, his tubercula, vel labores in articulis fiunt.

XLV. Quibus tubercula, vel in articulis labores fiunt, hi pluribus utuntur cibis.

XLVI. Si rigor incidat, febre

D 6 bre

xia tollere consueverunt. Mitto quæ in continuam, acutamque transeunt, potissimum autumnales, quæquæ compositæ facile desinunt in hecticam, phthisim, scirrhum, œdemata, hydropem, atque alia id genus. De intermittentium periculo, vid. 1. *aph. lib. I. coac. & 4. lib. IV. comm. Holler.*

XLIV. *Longæ.* Febres præsertim acutæ, quæ ultra 20. aut 40. dies solent protrahi.

φύματα. Tubercula. Hic loci tumores videntur indicari, orti ex decubitu in articulos humoris, qui morbum faciebat.

Labores. Id est, dolores, gravitates, molestiæ, vel quælibet alia noxa. *Fiunt.*

Nisi humoris ad articulos decubitum urinæ impediant crassæ, multæ, albæ, aut sanguinis profluvium e naribus, *aphor. 74. IV.* aut soluta alvus, aut sudor.

XLV. *Hi pluribus.* Si, febre perfecte soluta, aut extenuata jam optime, elapsoque tempore quo fieri solent abscessus, *aph. 31. IV.* multo plus, quam oportet, quis edat, huic abscessus, vel labores fiunt.

XLVI. *Rigor.* Est vehemens frigus cum quodam corporis concussu, a quo sæpe tertianæ,

84 *Aph. Hipp. Sect. IV.*

bre non deficiente, ægro jam debili, lethale est.

XLVII. Excretiones in febribus non intermittentibus lividæ, cruentæ, fœtidæ, & biliosæ, omnes malæ: & si bene exeunt, bonæ. Sed eadem quoque est eorum, quæ per alvum, & urinas excernuntur, ratio. Si quid vere, quod non juvet, per hæc loca excernatur, malum.

XLVIII.

næ, quartanæ febres solent incipere, ac reverti. Si igitur in febre continua sæpius rigor incidat, nec febrim solvat; & vires morbi diuturnitate, aut vehementia, aut utraque exhaustæ fractæque sint, brevi post æger moritur. An in ipso rigore, vel post morietur? Verendum est, ne in rigore deficiat, scribit *Hollerius*. Quoties, ut occidat, debet rigor incidere? Id quoque incertum est. *Ægrorum ipse trium memini, qui febre ultra quadragesimam diem protracta, aliisque una morbis extenuati & confecti e vita discesserunt, dum febris sine rigore remittebatur. Tribus quatuorve ante mortem diebus bis eos occupabat rigor, dum febris incrudescibat, sed tantummodo semel die. In declinatione vero nonnihil sudabant rigoris die.*

XLVII. Excretiones. Sputa sunt, quæ tussi, aut quoquo alio nisu expectorantur acutis
in

XLVIII. In febribus non intermittentibus, si exterioribus frigidis, interiores partes urantur, & sitim habeat, lethale est.

XLIX. In febre non intermittente, si labrum, vel oculus, vel nasus, vel supercilium pervertatur, vel non videat, vel non audiat, jam debili existente corpore; quidquid horum evenit, mors proxima est.

L.

in febribus, maximeque in pleuritide, & peripneumonia. Hæc si livida fuerint, usto *casse* similia, aut ex toto sanguinea, id est, nullo humore flavo aut pituitoso perfusa, itemque fætida, aut intense flava, mala sunt. His adde viscida, spumosa, rotunda, alba seu cruda, viridia, nigra.

Si bene exeunt. Id est, si facile, & levituxi exeant, doloremque, & febrim, & spirandi difficultatem minuant.

XLVIII. *Non intermittentibus.* Id est, continuis, ardentibusque. *Lethale.* Præsertim si eo in casu adsit linguæ siccitas, scabrities, jactatio corporis, hypochondrii tensio.

XLIX. *Non intermittente.* Intellige continuam, acutamque. *Pervertatur.* Id est, distorqueatur. Si partium distorsiones conjungantur cum surditate, aut cæcitate stabili, aut summa virium jactura, aut sudore,

L. Ubi in febre non intermittente difficultas spirandi, & delirium acciderit, lethale.

LI. In febribus abscessus, qui ad primas judicationes non solvuntur, longitudinem morbi significant.

LII.

re, & respiratione frigidis, mors imminet.

Non videat. In acutis morbis, integrisque sensibus sæpe prius visum prope mortem observavi, quam auditum periisse.

Jam debili. Nam firmis viribus, signisque aliis salutaribus concurrentibus, & prægressis concoctionum indici in urinis alvique excrementis, possunt esse accidentia criticæ perturbationis, *aphor.* 13. I. uti os distortum Metoni, *epid.* Sic labrum contractum alvi biliosæ eruptionem significat, *coac.* Sic oculorum distortio, aut cæcitas febrim ardentem solvit. *Judicat.*

L. *Non intermittente.* Scilicet acuta. Excipe tamen febrem ex pleuritide, aut peripneumonia ortam, in qua difficultas est respirandi ob pleuræ, pulmonumve inflammationem, cui tamen superveniens delirium, nisi malum non dicitur, *aph.* 12. VII.

Difficultas spirandi. Sive frequens, & exigua, sive magna & rara, sive sublimis, ubi thorax attollitur multum & scapulæ, sive ex abdomine coacta, in qua venter admodum elevatur in hauriendo aere. *Lethale.* Dummodo delirium, & spirandi difficultas cum acuta febre perseveraverint.

LI. *Abscessus v. aph.* 31. Si abscessus non sol-

vun-

LII. Quicumque in febribus, vel in aliis morbis sponte illacrimant nihil absurdum; qui vero non sponte, absurdus.

LIII. Quibus circa dentes in febribus quidam lentores nascuntur his fortes fiunt febres.

LIV.

vuntur primis evacuationibus, quæ fiunt diebus primis criticis, ut 7. 14. vel rectius, si abscessus non solvunt febrem die 27. 34. 40. morbum fore longum prædicito.

LII. *Sponte*. Uti quum præ dolore, tussi, risu, mæstitia, cogitatione, aliove animi motu fluunt lacrimæ. *Nihil absurdum*. Nihil est mali. *Absurdus*. Malum est, modo ne oculus ægrotet ipse. Sine voluntate lacrimare, mali morbi testimonium est. *Celsus*. Involuntariæ lacrimæ in acutis, ardentibusque febribus, si sine signis lethalibus apparuerint profluvium sanguinis de naribus cum lethalibus signis, mortem significant. I. *epid.*

LIII. *In febribus*. Potissimum continuis. *Lentores*. Id est, viscidi, glutinosique humores, qui dentibus assidue inhæreant. *Fortes*. Vehementioris, acerbioris, longiorisve febris indicia sunt lentores hujusmodi, si nullis concoctionis signis existentibus, nullaque spe intermissionis, dentes continenter obsident. „ Periculosissimum quoque est, *Holler*. si dentium intervalla nigrescere videantur. Significatur enim magna „ adustio materiæ, & plerumque mors.

LIV. Quibus plurimum siccae tusses leviter irritantes in febribus ardentibus fiunt, non multum siti infestantur.

LV. Ex *bubonibus* febres omnes malae, praeter *ephemeræ*.

LVI.

LIV. *Plurimum*. Ex longioribus intervallis exponit *Holler*. ut intelligantur siccae tussies raro, & leviter irritantes in quibus nihil expuitur, aut quid tenue: *vid. Martian. 6. epid.*

LV. *Bubonibus*. Tumores sunt inflammatorii glandularum inguinalium, tum etiam axillarium, & jugularium. Aliquando autem una bubones erumpunt cum febre, aliquando non nisi post 3. 4. aut 5. febris diem. Ac ubi cum bubone, vel ex bubone febris nascitur putrida, maligna est, sive sit pestilens, sive non. Verum in febrium crisis plerumque nascitur bubo sine periculo. Sic & in virginibus instante tempore purgationis menstruae. Sed terreri non decet, quando cum hujusmodi bubonibus non sunt vomitiones, deliria, urinae pravae, languidus pulsus, carbunculus, & caetera symptomata febris pestilentis. Alias si si haec adsint, pestilens est bubo, & periculofus, *Holler*. *Ephemeræ*. Febres 24. horarum: interdum ad duos tresve dies extenduntur, sine anfractibus tamen, *notante Cardano*, & reciprocationibus.

LVI. Febricitanti sudor superveniens, febre non deficiente, malum: prorogatur enim morbus, & multam significat humiditatem.

LVII. Qui a *distensione*, aut *rigore* nervorum tenetur, febre superveniente liberatur.

LVIII.

LVI. *Superveniens*. Non semel, aut iterum, sed si sæpius erumpat, nec subinde febrem tollat, aut imminuat. *Malum*. Nam vel mortem, vel longitudinem morbi significant: illam quidem, si in acuta febre post vehementem sudorum crism superveniant signa prava; qualia sunt delirium, convulsio, perfrigeratio totius corporis, & similia; hanc, quoties cum mediocri naturæ certamine, sæpius sudor recurrit, manente febre, sine graviorum accessione signorum. *Jacot. in coac.*

LVII. *Distensione*. Qua modo totum corpus, modo pars sine voluntatis arbitrio trahitur aut contenditur, aut concutitur. *Rigore*. In hoc affectu recta cervix, aut totum corpus riget, quoniam æqualiter partes ante & retro tenduntur. *Superveniente v. aphor. 26. II.* *Liberatur*. „ Convulsio-
„ nis remedium est acuta febris superve-
„ niens, quæ prius non fuit; aut, si qui-
„ dem prius extitit, jam invalescens „ *coac.*
lib. 4. num. 33. Duo tamen notanda sunt: primum eam febris convulsionem solutum iri,

LVIII. A febre ardente *deten-*
to, rigore superveniente, solu-
tio.

LIX.

iri, quam crudi humores viscidique gi-
gnunt; alterum, leviolem febrim nihil con-
ferre posse iisdem humoribus attenuandis
discutiendisque; majorem vero, quam vi-
res sustineant, esse periculofam, *Holler.*
coac. Febrim laudat *Jacotius ibid.* quæ cum
rigore accedit. Rigorem caloremque quar-
tanæ Alpinus desiderat.

LVIII. *Ardente.* Hunc mihi casum rarissime
contigit vidisse. Quod autem Hipp. soli
causæ, seu ardenti tribuit febrim, plures ad
continuam acutamque etiam febrim exten-
dunt. Ardentis porro febris signa sunt si-
tis clamofa, inges æstus, anxietas, seu ja-
ctatio corporis, & spirandi difficultas. Alii
addunt linguæ ficcitatem atque scabritiem,
calorem ad tactum urentem, durum fre-
quentemque pulsum, capitis, cervicis, at-
que lumborum dolorem. *Rigore super-*
veniente. Si rigor, *aph.* 29. acutæ arden-
tive febrim superveniat die critico post con-
coctionis signa, & vigentibus viribus, ri-
goremque calor excipiat, huncque sequa-
tur multus calidus & universalis fudor, aut
copiofa dejectio, aut vomitus, aut fangui-
nis fluxus e naribus, febrim tollere, aut
sic minuere confuevit, ut brevi post eva-
nefcant. *Solutio.* Nifi vires sint prælan-
guidæ, *aphor.* 46. nisi nulla, aut prava
evacuatio confequatur, uti frigidus, aut
superne tantum fluens fudor, aut stillæ
fanguinis de naribus, aut sincere dejectio-
nes,

LIX. Tertianæ exquisita septenis circuitibus, quod longissimum est, judicatur.

LX.

nes, vomitusque, aut urinæ perspicuæ, nisi rigor cum signis malis appareat, cujusmodi sunt oculorum perversio, sopor, vigiliæ, convulsio, corporis perfrigeratio, exsolutio cum dolore capitis, oblivio, delirium. Mali quoque continui ac frequentes sunt rigores febrim, febrisque accidentia non solventes, aut mitigantes; nec si periodici fuerint chinachinæ cedentes, quippe qui aut interni visceris inflammationem, aut solidorum dejectum statum arguunt.

LIX. Exquisita. Tertianarum aliæ sunt exquisitæ, aliæ nothæ, aliæ productæ: Exquisitæ febres sunt horarum 12. Nothæ 18. Productæ 24. aut 28. Exquisitæ porro æstate gignuntur in temperamentis regioneque calidis. Accedunt tertio quoque die cum rigore, mox fere vomitum vehementer movent aut alvum, inde sitim, ingentemque æstum atque anxietatem; demum sudore finiuntur copioso, interdum etiam dejectione cum urinis plerumque crocei coloris. *Septenis circuitibus.* Id est, septem periodis, quorum singuli 12. horarum cum sint, tertio quoque die revertentes, horum septem dies comprehendunt quatuordecim. *Judicatur.* Id est, finitur ex toto. Desinit igitur febris hujusmodi quinque, *de carnibus*, septem, aut ad summum, *coac.* novem circuitibus, sibi si relinquatur febris, *Gorter.* nec ab ægro, *Mer.*

LX. Quibus in febribus aures obsurduerunt, sanguis ex naribus fluens, aut alvus turbata solvit morbum.

LXI. Febricitantem nisi diebus imparibus febris reliquerit, solet recidivare.

LXII.

Mercurial. nec a medico, nec ab adstantibus error committatur ullus, exquisitæque naturam febris servet, *Idem.* „ Nam tertiana anticipans prona est in continuam, „ post ponens in quartanam, vel lentam. Brevis tertianæ signum sunt pustulæ, ulcusculum circa labia, nares, simul lotium, cum ardore redditum, post 3. 4. paroxysmum. „ *Apud Kleinium.*

LX. *Sanguis.* Dummodo multus profluat, & vires ferant, atque æger dormiat; secus vel delirium, vel convulsio sequitur.

Turbata. Fusa, soluta, in qua eadem observanda, quæ *aphor.* 28. dicta sunt.

Ceterum solvit etiam dysenteria accedens, aut genuum, *de judicat.* aliarumque ignobilium partium dolor ortus. *Alpin. de præsag.*

LXI. *Febricitantem.* Febre ardente, ac biliosa, quæ diebus imparibus moveri, & finire solet; ut die 5. 7. 9. 11. & 14 quæ 12. dies, ut ut par sit, rationem tamen habet septenarii. *Recidivare.* Adde: *ut plurimum.*

LXII. Quibus in febribus morbus regius ante diem septimum accidit, malum.

LXIII.

LXII. *In febribus. Continuis, acutisque.*

Morbus reg. Ictericitia etiam dicitur, quæ bilis in corpus universum effunditur, cutis flavescit, cum dejectionibus cinereis, urinisque croceis. Hic agitur de ea, quam non hepatis obstructio movet, nec inflammatio, nec tumor, scirrhusve, sed bilis copia gignit atque impetus, inordinatique solidorum motus. *Malum*, Plerumque *Holler.* Sæpius quoque, *Idem in coac.* lethale, aut unde vix ægri convalescunt. Et ratio est, quia perraro materia inutilis ante 7. coquitur diem. Quidquid autem sine coctionis signis apparet sive evacuatio sit, sive abscessus, sive icterus, salutare esse nequit. Qui autem evadunt orta ante 7. ictericia, aut evadunt cocta materia quæ in morbis peracutis ante 7. coqui potest, aut non nisi ægerrime evadunt, ut ex *Epid. hist.* manifestum est; nec sine aliqua evacuatione, aut sanguinis de naribus cursu viribus integris subsequente. Neque semper est utilis icterus post 7. nisi si præcesserint coctionis signa in excrementis, nisi validus sit æger, & nisi crebrior vomitus aut dejectio sequatur, aut urinæ multæ fluant, aut sanguis prorumpat e naribus, aut ex hemorrhoidibus, molli interim & sine dolore substante hypochondrio dextero; qui subinde solvatur febris, aut admodum remittatur, leviusque æger habeat.

LXIII. Quibus in febribus quotidie rigores fiunt, quotidie febres solvuntur.

LXIV.

LXXIII. *Quibus.* „ Quibuscunque in febribus intermittentibus, quotidianis, tertianis, quartanis rigores, *aph.* 29. aut horrores, aut frigora (rigoris enim nomine hæc tria hic intelliguntur) incidunt quotidie, febres quotidie discutunt, habentque sui paroxysmi vacuitatem „ *Liebau.* *Solvuntur.* Excepta hæmitritæa febre, quæ ex quotidiana continua, & tertiana intermittente componitur: „ quando quidem, „ *Holler.* ea habet quidem diebus alternis horrores, aut rigores, sed non solvitur, „ neque pervenit ad infebrecitationem. „

Novi præteritis annis febres quasdam, quæ licet singulis diebus statisque cum rigore horis accellerent & remitterent, tamen non solvebantur. Urinæ fere tenues sanisque similes. Accidentia febrium non decrescebant, sicut febres, quamquam & ipsa mitigarentur. Ægri paullo post rigorem insudabant, sudorque trahebatur usque ad rigorem novæ periodi. Hinc alacriores neque per id temporis deprehendebantur. China China non modo quidquam non prodesse sed febres exasperasse videbatur. Donec aliæ biliosa alvo, erumpentibusque in cuti periculis tollebantur. Aliæ in lethalem seu capitis, seu pectoris, seu viscerum imi ventris inflammationem desinebant.

LXIV. Quibus in febribus morbus regius septimo, vel nono, vel undecimo, vel quattodecimo supervenerit, bonum, nisi dextrum *hypocondriacum* obduruerit. Si vero non, non bonum.

LXV. In febribus circa ventriculum & fortis æstus, & cordis morsus, vel dolor, malum.

LXVI.

LXIV. Morbus regius. *Vid. aphor. 62.*

Bonum. Si viribus integris sequatur insignis evacuatio, quæ febrem minuat.

Nisi dexterum. Id est, bonum plerumque est, dummodo dextrum hypochondrium, quæ hepatis regio est, molle, sine tensione, & sine dolore sit. *Si vero non.* Id est, si morbus regius non apparuerit ullo horum criticorum dierum, aut apparuerit cum duritie, tensione, doloreque dexteri hypochondrii, bonum non erit, seu ambigua res erit, ut in *coacis* scribitur. Nam, si inflammatio est in jecinore, quamvis in decretoriis, seu criticis diebus superveniat morbus regius, malum est, quoniam jecur est affectum, *Philothæus.*

LXV. In febribus. Acutis videlicet: de his enim fere semper *Hipp.* intelligit, *Holler.* Cordis. Rectus, oris ventriculi. Vellicatio igitur & lancinatio quæ hoc

LXVI. In acutis febribus convulsiones, & circa viscera dolores fortes, malum.

LXVII.

in loco persistat, quæque nec vomitu, nec alvo cito tollatur, cum æstu, ardoreque incidens, periculosa res est. At longe periculosior, si anxium reddit ægrum; id tum accidit cum, in varias figuras decubitus is transformatur, nec ullo consistit loco, sed varie se jactat, movet, rapit, modo se se attollens, modo se se deturbans, modo in latus alterum, modo in ventrem & dorsum se se provolvens, nec ullum locum, vel ullam figuram, ullam formam decubitus nanciscens, ubi acquiescat. Idem in *coac.* Quod si una quoque partes extremæ frigescant, cum exili celerique pulsu, & respiratione difficili, nihil amplius spei superest.

LXVI. Convulsiones. Vid. *aphor.* 57. *hujus sect.* & 26. II. *Circa viscera* *Holler.* intelligit omnia interanea, ut pulmonem, cor, ventriculum, intestina, lienem, hep. *Malum.* Malum quidem est, acute febrientem convulsionibus corripere, præsertim protracto morbo (nam ineuntem interdum solvunt, *coac.* 5.) sed longe pessimum, si febris ardente, *aph.* 58. torreatur, *Galen.* Mortem vero haud hæsitanter prædicito, si convulsiones in acutis febribus oriantur post sudores, vomitus, dejectiones, hæmorrhagiasque morbum non levantes, itemque si plures eis aliæ malæ notæ

LXVII. In febribus per *somnum* timores, vel convulsiones, malum.

LXVIII. In febribus spiritus offendens malum; convulsionem enim significat.

E

LXIX.

notæ præcedant, aut comitentur, aut subsequantur, cujusmodi sunt viscerum dolores ingentes, assiduæ vigiliæ, deliria, anxietates, extremorum perfrigerationes, frigidi sudores, spirandi difficultates, pulsuum depravationes, vocisque, & similia. Quæ vero phrenitidi succedunt convulsiones: quæque tremorem in acuta febre subsequuntur, & quæ fractis dissipatisque viribus excitantur, mortem præ foribus esse prænunciant sic, ut æger tertium, quartum, aut quintum diem evadere nequeat. Sic de doloribus circa viscera immanibus est judicandum, si cum ardente febre summa virium debilitas aliaque prava signa conjungantur.

LXVII. Timores. Repentinæ cum timore expergiscentiæ, si sæpius in acutis accidunt, plerumque in delirium desinunt, aut phrenitidem. *Malum.* Quin imo lethale, quemadmodum *aph. i. II.* est enim somnus laborem faciens, qui, si præter consuetudinem in acutis febribus perseveret, fere necat.

LXVIII. Spiritus offendens. Respiratio intercisa, interrupta, duplicata, qualia gementium puerorum. *Malum.* Perniciosa res est

LXIX. Quibus urinæ sunt crassæ, grumosæ, paucae, non sine febræ, si *ab his tenues*, & copiosæ reddantur, juvant; præcipue vero tales veniunt, quibus ab initio, vel brevi *sedimentum* inest.

LXX. Quibus urinæ perturbatæ quales sunt jumentorum, his dolor capitis vel adest, vel aderit.

LXXI.

est hujusmodi respiratio in acutis febribus, lethalis vero, si cum virium languore incidit, *Alpinus*. Si respiratio, inquit *Holler.* cespitat, ut ita dicam, & offensat: si item pulsus, malum est, & admodum lethale, quia convulsionem indicat, *qua de re, vid. aph. 66.*

LXIX. *Non sine febre.* Id est, cum lenta febre. *Tenues.* Id est, mediocriter crassæ. *Ab initio, vel brevi.* Scilicet 4. die, aut non ita multo post, ut septima.

LXX. *Quibus.* Adde, per febres, ex *Holler.* aliisque urinæ redduntur, seu minguntur perturbatæ, id est, crassæ, confusæ, turbidæ, quales jumenta reddunt sic, ut repositæ non subsideant, neque clarescant. *His dolor capitis.* Non est intelligendus Auctor quod solum capitis dolorem præsentem futurumve significant; quandoquidem & delirium, & alia solent signi-

LXXI. Quibus septima die futura crisis est ; his nubeculam habet quarta die urina subrubram, & alia ex ratione .

E 2

LXXII.

significare , sed quod hunc fere semper præ-
nuncient : quamquam pro , *καταλαλῶν* ,
possumus etiam intelligere quemlibet capi-
tis laborem . v. *Mercurial* . Rursum ad
veritatem *aphor.* necesse est , ut turbidæ
aliquot diebus perseverent , neque sint cri-
ticæ , minimeque ante ipsas coctionis signa
in iis apparuerint , *Idem* , vitiumque re-
num absit , aut vesicæ . Nec illud ignoran-
dum , huiusmodi urinas in vehementi fe-
bre infirmisque viribus perseverantes fere
convulsionem & mortem accersere , viribus
vero validis , mitiorque febre , morbum
trahere vel usque ad diem quadragesimum .
*Novissime vidi huiusmodi urinas a malicie
redditas utero gerente & febre non ma-
gna laborante . Dolor capitis acerbissimus
ei erat . Sanescens visum fere amisit . Iis
morbo conflictabatur , & foetum quoque
eliso egrotans .*

LXXI. Crisis. Solutio morbi hoc loco intel-
ligenda ex *coacis* est . *Nubeculam.* Con-
tentum illud , quod in suprema parte uri-
næ conspicitur , nubeculæ simile ; interdum
in media , interdum quoque in infima . v.
presag. lib. 2. *Et alia.* Id est , solve-
tur 7. morbus , si coctionis signa in urina
perspecta die quarta , salutaris sequatur eva-
cuatio quinta die , aut septima iis in mor-
bis , qui celeriter moventur .

100 *Aph. Hipp. Sect. IV.*

LXXII. Quibus urinæ albæ, & perspicuæ, malæ, præsertim si in *phreniticis* appareant.

LXXIII. Quibus *hypocondria* elevata murmurant, lumborum dolore superveniente, his alvi humectantur, nisi flatus erumpant, aut urinæ multitudo proveniat; hæc vero in febribus *accidunt*.

LXXIV.

LXXII. *Quibus*. Adde: acute febrientibus.

Urinæ albæ. Id est, tenues, aquosæ, pellucidæ. *Malæ*. Ubi tales, morbo crescente, redduntur, cum antea rubræ crassioresque fluxerint, periculum est, ne capitis sequatur dolor, aut surditas, aut delirium, aut convulsio, nisi inde hæmorrhagia superveniat critica, vel alvi fluxus, vel dysenteria, vel abcessus. Neminem ex *phreniticis* servatum cum urinis hujusmodi observavit *Galenus*: neque exitiales minus sunt delirantibus per acutas febres, si cum virium prostratione excernantur; quemadmodum viribus firmis & robustis existentibus sola morbi longitudo significatur, *Mercurialis*. Quin & in morbis longis, ubi est cruditas, & obstructio gravis, si eadem ipsæ perseverent, & vires dissolvantur, mors expectanda, *Holler*.

LXXIII. *Hypocondria*. v. *aphor.* 40. VI.

Elevata. Ob distenta intestina flatu, aut etiam fecibus. *Humectantur*. Id est, alvi fluxus sequitur.

LXXIV. Quibus speratur abscessum futurum ad articulos, liberat ab abscessu urina multa, crassa & alba, facta, qualis in laboriosis febribus quarto die quibusdam incipit fieri. Si vero etiam ex naribus fluxerit sanguis, brevi admodum solutio fit.

E 3

LXXV.

LXXIV. *Quibus.* Si putas, materiam incumbere posse in articulos, ibique abscessum, *aph. 11.* creare quod in quibusdam continuis febribus ex succis crudis crassisque ortis, corporis lassitudinem articulo-
rumque dolores inferentibus accidere solet; non expectabis abscessum, si repente æger reddit crassas multas albasque urinas, aut alvus ei fluat copiosius, aut profusio sanguinis de naribus fiat. *Quarto die.* Intel-
lige & reliquos indices, criticosque, ut 7. 11. 14. 17. 20. Sed *Hipp.* tantummodo 4. nominat, quod laboriosis his in febribus, in quibus tanta lassitudo est corporis, ut moveri corpus sine dolore nequeat, sæpe morbi solutio solet accelerari, *Hollerus.*
Apud nos perraro humores articulos cum dolore occupantes, eosque inflantes, suppurant; sæpe vero dolores, suppurationesque in spatiis articulos interjacentibus fiunt. Et si dolorem, v. g. lumborum, ossis sacri, coxarum, crurumque non levant sudores, toto corpore ubertim fluentes, suppurationis indicia esse, plus semel didici, iis in partibus, que dolore infestantur.

LXXV. Si sanguinem, & pus mingat, renum, aut vesicæ exulcerationem significat.

LXXVI. Quibus in urina crassa existente, carunculæ parvæ, ac veluti capilli una exeunt, his a renibus excernitur.

LXXVII. Quibus in urina crassa, furfurea quædam simul exeunt, his vesica scabie laborat.

LXXVIII.

LXXV. *Et.* Scilicet copulative exponi non debet, secus falsa prorsus esset; *Hipp.* sententia: nam plures sanguinem meijunt sine ulcere renum, aut vesicæ; quidam interdum & pus sine vitio harum partium.

LXXV. *Quibus.* „ Si urina crassa „ inquit „ Celsus „ carunculas quasdam exiguas, aut „ quasi capillos habet, utique in renibus vitium est. „ Nimirum tales carunculæ, capillis similes e renibus excernuntur, nisi dolor pubem, inguina, aut interfeminiū occupans, vesicam laborare, suadeat. Quippe non urinæ qualitas sedem morbi, sed dolor indicat: nam ubi dolor, fere & morbus ibi est.

LXXVII. *Furfurea.* Instar furfuris tritici. *Scabie.* Excoriatione, ac veluti scabie, cui fere dolor, pruritus pudendi, ac foetor accedit.

LXXVIII. Quicumque sponte sanguinem mingunt, his *in renibus* venulam ruptam significatur.

LXXIX. Quibus in urinis arenosa *subsident*, his vesica laborat calculo.

E 4

LXXX.

LXXVIII. *Sponte.* Id est, *sine causa manifesta*, ullove signo vesicæ uicere affectæ; aut repente, & confertim sanguinem mingunt. *In renibus.* Insuper e renibus proveniens sanguis vel ex eo cognoscitur, præterquam quod sine dolore renum, vesicæve funditur, ubertim etiam fluit, intimiusque urinæ commistum mingitur, nec fere coit postquam subsederit: parciore vero puriorque, sæpe etiam grumofus mingitur, qui e cervicis fundique vesicæ vasis fertur, & difficulter emittitur, vesicæque dolores & partium, quæ cum ea consentiunt, movet. *Vid. aph. 80.*

LXXIX. *Quibus.* Vix unquam veram sententiam hanc deprehendes, nisi *ψαμμός*, *arenosa*, legas cum Zecchio *lutosum*, five *argillosum quid*, veluti narium mucus, matulæ fundo tenaciter inhærescens; aut cum Beverovicio *επιστάται*, *subsident*, legas, *sistuntur*, ut sensus sit, eos vesicæ calculo laborare, quibus fabulosa, quæ excerni solent, in urina remanent, ac in vesica sistuntur.

LXXX. Si sanguinem *mingat*, & grumos, & stillicidium urinæ *habeat*, & dolor in anum incidat ventrem, & *interfemini-um*, circa vesicam morbus est.

LXXXI. Si sanguinem, aut pus *mingat*, aut squamulas, & gravis odor adsit, vesicæ exulcerationem significat.

LXXXII. Quibus in urinaria fistula tubercula nascuntur, iis suppuratione facta, & eruptione, solutio.

LXXXIII.

LXXX. *In anum.* Ad pectinem, quin & in ipso pectine. *Circa.* Id est, vesicæ cervix, aut vesica ipsa graviter afficitur.

LXXXI. *Significat.* Adde ex Celso: *idque ipsum*, nimirum sanguis, pus, squamulae, cum difficultate redditur, & *circa pubem* interiores partes dolent.

LXXXII. *Urinaria fistula.* Fistula, sive meatus urinaris, canalis is dicitur, qui a vesicæ ortus cervice ad penis finem pertingit, urinæque reddendæ inservit. *Tubercula.* Tuberculum parvus tumor est. solitus meatum obsidere urinarium, & vesicæ cervicem, ideoque mendi difficultatem & dolorem parit. Id ipsum si suppuraret, emittaturque pus, sanitas redit, si minus (non enim omnia suppurant) sa-

LXXXIII. Mictio noctu plurima facta parvam significat dejectionem.

pe homo moritur ob interceptam urinam, graviæque accidentia cum tumefactione pubis. *Vid. Holler.*

LXXXIII. *Plurima facta.* Ab eo, qui solitum potum, & cibum assumpserit.

APHORISMORUM HIPPOCRATIS

SECTIO V.

I. **C**onvulsio ex ellebore lethalis est.

II. Convulsio ex vulnere lethalis est.

III.

I. *Convulsio. v. 57. IV. Ellebore.* Scilicet albo, qui vomitum violentissimum ciet. *v. aph. 13. IV. Lethalis.* Præsertim si convulsio immoderatam purgationem sequatur: nam circa initia purgationis orta convulsio interdum conquiescit circa finem, *ex Höller.* Sententiam autem non de solo ellebore veram esse, sed de medicamentis quibuscunque cum prævalide purgationibus, tum venenosis, sætisque ejicientibus, plures affirmant.

II. *Vulnere.* Tum etiam luxatione, unctione, contusione, fractura, punctura. *Lethalis.*
Sub-

Subaudiendum : *plerumque ex Gal. aliisque*. Ceterum convulsionum alias aliis esse periculosiores, usus atque observata testantur. Eisdemque evincitur, eas ipsas in aliis corporibus minus, in aliis plus esse metuendas. In hystericis, inque hypochondriacis hominibus interdum vel leve vulnus, contusio, ulcusque dolens convulsionem movet, quas levatus brevi dolor solvit, aut exeunte pure intus concluso, aut tumore læsæ partis, inflammationeque discussis. Contractiones artuum, concussionesque, quæ in hisce morbis, gravioribus licet, per somnum fiunt, præfertim in eurentem, iis minus habent periculi, quæ in vigilantibus excitantur. Sed his quoque tentatus homo interdum convalescit; nullum vero servatum, quos viderim, eorum, fuisse memini, cui recta & immobilis cervix sive continenter, sive vicissim intenditur, aut caput scapulis, aut mentum pectori adnectitur, cui quidem pestifero convulsionis generi sæpe confertæ præcedunt maxillæ, interdum stridor dentium, interdum labiorum distorsio, interdum tarda aut depravata verborum pronunciatio, interdum læsa deglutitio; ortisque convulsionibus hujuscemodi omnia medicina fere est supervacua, vel si læsæ partes ferrentis, aut oleis adurantur, aut nervi, tendinesve ex toto præcidantur, ut Galenus probat, scalpello. *Viro ætatis 45. annorum frangebatur tibiæ os, qua tarsi ossibus jungitur. Vulnus fracturam sequebantur. Repositis ossibus contra Hipp. monitum crura utraque postridie contraherentur sæpe, vehementerque, totum corpus concutiebatur. Solutis me suadente vinculis, dimotisque e sede ossibus convulsio ex tempore desit, sensimque etiam dolor, homo*

III. Ubi sanguis plurimus fluxerit, convulsio, aut singultus superveniens, malum.

IV. Ex *immodica* purgatione convulsio, aut singultus superveniens, malum.

V.

homoque claudus, iubens tamen superstes fuit.

III. Ubi sanguis v. aph. 9. VII.

IV. *Immodica purgatione*. Id est, nimia evacuatione aut medicamentis facta, aut operaturæ concitata. Ex elleboro ortam cum subsequente convulsione lethalem scripsit esse I. aphor. ceteras dumtaxat malas hic appellat *Hippocrates*. *Celsus* vero tam convulsionem medicamentis partam, quam quæ inanem invadit hominem, dumtaxat periculosam vocat. Inanemque intelligere videtur, eum qui quamplurima sine medicamentis vomit ac dejicit, qualis is est, qui cholera corripitur. Ex profusiore enim alvo, vomituque ingens sæpe coxarum, crurumque dolor, torporqueprehendit, sæpe quoque eorundem contractio; nec tamen inde omnes pereunt, sed plures etiam ad sanitatem perducuntur; quibus potissimum succurritur, demisso in aquam calidam corpore.

V. Si ebrius quispiam repente obmutuerit, convulsus moritur, nisi febre corripiatur, aut ubi ad horam pervenerit, qua solvuntur crapulae, vocem recuperet.

VI.

V. Si ebrius. „ Rarus est apud nos is casus, nempe derepente obmutescere ex ebrietate, & convulsos exanimari. Sed saepe accidit nostris ut per ebrietatem fiant phreneticis similes & delirent, donec vinum edormierint. „ *Holler.* Quos ipse vidi, duos vero tresve, non plures vidi, ex ebrietate obmutescentes resoluti jacebant corpore, amissisque sensibus apoplecticorum instar, sed sine oris alterutriusque paralyti lateris, quae in his plerumque observatur. Liberabantur autem ebrietate discussa modo vomitibus, modo sudoribus, modo siti, urinisque. Convulsus moritur. Non particulari, sed universali convulsione ob affectum cerebrum, *Liebaue.* Nisi febre corripiatur. Quae sit convulsioni analoga, id est, apta ad discutiendam ebrietatem, & nisi corripiatur, ex *Martiano*, statim ac voce privatur: nam si postea febris supervenit, plerumque moritur. *Ad horam.* Incertum est tempus, quo crapula, sive ebrietas solvitur. *Oribasius* censet, id accidere 7. aut 9. hora. *Galen.* ex *Hipp.* 2. aut 3. die. Sed tempus variat pro diversitate naturarum, corporumque; & vinorum indole, quantitate, ac viribus, locorumque, in quibus homo degit.

VI. Quicunque *nervorum rigore* corripuntur, in quatuor diebus perierunt; si vero has effugerint, sani fiunt.

VII. Quibuscunque morbi *comitiales* fiunt ante pubertatem,

in.

VI. *Nervorum rigore.* In hoc maxillæ velut ligna configuntur, os aperire nequit, oculi illacrimantur, ac pervertuntur, dorsum rigidum est, crurâ, neque manus similiter adducere potest, facies rubescit, & vehementer dolet, & ante mortem potionem per nares rejicit; 3. aut 5. aut 7. aut 14. die perit: quos si effugerit, convalescit 3. *de morb. Sani fiunt.* Siqua evacuatio, aut siqua febris superveniat, quæ convulsionem mitiget, bene sperare de salute possumus, protracto ultra quartum diem morbo, *Alpinus*, nihil tamen inde certi pronunciantes: nam experientia constat, *Goræus*, homines tales etiam post septimam diem periisse. *Hoc affectum morbo sine causa externa senem solum vidi.* Isque 9. miserrime periit. *Conversa enim erat ei febris in hunc pessimum morbum.* *Vivens nutrebat in inditio alimento perdentis dudum evulsi cavitatem.* Nulla profuere remedia nec vel in calidum oleum totum descendisse quicquam juvit. *Vid. aph 57. IV.*

VII. *Comitiales v. aph 55. II.* Post annum 25. morbus hic ortus ægre curatur: multoque ægrius is, qui post 40. annum cœpit, adeo ut in ea ætate aliquid in natura spei, *vix*

Aph. Hipp. Sect. V. III
in pubertate, mutationem acci-
piunt; quicunque autem vige-
simo quinto, *plerumque* commo-
riuntur.

VIII. Quicunque *pleuritide* la-
borantes in quatuordecim die-
bus non repurgantur, hi ad sup-
purationem vertuntur.

IX.

vix quicquam in medicina sit. *Celsus*.
Commoriuntur. Id est, ad mortem usque
comitantur.

VIII. *Pleuritide v. aph. 23. III. Repur-*
gantur. Si pleuritis intra quatuordecim
dies ex toto non tollitur seu sputis, seu
sudore, seu urinis, seu qualibet alia eva-
cuatione, sed dolor adhuc, & tussis, sitis-
que, & calor, & cibi fastidium, & spiran-
di difficultas, & febris persistit, quantum-
vis imminuta, expectanda fere est suppu-
ratio, sive humoris morbum facientis in-
pus mutatio, quod plerumque in cavitatem
pectoris effunditur, quam occupat dor-
lor. Est etiam interdum ubi cessat dolor
primis diebus, coloremque amittunt spu-
ta, sed tussis, sitis, vigiliæ, & febris per-
manet acuta: hanc delirium sequitur; de-
mum II. aut 14. pus excreari multum in-
cipit. Porro inter pleuritides eæ potissi-
mum suppurant, in quibus aut alba cru-
daque feruntur sputa, unaque spumosa,
aut viscida, aut, *Riverio* observante, ad-
modum sanguinolenta.

IX. Tabes fiunt maxime ætatibus decimo octavo usque ad trigefimum quintum annum.

X. Quicumque ab angina liberantur, si morbus ad pulmones vertitur, in septem diebus pereunt; si vero has effugerint, suppurantur.

XI. Qui tabe molestantur, si sputum quod extussiunt grave olet

IX. *Tabes.* Quæ a pulmonum exulceratione excitantur; morbus phthisis dicitur.

X. *Angina.* Id est, latente, cum nec in faucibus, nec in collo tumor est, & dolor vexat, & vix spiritus trahitur. v. lib. 3. *presag.* Suppurantur. Pus iis in pulmone colligitur, aut in spatium thoracis effunditur. Id quum accidit, funestum appellat Heurnius, additaque confirmat historia. Ipse nuper senem habui septuagenarium huiusmodi angina laborantem, sputaque paullo post initium morbi ejicientem putrida cum tussi e pulmonibus, qui die 14. angina perseverante ad plures migravit.

XI. *Qui tabe.* Id est phthisi, aphor. 9. Non tanquam mortis signum in phthisicis, sed proximæ, sputi fetorem & capillorum defluxum proponit Hippocrates. At plurium phthisicorum sputa nec male olent injecta carbonibus, nec iis capilli, nisi admodum extenuatis ante mortem defluunt. Interdum

olet injectum carbonibus, & capilli e capite defluunt, lethale.

XII. Quibuscunque tabe laborantibus capilli a capite defluunt, hi alvi profluvio superveniente moriuntur.

XIII.

dum etiam sputa fatent, capillique decidunt longe ante eandem. Mortis quoque proximæ signum dicitur sputum in aquam marinam projectum, aut cui salis subduplum liquefacti infit, si fundum petit. Sed quæ isthæc est tutior nota, nisi si conjungatur cum aliis vicinæ mortis indicis. Cujusmodi sunt extenuato infirmatoque corpore sputi suppressio, aut diminutio, aut ejusdem difficilis & cum metu suffocationis excretio, aut perseverans sputi in pectore strepitus, aut alvus soluta, aut difficilis respiratio, maximeque si sublimis fuerit, aut perquam frequens, exilisque, aut intercepta. Mortem quoque maturant sudores copiosi, ac potissimum frigidi. Vaga, & deliria; itemque pulvis imbecilli exilesque facili, & narium constrictio propinquam mortem declarant.

XII. *Tabæ*. Scilicet inveterata confirmata, *aph. II.* In hac, ait *Celsus*, ubi capilli fluunt: ubi urina quædam arancis similia supersidencia ostendit, atque in sputis odor fædus est, maximeque ubi post hæc orta dejectio est, protinus moritur: uti-

XIII. Quicumque spumofum sanguinem expuunt, his e pulmone eductio fit.

XIV. A tabe detento profluvium alvi superveniens, lethale.

XV.

utique si tempus autumnus est, quo fere, qui cetera parte anni traxerunt, resolvuntur. Ex quo patet alvi profluvium in phthisi: solum inveterata pertenuique corpore certum esse proximi extitit signum, si permaneat, maximeque si spueret ager desinat. Plures enim phthistici, nec tamen exhausti, alvi fluxu corripuntur, qui brevi conquiescit; interdum etiam eo nonnihil levantur; quod minus tussiant, minus sitiant, minus cibum fastidiant.

XIII. *Exspuunt.* Rectius, *extussunt*, ut alii legunt, Celsus, *exscreant*. Uterque modo e pulmonibus educitur sanguis plerumque spumans vividus & sine dolore, sæpe etiam sanguinei sputi sonus percipitur in trachea ab ægro, sæpe etiam a medico; estque certissimum omnium sputi e pulmonibus educti signum, spuma licet desit, vividusque sputi color. *Vid. aph. 25. IV.*

XIV. *Tabes v. aph. 9. & II.* Si ingentem extenuationem alvi fluxus sequatur, mors in propinquo est. Fere enim tunc temporis evenit, ut supprimatur, aut imminuatur sputum, quodque redditur, multo difficilius excreatur, difficultas respirandi aut oritur, aut increfcit, vox fit rauca, exilisve, pulsus, viresque deficiunt, nec æger appe-

XV. Quicunque ex pleuritide suppurantur, si in quadraginta diebus purgantur a die, qua fit ruptio, liberantur: si vero non, ad tabem transeunt.

XVI.

appetit, nec sustinet cibum. *Tabidam* novi virginem, toto trimestri, quo alvus fluebat, nec tussientem, nec quicquam expectorantem, exsiccata vero ante mortem alvo, tussique, atque sputo redeunte putrido miserrime consumptam. *Phthisi* raptam fuisse, erant qui negarent, post longam tussis sputique vacuitatem. *Secto* andavere pulmo leva parte sedissimo pure replebatur.

XV. Pleuritide v. aphor. 23. III. Suppurantur v. aph. 10. Purgantur. Id est, si pus omne excreetur intra 40. dies, ducto calculo non a prima pleuritidis die, sed a die, qua puris eruptio facta est, quæ fere solet fieri die 20. 30. 40. rarissime 60.

Liberantur. Valetudinis futuræ signa sunt, si febris, nisi prima die, qua puris eruptio facta est, conquiescit, certe imminuitur in dies, quo ad usque finitur ex toto; si tussis intra quadraginta dies cessat, si dolor depellitur, si difficultas respirandi tollitur, si somnus, & alacritas redit, cibusque incipit cupiditas. Si vero non. Id est, si perstat febris, sitis, dolor, vigilia, cibi fastidium, per noctem sudor, & spirandi difficultas ad tabem æger transit, citiusque eo fere moritur, qui in eandem ipsam e sanguinis sputo incidit.

Trans-

116 *Aph. Hipp. Sect. V.*

XVI. Calidum, ubi quis sæpius eo utatur, hæc mala affert; carnium effœminationem, nervorum incontinentiam, mentis torporem, profluvia sanguinis, animi defectiones ad quæ quidem mors sequitur.

XVII.

Transseunt. Adde, plerumque. Ipse evasisse famulum memini, multo pure intra quatuor menses ex ore rejecto, longoque interrim alvi profluvio, nocturnisque una sudoribus, & lenta febre exhaustum & prope confectum. Initio lateris apertionem recusaverat.

XVI. *Calidum.* Intelligendum hoc loco de balneis, perfusionibus, irrigationibus, injectionibus, fomentis calida factis. *Effœminationem.* Languorem. *Incontinentiam.* Infirmitatem. *Profluvia sanguinis.* Non tamen in omnibus, sed iis dumtaxat, qui obnoxii sunt similibus evacuationibus sive e naribus, sive ex ore, sive ex utero, sive ex hæmorrhoidibus, sive ex vesica. *Animi defectionem.* Hanc movent interdum balnea nimium calida, nulla præcedente profusione sanguinis, neque necare eum solet, cui statim atque ea ceperit, frigida succurratur. *Adolescens ob insaniam in balneum calidi demissus, animique defectione correptus, ubi animam efflavit.* Ante balneum large ei quater missus est sanguis. Mors sequitur. Non semper, sed aliquando. *Ex Oribas.*

XVII

XVII. Frigidum autem convulsiones, sustentationes, livores, rigores febriles *efficit*.

XVIII. Frigidum inimicum ossibus, dentibus, nervis, cerebro spinali medullæ; calidum vero utile.

XIX. Quæcumque refrigerata sunt excalefacere oportet, exceptis *his*, e quibus sanguis fluit, aut fluxurus est.

XX.

XVII. Frigidum. De frigido immoderato loquitur, aqua frigida, aere, ceterisque frigidis rebus. *Convulsiones.* Motus convulsivos, *aphor. 57. IV.* *Distensiones.* Nervorum rigores, *aphor. cit. § 6. V.* *Livores.* Nigrores partium frigore correptarum unde pedes interdum nimio frigore emoriuntur, & abscedunt. *Rigores v. aph. 20. qui febrem excitant.*

XVIII. Frigidum. Id est actu frigidum.

Nervis. „ Ob id *Galenus* passim prohibet „ in vulneribus, si quis nervus sit læsus, ne „ exponatur frigori, eo quod periculum est, „ ne oriatur stupor, paralyxis, vel convulsio „ *Holler.*

XIX. Refrigerata. Adde: aut quæ refrigerationis damna, *aph. 20. persentiunt.*

Fluit. Sic, ut sanguinis effluxus sit, aut metuaturs ingens. Intelligere oportet, „ *Hippocratem* hoc loco agere de hæmorrhagia,

XX. Ulceribus frigidum quidem mordax, cutem obdurat, dolorem insuperabilem facit, *livores* obducit, rigores febriles, convulsiones distensiones efficit.

XXI. Est autem ubi in distensione sine ulceratione juvene bene carnosio, æstate media, frigida

„gia, quæ fit, rupta vena a frigore. Unde
„alibi dixit, frigidum rumpit venas, „*Hol-*
„*ler.* His igitur in casibus, „calefacere non
„oportet, ne calidum fusionem faciens, &
„rarefaciens vehementius noceat, „*Philo-*
„*theus.*

XX. *Mordax.* Ideoque cavendum, ne ulcera primo tempore frigidis madefiant, *de fract.* *Insuppurabilem.* Id est, frigidum efficit, quo minus materia in pus vertantur. *Livores. v. aph. 17.*

XIX. *Est autem.* Id est, interdum contingit, ut tetanus, sive nervorum rigor, *aph. 57. IV.* solvatur adhibitis perfusionibus ex frigida, servatisque iis, quæ in hoc aphorismo notantur. Meminit, inquit *Liebau- tius*, hujus curationis *Hipp. 3. de morb.* his verbis: *Aquam frigidam plurimam superfundito, & postea vestimenta tenuia, pura ac calida superintegito; ignem autem tunc non adhibeto. Hoc auxilium & ad tetanos, & ad opisthotonos, „in quibus ca-*
„put scapulis adnectitur „*adhibe.* *Perraro*
ta-

gidæ aquæ multa perfusio calorem revocat; calor autem hæc solvit

XXII. *Calidum suppurationem movens, non tamen in omni ulcere, magnum est ad securitatem indicium; cutem mollit, extenuat, dolorem sedat, rigores, convulsiones, & distensiones mitigat, & ex his, quæ ad caput attinent, ejus solvit gravitatem. Plurimum autem confert ossium fracturis, sed nudis præcipue, eorumque maxime, qui in capite ulcera habent; & quæcunque a frigore moriuntur, vel ulcerantur, herpeti.*

tamen accidit, ut hi morbi solvantur perfusionibus ex frigida ipseque; *Celsus* has retinet, calida balnea, humidaque fomenta proponens.

XXII. *Suppurationem.* Id est, calidum, in quo ulcere pus movet, saluberrimum est.

Rigores. Hic insignem frigiditatem intellige. *Convulsiones v. aphor. 57. IV.*

Fracturis Adde ex lib. de fracturis: in omnibus circa articulos lesionibus.

Herpetibus exod. Ulcera sunt inæqualia cœno similia, quibus multus humor glutinosus inest, odor intolerabilis, majorque, quam pro modo ulceris, inflammatio; & quæ

*petibus denique exedentibus, fed
di, pudendis, utero, veficæ;
his calidum amicum & judicans,
frigidum inimicum, & peri-
mens.*

XXIII. In his frigido uten-
dum, unde fluit fanguis, aut
fluxurus est, non ad ipsa, sed
circa ipsa unde influit: & quæ-
cunque inflammationes, vel *ar-
dores* ad rubrum, vel subcruen-
tum sanguine recenti tendunt;
nam veteribus nigredinem af-
fert. Erysipelas etiam non ul-
ceratum juvat; nam exulcera-
tum lædit.

XXIV.

quæ celeriter serpendo, penetrandoque uf-
que ad ossa corpus vorant.

XXIII. *Non ad ipsa.* Id est, non quidem
sauciatae parti admotum, sed circa ipsam.

Inflammationes. Hic flammeam intel-
lige alicujus partis caliditatem sine tumo-
re, & renixu. *Ardores.* Quum pars

aliqua vehementer rubet, velut a flamma
usta. Vulgus ignem appellat. *Erysipelas.*

Quo sæpe prehensus Macopius hoc solo
præsidio, cetera averfatus, delectabatur.

At ubi multa & tenax materia subest, in-
gensque obstructio morbum parit, cui dis-
solvendæ impar sit canalium contractio quam
frigus excitat; frigida perfusio plus nocet,
quam profit.

XXIV. Frigida, qualis nix, & glacies, pectori inimica, tusses movent, & sanguinem, & destillationes.

XXV. Tumores articulorum, atque dolores absque ulcere; & podagricos quoque, atque convulsa, horum plurima frigida aqua large affusa levat, & extenuat, solvitque dolo-
F rem;

XXIV. *Sanguinem*. Frigidum, ut nix, & glacies, valde venas dirumpit. 6. *epidem*. Hac sententia perperam intellecta pleuriticis plerique pocula calidiora quoque anni tempore ad sputum exhibent evocandum, spiritumque difficilem expediendum. Quibus tamen sæpe pulmonem resiccare, usavenit, sputumque suppressi, & suppurationem inde excitari. Ideoque alibi *Hippocrates* potum ad hos morbos laudat hieme calidum, æstate frigidum; non qualem frigidi fontes, puteique suppeditant, sed qualem aer, efficit æstivus cubiculi, nimirum tepidulum,

XXV. *Tumores*. Usus frigida in his morbis damnat *Gorterius*, laudant *Martianus* & *Cocchius*. *Hollerius* sic ea utitur adversus tumores sanguine tenui calidoque ortos, ut postea partes refoveat calefacientibus, ad compescendum stuporem, & frigus.

Convulsa. Solutiones intellige unitatis in nervosis partibus sine vulnere, quas motus repentinus, inæqualis, & vehemens solet gignere; italica *carne gravata* nominatur.

rem; nam modicus torpor do-
lorem solvit.

XXVI. Aqua quæ cito calet,
& cito refrigeratur, levissima
est.

XXVII. Qui noctu bibere ap-
petunt, his admodum sitienti-
bus, si superdormierint, bonum.

XXVIII. Suffitus aromatum
muliebria educit; sæpius vero &
ad alia utilis esset, nisi capitis
faceret gravitatem.

XXIX. Gravidas purgare tur-
gente materia a quarto mense
usque

XXVI. *Levissima est.* Optima qua celerius
legumina, olera, radices percoquantur;
quæ candidum linteum non commaculat,
quæ fervefacta non dimittit sæcem; quam-
que bibentes incolæ sani degunt. Talis
quidem levissima est, non eo quia in lan-
ce minus ponderat, sed quod hypochon-
dria minus gravet, sitque per eadem prom-
pte meabilis. *Ex Liebaur.*

XXVII. *Superdormierit.* Quia fere sitis post
somnum distinguitur.

XXVIII. *Suffitus.* Pudendis adhibitus, vel
infundibulo in eadem immissus. *Mu-
liebria.* Id est, purgamenta quælibet uteri
naturalia.

XXIX. *Gravidas.* Eadem sententia legitur
aph. I. IV.

usque ad septimum; minus vero has. Recentiores autem, & seniores vereri oportet.

XXX. Mulierem utero gerentem capi ab aliquo morbo acuto, lethale est.

XXXI. Mulier utero gerens, sanguine misso ex vena, abortit; & magis, si foetus sit maior.

F 2 XXXII.

XXX. *Acuto*. Acuti sunt, de morbo. r. febris ardens, phrenitis, pleuritis, peripneumonia, uteri erysipelas, *aph. 43.* Adde ex lib. de morbo mul. anginam epilepsiam, apoplexiam, distentionem, & rigorem nervorum, *aph. 57. IV.* *Lethale*. Non tamen semper, quia magna pars nostratum evadunt, & contra moriuntur mul-
tæ, præsertim si vehemens fuerit morbus. Quod autem hic dicit in generes, particulatim explicat lib. I. de morbo mul.
Hollerius. Periclitantur quammaxime variolis gravidæ, si confertæ, & depressæ fuerint præsertim in facie.

XXXI. *Abortit*. Hoc non esse perpetuum usus ostendit. *Celsus*. Et nos hodie sæpe a morte vindicamus & matrem, & foetum missione sanguinis, etiam in morbo periculosissimo, ut pleuritide, febre ardente, &c. quanquam in his fere abortiunt, *Holler*. Sunt etiam mulieres, per-

XXXII. Mulieri sanguinem evomenti, menstruis erumpentibus, solutio fit.

XXXIII. Menstruis deficientibus, sanguis e naribus fluens, bonum.

XXXIV.

„ pergit idem „ quæ quia sanguine redun-
 „ dent, sæpe copia sanguinis foetum suffo-
 „ cant; ob id illis cogimur sæpe 4. aut 5.
 „ mense venam secare, ne abortiant. „

XXXII. *Mulier.* Cui desint menstrua.

Evomenti. Sive sanguis e ventriculo fe-
 ratur, sive e thorace, pulmonibusve. U-
 tramque enim significationem habet apud
Hipp. vox ἐμέσση, *evomenti.* At exeso,
 aut rupto vase sanguifero, præsertim in
 pulmonibus, sanguis non sistitur, quam-
 vis menstrua erumpant; aut si sistitur,
 tussis tamen perseverat modo sicca, mo-
 do humida, sputaque cruda, viscida, ac
 subinde putrida feruntur, accedente lenta
 noctuque crescente febre, lateris dolore,
 difficili decubitu supra latus alterutrum,
 sæpe etiam respirandi difficultate, mulier-
 que sic tabe consumitur.

XXXIII. *Deficientibus.* Adde: aut imminu-
 tis. *Bonum.* Id est, minus malum,
 quam si nulla sanguinis evacuatio fiat, aut
 si sanguis superne feratur sive vomitu, si-
 ve tussi, *aph* 32. Præstat quippe menstrua
 ad consueta naturæque consentanea loca
 revocari.

XXXIV. Mulieri utero ge-
renti si alvus plurimum pro-
fluat, periculum est, ne abor-
tiant.

XXXV. Mulieri, quæ morbis
uterinis molestat, aut diffi-
culter parit, superveniens ster-
nutatio, bonum.

XXXVI. Mulieri menses de-
colores, nec per idem semper
F 3 tem-

XXXIV. Profluat. Adde: nec intra paucos
dies conquiescat fluxus. Idem est, &
fortasse majus a tenesmo, aph. 27. VII.
periculum, si ingens persistet.

XXX. Uterinis. Gorterus ὑπὸ ὕστερινῶν;
mavult legere secundinis retentis, quam
uterinis morbis, seu suffocatione uterina;
quod in hac sternutamentum nunquam vi-
derit prodesse. At significationem hanc
Galenus improbat. Apud nos sternutamen-
tum in morbis uterinis ortum signum est
solutum iri brevi paroxysmum convulsi-
vum, seu suffocationem uterinam. Id quo-
que præstat tussis, nec oscitatio, & pan-
diculatio. Aut difficulter. Sternutamen-
tum tamen spontaneum, quam arte exci-
tatum prodest, quum difficultas pariendi
ab inertia dolorum pendet, aut ab imbe-
cillitate foetus, atque uteri: nocet autem,
ubi foetus, aut uteri prava conformatio,
aut positio est. vid. Heurnius.

XXXVI. Decolores. Nam, procedit sanguis
velut a victima, & cito congelatur, si sa-

tempus venientes, purgationem indicant esse necessariam.

XXXVII. Mulieri utero genti si mammae graciles repente fiant, abortit.

XXXVIII. Mulieri utero genti, si altera mamma gracilis fiat, geminos habenti, alterum abortit; & si quidem mamma dextera gracilis fiat, marem; si vero sinistra, feminam.

XXXIX. Si mulier, quæ neque gravida est, neque recens peperit, lac habet, huic menstrua defecerunt.

XL.

na fuerit mulier. „ *De morb. mul.*

Pallidi igitur, atque inordinati menses, idest, tempore & quantitate variantes purgationem quæ vitiosos succos evacuet, ferre desiderant.

XXXVII. *Repente*. Id est, sine causa manifesta, vel nullo antecedente morbo.

Abortit. Rectius Celsus *abortus periculum est*. Nam non esse semper veram sententiam & experientia, & Galenus docet, *Mercurial*.

XXXVIII. *Mulieri*. Incerta sententia, atque ab hominis anatome abhorrens.

XXXIX. *Lac habet*. Rarum est, in virginibus suppressis mensibus, lac gigni in mammis, notante *Heurnio*, quin & sine partu prægresso, rarissimum scribente *Gortero*.

XL. Quibuscunque mulieribus ad mammas sanguis colligitur, furorem significat.

XLI. Si velis noscere, an conceperit mulier, quum dormitura est, ei aquam mulsam potandam da; & si alvi tormina patietur, concepit, sin minus, non concepit.

XLII. Mulier, si marem concepit, bene colorata est; si vero feminam, male colorata.

F 4

XLIII.

XL. *Colligitur.* Ut inde aut tubercula oriantur dura, aut inflammatio, aut tumor non suppurandus. Hæc sententia inter ea, quæ raro apparent, est reponenda.

XLI. *Si velis.* Hunc, & sequentem aphorismum non sine suspitione legendum plurimi animadvertunt.

XLII. *Mulier.* Hoc non esse perpetuo verum, sed magna ex parte, scribit *Hollerius*, aliique. *Gorterus* autem nullis experimentis innixam sententiam incertamque ac futilem suo relinquit Auctori. Æque fallaces sunt, quas prædicant, notæ plures levitatis, agilitatis, & mundioris faciei. Itemque planioris, ventris, pupillæ oculi dextri majoris, splendidiorisque quam sinistri, mammæ dexteræ tumidioris, pulsus arteriarum dexteræ manus elatioris, pedis dexteri, dum progredi mulier incipit, extensionis, & alia his similia.

XLIII. Si mulieris gravidæ in utero sit erysipelas, lethale.

XLIV.

XLIII. Erysipelas. Quid sit non plane constat, nec equidem morbum hunc vidi unquam. Quæ de hoc morbo cognoscendo & curando legimus apud *Hippocratem*, lib. de nat. mul. num. XII. & lib. 1. de morb. mul. num. LVIII. & 13. edit. *Linden.* non satis inter se conveniunt. Signa quoque hujus morbi proponit *Gorterius*, sed non omnia æque certa ac manifesta. Inter reliqua putat, in uteri erysipellate, febrem remittentem magis, quam adesse continuam; in inflammatione vero ipsius uteri continam, ardentemque. Attamen per sæpe vidi lethales uteris inflammationes tam in prægnantibus, quam in ceteris mulieribus cum febribus, quæ remittebantur, conjunctas; interdum etiam cum iis, quæ cum rigore reverterentur, seque se subinde remitterent incerto sæpius ordine. Pluribus tamen erysipelas uteri inflammatio esse dicitur cum dolore non admodum acuto, sed fugaci, febreque perquam acuta, & siti maxima. *Lethale.* In allatis utrisque locis apud *Hipp.* lethale dicitur in prægnantibus. *Mercurialis* existimat, perire ex eo mulierem ratione potius abortus acutæque febris, quæ eidem fere morbo copulatur, quam læsionis ipsiusmet uteri. *Lethale* & matri, & fœtui *Mollerius*, *Liebautius* prædicant.

XLIV. Quæcunque præter naturam tenues existentes utero gerunt, abortiunt, priusquam crassescant.

XLV. Quæcunque vero mediocriter *corpulentæ* abortiunt secundo, aut tertio mense sine occasione manifesta; his acetabula uteri plena mucoris sunt; & non possunt ex pondere fœ-

F 5 tum

XLIV. Præter naturam. Id est, aut præter consuetum corporis habitum, aut præter naturæ modum sunt extenuatæ, idque si-
ve morbo, siue laboribus, siue fame, si-
ve animi motibus. *Abortiunt.* Plerum-
que faciunt abortum, & potissimum secun-
do mense (nam quædam exemplaria ha-
bent *siulua*, *bimestris*) si vehementer
extenuatæ conceperint. *Priusquam cras-
sescant.* Non intelligendum id est tan-
tum modo ante abortum, sed & ante con-
ceptionem, quasi voluerit dicere *Hipp.*
mulieres admodum graciles, & secundo
mense abortientes, debere ante conceptio-
nem crassiores habitum recuperare, si
debent ab abortu vindicari & præservari,
Mercurial.

XLV. Manifesta. Veluti alvi, aut sanguinis
profluvio, terrore, ictu, casu, prolapsu,
&c. *Acetabula.* Corpora sunt carnosæ,
spongiosa, atque excavata in quadrupedum
utero solummodo occurrentia, quibus fœ-
rus annectitur. In homine mucus ex ute-
ri sinibus, cavernulisque depluens copio-
sior abortum inferre valet.

tum continere, sed disrumpuntur.

XLVI. Quæcunque præter naturam crassæ non concipiunt utero, his omentum os uteri comprimit; & prius quam extenuentur, non concipiunt.

XLVII. Si, qua parte uterus coxæ adjacet, suppuratur, necesse est linamentum fieri.

XLVII.

XLVI. Præter naturam. Si mulier supra modum crassa sit, neque ex propria natura & consuetudine, sed somno, otio, victuque intemperatiore talis sit facta, ut plurimum non concipit, priusquam extenuetur. *Omentum.* Egredere concedit *Vallisnerius Hippocrati*, os uteri solere comprimi omento. At obritos multa pinguedine testes muliebres, tubasque Faloppianas, sterilitatem putat gignere posse. *Philotheus* adipis osculum matricis obstrui censet, omentumque metaphorice ab *Hippocrate* appellari, omentum enim adiposum est.

XLVII. Coxæ. Si uterus prope ligamenta, aut ipsamet ligamenta, quibus coxæ alligatur, inflammata in pus abeant, oportet penicillis uti, ex linteo decerptis, italice *tasse*, ad evocandum pus quod ab exeso, profundo, sinuosoque ulcere destillat circa coxam aperto. Interdum loco *linamenti*, seu penicillorum descriptorum, spongiis, glandibus, fistulis plumbeis, specillis, & syphonibus ad id utimur, prout ulceris figura, atque obliquitas postulat.

XLVIII. Fœtus, mares quidem in dexteris, fœminæ vero in sinistris magis *gestantur*.

IXL. Ut secunda procidat, sternuatorio appposito, & nares apprehendito, & os.

L. Mulieri si velis menstrua cohibere, cucurbitulam quam maximam ad mammas appone.

F 6

LI.

XLVIII. *In dexteris*. Id est, in dextera uteri parte. Sententia hæc est raro vera; ab anatome autem hominis prorsus aliena.

Hinc derivatæ plures nugæ ad sexum fœtus in utero adhuc latentis prædicendum.

Vid. aph. 42. not.

IXL. *Sternuatorio*. Hoc utitur & *Gorterus* in utero clauso, in aperto cingit & sustentat totum abdomen, & si sic non excidat secunda, seu placenta uterina, hanc indita in uterum manu separat, educitque secundum funiculi umbilicalis ductum.

L. *Cohibere*. Adversus nimiam menstruorum profusionem cucurbitulam proponit *Hippocrates* ad mammas apponendam, eamque quammaximam, ut totam comprehendat mammam. Idem sentit *Oribasius*. *Galenus* autem cum sequacibus pluribus non ad mammas, sed mammarum radicibus eam apponi desiderat, *ubi sunt venæ quæ ad ipsam desuper veniunt*. Atque ita auctoritatem

LI. Quæ utero gerunt, hi uteri os comprimuntur.

LII. Mulieri utero gerenti, si lac multum e mammis effluat, fœtum imbecillem significat: si vero mammae solidæ fuerint, fœtum significant saniores.

LIII.

tatem præfert quorundam scribentium ὑπὸ τοῦς τῖθουσ, *sub mammis*, Hippocratico textui huic luculento πρὸς τοῦς τῖθους, *ad mammas*; & alteri libri 2. epid. sect. 6. πρὸς τὸν τῖθον *ad mammam*, *supra mammam*. Præter quam quod maiorem mammarum cum utero consensum, quam locorum quæ sub mammis sunt, earundem probat tumefactio, *aph.* 52. & extenuatio, *aph.* 37. & 53.

LI. *Comprimuntur*. Id est, contrahitur, clauditur. Sunt tamen id qui negant. Ideo huic non fidendum figuo.

LII. *Significant*, Obſervare tamen oportet, „ nonnullas esse mulieres sanguineas, atque „ ita a natura constitutas, ut, etiam si bene valeat foetus, quem in utero habent, „ multum tamen lactis producant, & effundant præ copia, quas ab aphorismo excipi, non est dubitandum „ *Mercurialis*.

Solidæ. Id est, turgidiores & firmiores, quam fuerint ante graviditatem.

LIII. Quæ corrupturæ sunt foetus, his mammæ extenuantur: si vero *contra* duræ fiant, dolor aut mammas, aut coxas, aut oculos, aut genua infestabit, & non corumpent.

LIV. Quibus os uteri durum est, his uteri os comprimi est necessarium.

LV. Quæcumque utero gerentes a febribus corripuntur, & fortiter calefiunt, sine occasione manifesta, difficulter pariunt, & cum periculo; aut abortum facientes periclitantur.

LVI.

LIII. *Corrupturæ*, Id est, abortum facturæ.

Extenuantur. Extenuatæ repente collapsæque mammæ inter abortus signa recensendæ iunt. Contra si lacte non effluente indurescant, abortus metum adiungunt, sed fere eas dolor, aut coxas, aut genua affligit, aut oculos.

LIV. *Durum est*. Ex inflammatione, aut scirrho, aut tumore aut callo. Tum os uteri arctari debet non sine abortus metu, vel menstruorum suppressionis.

LV. *Febribus*. *Philothæus* febres intelligit vehementes. *Tozzius* leviores. *Vallesius* quascunque, ad quem accedere videtur *Hollerius*. *Sine occasione manifesta*.

LVI. Ex fluxu muliebri si convulsio, aut animi defectus advenerit, malum.

LVII.

Nota. Vallesius legit: plus quam ratio postulat. Gallenus, & Philotheus ἀνευ προ-
 φασίως φανεῖν ad verbum pariunt referen-
 tes, vertunt ex necessitate; ut sensus sit,
 eas omnino parere debere difficulter, &
 cum periculo aut cum periculo abortire.

LVI. *Fluxu muliebri.* Putat Gorterius locu-
 tum Hipp. de consuetis mulierum men-
 struis, in quibus, non ex quibus orta con-
 vulsio, animique deliquium, sit malum.
 At secus suadet ῥόος γυναικείος *Fluxus mu-*
liebris, qui teste Gorraeo, longe differt a
 mensibus. Neque ei favet textus græcus,
 in quo Hipp. utitur verbo ἐπιγίνωμα, *su-*
pervenio, & præpositione ἐπὶ, *ob*, *propter*,
 non aliter, quam ubi egit de convulsione
 ex vulnere, atque ex immodica expurga-
 tione. v. *aph.* 3. & 4. intelligendum est
 igitur feminarum profluvium, in quo san-
 guis, aut albus humor, assidue pane, &
 inordinate fluit ex utero. *Convulsio v.*
aph. 57. IV. *Aut.* Ideo aut, non &, ex-
 ponerem, quia in hoc morbo fere so-
 lent convulsioni præire deliquia, inter-
 dum etiam graviora deliquia mulieres tol-
 lunt, nulla oborta convulsione. *Ma-*
lum. Longe tamen gravius & periculosius,
 si convulsio & deliquium simul, aut vi-
 cissim ingruant; aut si alterutrum frequen-
 ter incidat, nec faciei color redeat fini-
 to deliquio, nec calor carnibus, nec pul-
 sus

LVII. Si menstrua plura fiant, accidunt morbi; & si subsistant, ex utero morbi contingunt.

LVIII. Recto intestino, aut utero inflammationem patiente, urinæ stillicidium accidit, & renibus purulentis urinæ advenit stillicidium: *hepati autem inflammationem patienti, singultus advenit.*

LIX.

fus satis expandatur, nec fiat naturalis respiratio. Solent interdum fluentibus menstruis convulsiones oriri, sed cum a nimio fluxu non dependeant, inter eas reposuerim, quæ male non sunt, *Ballon. epid. i.* aut periculo fere carant, & facile dissolvuntur, 4. *coac.*

LVII. *Accidunt morbi.* Ut malus corporis habitus, hydrops, paralyxis, animi deliquia, convulsiones. *Subsistant.* Adde: *aut parce admodum, & inordinate fluant,* nec se se natura per alia loca exoneret, uti per nares, os, sedem, ulcera. *Morbi contingunt.* Cujusmodi sunt febres, uteri inflammatio, obstructio, tumor, interdum quoque pleuritides, anginæ, furores.

LVIII. *Recto intestino.* Præsertim in viris inflammato. *Heurnius.* *Utero.* Anteriore potissimum ejusdem parte: posteriore namque inflammata, alvus cohibetur, & dolor lumbos fatigat. *Lomnius.* *Singultus advenit.* Non tamen semper; quod etiam de urinæ stillicidio notat *Valles.*

LIX. Si mulier non concepit, scire autem velis, *num* conceptura sit, pannis *undique* circumtectam desubter suffias, & si odor videatur per corpus ire ad nares, & os; scito, quod ipsa non ex se ipsa sterilis est.

LX. Si mulieri utero gerenti purgationes eant, impossibile est foetum esse sanum.

LXI. Si mulieri cessent purgationes, neque febris, neque
ri-

LIX. *Si Mulier*. Inanem, & futilem sententiam jure vocat *Gorterus*.

LX. *Purgationes eant*. Id est, si menstrua crebro, & copiose fluant; sin autem parce, aut primis duntaxat mensibus, foetus plerunque servatur incolumis.

LXI. Si menstrua mulieri repente, & sine causa manifesta deficient, cui fluere singulis solent mensibus. *Neque horrore*.

Quippe ubi sine conceptione menstrua retinentur, saepe horror & febris sequitur.

Fastidia. Stomachi fastidia, nausaeque, & frequens sputum circa initia conceptionis accidunt, interdum etiam pravarum, horribiliumque rerum appetitus. Mammæ quoque sensim turgent, oculique cavantur plerisque.

Judica. Caute tamen est judicandum. Etenim fastidia vel sine horrore febreque interdum fallunt. Non enim

hæc

rigor superveniat, & fastidia incidant, judica ipsam in utero habere.

LXII. Quæcunque frigidos, & *spissos* uteros habent, non concipiunt: & quæcunque præhumidos uteros habent, non concipiunt; extinguitur enim in genitura: & quæcunque siccos magis, & adurentes, nam ex defectu alimenti corrumpitur semen. Quæcunque vero ex utrisque mediocrem habent temperaturam, hæ fecundæ sunt.

LXIII. Similiter autem & in maribus; aut enim propter corpora-

hæc solum, sed reliquas omnes graviditatis notas accersunt suppressa interdum menstrua.

LXII. *Frigidos*, & *spissos*. Id est, fibras uteri, ovarii, tubarumque inertes, densas, compactas, angustas, motibus obeundis minime aptas. *Præhumidos*. Id est, fibras ejusdem partis molles, laxas, resolutas, madidas, lubricas. *Siccus magis*, & *adur.* Id est, fibras rigidas, duras, aridas.

LXIII. *Similiter*. Id est, si partium fibræ viri-

poris raritatem spiritus extra fertur, ut semen non transmitatur ad eos; vel propter spissitudinem humor non exit foras; vel propter frigiditatem non concalescit, ita ut ad hunc colligatur locum; vel propter caliditatem hoc idem accidit.

LXIV. Lac dare caput dolent-

virilium generationi inservientium vitio laborent, quo fibræ uteri *aph. 62.* tum aut nullum conficitur semen, aut nequaquam prolificum.

LXIV. Malum. Non tamen semper *Gorterus* existimat. Fortasse juvat, quum acri cerebri membranas mordent. *Febricitantibus.* His quoque sæpe prodest dilutum, quin & integrum in febribus validis: tum quoque biliosis, cruentisque dejectionibus laudat *Costæus*, non ad nutriendum datum, sed ad detergendas ventris sordes. *Hypochondria.* Intellige hoc loco intestina, quæ sub costis sunt flatu elevata, & murmurantia. *Multi.* Sic, ut ventriculi actio vehementer debilitata lac nequeat coquere. *Tabidis.* Id est, phthisicis, & ad phthisim vergentibus. *Signis.* Quæ lac prohibeant. *Præter rationem.* Id est, seu plus quam ratio febris longæ debilisque postulat, seu ultra modum extenuatis quocunque morbo, seu sic extenuatis, ut tamen ventriculus lac possit concoquere.

lentibus malum; malum vero & febricitantibus, & quibus *hypochondria* suspensa murmurant, & siticulosis; malum autem & quibus in febribus biliosæ sunt dejectiones, & quibus sanguinis multi dejectio facta est. Convenit autem & tabidis dare, qui non valde multum febricitant, & in febribus longis, & parvis, si nulum ex supradictis signis affuerit, & præter rationem consumptis.

LXV. Quibus tumores in ulceribus apparent, non *admodum* convelluntur, neque insaniunt. Verum his evanescentibus *de-*
repen-

LXV. Ulceribus. Rectius, *vulneribus*. *Εἰλαος* enim apud *Hippocratem*, vulnus etiam significat: vulneraque longe frequentius, quam ulcera convulsionem inferunt, & delirium.
Non admodum. Id est, raro, non facile. *Derepente.* Id est, non sensim evanescant adhibitis remediis, aut ope naturæ. *A tergo.* Id est, parte postica corporis. *Convulsiones.* v. *aph.* 57. IV. & 6. V. *Insania.* Proprie delirium.
Suppuratio. v. *aph.* 10. *Dysenteria* v. *aph.* 11. III. *Rubicundi.* Id est, sanguinei.

repente, quibus fuerant a tergo, convulsiones, & rigores nervorum fiunt; quibus vero ante, infania, vel dolor lateris acutus, vel suppuratio, vel dysenteria, si tumores sunt rubicundi.

LXVI. Si in vulneribus fortibus, & pravis, tumor non appareat, ingens malum.

LXVII. Molles tumores, boni: crudi vero, mali.

LXVIII.

LXVI. *Fortibus*. Id est, longis, latis, & profundis, quæve partem nobilem, aut extrema musculorum occupant. Idem dicendum de contusionibus, fracturis, ulceribus. *Tumor*, Nimis intumescere vulnus, periculosum: nihil intumescere, periculosissimum. Illud indicium magnæ inflammationis: hoc emortui corporis est, *Celsus*. Nam *quandiu vis vitæ valet* inquit Gorterus, *sensim magis increfcit tumore pars læsa, usque dum suppurare incipit, & si non generatur tumor, indicium est vitalem actionem in ea parte esse extinctam*. Igitur non reprimendus tumor, non arctius deliganda vulnera, ne fluidorum itus reditusque impediatur. *Ingens malum*. Ex quo sæpe fluunt deliria, convulsiones, acutæ febres, dolores, vigilæ, anxietates, alvique fluxus pestiferi.

LXVII. *Tumores*. Tam circa vulnus ulcusque, quam

LXVIII. Dolenti partem capitis posteriorem in fronte recta vena incisa prodest.

LXIX. Rigores incipiunt mulieribus quidem ex lumbis magis,

quam alibi apparentes boni quidem, si molles fuerint, dumvero, dolorifici, atque inæquales, mali. *Celsus* quoque, cunctum circa vulnus durum, crassum, dolentem periculum, ait, offendere, bonaque signa esse, ubi hæc sine dolore, tenuis & mollis est. Magnus, durusque circa vulnera, contusiones, fracturasque tumor, qui nec calidis fomentis resolvi, nec ad maturitatem perducì queat, sæpius in gangrænam transit. Sed & magnæ sæpe plenæque periculo suppurationes excitantur, ubi adversus hos ipsos tumores calidioribus fomentis solida crispantibus inflammantibusque diutius pugnatur. Quæ sane fomenta sic temperanda esse *Celsus* præcipit, ut manu contingenti jucunda sint, & usque eo adhibenda, donec aliquid minuisse ex tumore, caloremque ulceri magis naturalem reddidisse, videantur.

LXVIII. *Prodest*. Ubi dolor non fit ob partium inferiorum consensum. In essentiali capitis dolore, siquidem plenitudine vasa laboraverint, antequam frontis vena secetur, artuum venæ erunt aperiendæ.

LXIX. *Rigores v. aph. 26. IV. Lumbis*. Propter concursum nervorum uteri: capsula enim nervi ruditer tacta rigorem concitat, testatur.

gis, & per dorsum perveniunt ad caput. Sed & viris parte corporis posteriore magis, quam anteriore, veluti ex femoribus, & cubitis. Indicio est cutis raritas, quam ipsam pilus ostendit.

LXX. A quartanis capri non admodum a convulsionibus capiun-

Restante Gortero. Sed & viris. Ob spinalem medullam. Veluti. Id est, quem admodum horremus externis corporis partibus magis, quam internis, ut cubitis, & femoribus; sic posteriore magis, quam anteriore parte corporis. Cutis raritas. Cutem in parte antica corporis, & interna artuum, cum fere pilis sit obsita, calidiorrem statuit, minusque frigori obnoxiam.

LXX. A quartanis. Gorterus incertum hoc appellat præsagium Hippocratis, tum quia unicam simplicemque causam quartanæ esse putat, antidoto profligari solitum, convulsionis vero multiplicem, variamque; tum quia observaverit, levissimas convulsiones hystericas frequentius fieri in iis, qui quartana febre laborant, quam in perfecte sanis. Verum quum febribus vim concedit minuendi, solvendique convulsionem, spasmusque & tetanum tollendi, *aph. 26. II. 5. V. & 51. VI.* non video, quamobrem id neget quartanis, incertumque præsagium hoc nominet. Notum præterea est, non solere curari, sicut quartanam

piuntur. Si vero prius capiantur & quartana supervenerit, liberantur.

LXXI. Quibus *cutis circumtenditur arida, & sicca*, sine sudore moriuntur; quibus vero *laxa, & rara*, cum sudore moriuntur.

LXXII.

nam febrim, antidoto hypochondriacos morbos epilepsiam, paralysem, hemiplegiam, asthma convulsivum, podagram, maniam, calculum; a quibus tamen affirmante *Kleinio*, quartana interdum *tumtutatur, tum liberat*. Reciprocaturque etiam hæc aliquando, eodem auctore, cum ictero, dyspucea, ædematibus, ascite, cachexia, tæbe, quæ ibidem curare non solet antidotus. Sed & posito quod convulsiones hystericæ frequentius in quartanis occurrant quemadmodum sæpius illa occurrat convulsio in eisdem, quam *granchio* Itali nominant, v. *Mercur.* cur quæso reliqua convulsionum genera raro in quartana apparere non queunt? Sicque verum esse *Hipp.* effatum tot tantorumque virorum ore confirmatum, per quartanam febrem raro convulsiones incidere, five mitiores concitari, five earum pauciora genera oriri, facileque decedere eadem superveniente.

LXXI. Quibus. „ Inter pessima signa, quæ
„ mortem indicant in febribus acutis, est
„ ubi

LXXII. Qui regio morbo laborant, non multum ventosi sunt.

„ ubi qui antea molli erat cute, jam est
 „ scabra & aspera. Quare, cum accedimus
 „ ad ægrotos, inducere oportet manum ad
 „ thoracem, & hypochondria, ut explore-
 „ mus, quomodo se habeat cutis, *Holler.*
 „ Et hi fere moriuntur cum tremore, & re-
 „ vulsione pulsus, & nervorum, *Idem.*
 „ Quibus vero *laxa*. Notat idem ipse *Holle-*
rius, hos post commotum sudorem mors
 7. horis 14. 16. sed non prætergredi 20.
 horas.

LXXII- *Non multum*. Videtur mendose in-
 terjecta particula *et*, quæ apud Græcos ve-
 hementius negat. Quippe constat regio mor-
 bo, *aph. 62. IV.* laborantes non modo fla-
 tuosos esse, sed vehementer, flatuosos.

APHORISMORUM HIPPOCRATIS

SECTIO VI.

I. **I**N longis *lienteriis*, si ructus acidus fiat, qui prius non erat, signum bonum.

II. Quibus nares natura humidiores, & genitura humidior, minus integra sanitate fruuntur: quibus vero contraria, salubrius degunt.

G

III.

I. *Lienteriis v. aphor. 22.* III. *Bonum.*

Nam signum est restituti ventriculo elateris; aut putrefactionis restitutæ, ut vult *Listerus*, de hum. adeoque principii concoctionis indicium est.

II. *Genitura*. Si iste aphor. petitus est ab *epid. lib. 6.* perperam *Gorterius* γονή legit, partes genitales. Nam eo loci, post γονή ὑγροτέρη, semen humidius, additur καὶ πλείων, & copiosius. Ex quo videtur γονή legendum esse, semen, genitura, ut aliis pluribus locis *Hippocraticis* manifestum est.

146 *Aph. Hipp. Sect. VI.*

III. In longis *dysenteriis* inedia ex fastidio, malum; & cum febre, pejus.

IV.

III. *Dysenteriis v. aph. II. III. Inedia ex fast.* Id est, ingens alimenti cujusque fastidium, & averfatio, cui sæpe vomitus jungitur, quum æger alimenta capere cogitur. *Et cum febre pejus.* Pejus erit cibi fastidium, si dysenteria comitem habeat febrem, aut si eandem sequatur. Immo tum salutem omnino desperatam esse, scribit *Hollerius*, „nam dissolventur vires, succedet tandem sudor frigidus, & ita morientur. „ *Sic exstinguebatur nuperrime nob. Helvetus.* Huic fluxit alvus dies amplius 20. cum vehementi cibi fastidio, sæpe quoque vomitu. Calor ei erat ad vespertam. Febris manifesta cum horrore subinde cœpit accedere, quæ elapsis horis aliquot remittebatur, China china febrem non depulit. Urinæ ex rubris crassisque tenuiores fiebant. Febris, sitis, vigilia, cibi averfatio increfcebant. Delirabat vicissim, & resipiscebat. Alvus profusior. Pulsus imbecilli. Convulsiones in facie. Madores frigidi, calidique prope interitum. Scite accirco averfationem ciborum maximam non in dysenteria solum, sed etiam in aliis morbis acutis & diuturnis, si perseveraverit, lethalem pronunciat *Hollerius*; quamquam in icteritia sine febre, sineve hepatis duritie minime exitialem bis observaverim.

IV. Ulcera circum glabra prava sunt.

V. Dolores, qui sunt in lateribus, in pectore, atque aliis partibus, *num* multum differant, perdiscendum.

VI. Renum, & vesicæ vitia in senioribus difficulter sanantur.

VII. Dolores ventris sublimes, leviores; qui vero non sublimes, fortiores.

G 2

VIII.

IV. *Circum glabra.* Ulcera pilis, quia eraduntur, & defluunt, circum carentia.

V. *Perdiscendum.* Id est, accurate discendum, quantum inter hos dolores intersit discriminis, vel ratione loci, vel morbi, vel causæ, vel si dolor sit acutus, ingens, gravativus, pulsans, pungans, fugax, & potissimum diuturnus, ut interpretatur *Vallesius*: aut si repente evanescat, non sensim; nam sæpe sine ullo errore sævior redit, cum omnis dolor, tum præsertim qui latera, & pectus infestat.

v. *Martian.*

VI. *Vitia.* Cujusmodi sunt urinæ ardores, stillicidia, suppressiones, calculi, obstructions, inflammationes, ulcera. *Senioribus.* Id est, annis 50. majoribus, 6. *epid.* Eoque difficilius curantur, quo major est ætas. *Valles.*

VII. *Sublimes.* Id est, dolores ventrem
ele-

VIII. *Hydrope* laborantibus ulcera in corpore facta difficulter sanantur.

IX.

elevantes, perinde ac si flatibus distenderetur. Sic *μετέωρα*, *sublimes*, scite interpretatur *Gorterus*. Galenus, aliq. exponunt *exteriores*; nimirum dolores, qui ventris musculos exercent, ad interiora non penetrantes. *Codices Vaticani* habent *καὶ οἱ δ' ἡμέτεροι*, & *tumores*. Hi quoque si externi fuerint, aut elevati, erunt leviores, & secutiores.

VIII. *Ulceræ*. Tam sponte orta, quam excitata in ea præsertim parte, quam aquosus tumor obsidet. Fere oriuntur in cruribus, & femoribus post disruptas vesiculas, quæ aqua distendebantur. Hæc si pruritu primo, deinde dolore torqueant, vix sanantur, sed plerunque serpunt, & denigrantur. Quod quidem vitium frequentius contrahunt ulcera per se orta, quam quæ arte excitantur, *Gortero* teste. Ex incisionibus vel levissimis cutis pedum crurumque postridie gangrena oriebatur in *his*, subindeque moriebatur vir nobilis *hydrope universali affectus*. *Patritius Venerius*, nec non alter *Bergomas* evaserunt, cum *hydrope* similiter tentarentur, *ulcusculis* per se exortis in cruribus coxisque, multumque aquæ fundentibus. In morbo inventerato, aut a viscerum labe profecto ulcera, sive arte, sive sponte excitata exitium sollicitant.

IX. Latæ pustulæ non admodum pruriunt.

X. Caput dolenti, & circumdolenti, pus, vel aqua, vel sanguis effluens per nares, aut os, aut aures, morbum solvit.

G 3

XI.

IX. *Non admodum*. Id est, minus pruriunt, quam quæ sunt fastigiatae, & acuminatae.

X. *Circumdolenti*. Plures legunt, *vehementer dolenti*. Non semper, sed plerumque. Dolor porro capitis aut sine febre ulloque pravo symptomate affligit; tumque fluxu sanguinis largo de naribus, praesertim si tempora & frontem occupet in juvenibus, levare brevique etiam solvi consuevit, in senioribus vero fere cessat si sputis multis crassisque, si mucos de naribus ubertim stillante, si alvi fluxu, si urinæ copiosioribus: aut dolor capitis cum continua acutaque febre infestat signisque periculum ostendentibus, & tum salutaria erunt praesidia *pus, vel aqua, vel sanguis effluens per nares, aut os, aut aures* 1. si evacuatio humoris copiosa fuerit, nam nihil paucum quod est, criticum est. 2. si protracto morbo & praegressis signis coctionis evacuatio isthæc fiat. 3. si non dolorem modo capitis minuat, sed etiam febrem extenuet, pravaque accidentia removeat; cujusmodi sunt surditates,

XI. Atra bile vexatis, & renum passionibus, hæmorrhoides supervenientes bonum.

XII.

tates, vigiliæ, deliria, stupores, obtuscescentiæ, convulsiones, tremores, spirandi difficultates, similiaque; si febris remanet dolorque, ceteræque quæ periculosa sunt notæ, dejectæque sint ægri vires, aut postquam se paullo inclinarint, iterum ingravescant, spem omnem tollunt; viribus autem constantibus morbi longitudinem, & recrudescentiam plerumque significant.

XI. *Atra bile vexatis.* Id est, melancholicis. Hi sunt, qui sine febre desipiunt. *v. aph. 20.* **III.** quippe diu sine causa manifesta mæsti assidue sunt ac timidi, *aphor. 23.* **VI.** *Et renum passionibus.* *Martianus* locutum arbitratur *Hipp.* non de dolore a calculo renum, sed de quocunque dolore, qui renes, aut lumbos occupet, ut *Gorterius* existimat. Sunt etiam, qui legendum putant *ex lib. de judic. φρενιτικῶν, phreniticis*, id est, cum febre desipientibus, non vero *νεφριτικῶν, nephriticis*, seu renibus laborantibus. Sed cum videamus fluxum ex hæmorrhoidibus sanguinis cum nephriticis alternantem affectibus eisdemque esse præsidio, *Klein.* non est, quamobrem lectionem hanc deferamus.

Aph. Hipp. Sect. VI. 151

XII. A diuturnis sanato hemorrhoidibus, si una *quæpiam* non fervatur, periculum est *hydropem*, vel tabem advenire.

XIII. A singultu *detentum* stertutatio superveniens liberat.

G 4

XIV.

XII. *Diuturnis*. Eas intellige quæ diu solent sanguinem statis, aut incertis temporibus fundere. *Sanato*. Hæ si auferantur omnes sectione, ustione, putrefactione, constrictione, sicut nullum amplius effundant sanguinem, periculum est non phthisis modo hydropisque, sed capitis etiam pectorisque morborum, aliorumque qui 6. *epid. libro* nominantur. Sinenda igitur est una, quæ inutilem sanguinem evacuet. Sed ne huic uni tractu temporis parcunt, qui fistulam timent, aut compensari posse credunt, sanguinis detractione per venas, evacuationis antiquæ consuetæque defectum. Contra vero, qui existimant sanguinis detractione perraro morbis succurri, qui ex suppressis mensibus oriuntur, deletisque aliis sanguinis fluxibus sive de naribus, sive de hæmorrhoidibus; rectius faciunt, si spreto metu fistulæ unam nunquam destruunt, modo ne nimium profundat sanguinem, ex quo sequi marcor, tabesque queat, aut hydrops.

XIII. *A singultu*. Qui neque ab inflammatione ventriculi, aut aliarum partium, neque a malignis febribus, neque a nimia evacuatione dependeat.

XIV. Ab *hydrope detento*, si aqua a venis in ventrem defluerit, solvitur morbus.

XV.

XIV. Ab *hydrope*. Sive *ascite* dicto, quo abdomen aqua distenditur; sive *leucophlegmatica*, qua totum corpus ex æquo aqua tumet. Si aqua a venis. Si aqua intus contenta forti alvi profluvio ejiciatur ineunte morbo, visceribus sanis, & viribus integris, solvitur morbus; sin confirmato morbo, & fractis viribus alvi fluxus oriatur, celeriter occidit. Idem de medicamentis dicendum alvum cientibus. Si ineunte morbo ea dantur, si viscera vitio careant, si vires sint validæ, siccari per ea sanarique æger poterit; sin morbus inveteraverit, & lapsæ sint vires, interrim dum purgabitur aqua, morietur æger. *Holler.* sæpeque repente, postquam inanis est venter, ægerque a morbo se putat evasisse, apud nos leucophlegmatia sæpius vincitur purgantibus, quam ascites. Hydrops in locis planis ortus aquis scatentibus refertisque paludibus eisdem purgantibus frequentius discutitur, quam qui in siccis montanisque loris obrepit. Fere nocent purgantia ubi sitis vexat, ubi calor & febris est, ubi premunt vigiliæ. Pestifera sunt, si tussis diu occupet, aut spirandi difficultas, ægreve in alterutrum latus homo decumbit; aut si venter quam maxime intumescit, & ceteræ partes corporis emarcescunt, aut extrema livent.

XV. A longo alvi profluvio
detento spontaneus vomitus su-
perveniens morbum solvit.

XVI. A pleuritide, vel perip-

G 5

neu

XV. *Longe*. Fortasse rectius *μακρῆς*, quod
post *Celsum* fere exponitur, *longo*, le-
gendum est, *vehementi*, eo quod vom-
itus longo alvi profluvio superveniens sa-
pius occidat, quam liberet: contra vehe-
menti, non tamen veteri superveniens,
nimirum viribus, & visceribus integris,
sanitatem promittit. Confirmatur versio i.
de morb. ubi *ἰχυρῆς*, id est, *vehementi*
alvi profluvio superveniens vomitus saluta-
ris dicitur.

XVI. A pleuritide. v. *aph.* 23. III. *Perip-*
pneumonia v. *aph.* cit. *Malum*. Quia

sapius sputum supprimit, aut minuit, aut
ejus exitum difficilem reddit; & dolorem
intendit, & spirandi difficultatem auget,
& sitim accendit, & vires infirmit. Qui-
busdam porro alvus profluit post rigorem
febris, aut in ipso ejus rigore, aliis mor-
bo incremente, aliis etiam in statu mor-
bi. Si quarta die coctionis signa in sputis
urinisque apparuerint, & 7. aut postea
alvi fluxus incidat, eumque vires susti-
neant, & febris subinde levetur, & do-
lor, spirandi difficultas, solutum eo iri
morbum, verisimile est. Securitatem etiam
pollicetur, qui ante quartam diem acce-
dit, dummodo similiter febrim minuat,
& dolorem, spirandi difficultatem, eoque
perseverante minus tussiat, vigilet, minus
sitiat,

154 *Aph. Hipp. Sect. VI.*
pneumonia detento alvi proflu-
vium superveniens, malum.

XVII.

fitidet, faciliusque æger se convertat, & erigat. Sic dysenteria ante 4. diem orta protinus adolescentem pleuriticum ex toto sanavit, inutili materia ad intestina conversa. Si pleuritidis initio, atque etiam in ipso rigore, aut statim atque is evanuit, alvus crebro vehementerque cieatur, quo tempore quibusdam etiam frequens multusque vomitus movetur, si quidem brevi finiatur, periculosiorem fere morbum ostendit; sin diutius persistat, & morbus ingravescat in singulos dies, occidit. Secus enim, atque Riverius asserit sua in regione, apud nos sequitur, nimirum pleuritides eas esse salutare, quibus ineuntibus copiosus movetur vomitus. Rigor enim eum movet qui vehemens est, & rigoris vehementia inflammationis magnitudinem fere significat. Mirabatur, ac quodammodo irascebatur mihi parens meus, & ipse medicus, nec omnino infelix, affirmanti ipsum pleuritide prehensum, dum se cholera affectum esse ob crebros copiososque vomitus existimaret; decessit autem, prob. dolor, quinta pleuritidis sevisissime die, annoque hujus ævi 43. quo etiam conjugem amisit carissimam, patrumque amantissimum.

Aph. Hipp. Sect. VI. 155

XVII. Lippientem alvi pro-
fluvio corripere, bonum.

G 6

XIII.

XVII. *Lippientem*. Id est, ophthalmia la-
borantem v. aphor. II. III. Bonum.

Quippe solet lippitudinem, capitisque do-
lorem ex *Holler.* alvi profluvium aut per se
ortum, aut medicamentis accitum solvere
materiam avertendo. In corporibus multo
sanguine refertis sanguinis detractionem se-
quatur purgatio. Hæc in siccioribus ho-
minibus anni tempestate, regioneque cali-
dis blande cauteque instituenda. Nec diu-
tius purgantibus in quibusvis corporibus,
ubi non prosunt, pugnandum est, cum
acriores per ea fiant succi, qui morbum
faciunt, prolicito humore quo tempera-
bantur. Plures novi, qui cum diutissime
oculis laborassent, sæpius licet misso san-
guine, & adhibitis alvum ducentibus re-
mediis sanitatem consequerentur, oculos
proluendo bis terque die posca, deinde et-
iam aceto, egelidis. Plures etiam, qui
irritis alvi ductionibus, vesicantibus fa-
ciabantur post aures, aut in postica cal-
li parte admotis, setaceoque in hac ipsa
parte excitato, servatisque diutius. Du-
dum quidam Empiricus diuturnos oculo-
rum morbos persanabat innumeros. Ejus
medicina erat tonsis capillis ceratum capi-
ti imponere universo, quo vesiculae assur-
gerent, humorque inde evocaretur noxius.

XVIII. Vesica discissa, aut cerebro, aut corde, aut septo *transverso*, aut aliquo ex tenuioribus intestinis, aut ventriculo, aut jecore, lethale est.

XIX. Quum discissum fuerit os, aut cartilago, vel nervus, aut genæ *pars* tenuis, vel præputium; neque augetur, neque coalescit.

XX.

XVIII. *Septo transverso*. Id est, diaphragmate. *Lethale est*. Si vesica vehementer laceretur, aut latius dividatur, si vulnus cordis ventriculos penetret, aut aurículas, aut majora vasa sanguinis; si diaphragma, ejusque præsertim pars tendinea, quæ media est, magno vulnere pertundatur; itemque ventriculus in fundo potissimum, atque orificiis, jecoris quoque, cerebri, intestinorumque tenuium vulnerata, & profunda fere lethalia; cum eo tamen, ut vix unus, notante *Bohnio*, evadat lacerato cerebello; cerebro autem plures: intestinorum pariter tenuium dissectorum oræ: corrupta quoque ea, & ablata majori parte, non semel coaluerunt exteriori ventris vulnere, demissis per vulnus sæcibus. *v. Heisterus, & Platnerus*, tum etiam *v. aph. 24.*

XIX. *Nervus*. Intellige cum veteribus nervi nomine membranas etiam, ligamenta, tendi-

XX. Si in ventrem sanguis præter naturam effunditur, necesse est supurari.

XXI. In infanientibus si varices, hæmorrhoides supervenerint, insanix solutio.

XXII.

tendines. *Pars tenuis.* Ut ad labrum, & palpebras. *Non augetur &c.* Augeri, & coalescere has partes, exceptis nervis, probat *Corterus*.

XX. *In ventrem.* Id est, ex arteria, aut vena in aliquam corporis cavitatem effusus. *Suppurari.* Rectius, *corrumpi*, inque grumos, ichoremque verti foetidum, v. *Ballon. de arthr.*

XXI. *Infanientibus.* Ii sunt, qui cum furore sine febre delirant: nusquam quippe aliter *μανία*, *maniam*, *Hipp.* accipit.

Varices. Dilatationes sunt venarum in cruribus, interdum in temporibus, in scroto, in inguinibus, in ima parte ventris, alibique. *Solutio.* Non tamen insanientes restituuntur omnes, sed plerique. Insaniam quippe, hæreditariam quam dicimus, vel incipientem non varices, non hæmorrhoides tollunt: uti neque eam, quam solidorum vitia, organica scilicet, procrearunt. Ii potissimum convalescunt, qui ob suppressas hæmorrhoides hoc morbo tentantur, si eæ rursus ut antea aperiantur, aut si varices, postquam diu occultatæ fuerint, rursus prodeant. Pluribus quoque aliis auxilio sunt, maximeque

iis.

XXII. Quæcunque rupta ex dorso ad cubitum descendunt, venæ sectio solvit.

XXIII. Si timor, atque mæstitia longo tempore habentes perseverent, ex eo *morbus melancholicus* significatur.

XXIV.

is, qui ob nimiam crassi melancholicique, ut ajunt, sanguinis copiam insaniunt, si hæmorrhoides ipsæ per se aperiantur, aut hirudinibus dirumpantur admotis, tantumque fundant sanguinis, quantum ad insaniam auferendam requiritur. Hinc ii damnandi, judicio *Mercurial.* „ qui variis „ ligaturis, fasciis, atque calceis ex corio „ canino comprimere, & cohibere nituntur, „ si quidem sanguis ille impurus retrocedens „ vel in caput, vel in pectus vel in aliud „ viscus impelli periclitatur. „

XXII. *Rupta.* Id est, ruptiones. Carnosæ partis solutiones sunt sine vulnere, quemadmodum *spasmata oph. 25. V.* nervosæ, ex violenti ictu, gravi casu, vel alio quopiam valente motu. *Vid. Van Swieten* §. 1185. 2.

XXIII. *Longo tempore.* Timor & mæstitia præter consuetudinem, & sine causa manifesta incidentes, diuque persistentes desipientiam, & furorem prænunciant. Multos quoque vidit *Galenus* furore correptos, qui ab excandescencia, aut ira, aut mæstitia propter causam manifestam principium sum-

XXIV. Si quod intestinorum gracilium discindatur, non coalescit.

XXV. Erysipelas ab exterioribus

sumpserat, corpore per id temporis ad tales affectiones disposito. Timor itidem & maior ex causa manifesta ortus, si diutius quam pro ratione causæ perseverent, cerebri temperamentum immutant, indeque melancholicum inferunt & significant -- Parat autem ad hæc non parum pusillanimitas & cordis languor, qualis est in pueris, aut mulieribus. *Liebaut.*

Nob. Virginem septuagenariam uteri scirrhus quadraginta annos laborantem, luxationeque coxæ amplius quatuor, proximæ imminentisque mortis timor incesserat insanabilis. Edebat tamen, dormiebatque, nequaquam febriens, neque sitiens. Post dies 40. timore perseverante, præcedentibus levibus, brevibusque desipientiis in apoplexiam incidit, dieque morbi quarta decima vivere desit.

XXIV. Non coalescit. Id est, nisi summa cum difficultate, præsertim si ingens, aut transversum fuerit vulnus. Penitus autem dissectum intestinum ori vulneris accrevisse, ex eoque alvi fæces emanasse post *Fernelium*, & *Blegnium*, alii plures annotant *v. aph. 18.*

XXV. Erysipelas. Tumor est cutis cum dolore quodam, quem si tetigeris, sanguis facie refluit, rursusque affluit valde tenuis.

160 *Aph. Hipp. Sect. VI.*
ribus verti ad interiora, non
est bonum: ab interioribus ve-
ro ad exteriora, bonum.

XXVI.

mus, & rubens. Solvitur porro erysi-
pelas modo discussione, modo metastasi,
seu revocatione. Cum discutitur, sensim
discutitur, sensimque & febris descendit,
donec 5. aut 7. integer homo sit; nisi
erysipelus caput afflixerit, quod fere ferius
una cum febre finitur. Cum metastasi sol-
vitur, seu extra intro fertur, repente eva-
nescit, febris manet, sæpius quoque inten-
ditur, acceduntque propria periculosaque
partium, quo versus humor est, figura.
„ Tanto autem conversio intro periculosior
„ est, quanto membrum, in quod reflexus
„ ille fertur, nobilius. „ *Jacot. coac.*
Bonum. Id accidit, ubi humor noxius
e corde, ejusque vasis, ad corporis ambi-
tum continenter atque ex toto propelli-
tur, quod indicat rubor, & calor, dolor-
que in cute permanentes; quique etiamsi,
ut sæpe solet sedem mutet, cutis tamen
non deserit; & febris, & sitis, & æstus
corporis mitior est, statim atque a primo
impetu inclinari febris cœperit. Quod si
permagna fuerit multitudo humoris sic,
ut non exteriora modo corporis, sed et-
iam interiora obsideat, tum febris non
minuitur iis, quibus minui solet, diebus,
sed cum pravis signis increfcit, ægerque
in periculo mortis est.

XXVI. Qui in febribus ardentibus tremores fiunt, delirio solvuntur.

XXVII. Quicumque suppurati, aut *hydropici* uruntur, aut secan-

XXVI. Solvuntur. Solvuntur ne febres tremoribus, an tremores superveniente delirio? Solvi queunt febres, si tremor sit criticus, *vid. adolesc. peregrin. 4. epid. prægressis* signis coctionis in excrementis, evacuationeque tremorem secuta, *Holler. coac.* Possunt & tremores delirio tolli, sæpius tamen ad mortem, quam ad salutem notante *Jacotio in coac.* Confer *aphor. 8. VIII.* „ In acuta febre maligna & acri, „ siccatis nervis, & infirma motrice facultate valde periculosus est tremor, & sæpe „ lethalis: in minori morbo, & per initia „ ab humorum copia, non item „ *Jacot. ibid.* in senibus minus periculosi sunt tremores, quippe faciles in iis sunt. *Coac.*

XXVII. Suppurati. Quibus ex vomica sive in pulmonibus, sive in pleura, sive in diaphragmate existente pus erumpens, aut ex harum partium vulnere, contusione, sive quovis alio vitio manans in spatium, quod pleuram pulmoneque interjacet, effunditur. *Hydropici.* Quibus multum aquæ potissimum inter peritoneum, & intestina contrahitur, ex quo venter ex æquo tumet „ motoque corpore, ita movetur, & aqua, ut motus ejus conspici „ possit „ *Celsus. Universim.* Si totum pus,

162 *Aph. Hipp. Sect. VI.*

secantur, si pus, aut aqua universim effluxerit, omnes moriuntur.

XXVIII.

pus, aut aqua una vice educatur, animi deliquium sequitur, & hinc mors sæpe intra duas horas. Quibusdam etiam, qui universi humoris detractione relevari videbantur, paucis post diebus, pereunt *Vermy obs. Ac. R. 25. Apr. an. 1703.* Quamobrem semel die tantum aquæ detrahendum est, quantum sustinere vires queunt, usque ad dies 12. die vero 13. si quid humoris superest, ex toto educendum, utique si vires consent, sin minus ejus magne pars. Si quid sequenti renatum humoris est, paulatim quoque evocandum. Interim ficcantibus roborantibusque tum cibis, tum remediis utendum, ex *Holler.* Ceterum postquam nostris temporibus fascia coriacea eaque lata hydropicorum ventri circumdatur, qua is dum aqua profluit sensim arctius perstringitur, fere sine periculo humor universus educitur. In suppuratis, inque hydrope pectoris multo minus aquæ purisque, cum cinctu propter osseas parietes arctari pectus nequeat; singulis vicibus emittitur. Ante omnia tamen eniti medicus debet, ut hydropici mature secantur, statimque tabescentes urantur, *Hipp. 6. epid.* Mature illi secantur non „ mox atque hydropici esse incipiunt „ ut *Vallesius* præcipit, sed statim atque adhibita fuerint, ut *Celsus* aliique faciunt, cetera artis præsidia; nunquam

XXXVIII. Eunuchi, neque podagra laborant, neque calvi sunt.

XXIX. Mulier podagra non laborat, nisi menstrua defecerint.

XXX.

autem post vitata viscera, post malum corporis habitum, post languidas confectasque ægri vires, ne scilicet qui traheretur non sectus, sectione maturius rapiatur. De tempore secandi tabescent. v. VII. aphor. 44. *Ex asciticæ mulieris ventre mille & triginta pondo aque uncie unica vice extractæ sunt, quoad nempe venter inanis omnino fuit debita compressione adhibita, quin ægra animo liqueretur, aut morbus recrudesceret. Imo brevi sanato vulnere chalybis usu perfecte convaluit. Huic mulieri in Xenodochio decumbenti curationem adhibebat Astorius medicus, philosophusque doctissimus. De hydropicorum aqua universim sectione educenda videndus est Mead monit. med. cap. 8. & Monro filius essai sur l'hydrops. §. 129. pag. 275. & seqq.*

XXXVIII. Neque podagra. Raro podagrica, chiragricaque vitia, vel castratos, vel pueros ante feminæ coitum, vel mulieres, nisi quibus menstrua suppressa sunt, tentare, Celsus annotat: quod etiam nostris temporibus verum est.

XXIX. Mulier. Vid. not. aph. præced.

Defecerint. Adde: aut pauciora fluxerint.

Sens-

XXX. Puer podagra non laborat ante usum venereorum.

XXXI. Dolores oculorum vini meri potio, aut balneum, aut venæ sectio, aut medicamentum epotum solvit.

XXXII.

Seneca epist. 95. loquens de pueris, & mulieribus, dicit, eos ætate Hipp. magni, fuisse liberos a podagra, tempore vero suo passim laborasse, non quod natura esset mutata, sed quod mutati erant mores, scilicet excreverat mirum in modum luxus, atque intemperantia omnis vitæ. *Ex Mercur.* Sed *Seneca* cum scripsit: *passim*, ad mores, qui philosophus erat, respexit, *Celsus*, cum raro, citius, eos his morbis dixerit laborasse, ad naturam, ut medicus. *Vid. aph. præced.*

XXX. *Non laborat.* Nisi raro. *Vid. aphor. 28. & 29.* & nisi morbus hæreditarius fuerit, *Hollerius*, nisi que parentes lue venerea contaminati fuerint, *Heurnius*.

XXXI. *Vini.* Vinum convenit, ubi crassi, viscidique humores dolorem pariunt: calefacit quippe vinum, & discutit. At ubi in oculis est siccitas & squallor, ab eo prorsus abstinendum consilio *Ballonii*.

Balneum. Hic agit potissimum de fotu, qui fit molli spongia, aut linteolis ex aqua, aut lacte calidis, aut per æstatem egelidis, aut ex quoque alio humore expressis, & super oculos impositis bis terque die, sæpiusque etiam, si dolor urget.

App. Hipp. Sect. VI. 163

XXXII. Balbi a longo alvi profluvio maxime capiuntur.

XXXIII. Qui acidum eructant, non valde pleuritide corripuntur.

XXXIV.

get. Præter oculos caput quoque perfundi, ait *Celsus*, debere prius calida, deinde egelida. *Medicamentum*. Vid. aph.

17.

XXXII. *Balbi*, sive eos intelligat *Hipp.* qui *τραυλοί*, *blæsi* dicuntur certas quasdam literas pronunciare nequeunt, sive qui *ψελλοί*, *balbi* nominantur literam, syllabamve omittentes in pronuntiatione vocum, sive demum qui appellantur *ισχνόφωνοι*, qui inter loquendum hærent titubantque, nec syllabam syllabænectere rite queunt; constat horum plerisque humescere linguam, & quibus lingua humescit, eisdem plerumque & alvus, *Liebaut*, & *Heurn*. Hinc mirari subest, *Gorterum* postquam observasset duo balbos alvo adstricta, ceteros quibus os humesceret, laxa, hanc incertam *Hippocratis*, vixque rei medicæ utilem, appellasse sententiam.

XXXIII. *Non valde*. Nempe ob ventriculi bonam concoctionem, cujus acidus ructus fere perpetuum indicium est; pleuritis autem ab insigni sanguinis lentore oritur, quod ex sanguine misso in illo morbo notissimum est. *Listerus l. 6.*

166 *Aph. Hipp. Sect. VI.*

XXXIV. Quicumque calvi sunt, his magnæ varices non fiunt. Quibus vero calvis varices magnæ superveniunt, hi rursus capillati fiunt.

XXXV. *Hydrope* laborantibus tussis superveniens, malum.

XXXVI.

XXXIV. *Varices. v. aph. 21. VI.* Non fiunt. De veritate aphorismi post *Galenum* fere omnes dubitant interpretes, si de iis sermo sit calvis, quibus caput ætate nudatur. Sed verisimile est *Hippocratem* de iis fuisse locutum, quibus capilli propter morbum, quo capitis cutis affligitur, fluunt. Qui igitur huiusmodi calvitio laborat, ei fere magnæ varices non fiunt: acer enim crassusque humor, quo varices excitantur, ad caput convertitur. Quod si is ipse humor, capitis cutem deferens, varices in cruribus scrotoque creet, renasci quoque capilli poterunt. Nam ut varices maniam, *aph. 20.* & linguæ hæstationem tollant, *2. epid.* sic & calvitii causam auferre queunt. Raro tamen id accidere scribit post *Aristotelem Mercurialis*; annotatque hic, in concive suo restitutum fuisse capillitium hæmorrhoidum fluxu.

XXXV. *Malum.* Quin in hydrope inveterato, cujuscunque generis is fuerit, tussis perseverans spem fallit, mortemque appro-

Aph. Hipp. Sect. VI. 167

XXXVI. Difficultatem urinæ
vena secta juvat; secare vero
interiores.

XXXVII.

propinquare significat. Iecirco lethale
scribitur *aph. 47. VII.* *Hollerius* huic tussi
observat præcedere magnam spirandi diffi-
cultatem. *Liebautius* non tam tussiculam
hanc ait esse debere, aut ad tussendum
propensionem, sed veram vehementem &
difficilem tussim a materia in pulmone con-
tenta. Tussis vehemens perseveransque im-
petu suo hydropicum sine febre, firmisque
adhuc viribus sedentem, & nec opinan-
tem sustulit, nullo ex ore rejecte sangui-
ne, nec aqua, nec pure ullo. Mulier tuf-
si diu vexabatur arida continentique. Hy-
drops inde ortus portenti instar tussim dis-
pulsit. Meminique virginis, cujus recon-
tem hydropem consequencebatur tussis sicca an-
hela vehemens, exporrigebaturque hæc us-
que ad solutionem hydropis, non tam co-
piosis urinis partam, quam humore sensim
diuque ex utero exstillante albo, crasso-
que.

XXXVI. Difficultatem. *Δυσουρία*, dysuriam,
id est, difficilem, & dolorificam urinæ
excretionem. Vena secta juvat. Quum
morbus a sanguine oritur exuberante, aut
ab inflammatione vesicæ, vicinarumve par-
tium, *Holler. ex Gal.* Valet etiam sangui-
nis detractio ad urinæ stillicidium, *aph.*
48. VII. urinæque suppressionem ab eisdem
caus.

168 *Apb. Hipp. Sect. VI.*

XXXVII. Ab angina deten-
to; si tumor fiat in collo, bo-
num; foras enim morbus verti-

XXXVIII.

caussis profectum. Mirabilis est casus theo-
logi cujusdam apud Tulpium lib. 2. capi-
te 43. Huic urina quolibet ferme suppri-
mebatur plenilunio, neque fluebat iterum,
nisi aut luna declinante, aut secta brachii
vena.

Interiores. Cujusmodi est basili-
ca in brachio, & saphena in pede ad mal-
leolum.

Interiores. Interiores ne, an
exteriores venæ secantur, parum refert.
Id nosse expedit, in nimia sanguinis mul-
titudine, inque vesicæ, vicinarumque par-
tium inflammatione, tensione, ardore se-
candam primo venam esse brachii, deinde
eam, quæ in pede est.

XXXVII. Ab angina. v. presag. Hipp. lib.
3. num. 17. seqq.

Bonum. Utique si
laryngem occupans inflammatio foras ver-
tatur ex toto. Secus, ut plurimum lethale;
eo quia externus tumor ortus interni
magnitudinem augmentumque significat;
uti anginosæ accidit 3. epid. recensitæ. Bis
ipse observavi labra, collum, malas du-
plo majora, linguam vero quadruplo eva-
sisse ob vim inflammationis fauces occu-
pantis: Ægrotorum alter nona extinctus
die est, alter undecima. Utrique erat sum-
ma deglutiendi difficultas, neutri spirandæ
maxima. Servantur igitur, quibus tumor

odor

XXXVIII. Cancros occultos omnes melius est non curare; curati enim cito pereunt; non curati vero longius tempus perdurant.

H

XXXIX.

obortus extrinsecus internam tollit, aut saltem minuit inflammationem; ut si facilius spiret, deglutiat, minus febriat, minusque sitiat, nec tumor intro recurrat, donec morbus ex toto desinat.

XXXVIII. *Cancros.* Cancer tumor est durus, renitens, inæqualis, dolorificus, oris pretumidis, lividus, venas fere nigricantes emittens, corporaque potissimum glandulosa occupans. *Occultos.* Id est, non ulceratos. *Martianus* interpretatur submersos, & ad superficiem parum elevatos: aut fortasse rectius dixeris immobiles, & subjectis, vicinisque partibus nimium adhærentes, qui nec ferro excindi, neque igne consumi ex toto possunt. *Non curare.* Id est, igne, ferro, & medicamentis corrodendi vi præditis, aut humectantibus, emollientibus, putrefacientibus. Adhibenda exsiccantia, & indurantia, si cultri aciem cancer respuat, quippe qui sit immobilis, nervisque & vasis adhærens sanguiferis, aut nobili cuiuspiam parti, quæ sectionem prohibeat. Mobiles vero, quique cellulari tantummodo insistant membranæ, & nondum apertos cancros (aperti enim vetustiores, malignioresque sunt) sectione ex toto esse auferendos tum observata, tum ipse usus docet.

170 *Aph. Hipp. Sect. VI.*

XXXIX. Convulsio fit vel ex repletionem, vel ex inanitione; ita vero & singultus.

XL. Quibus dolor circa *hypochondrium* fit absque inflammatione, his febris superveniens morbum solvit.

XLI. Quibuscunque suppuratio in corpore existens non innotescit, his ob crassitudinem puris, aut loci non innotescit.

XLII.

XXXIX. *Convulsio v. aph. 57. IV. Vel ex repletionem. Repletionem, & inanitionem Pitcarnius quoque agnoscit pro solis convulsionum causis. Quippe irritationem ad repletionem refert, quod fluida corporis ad partem irritatam propellantur.*

XL. *Hypochondrium. Id est, regionem eam quæ a macronata cartilagine utrisque ad ilia usque protenditur. Absque inflammatione. Quum scilicet dolor ab humoribus gignitur crassis, frigidis, inertibus, flatibusve. Huc aph. refer 52. VII.*

XLI. *Suppuratio. Intellige pus in aliqua cavitate collectum. Ob crassitudinem. Si intus in capite, intusque in pectore sit suppuratio, non tactu explorare, sed solummodo conjectura persequi per ea potes quæ habentur prælag. lib. 2. num. 52. seqq. & lib. 3. n. 12. seqq. sin intus gignatur in ventre, ex signis prælag. lib. 1.*

n. 53.

XLII. Morbo regio laborantibus, si fiat hepar durum, malum.

H 2

XLIII.

n. 53. *segg.* propositis, & tactu quoque potesprehendere. Hoc vero ex maxime dignoscuntur, quæ extra excitantur in corpore, modo ne id puris crassities prohibeat, aut ejusdem profunditas. Tumor enim, qua suppuratus est, mollescit, acuiturque, in eoque fluctus inclusi puris percipitur, si alternis digitis, manu premitur, ac contrectatur idem. Nihil horum sequitur, quum pus crassius remotumque est. Omne porro crudum subcrudumque pus crassius est. Sed & frigidi tumores fere sunt duriores, quod sæpius materia meli adipi seboque simili, quam pure repleantur. Interdum etiam cartilaginee, ossa, tophi, lapidesque in eisdem gignuntur. Pus in juvene quodam non deprehendebatur; quod supra costas spurias dexteræ lateris delitesceret. Pleuram perripit pus acrius factum. Tandem sectus tumor est, erupitque pus prima vice ad uncias 30. sequentibus paullo minus. Verisimile est tumorem externum puris non plus selibra continuisse. Aeger intra dies 50. ex toto convaleuit. Statim atque sectus est, febris desit. Mirum neque tussi unquam laborasse, neque spirandi difficultate.

XLII. Morbo regio v. aph. 62. IV. Malum. At si hepar propter scirrhum, aut inflammationem induruerit, plerumque lethale. Fere namque scirrhus in malum

XLIII. Quicumque lienosi a dysenteria corripuntur longa, ea-que in hydropem, aut lenteriam convertitur, moriuntur.

XLIV.

corporis habitum, atque in lethalem hydropem definit, interdum etiam corporis macie terminatur; inflammatio autem plerumque cita morte finitur. In hac febris acuta est, ardensque, sitis inextinguibilis, linguæ siccitas, dexteri hypochondrii tumoris durique dolor ingens, lumborumque, ad humerum jugulumque sæpe perveniens, spiritus difficultas, tussis, singultus, vomitus. In illo nullus, aut certe obtusus dolor est, nulla febris, nec sitis, aut non nisi exigua; respiratio post cibum, aut ex motu corporis difficilior, graviorque in opposito latere decubitus. *Vestali* hepar virgini icterica tribus ab hinc annis sensim induruit. Febris cum horrore accedebat semel die. Sitis, cibi fastidium, vigilie nocturnæ, frequens hypochondrii dexteri dolor, virium imbecillitas, corporis extenuatio. Videbatur morti proxima. Attamen vivit adhuc, nec vivit modo, sed etiam melioris est habitus, quamquam pedes tumeant, egriusque moveatur. Illud mirum, ictericum morbum fere solutum, nec quicquam emolli-
tum hepar.

XLII. Lienosi. Qui lienem quoquo modo affectum habent. Fere enim magnum ac-
du-

Aph. Hipp. Sect. VI. 173

XLIV. Quibus ex stillicidio
urinæ ileos supervenit, in se-
ptem diebus pereunt, nisi fe-
bre superveniente satis urina
fluxerit.

H 3

XLV.

durum habent, *Hipp. de affect.* & mali co-
loris sunt, & extenuantur, & cibos ma-
le coquunt, interdum etiam maculis aut
ulceribus scatent, flatibus vero semper abun-
dant, quorum alii cibos fastidiunt, alii
vero avidius appetunt; alii laxam, alii
adstrictam alvum habent, hique frequen-
tius expuunt ac mingunt. *Dysenteria.*

v. aph. 12. III. *Longa.* Quæ ventricu-
li intestinorumque robur evertit, quæ flui-
dorum vividiores particulas dissipat, soli-
dorumque contractiones enervat. Quæ ve-
ro brevis est, salutaris esse potest, *aphor.*
48. & *coac. n. 295.* *Lind.* nisi ab atra bi-
le fiat, *aph. 24.* IV. nisi intestina exulce-
ret, inflammetque, sed hujusmodi, quæ
humor omnis inutilis in lienem incumbens
evocetur. v. *cit. aph. 48.* *Lienteriam.*

v. aph. 22. III.

XLIV. *Ileos.* Obstructio est tenuis intestini
peracuta & dolorifica, nihil finens deor-
sum descendere cum frequenti vomitione,
aut vomendi desiderio conjuncta. v. *aph.*
10. VII. Fortasse hic loci *ileos* pro vom-
itu tantum accipitur. *Vesicæ calcula la-*
boranti mictio sensim minuebatur. Sitis
G

XLV. Ulcera quaecunque annua sunt, aut diuturniora, os abscedere est necessarium, & cicatrices cavas fieri.

XLVI.

Et ciborum averfatio intrefcebant. Febris vix percipiebatur. Urgebant dolorifici vesicae conatus. Vires deficiebant. Celer, & perquam exiguus erat pulsus, extrema frigescebat. Pridie ante mortem sopor. Frequens toto morbi tempore vomitus aderat. Cui urina contrahabatur in vesica, licet subinde tantum ejus fluere, quantum fere sani solent homines reddere; continens, vehemensque ei erat ciborum vomitus. Prescribebatur mercurii vivi potus ad eum sistendum. Secus ipse, vomitum curandum esse, dixi, urinae detractione. Nec meae fefellit opinio. Etenim immissa in vesicam fistula, dimissaque urina continuo vomitus quievit. Ex quibus apparet affecta vesica, Celsus VII. 17., saepe affici stomachum, cui cum eadem vesica quoddam consortium est.

XLIV. Annua. Scilicet quae annum attingunt, aut excedunt; quo tempore non sanescunt, vel, si ad cicatricem perducantur, iterum aperiuntur, & recrudescent.

Abscedere. Id est, corrumpi: cujus signa sunt pus copiosius, tenuius, foetentius, ac lividius; fungosa ac nigricantia labra ulceris, coeuntia saepius, sed non

XLVI. Qui gibbi ex astmate, aut tussi fiunt, ante pubertatem moriuntur,

H 4

XLVII.

coalescentia, ossis color niger, aut lividus. *Est necessarium.* Non tamen semper, annotante *Gortero*.

XLVI. Gibbi. Quibus spina dorsi admodum incurvatur, pervertiturque tam ad posterius & anterius, quam ad latera, idque sive propter tussim, aut asthma fiat, sive ob frigidos tumores, succosve crassos & acres vertebrarum vincula obsidentes, luxantes, contrahentes, atque adeo vertebrae ipsas e sede dimoventes, & sensim etiam tussim, & spirandi difficultatem inducentes. Nam & gibbi, qui scapulas alarum modo eminentes habent, *ἔστι ποσὶ δέες*, id est, ut ipse legerim, *anhelantes sunt suspiriosique*. Epid. 6. *Ante pubertatem.* Tussis & asthma, fere pulmonem laborare, significat. Hoc in pubertate incrementum capit, secus thoracis capacitas vix augetur, quod ejus detorta perversaque ossa quamminimum crescant. Pulmo igitur per ea tempora plus laborabit, utpote in angustiori spatio, segniusque humores in ejusdem vasis moveri, æquum est, & facilius coire. *Moriuntur.* Partim tussi repente suffocati, aut sputo sanguinis, partim pleuritide, aliisque acutis mor-

XLVII. Quibuscunque venæ
sectio, vel purgatio cum medi-
camento convenit, hos vere
purgare, vel venam incidere
oportet.

XLVIII.

morbis rapti, partim hydrope aut phthisi
consumpti. Post pubertatem orta gibbosi-
tas finito nimirum corporis incremento,
licet cum tussi & spirandi difficultate in-
cidat, serius occidit. Præsertimque si aut
ex casu, aut ex ictu oriatur, aut si ab
internis causis sit genita, tussi tamen va-
cat, & spirandi difficultate. Plures enim
horum non 40. modo, sed 60. & 70. quo-
que annum attingunt.

XLVII. *Vere.* Id est, veris tempore. Ergo
si ad cavendum morbum aut sanguinem
ex vena detrahere, aut alvum medicamen-
to ducere, aut utroque præsidio uti expe-
dit, id vere faciendum; quod vires cor-
poris per id temporis valeant, quod ab
externis injuriis minus sit timendum, quod
fluida sint ad fluendum aptiora, solidaque
ad eandem ipsa propellenda paratiora. Il-
lud præterea est observandum in morbis
qui redeunt certis intervallis, & anni par-
tibus, & maxime a crassa materia, ut me-
lancholia, & pituita; quod non solum
vere purgare convenit, sed etiam autumno
ad majorem cautionem. *Holler.*

XLVIII. Lienosis dysenteria
superveniens, bonum.

IL Quicumque morbi podag-
rici fiunt, sedata inflammatio-
ne, intra dies quadraginta fi-
niuntur.

L. Quibuscunque præciditur
cerebrum, his necesse est fe-
brem, & bilis vomitum su-
pervenire.

H 5 LI.

XLVIII. Lienosis. v. aph. 43. *Dysente-
ria*. Videtur locutus hoc loco Hippocrates
de ea dysenteria, quæ sanguinea nomina-
tur, per quam sanguis sine intestinorum
exulceratione dejicitur brevique placatur;
nam splenem evacuat, *Heurnius*.

IL. Intra dies quadraginta. Nisi tamen to-
phi sint jam concreti; nisi peccetur a me-
dicis, aut ægris, nisi materia sit valde cras-
sa, & viscida; densum & durum corpus;
calor nativus imbecillus. *Hollerius*.

L. *Præciditur*. Id est, profundum vulnus
cerebro infligitur. *Vomitum*. Vomitus,
seu biliosus, seu pituitosus, seu vomendi
desiderium in cerebri vulneribus statim ple-
rumque incidere solet; tam fracto solum
cranio, quam pertusis cerebri membranis,
aut pericranio. In gravioribus cerebri vul-
neribus, contusionibus, & fracturis cranii
præter vomitum & vertiginem, casus quo-
que, aut vocis privatio, aut paralytis ar-
tuum

LI. Quicumque sani dolore capitis repente capiuntur, & statim muti fiunt, & stertunt, in septem diebus pereunt, nisi febris apprehenderit.

LII. Oportet vero & considerare oculorum in dormientibus

tuum sæpe observatur; in quibus febris postridie, aut 3. aut 5. accenditur die: in levioribus autem harum partium læsionibus, 7. 9. 11. 14. aut etiam tardius febris supervenit, & gravioribus accedentibus signis, quæ ante non fuerunt, plures intereunt.

LI. *Muti.* αἰσώνας, *mutos*, intelligit *Hipp.* non modo voce privatos, sed etiam sensu, motuque carentes. v. *Garræus.* *Nisi febris.* Quæ tamen acuta esse convenit, & satis vehemens, *Holler. coac.* non sic tamen, ut vires exsolvat, *Idem l. c.* Neque febris longe a morbi principio accedat, sed statim atque is incoeperit: nam quæ ulterius progressu morbo apparet, quæque ut plurimum lenta est, in ægri perniciem invadere, notat *Martianus 2. de morb.* idque & de hoc morbo, & de vera apoplexia verum esse solet.

LII. *Malum est signum.* Nisi sic dormire confecerit æger. *vid. prælag. lib. I.* aut nisi diutius vigilaverit, aut longo itinere defatigatus fuerit, aut vehemens tristitia præcesserit, aut longa alimenti indigentia, aut alvi profluvium, aut immodica alia quæ-

bus suspensiones; nam si quid album commissis palpebris subinspicitur, neque ex alvi profluvio, aut medicamenti potione istud contingat; malum est signum, & lethale valde.

LIII. Desipientiæ, quæ cum risu fiunt, securiores; quæ vero cum studio, periculosiores.

LIV. In acutis morbis, qui

H 6

cum

quælibet evacuatio, quæ sit sponte, aut arte excitata, ex *Holler.* *Lethale valde.*

Non tamen sic ut nemo prorsus effugiat, nisi quoque alia signa concurrant lethalia.

LIII. *Disipientiæ.* Intellige deliria per febres hic loci, *Cardanum* si audias, sin *Hollerium*, deliria assidua sive cum febre fuerint, sive non. *Securiores.* Nisi tamen risus ex læso, inflammatoque diaphragmate contigerit, v. *Martianus.* *Cum*

studio. Id est, cum labore, sollicitudine, cura, animi angore: *σπᾶδῆν*, *ingens labor*, *Erotiano* audit ex *Homeri iliad.* 15.

Periculosiora. Quæ cum temeritate fiunt, periculosissima ait esse *Hollerius.* Furibunda, & lachrymosa deteriora iis, quæ cum risu fiunt *Cardanus* agnoscit, minus, vero mala iis, quæ cum studio incidunt: viditque ex furiosa desipientia plurimos evasisse febrientes, ex studiosa paucissimos.

LIV. *In acutis.* Id est, in continuis acutisque febribus. *Luctuosa suspiria*, *Spiri-*

tum

180 *Aph. Hipp. Sect. VI.*
cum febre sunt, luctuosa suspi-
ria, malum.

LV. Dolores podagrici vere,
& autumno magna ex parte
moventur.

LVI.

tum offendentem nominat *aphor. 48. IV.*
Respiratio est plorantium puerorum respi-
rationi perquam similis. Fit enim spiritu
interrupto, susistente interim thorace, de-
inde rursus id quod deest adjiciente, quant
etiam *epid. 2. & 6.* intro respirationem
vocat *Hipp.* veluti in superspirantibus, ex
Mercur. Malum. Quippe „ est motus
„ quidam convulsivus musculorum, qui mo-
„ vent thoracem: talis vero motus est con-
„ vulsione initium. Quare in acutis febri-
„ bus, maxime si delirare etiam ægrotantes
„ cœperint, metum facit, ne homo cum
„ convulsione moriatur. „ *Vallesius.*

LV. Vere. Deinde hieme, postremo æstate.
Holler. ex Aurelian. Magna ex parte.
Id quidem verissimum est, licet multis et-
iam hieme moveantur. Equidem cum an-
nos amplius triginta ex pedibus laborem
singulis primis quindecim anno declinante
torquebar, posterioribus vero aliis, cum
& vesicae morbis & vertiginibus vicissim
implicari ceperim, & serius & mitius,
fere tamen semper hieme affligi soleo: ne-
que nunc humor pedes tantum infestat,
sed modo manum petit, modo humerum,
& scapulam vexat. Dii faxint, ut par-
cat naso. Eo namque repens podagra, uni-
que si antiqua fuerit, ut quisque sue dis-
ponat domui, fere suadet.

LVI. In morbis melancholicis, ad hæc periculosi deecubitus, stuporem corporis, vel convulsionem, vel furorem, vel cæcitatem significant.

LVII. Apoplexia autem fiunt maxime a quadragesimo anno usque ad sexagesimum.

LVIII.

LVI. *Melancholicis*. Melancholici ii appellantur morbi, in quibus æger aut sine febre delirat, aut diu multumque, & sine causa manifesta tristis mæstusque ita est, ut vel amicos fugiat & aversetur, ac taciturnior inde fiat. Sæpe etiam cibos male coquit, flatibus abundat, ventriculi tensione, dolore, pondereque tentatur, interdum & vomitu, vertigine, aurium sonitu, capitis gravitate doloreque corripitur. Ei quoque alvus fere aut adstricta nimium est, aut fusa. *Ad hæc*. Id est, ad frequentes morbos proclivis est homo melancholicus. *Stuporem*. Id est, abolitionem sensus & motus universi corporis, aut partis dimidiæ. *Convulsionem*. Morbus est, in quo modo totum corpus, modo pars ejus sine voluntate trahitur, aut tenditur, aut concutitur. Addunt & epilepsiam plerique. *Furorem*. Delirium nempe sine febre, tamen cum audacia & furore conjunctum.

LVII. *Fiunt maxime*. Senibus apoplexiam familiarem esse, scriptum jam est 31. *aph.* III. dicitur enim senilis potissimum morbus,

LVIII. Si omentum excidat, necessario putrescit.

LIX. Quibuscunque a coxendicum dolore molestatis excidit coxa, & rursus incidit, his mures innascuntur.

LX.

bus, quemadmodum epilepsia puerilis. Verisimileque est hic loci locutum fuisse Hippocratem de ea apoplexia, quam melancholicus humor concitat, qui a quadragésimo ad sexagesimum ætatis annum magis abundat, uti pituita sequentibus annis, in quibus apoplexiæ, quas creat pituita, familiares admodum sunt; fereque per hiemem. „ Juvenes apoplexiæ a sanguine „ crasso, aut multo, aut concreto & grumoso, aut a vini liberaliore usu quovis „ tempore, obnoxii sunt, *Liebauus* „ vere tamen potissimum. „ Qui consistentem „ ætatem degunt, & qui senes sunt virides, nimirum a 40. ad 60. ætatis annum „ apoplexiæ a melancholico humore, vere „ & autumno „ opportuni sunt. *Idem*.

LVIII. *Excidit*. Ut in vulneribus ventris. Si enim protinus non trudatur intro, brevi livescit, & corrumpitur omentum.

LIX. *Coxendicum dolore*. Nimirum *ischia-dico*. *Excidit coxa*. Id est, si caput ossis coxæ excidat ex acetabulo, seu cavitate qua conditur, & rursus incidat; id est, acetabulo restituatur, id accidit, propter mucum implentem acetabulum, coxæque ligamenta relaxantem.

LX. Quibuscunque a coxendicum dolore molestatis diuturno excidit coxa; his erus tabescit, & claudicant, nisi urantur.

LX. *Tabescit*. Id est, extenuatur, graciles-
cit. *Urantur*. Ustionis modum, quo
veteres utebantur in morbis, describit *le
Clerc. hist. méd.* Recentiores præferunt em-
plastra discutientia, & resolventia; inter
quos experientissimus est *Gorterus*.

APHORISMORUM HIPPOCRATIS

SECTIO VII.

I. **I**N morbis acutis frigus
partium extremarum ma-
lum.

II. In osse ægrotante caro li-
vida malum est.

III.

I. *Acutis*. Quos febris continua comitatur,
ac vehemens. *Vid. aph. 48.* IV. *Extrema-
rum*. Ut nasi, aurium, manuum, pe-
dum. *Malum*. Præsertim si frigus perse-
veraverit cum æstu præcordiorum.

II. *Ægrotante*. Id est, carie, seu corru-
ptione affecto. Sæpe, osse integro, live-
scit caro in tophis podagricis, & luis ve-
neræ, aliquando tamen etiam eodem cor-
rupto. Quare oportebit, auctore *Hollerio*,
tum cutem disseccare, & cauterio carnem
urere usque ad os; deinde deradere, quid-
quid est cariosum in osse.

III. A vomitu singultus, & oculorum rubor, malum.

IV. A sudore horror, non bonum.

V. A sudore *dysenteria*, vel *hydrops*, vel *extasis*, bonum.

VI.

III. *Malum*. „ At hæc duo simul, non semper, si vomitui superveniant in morbis acutis, & ad aliquod tempus perseverent, lethalia habenda sunt, quia inflammationem cerebri, vel ventriculi denunciant.

IV. *A sudore*. Sive statim horror sudorem excipiat, sive post duos, tres, pluresve dias in acutis morbis, difficilem morbi solutionem indicat, cumque lethalibus signis, mortem. *Non bonum*. Immo malum admodum, ut quidam cum *Mercuriali* existimant. „ Et certe „ is inquit „ ex iis qui referuntur in lib. epid. „ horruisse, vel riguisse statim post sudores, complures interierunt. „ Crebra quoque horrescendi, & sudandi vicissitudo mala est iudicio *Heurnii*.

V. *Dysenteria v. aph. II. III. Hydrops*. Ecquis hic, *hydrops*, legerit? Bonum ne dixerit *Hippocrates* furori supervenire hydrophem, si furor longe frequentius sanatur, quam hydrops? Ut jure conjiciam corrupta exemplaria, legendumque ὕπνος, *somnus*; non autem ὕδρωψ, *hydrops*, *fominus* enim etiam arte inductus sæpe furorem

VI. In morbo diuturno fastidium cibi, & dejectiones sinceræ malum.

VII. Ex multa potatione rigor, & desipientia malum.

VIII.

rorem tollit. *Exstasis*. Hoc loco pro taciturnitate sumitur, proque mentis abstractione a corpore, ei perquam simili, qua quidam capiuntur contemplantes cœlestia. v. *Gorterus*.

VI. *Diuturno*. Cujus principium scribit esse *Hollerius* die 40. ut in longo alvi profluvio, in febre quartana, si æger qui prius appetebat, jam cibum non appetit, malum est. „ Post cupiditatem cibi „ ait *Celsus*, postve longas febres cibum fastidit, mali morbi signum est. „ *Et dejectiones sincere*. Hæ quoque etiam sine cibi fastidio malæ sunt. *Celsus*: „ malum est etiam, quod post febres longas sincerum est. „ Si vero dejectiones sinceræ, & cibi fastidium simul fuerint, longe pejus est. *Sinceræ*. Id est, meræ; ut cum flava bilis, aut viridis, aut æruginea, aut nigra, aut etiam sincerus sanguis, aut pituita deicitur. *Ballonius* sinceras dejectiones vocat, quum non admixta est serosa humiditas, quæ cuique humori inest.

VII. *Potatione*. Ex largiore potu non vini modo, sed cujuslibet inebriantis liquoris.

Rigor. Sive inflexilem corporis duritiem

Aph. Hipp. Sect. VII. 187
**VIII. A tuberculi intus ru-
ptio**

tiem intelligas, quam Testanum Græci vo-
cant (quidam enim ebrii moriuntur con-
vulsi, *aph. 5. V.*) sive vehemens frigus
cum universi corporis concussu, malus est
rigor, ac presertim si delirium subsequa-
tur. Nam si hæc duo simul ingruunt ex
multo vini potu, metus est, ne non resi-
piscat, sed convulsus moriatur ebrius. *Val-
les.* Sed & rigorem ex ebrietate lethalem
esse, nisi recalescat æger, observat *Holle-
rius, coac.*

VIII. Tuberculi intus. Tuberculi intus ru-
pti nomine debet internus quisque tumor
intelligi, qui in pus versus est, ac subin-
de per se apertus. Quod enim hic dicitur
φύμα, *tuberculum*, alibi dicitur & fre-
quentius *ἐμπύημα*, *suppuratio*, vomica,
abscessusque in suppurationem versus.

Exsolutio. Est levis animis defectio.

Vomitio. Ut vomitum ciere potest ruptus
in ventriculo tumor, sic hunc sæpe mo-
vent animi defectiones. Idque haud raro
evenit tum in sanguinis detractione de ve-
na, tum in vulnerum medicatione.

Animi defectio. Hanc excitavit ruptus as-
fatim tumor externus prope claviculam si-
tus in *filiola mea*, hancque commune
symptoma puris eruptionum abscessuum si-
ve externorum, sive internorum, vocat
Liebauus. A rupto abscessu purulento
raro hanc eandem incidere scribit *Gorte-
rus*. *Tulpius* pulmonum vomica nec opi-
nanti rupta, aut dictum & factum occidi
hominem putat, aut lenta tabe consumi.

Quæ

188 *Aph. Hipp. Sect. VII.*
ptione exsolutio, vomitio, &
animi defectio fit.

IX.

Quæ ipse observavi de pulmonis vomica, quæ admodum crebro ibi est, hæc sunt. Cum vomica rumpitur, pusque in thoracis cavitatem evomit, fere neque animi defectiorem, neque vomitionem facit. Horumque neutrum inter signa effusi puris reponit *Hippocrates in libris prænotionum*. Quum vero intus eadem in pulmone aperitur, pusque non in thoracem, sed in asperam fertur arteriam, sæpe sub ipsum puris spiritum animus deficit, interdum etiam simul æger vomit. Quorum utrisque, & frigido sudore, sensuumque defectu nec opinantem affectum nuper vidi hominem in templo quodam, qui ad se rediens pus extussiebat sanguine perfusum, intermistis frustis fistulose materie, quæ cum veteribus quis facile dixisset tracheæ segmenta fuisse. Si vomica quæ ingens est affatini rumpitur, tracheamque multo repente pure obruit obstruitque, valde metus est ne stranguletur homo, quo pacto plures, qui catarrho suffocativo extincti dicebantur, jugulati fuere, quorum trachea pure plena sectis cadaveribus conspiciebatur, *Swieten*. Idem in virginis cadavere ipse deprehendi, quam capitis apostemate repente sublatam affirmabant; quod pus ex ore naribusque cadaveris manaret, quamquam vivens non capitis vitio, sed pleuritide laborasset. Si vero

IX. A profluvio sanguinis *delirium*, aut etiam convulsio, malum.

X.

vero vomica, ingens licet sic rumpatur, ut pus non confertim, sed pedetentim in tracheam feratur, tum hominem *tutatur*, id est, metum suffocationis tollit, sic enim vertendum puto apud *Areteum pag. 38. ἀντρέχει*; cum alii sic affecti sanescant, alii progressu temporis, quemadmodum phthisici extinguere solent, moriantur, alii etiam citius, si febris vehemens, si sudor multus, si difficilior respiratio est, e vita emigrent.

IX. *Malum*. Sæpe sine periculo delirant, & convelluntur mulieres hystericis morbis obnoxia, fluente ex utero, aut vena sanguine. Periculosum est delirium, eoque magis convulsio, *aphor. 57. IV.* si sanguinis profluvium immoderatum fuerit, quodque pulsum, viresque exhauserit, cum extremarum partium frigiditate, visus, auditusque hebetudine, vocis exilitate, & pallore vultus. *v. aph. 56. V.* Raro autem, delirium sine præcedentibus, aut subsequentibus convulsionibus fuisse concitatum, observavi, quibus interdum tum virgines, tum mulieres extinguebantur, fluxus licet sanguinis admodum minueretur. Exitium fere prænunciant virium dejectio, pulsus celeres atque imbecilli, frequens aut tarda respiratio, frigus extremorum,

X. Ab ileo vomitus, singultus, desipientia, vel convulsio, malum.

XI.

X. *Ab ileo vomitus.* In hoc morbo alvus adstringitur, ut nihil descendat, nisi forte liquida quædam, pauca, & serosa. Vomitus non semper adest, nisi cum perniciose ægrotat æger, *Galenus*. Contra *Bal lonius* vix fieri putat volvulum sine vomitu, aut vomendi desiderio: neque funestum esse vomitum, nisi si stercoris sit. *Hipp.* igitur aut de incipiente volvulo loquitur, qui fere adstrictionem ventris doloremque prius parit, quam vomitum; aut puto, subaudiendum vomitum stercoris, aut graveolentem, qui exitiosus est valde. Plerisque, postquam alvus per volvulum aliquot dies adstricta fuerit, solvi copiosius solet, relevarique ipse sibi videtur æger, dum viribus fractis singultuens, frigidumque sudans postridie moritur. Sic fidelissima mea perit conjux, foemellam enixa, septimo post partum die. Huic enim alvus per morbum adstricta, pridie quam moreretur, biliosis multis ferebatur ex quo dolores levare, difficultas respirandi minui, stercorisque vomitiones retardari videbantur. Sed viribus in singulas horas magis ruentibus, madore mortifero, levique desipientia accedentibus, fluente adhuc alvo, vomituque sublato, animam Deo reddidit. Morbus uteri inflammatio fuit, quam volvulus consequencebatur.

XI. A pleuritide inflammatio pulmonis, malum.

XII. A pulmonum inflammatione phrenitis, malum.

XIII.

aur. Singultus. Ubi, intestino in scrotum illapso, infirmisque viribus singultus & febris oritur, desperata res est, tumque, si vi reponatur intestinum, intra 6. aut 7. horas æger moritur. *v. Holler.*

XI. *Malum.* Id est, malus est transitus inflammationis membranæ costas succingentis, pleuræ dictæ in inflammationem pulmonum. Signa in plerisque sunt, si pulsus, qui ante durus erat, mollior fiat, si obtusior dolor est, si difficultas respirandi major, & sputum in pectore strepit, & facies rubicundior, & urina crassior ac flammea. *Sive tamen hæc adsint, sive desint, qui pleuritide intereunt, si secentur, sic pulmonem læsum ostendunt, ut credas non pulmonum a pleura, sed hanc a pulmone solere corrumpi.*

XII. *Phrenitis.* Morbus est, quo æger febrit, & continenter delirat. *v. Celsus.* Fallitur vulgus solos appellans phreniticos, qui febrientes, vociferantur, & in alios insiliunt. Ceterum interdum etiam in hoc morbo mens cum furore percellitur, sæpeque pus excreatur ægro resipiscente. *Peripneumonia laborans mulier quarta die morbi cœperat cum audacia delirare. Septima ad se rediit. Nona de-*
ces-

XIII. Ab æstibus fortibus convulsio, aut *tetanus*, malum.

XIV.

cessit. Quamdiu mentis fuit impositus, tamdiu dolorem non sentiebat, vix tussis adebat, vix respiratio a statu naturali recedebat. Nullum sputum. Delirio cessante, protinus dolor, tussis, difficultas respirandi exasperabatur, usque ad interitum. Expectandum porro delirium est, si dolor cum sputis biliosis sine ratione evanuerit, Hipp. id est, si dolore sublato, aut admodum imminuto sine coctionis signis, sine ulla subsequente evacuatione, quæ morbum minuat, febris increscit, sitis vexat, tussis perseverat, turbulentæ nocturnæque vigiliæ urgent, spiritus difficilius trahitur, urina tenuior fluat, sputumque parcius faretur, atque ægrius. Malum. Non tamen semper lethale, ut putat Liebau-tius; delirium licet, quod pleuritidi, at peripneumonix supervenit, sit cum furore & audacia conjunctum, modo vires consent nec lethalis accedant signa. Nonnullos enim servatos fuisse memini sputis putridis prodeuntibus, urinisque multis, aut crassis.

XIII. *Ab æstibus.* Sive fortes unctiones sint externæ a sole, pharmaco, aut igne: sive sint febres, aut inflammationes: sive vulnera; si rectius τραύματιν, τραύματιν, legamus; aut ulcera, contusiones, & nervosarum

XIV. In capitis ictu obstupescencia, *aut* desipientia, *malum*.

XV. A sanguinis sputo puris sputum, *malum*.

I

XVI.

vascularum partium fracturæ: convulsio, *aph.* 57. IV. aut tetanus, seu nervorum rigor, *aph. cit.* superveniens, non *malum* modo, sed lethale plerumque est.

XIV. *Obstupescencia*. Qua sensus, & motus percellitur, eger veluti mutus, immotusque apertis manet oculis. *Desipientia*. Delirium quod non in absurditate tantum verborum, sed etiam in absurdis, inconcinnisque motibus corporis, & manuum gestibus consistit. *Malum*. Si in gravi capitis vulnere, fractura, aut contusione stupor, & delirium perseveraverint, lethale est.

XV. *A sanguinis &c.* Qui e pulmone tussi spumans, & vividus ejicitur, aut dilatatis vasorum extremitatibus, aut disruptis, erosive vasis propter crassitiem, molem, aut acrimoniam feri, sanguinisque. *Malum*. Eo quia sanguinem sive e pulmonibus, sive e thorace prorupisse significat; eoque proveniens, sputumque puris post se trahens, phthisis metum incutit. Aliquando ramen evenit, ut post sanguinis sputum, puris formam sputum induat, verum autem pus non est. Quippe & sine febre excreatur, & dolor abest, brevique una cum tussi conquiescit. Aliquando etiam post

XVI. A puris sputo phthisis,
& fluxus; quum vero sputum
retinetur, moriuntur.

XVII.

post sanguinis sputum pus expuitur, febris aliquandiu perseverat noctu incre-
scens, & tussis & lateris dolor adest, at-
tamen non procedit ad phthisim, sed ela-
psis 20. aut 30. circiter diebus morbus ex
toto finitur. Quod si hoc temporis spa-
tium tussis, puris sputum, febrisque per-
transeat, & latus doleat, & difficilis sit
tum respiratio, tum decubitus in latere al-
terutro, & calor ad vesperras acrior fiat,
nocturneque insudet, & emarcescere homo
incipiat, maximum phthisis periculum est;
præsertim si morbus aut hæreditarius fue-
rit, aut eum invaserit, qui tabificum cor-
poris habitum nactus est, nimirum graci-
lem cum scapulis alarum modo eminenti-
bus, depresso angustoque thorace, tenui
longoque collo, itemque manibus.

XVI. *Phthisis*. Si modo nulla arte pus queat
educi, sanarique ulcus. Interdum consoli-
datur ulcus; sed non inde detrahitur reci-
divæ metus. *Fluxus*. Sive sit alvi flu-
xus, sive sudoris, sive, quod fortasse re-
ctius, sputi purgatio; hæc enim *εὐρυς*,
significare potest. *Retinetur*. Aut cer-
te, quum imminuitur, aucta difficultate
spirandi.

XVII. In hepatis inflammatione singultus malum.

XVIII. In vigilia convulsio, vel delirium malum.

I 2

XIX.

XVII. *Singultus*. Potest singultus cum hepatis inflammatione conjungi, nec tamen ab ea proficisci. Ex inflammatione esse, e singultus perseverantia cognosces, inquit *Valles*. aliæ enim causæ prætereunt facile. *Celsus* scribit, adesse oportere frequentem singultum, & præter consuetudinem continuum.

XVIII. *In vigilia*. Ex vigilia, quæ acutis in febribus nocte dieque urgeat, quamque non dolor, non animi motus, nec externa quæque causa concitat. *Convulsio*. Quid sit, vid. *aphor.* 57. IV.

Malum. Propterea quod cerebri phlogosim, sive ardorem, significat, aut inflammationem. Scire porro expedit, vigiliam per acutas febres assiduam solere delirium accersere, præsertim si, *prorrhet.* I. accesserit surditas, capitis dolor, & vomitus. Sæpe quoque tremores, & convulsiones invehit. Interdum ferinas phrenitides excitat, in quibus æger calcitrat, pedibus ferit, mordicus impetit, excandescit, & hostes quosque accedentes habet. In coma etiam, in quo homo profundo ac diuturno somno premitur, interdum transit. *Vestal*is virgo pridie hujus diei e febre acuta convaluit quæ quamvis dies undecim, quibus febris maxime intendebatur, insomnes prorsus duxerit, nullo tamen delirio,

XIX. In ossis *nudatione* erysipelas.

XX. Ab erysipelate putredo, aut suppuratio; *malum*.

XXI. A forti in ulceribus pulsu profluvium sanguinis.

XXII. A ventris dolore diuturno suppuratio.

XXIII.

vio, convulsioneque tentabatur nulla. Desit die vigesima morbus. Maxime omnium profuit bilis, quæ infusis per alvum evocabatur, dejectio, nec præter vigiliam, aliud malum signum apparuit.

XIX. *Erysipelas. v. aph. 15. VI. Quidam codices habent κακόν, malum; quod Galeno, pluribusque aliis placet: quia ab influxu acrioris sanguinis, semperque ægre caro gignitur, qua os tegatur.*

XX. *Putredo. Si erysipelas ulcus excitet malignum, depascens, ichorem graveolentem fundens, aut pus moveat, malum est: nam sæpe fiunt febres acutæ, deliria, convulsiones, & gangrænæ partis affectæ.*

XXI. *Pulsu. Si arteriæ in ulcere, aut vulnere vehementer pulsant, quarum pulsatio ante non percipiebatur, aut non ita fortis; profluvium sanguinis timeri debet, quod sæpe ægre sistatur. Hinc aliqua exemplaria addunt: malum.*

XXII. *Ventris. Ventris nomine cavitas hic illa innuitur, spatiumque, quod est a mueronata cartilagine, costisque spuris, seu*

XXIII. A dejectione sincera
dysenteria, malum.

XXIV. In ossis præcisione de-
sipientia, si in vacuum pene-
traverit.

I 3

XXV.

a diaphragmate ad ossa usque pubis & cœ-
tigis. *Dolore diuturno.* Id est, ultra
sexaginta dies extenso, *oresag. 38. I.* Hic
igitur dolor, si fixus permanensque fuerit
in quapiam ventris parte, in primisque
præcordiorum, deinde ea, quæ supra um-
bilicum est, regione, *ibid. n. 40.* febrisque
acceserit lenta, inæqualis ac varia, *Carda-
nus*; maximeque cum frigore horrore ad
instar intermittentium; tumorque & reni-
xus ejus loci adsit, quem dolor vexat,
suppurationem fere indicat.

XXIII. *Sincera.* Id est, sive intense flava,
sive viridi, sive æruginosa, sive nigra, si-
ve sero spoliata, quod ejusdem acrimoniam
temperet. *Dysenteria v. aph. II. III.*

Malum. Etenim & humoris malitiam
pravitatemque significat; & vires, utique
si persisterit, doloribus, vigiliis, cibique
fastidio destruit.

XXIV. *Præcisione.* *διακοπή*, cranii præci-
sionem, fracturamque significat ad interio-
rem capitis cavitatem pervenientem, *l. de
vuln. capit.* *Si in vacuum.* Quia vel
membranz cerebri, aut cerebrum ipsum
simul

XXV. Ex medicamento portione convulsio lethalis est.

XXVI. In forti dolore partium ad ventrem attinentium extremorum frigiditas malum.

XXVII.

simul læsum est; aut sanguis supra membranas colligitur, qui easdem inflamat, & delirium movet.

XXV. *Ex medicamento. v. aph. i. V.*

XXVI. *Ad ventrem attinentium.* Puta, ventriculi, intestinorum, hepatis, lienis, pancreatis, renum, vesicæ, uteri, quarum dolor partium vehemens longe sæpius, quam ceterarum, quæ sitæ extra ventrem sunt, frigus affert extremorum, nimirum manuum, pedum, aurium, nasi, cutis denique universæ. *Malum.* Ex ventriculi, intestinorumque doloribus ut sæpiissime extremorum oritur frigus, sic quoque facile aut eruptione flatuum, aut bilis vomitu, dejectioneque discutitur. Si autem non solvitur, nec dolor levatur, quamcunque demum partem occupet, ei que febris cum rigore horroreque accedit acuta, sitis vexat, internæ uruntur partes externis frigidis, æger cum irrequieto decubitu vigilat, tensæque parte sunt, quæ acri perpetuoque dolore afficiuntur; inflammationem lethalem subesse, significat.

XXVII. Mulieri utero geren-
ti si tensio supervenerit, facit
abortum.

XXVIII. Quando os, aut car-
tilago, aut nervus abscinditur
in corpore, non augetur.

XXIX. Qui alba pituita de-
tinetur, si fortis ventris fluxus
supervenerit, a morbo libera-
tur.

I 4

XXX.

XXVII. *Tensio*. Id est, tenesmus, sic di-
ctus ab ea tensione, ob quam, quum ca-
care vehementer appetant, continue exsur-
gunt. Ob talem igitur tensionem, atque
molestiam, & totum reliquum corpus la-
borat, sed præ ceteris matrix, quæ cogna-
ta est, & affinis intestino recto. *v. Gale-
nus*. Affectus est intestini recti, gigni-
turque modo ab ulcusculis in eodem ipso
factis, modo a viscidis & acribus succis
eidem impactis. *Facit abortum*. Scite
Liebauus: abortiendi periculum mina-
tur.

XXVIII. *Quando v. aph. 19. VI.*

XXIX. *Alba pituita* Leucophlegmatia ap-
pellatur, hydropisque species est, qua to-
tum corpus intumescit. *Fortis ventris
fluxus*. De eo, qui in longum tempus
protrahitur, locutum *Philothæus* putat *Hip-
pocratem*. *Mercurialis* censet, recentem
hydropem alvi profluvio tolli, vetustum
non nisi eodem ipso magno & aquoso
vin-

XXX. Quibus in alvi profluviis, excrementa spumosa sunt, his e capite pituita defluit,

XXXI. Quibuscunque febricitantibus in urinis fiunt sedimina,

vinci, *Liebauus* fortasse rectius interpretatur ex coacis de alvi fluxu aquoso, qui cruditate vacet: id est, in quo cruda & incocta non descendant ingesta, quique hydrope ineunte fiat. *Liberatur*. Hanc sententiam, ut facit *Hippocrates lib. de morb.* distinguit *Hollerius* his verbis. „ Si jam affectis viribus aëri, & præcipue visceribus, sequatur alvi profluvium, non tollet morbum, sed agrum. At si morbi initio, & integris viribus ac visceribus, sponte naturæ perturbetur alvus, liberabitur æger vacuata scilicet materia morbi. „ Præstat quoque, naturam imitari medicum, ut si alvi ductione uti volueris, non id facias, nisi per hydropis initia, constantibus viribus, sanisque visceribus. *Vid. aph. 14. VI.*

XXX. *Hic e capite*. A succo nervoso acriori in capitis doloribus ad intestina delato, eorumque motum perturbante, spumosas dejectiones fieri, putat *Gorterius*.

XXXI. *Sedimina*. Si sedimina hordei tosti, ut *Foesius* exponit, non exacte moliti crassioribus frustulis similia fuerint; in febricitantibus cum virium infirmitate mortem, cum earundem robore, longitudinem morbi denunciant.

mina, veluti farina crassior, longam ægritudinem fore significat.

XXXII. Quibus autem biliosa sedimina, *sed* supra tenuia, apparuerint, acutum morbum significant.

XXXIII. Quibuscunque urinæ distantes sunt, his turbatio fortis in corpore fit.

XXXIV. Quibus in urinis bullæ innatant, morbum renalem, & longum significant.

I 5

XXXV.

XXXII. *Sed supra*. Id est, quibus ea, quæ in urina refrigerata separantur, biliosa sunt, nimirum aurei, aut spicei, aut crocei, aut subrubri, aut citrini coloris, atque insuper tenuia, neque in fundo matulæ, sed in suprema parte apparent, acutum morbum significant. *v. Vallesius*.

XXXIII. *Distantes*. Id est, inæquales, divulsæ, diversæ, disparatæ, quum pars quædam cruda, quædam cocta apparet, aut quum urina variat in singulas horas, dieve. *Heurnius*.

XXXIV. *Bullæ*. Spuma urinis innatans, non renum modo morbum, sed alios quoque significare, *Fernelius* annotat, *patholog. lib. 3*. Etenim urinarum spuma commune pluribus aliis morbis signum est, qui tandiu durant, quandiu & ipsa permanet. Impura quoque corpora, licet non ægro-

tent

XXXV. Quibus insidens pingue, ac simul totum, his renum vitium, & acutum morbum adesse significatur.

XXXVI.

tent nec febriant, sæpe hujusmodi urinas reddere cernimus. Crassities enim efficit urinarum, quominus inclusus aer, se facile expediat. Quamobrem *Celsus*, dum bullas urinam habentem, velut signum renum morbi proposuit, cetera non reticuit, quibus audentius fidendum. *Et longum*. Rectius disjunctive & ex græco textu, & ex ipso Hippocratis usu sic est accipienda sententia, ut diu in urinis spuma permanens aut renum morbum indicet, aut longam ægrotationem; quam vel in febribus deprehendit *Gorterus*, in quibus urinæ spumam servantes excernerentur.

XXXV. *Quibus insidens*. Rectius: quibus in urinis adiposa superficies est, & conferta. Talis urina aut acutum renum morbum, aut simpliciter renum affectionem, vel acutum morbum, non renalem, significat. Nam eadem ipsa in phreniticis, colliquativisque febribus solet conspici, non minus quam in iis, qui longis morbis contabescunt sine renum vitio. *Mercurialis*, ut nodum hunc solvat difficilem, tres ex *Actuario* pinguedinis differentias adducit

- „ aliam, quæ instar aranearum telæ super-
- „ fusa est, aliam, quæ est veluti guttæ dis-
- „ persæ instar olei, tertiam, quæ est crusta
- „ quædam, qualis solet apparere in iuribus

„ pin-

XXXVI. Quibus autem morbo renali laborantibus prædicta accidunt signa, doloresque circa spinę musculos fiunt, siquidem circa loca exteriora fiunt, abscessus quoque exterius futuros

I 6

ros

pinguibus ubi refrigerantur, tertiamque hanc putat, renum morbos, eosque acutos indicare. Quam cum ipse nullo unquam in morbo viderim, quasque vidi urinarum superficies adiposas, sine renum vitio sæpissime viderim; suspicari non desino, an quemadmodum in *libro de urinis* Galeno adscripto, ubi hæc eadem reperitur sententia, legendum sit *ὑπόστασις*, *subsiciens*, quod placet quoque *Philotheo*; non autem *ἐπίστασις*, *innatans*, ut ubi in urina subsidet (idque per sæpe accidit) mucus quidam abrasam pinguedinem quodammodo referens, nedum renes laborare, sed vehementer, indicet. E renum quippe pelvi abraditur mucus sæpius quidem a calculo, sæpe quoque ab acribus urinæ ferique, quod in sanguine est, particulis.

XXXVI. Quibus. Id est, *ex Mercuriali*, longo tempore (cum id sit proprium affectuum diuturnorum, ut in abscessum convertantur) circa renes passis non solum antedicta signa in urinis contingunt, verum etiam circa musculos spinalis medullæ exteriores fiunt dolores. Sed hic auctor connexionis, quæ in aphorismis rarissime occurrit, est nimium sollicitus. Certe

ros expecta : si vero dolores magis circa loca interiora fiant, etiam abscessus expecta futuros interius.

XXXVII. Quicumque evomunt sanguinem, si sine febre, quidem, salutare : si vero cum febre,

te hunc cum antecedenti minus recte connectit ; cum in hoc ipso de longo renum morbo, de acuto in illo locutum putat *Hippocratem*. *Exteriora*. Id est, musculos lumbares externos. *Abscessus v. aph. 31. IV. Interiora*. Id est, vel in ipsis renibus, vel in musculis internis lumbaribus, vicinisque partibus. „ Ex istis externis abscessibus calculos quandoque prodisse, quibus exemptis ulcus consolidatum, & ægrum sanatum fuisse, exemplis comprobatum est, sed raris. „ *Beverovicius*.

XXXVII. *Evomunt*. Idem hoc loco significare videtur ἐμέσαι, *evomunt*, atque ἀναπτύσαι, *excreant*, *extussunt*, ac πτύσαι, *spuunt*, utique si ad locum, unde sanguis venit, referatur ; nam *soac.* legimus ; qui *spumantem sanguinem vomunt*, de pulmone vomunt, & *aphor. 75. VII. a sanguinis vomitu phthisis*, & *puris purgatio supra*, libroque de morb. I. sæpe hoc ipso vocabulo puris, sanguinisve rejectio e pulmonibus indicatur : sin autem ad modum, id fortasse discriminis interest, quod

Aph. Hipp. Sect. VII. 205
febre, malum. Curare vero
acerbis, & refrigerantibus.

XXXVIII.

quod ἐμέσαι, *evomunt*, significet sangui-
nem e pulmone acervatim erumpentem;
πτύσαι, autem *spuunt*, eundem ex eo
ipso pedetentim effluentem, quod Mar-
tiano quoque placuisse videtur, probabile-
que ex iis est, quæ de morb. I. haberi-
tur, verbis: ἢ αἷμα ἐμέσαι, ἢ πτύσαι,
aut sanguinem vomunt, aut expuunt, &
infra: πτύσαι αἷμα καὶ ἐνίοτε καὶ ἐμέσαι,
sanguinem expuunt, interdum & vo-
munt. *Salutare*. Id est, minus malum
est. Etenim minus periclitantur, qui san-
guinem extussunt, si febre vacent, quam
si ea teneantur, quo nihil est verius. Id-
eoque *coac. lib.* legimus: confert sangui-
nem spuuntibus, ut sint sine febre, &
tussiant, ac doleant leviter, & ut spu-
tum tenue fiat (ipse παχύνεσθαι, crasse-
scat, seu pituitosus fiat, verterim) ad
dies bis septem febrire vero, & tussire,
ac dolere pertinaciter, & sanguinem re-
centem semper spueri, malum est. Cete-
rum ne is quidem, qui e ventriculo vo-
mitu sanguis ejicitur, quod perraro pro-
fit, salutaris dici potest, nisi si sanguinis
e pulmonibus comparetur exitui. *V. Gor-
terum*. *Malum*. Non tamen lethale,
ut putat *Martianus*; sunt enim qui effu-
giunt, *aphor. 15*. Malum quidem est, eo
quia loca unde sanguis fluit, inflammari
significat, ex quo puris sputum iere ori-
tur, sæpeque ulcus hominem consumens
exci-

XXXVIII. Destillationes in ventrem superiorem suppurantur intra viginti dies.

XXXIX.

excitatur. *Acerbis, & refrigerantibus.*

Distinguendum ex *Hollerio* est. Si id fiat vena aperta, turbabitur adstringentibus, & austeris, si rupta glutinantibus, si exesa carnem gignentibus. Adstringentia porro summa cum cautione, nec nisi in maxima sanguinis eruptione usurpanda, quippe quæ nunquam fere salutarem effectum præstent, ut ex *Boerhav. & Burgrav.* colligimus.

XXXVIII. *Distillationes.* Id est, catarrhi pulmonem occupantes fere intra viginti dies concoquuntur, purisque formam adepti fallunt suppurationis specie. Sic *Hollerius*, aliique. *Liebauius* vero cum *Hæurnio* intelligit pleuræ, pulmonumque inflammationem crisi discussam nulla in pus verti solere fere intra designatum tempus, interdum etiam citius, tardiusque pro qualitate ejusdem materiæ, At enim non est necesse, *Valles. de acut.* ut qui suppuratione laborat, pleuriticus fuerit, aut peripneumonius: fieri enim potest suppuratus ob redundantiam excrementorum, quam intemperantia victus pepererit. Cujus speciem proponit *Hipp. de morb. I.*

XXXIX. Si quis sanguinem
mīnxit, & grumos, & stilli-
cidio urinæ laboret, & dolor
inciderit in *femen*, & imum
ventrem, pectinemque, quæ
circa vesicam sunt loca male se
habere significatur.

XL. Si lingua repente incon-
tinens fiat, aut aliqua pars cor-
poris stupore elangueat, tale
est melancholicum.

XLI.

Io. cum inquit. Fit autem & suppuratus, si pituita ex capite ad pulmonem destillet, cuius signa sunt tussis, febris, gravitas in pectore, dolorve ante & retro, difficilis spiritus, puris exspuitio, cibi fastidium, aliaque huiusmodi.

XXXIX. Si quis v. aph. 80. IV.

XL. Repente. Extemplo, sine causa manifesta. Incontinens. Id est, infirma, incerta, titubans, balbutiens. Stupore. Id est, si qua pars motum, aut sensum, aut utrumque amittat sine causa manifesta, ut compressione, stupore in crure a calculo, frigore suscepto, &c. v. Jacor. coac. Melancholicum. Signum est gigni morbum a succis crudis, crassis, tenacibus, atrabilariis, unde apoplexiæ est metus, aut epilepsiæ, aut memoriæ lapsus, præsertim si dolor capitis, aurium soni-

XLI. Si senioribus supra modum purgatis singultus supervenerit, non bonum.

XLII.

sonitus sine febre, aut tenebrosa vertigo adsit, *coac.*

XLI. *Singultus.* Singultum nimia purgatione ortum malum esse vidimus *aph. 4. V.* at in senibus lethalis singultus, ac plane funestus habendus est, notante *Liebautio.*

Notat *Gorterius*, omnes species convulsionis, ut est singultus, periculosiores esse in senioribus, quam junioribus, & omnium minime periculosas in infantibus, & pueris. Denitentes tamen puerulos convulsionibus jugulari, utique si eos sine intermissione vexarint, sæpissime cernimus; quin mihi, nonnullos vel uno die interemptos fuisse, constat: *inter quos filiulam meam undicimestrem fuisse doleo nomine Juliam.* In acutis quoque febribus, quæ quia variolas consequuntur, aut iis exsiccatis decidentibusque permanent, *secundariæ* nuncupantur, convulsionem ortæ plerumque occidunt pueros; illicet ipsi longe minus, quam grandiores, si per acutas alias febres in convulsionem incidant, periclitentur. Eadem est delirii, & stridoris dentium ratio. Ceterum convulsionem, quæ erumpentes præcedunt variolas, sæpe his erumpentibus solvuntur; desinuntque sæpe etiam quæ excitantur a vermibus, quasque gignit terror in pueris.

XLII. Si febris non ex bile *dependeat*, multa aqua calida capiti superinfusa, solutio fit febris.

XLIII. Mulier ambidextera non fit.

XLIV. Quicumque suppurati uruntur, vel secantur, si pus
pu.

XLII. *Non ex bile.* Quales sunt diariæ febres, atque hæcticæ simplices, non autem putridis conjunctæ febribus; synochæque non putridæ. Putridas vero non juvat calida, nisi vacuata, vel concocta putredine. *v. Hotterius.*

XLIII. *Ambidextera.* Id est, quæ utraque manu, tamquam dextera, utitur, quasi utrinque fit dextera. *Non fit.* Plato tam mares, quam feminas genitos asserit ambidexteros; sed nutrices sinistræ manus usum infantibus denegasse solitas. Inveniuntur tamen quotidie mulieres, quæ sinistris manibus melius valent, quam dexteris. *v. Mercurialis.*

XLIV. *Quicumque suppurati.* Empyi, id est, suppurati proprie sunt, qui inter pulmonem, & thoracem pus habent. *Philoth. vid. aph. 27. VI.* Uruntur, vel secantur. Nimirum ad pus educendum, quod quidem ut facilius evocetur, fieri sectionem oportet inter secundam & tertiam, vel inter tertiam & quartam costam earum quæ spuria appellantur, spinamque proprius,

210 *Aph. Hipp. Sect. VII.*
purum fluxerit, & album, eva-
dunt; si vero subcruentum,
fœculentum, ac fœtidum, pe-
reunt.

XLV.

pius, qua thorax protenditur. *Purum.*
Quod nulli diverso humori, aut excremen-
to permixtum, sed merum sincerumque
fit. *Album.* Adde ex *Hipp.* læve, æ-
quale, & sine fœtore, aut certe quam mi-
nimo. Fœtorem quippe damnat vehemen-
ter *Hippocrâtes* in pure, vomitione, spu-
tis, aliisque excrementis. *Evadunt.*
Intellige plerumque ex *II. de morb.* Si
quis autem servandus est, is hercle est,
cui mature sectione succurritur. *Vallesius*
secundum ait esse, statimatque pus in tho-
racis cavitatem erumperit. *Heurnio* suffi-
cit, ut ante 40. diem secetur empyus, ob
idque fortasse, quia post illud tempus, ut
ait *Hollerius*, pus mora longiore pulmones
erodit, & tabem facit. *Jacotius* ex *Hipp.*
quam citissime sectionem vult fieri, sed
non ante 14. diem. *Epidem. VI.* legitur,
tabescentes statim uti debere, sed nesci-
mus, an tabescentium nomine intelligen-
tur empyi, aut ex his ii, qui elapsis 40.
diebus tabescere incipiunt. *Boerhaavius*
pus statim educendum esse præcipit per os,
per urinam, perque lateris apertionem.
Swieten. denique post 4. aut 5. diem pu-
ris evacuationem non moliente natura, co-
gitandum esse scribit de sectione thoracis,
quo salutariter ea succedat. Veruntamen
per-

XLV. Quorum hepar suppuratum aduritur, si pus purum fluxerit, & album, evadunt;
si

perdifficile est secandi tempora definire, cum & puris inclusi qualitas quantitasque ignoretur, & nesciatur, an natura ipsa per se citius aut tardius, perfecte an imperfecte per excreationem, aut per urinam, aliamve demum viam pus queat emittere; suffecturæque sint ægri vires, nec ne, donec pus de latere repurgetur. Illud affirmari potest, sic lente festinandum in hac ipsa re, ut neque per initia ruptionis, ut *Vallesius* existimat, secemus (nisi ex multa puris collectione, nulloque puris, aut exiguo difficilique scretu sic difficulter spiritus trahatur, ut suffocari æger queat) neque sectionem, si hæc eadem pericula immineant, ad 40. diem usque protrahamus.

Pereunt. Limosum, & olens pus si effluxerit, ut plurimum mori ægrum in *coac.* scribitur; quod *ustione quosdam evadere, compertum habere Hipp. in diuturnis etiam thoracis ulceribus, ut alibi ostendit. Jacotius.*

XLV. *Suppuratum.* Tumore, inflammationeque affectum hepar periculum proximæ mortis affert. Si vero post 20. diem tumor febrisque permaneat, *prænot. I.* eaque cum horroribus occupet, *Aræteus*; modoque finiatur, modo intendatur dolor, *Celsus* suppurationem movere solet. *Urinatur.* Ubi exortus in hepate abscessus est, sicquidem is extra vertatur, tumor dexte-
ra

2 1 2 *Aph. Hi pp. Sect. VII.*
si vero qualis amurca fluat,
pereunt.

XLVI.

ra parte sub costis est, mollescens, fluctuansque, *aph. 41. VI.* in eoque ab abscessu musculorum ventris differt, quod in hoc dolor ad jugulum humerumque summum pervenit, & tussis sicca non admodum crebra sæpe est, difficilisque post cibum respiratio, inque eo ipso tumore jecoris circumscriptio, & fines patent. *v. Celsum, & Aretæum.* *Purum.* Tumore igitur suppurato, apertoque sive scalpello, *Celsus*, sive candenti ferramento, *Aretæus*, si ex eo feratur pus purum & album, salus ei facilis, inquit *Celsus*. *Aretæus* addit: concoctum læve, & *μὴ κακῶδες* minime olens, uti emendavit post *Mercur. Petitus*. Signum quippe est, supurationem non consistere nisi in hepatis membrana, aut, quod summum est, in superficie ejusdem. *Amurca.* Fex est olei. Si vero pus exeat, qualis amurca, id est, cœnosum, fœculentum, aut viride, fœtidumque, fere pereunt. Cruentum quoque reddi, mortiferum est, *Aretæus*. Pus enim hujusmodi, interiora hepatis corrupta fuisse, significat. Servatam vidit matronam *Gorterus*. *Heurnius* refert, vidisse se jecur in pus versum, membrana ejusdem intacta ac integra. Notat ægrum non ardenter febricitasse, neque multum doluisse, interdum in animi deliquium incidisse. Ipse duos periisse memini, quibus ex prægrandi abscessu secto pus fluere cœnosum viride fœtidum. Situs tumoris erat
in

XLVI. Dolores oculorum post meri potionem, & aquæ calidæ balneum, venæ sectione curato.

XLVII. *Hydrope* laborans, si a tussi habeatur, desperatus est.

XLVIII. Urinæ stillicidium, & mingendi difficultatem vini potio, & venæ sectio solvit; incidere autem interiores *venas*.

XLIX. Ab angina *detento* tumor, & rubor in pectore super-veniens, bonum; *foras* enim vertitur morbus.

L.

in altero quidem in musculis jecinori superpositis, in altero lieni.

XLVI. *Dolores*. Indignum Hipp. aphorismum sunt, qui censent: at Hipp. solebat venæ sectioni fomentum præmittere. *v. lib. de rat. vict. acut. v. quoque aph. 31. VI.*

XLVII. *Hydrope*. *v. aph. 35. VI.*

XLVIII. *Mingendi difficultatem v. aph. 36.*

VI. Vini potio. Vinum convenit cum hæ passiones proveniunt a vesicæ algore, vel a viscida, vel flatulenta materia. *Heurnius*.

XLIX. *Bonum*. Dummodo febrim, spirandi, deglutiendique difficultatem, & dolorem imminuant: contra malum. *Vid. aph. 37. VI.*

L. Quibus cerebrum sphacelatum, id est corruptum, est, in tribus diebus pereunt; si vero hos evaserint, sani fiunt.

LI. Sternutamentum fit ex capite calefacto cerebro, aut humefacto eo, quod in capite est, inani spatio. Aer enim intus contentus foras erumpit. Sonat autem, quoniam per angustum ipsi est exitus.

LII. Quicumque hepar circumdolent, his febris superveniens solvit dolorem.

LIII.

L. *Sphacelatum*. Rectius: quibus cerebrum dolore vehementi, aut convulsione, aut inflammatione affectum est. Legatur *Gal.* de varia τῶ σφακέλα, *sphaceli* significatione, I. de loc. aph. & *Ballon. defin. med.*

LI. *Sternutamentum*. Perpersm veteres arbitrabantur inane, quod est in capite, spatium, nimirum cerebri ventriculos, expurgari per nares.

LII. *Quicumque*. v. aph. 40. VI. Interdum etiam ingens dexteri hypochondrii dolor solvitur ictero superveniente. Idque quinquies observabam. Dexterum hypochondrium vehementer dolet, tumetque. Venter inflatur cum murmure. Alvus adstringitur. Clysteres aut retinentur, aut nihil educunt. Cibi adest fastidium. Rari insunt vomitus, Homo jactatur, sinitque. Urina colo-

LIII. Quibus a venis sanguinem mittere confert, his vere venam oportet secare.

LIV. Quibus inter ventriculum, & *diaphragma* pituita reposita est, & dolorem affert, non habens exitum *per* alterutrum ventrem; his, per venas ad vesicam pituita versa, solvitur morbus.

LV. Quibus hepar aqua plenum in omentum eruperit, his venter aqua repletur, & moriuntur.

LVI.

coloratio est. Febris tamen est perquam exigua. Tertio demum quartove morbi die urina croceo colore imbitur, cutisque universa flavescit, alvi excrementa flava descendunt, continuoque dolor, ac reliqua signa ex toto finiuntur, flavusque etiam cum urinae, tum cutis color intra 14. dies evanescit.

LIII. Vere. v. aph. 47. VI.

LIV. *Inter ventriculum.* Id est, posita inter peritonæum & omentum post diaphragma. *Holler.* Omentum pituita impletum intelligit *Gorterus*, quæ ex vena epiploica in venam portam, indeque in cavam, tandemque in renes per arterias derivatur, morbumque solvit.

LV. *Hepar.* Fortasse vesicæ aqua plenæ, hydatides dictæ, in hepatis superficie aquam
in

LVI. *Anxietudo*, oscitatio, horror, vinum *pari aquæ portione* potum solvit ægritudinem.

L VII. Quibus in urinario meatu tubercula fiunt, his sup-
puratione facta, & eruptione,
solvitur dolor.

LVIII.

in ventris cavitationem disruptæ effundunt,
unde hæc impletur. *Moriuntur*. Etiam
si secetur venter, aquæque educantur, ta-
men moriuntur, utique si hydrops ex he-
patis, viscerumque ceterorum vitio oria-
tur insigni; cujusmodi obstructio est inve-
terata, tumor, scirrhus, calculus, & si-
milis quæ his sunt. Quippe rursus iis ven-
ter aqua impletur, & pereunt. *Vid. aph.*
27. VI.

LVI. *Anxietudo*. *Αλυσία*. Anxius is dicitur,
qui nescit stare loco, seque ipse conti-
nenter jactat. Sed etiam anxius appella-
tur, qui iners, sibi ipse gravis est,
quemque pandiculatio cerebro corripit.
Hunc igitur, quem admodum etiam osci-
tantem, ac horrescentem juvare epotum
vinum potest, corporis firmando solida,
crassos humores extenuando, hærentesque
solvendo ac discutiendo. *Horror*. Est,
quum corpus totum leviter intremat cum
frigoris sensu. *Pari aquæ*. De vino me-
raciore, non autem de diluto pari aquæ
portione, ut in *aph.* legitur, putat *Hol-*
ler. locutum Hippocratem.

L VII. *Quibus*. v. *aph.* 82. IV.

LVIII. Quibus cerebrum externa aliqua causa vehementer concussum fuerit, necesse est statim mutos fieri.

LIX. Corporibus carnes habentibus humiditas, famem adhibere convenit: fames enim corpora siccatur.

K

LX.

LVIII. *Concussum*. Ut si quis ab alto in caput ceciderit, aut id parieti, aut pavimento alliserit; aut percussum fuerit caput obtuso telo, lapide, ligno, quod contundat. *Mutos fieri*. Id est, sine sensu, voce, & motu: donec præcedenti levi quodam delirio quidam ad se redeunt, quidam attoniti & soporati moriuntur. v. *Liebau*.

LIX. *Famem*. Fames multo tutius ac securius corpora siccatur humida, quam quodvis aliud auxilii genus. v. *idem*. *Convenit*. Modo ne fuerint picrocholi. Hi autem sunt, quorum ventriculus acerbis rodentibusque scatet humoribus, qui nisi cibo frenentur, plerumque ventriculi, intestinorumque dolores ac morsus, vomitumque, atque animi defectionem movent. Sic pueri, quia multum coquant, I. *aph.* 15. *seq.* sic qui hypochondriacis morbis tentantur, mulieresque hystericis malis implicite, sive ob pravorum succorum acrimieque redundantiam, sive ob nervorum infirmitatem, famem fere vix sustinent.

218 *Aph. Hipp. Sect. VII.*

LX. Ubi in toto corpore mutationes sunt, & si corpus refrigeratur, & rursus calefiat, aut colorem alium ex alio commutat, longitudo morbi significatur.

LXI. Sudor multus calidus, vel frigidus semper fluens humorem *exuberantem purgari*, in robusto quidem supra, in debili vero infra, significat.

LXII. Si quis cibum febricitanti dederit, ut sano robur, *febricitanti morbus*.

LXII.

LX. *Ubi v. aph. 40. IV.*

LXI. *Semper fluens*. A succorum copia, non ubertate ciborum existimat *Hernius*; forsaque erumpit in morborum initio, augmento, progressu non modo acutorum, sed & diuturnorum, *Liebau*. Contra *Gorterius* locutum putat Hippocratem de sudore sine febre vel praegressa, vel conjuncta. *Supra*. Id est, vomitu: dummodo tamen humoris qualitas, acri temperamentum, aetas, regio, annique tempus id patiantur. *Infra*. „ Si corpus simul extenuetur colliquatis humoribus, hoc corpus „ inquit *Gorterius* „ neque ferret purgans *infra*, neque vomitorium, sed per stomachica amara, & putredini adversa, tota „ curatio esset absolvenda.

LXII. *Febricitanti*. Intellige, in accessionibus, aut incrementis febrium. Nam si cibum

LXIII. Quæ per vesicam ex-
cernuntur, inspicere oportet,
si talia sunt, qualia sanis exce-
runtur. Quæ igitur minime si-
milia sunt his, hæc morbosæ o-
ra: quæ vero sunt sanis simi-
lia, hæc minime morbosa.

LXIV. Et quibus dejectiones,
si *residere* permiseris, & non mo-
veris, veluti strigmenta *subsi-
dent* (& si pauca, paucus est
morbus, & si multa, multus)
his confert alvi purgatio: quod
si, alvo non purgata, dederis
sorbitiones, quanto plures de-
deris, tanto magis nocebis.

LXV. Quibuscunque inferius
K 2 cru-

bum intelligas copiosiore, aut solidio-
rem, qualem assumere sani solent; talis ci-
bus nullo tempore febrienti prodest, imo
semper lædit.

LXIII. *Quæ per vesicam.* Nimirum, confi-
deranda urina est, si talis sit, qualis in sa-
norum corporibus excerni solet.

LXIV. *Veluti strigmenta.* Dejectiones cras-
sæ, & ramentis, seu strigmentis, refertæ,
difficilem morbi solutionem indicant, &
corporis purgationem desiderant. *Sor-
bitiones.* Id est, victus, qui nullus, aut
certe tenuis, & parcus esse debet ante cor-
poris expurgationem.

LXV. *Quibuscunque.* Fortasse hic *aph. de-*
scri-

eruda dejiciuntur, ab atra bile sunt; si plura, *major*; si pauciora, *minor est morbus*.

LXVI. Excreationes in febribus non intermittentibus lividae, *cruentæ*, biliosæ, & foetidæ, omnes malæ. Quum vero bene excernuntur, bonum est; & per *alvum*, & per *vesicam*. Et ubi aliquid secedens steterit non purgatum, malum.

LXVII. Corpora oportet, ubi quis purgare voluerit, fluida facere; & si supra, sistere alvum; si vero infra, humectare.

LXVIII. Somnus, & vigilia, utraque modum excedentia, morbus.

LXIX.

scriptus est, sed mendose, *ex lib. de judicat.* unde *antecedens* quoque videtur desumptus. Ibi autem habetur hujusmodi:
 2, quibus in inferna per alvum dejectione
 2, bilis atræ quid subest, si copiosius, major
 2, est morbus, si parcius, minor.

LXVI. Excreationes. *v. aph. 47. IV.* Et per *alvum*. Id est, similiter etiam dicendum de dejectionibus, & urinis. Et ubi. Id est, quod si aliquid, quod vacuandum est, non excludatur, malum est; nam recidivam solet facere.

LXVII. Corpora. *v. aph. 9. II.*

LXVIII. Somnus. *v. aph. 5. II.*

LXIX. In febribus non intermittentibus, si exteriora frigent, interiora uruntur, & *si* *tis detineat*, lethale.

LXX. In febre non intermittente si labrum, aut nasus, aut oculus, aut supercilium perversatur; si non videat, si non audiat, & jam debilis sit, quidquid horum fuerit, mors prope est.

LXXI. A pituita alba, *hydrops* supervenit.

LXXII. Ab alvi profluvio, *dysenteria*.

K 3

LXXIII.

LXIX. In febribus. v. aph. 48. IV.

LXX. In febre. v. aph. 49. IV.

LXXI. A pituita alba. Id est, a tumore aquoso universali corporis, fere quoque venter intus aqua intumescit, nisi humor iterum absorbeatur noxius, aut natura eum, vel medicus dissipet per halitum, aut sudore discutiat, urinisque multis, & aquosis dejectionibus. *Vid. aph. 29. VII.*

LXXII. *Dysenteria*. v. aph. 11. III. Notat *Hollerius*, non ab omni alvi profluvio *dysenteriam* fieri, sed a diuturno, & bilioso. Diuturni *Celsus* meminit his verbis: *post alvi longam resolutionem tormina concitantur*. *Dysenteriam* porro *tormina* appellat, quoniam vere sub illa ægritudine homi-

222 *Aph. Hipp. Sect. VII.*

LXXIII. A dysenteria, lenteria supervenit.

LXXIV. A corruptione, abscessus ossis.

LXXV. A sanguinis vomitu

„ homines ab acerbissimis cruciatibus tor-
„ quentur „ *Mercurialis*.

LXXIII. *Lienteria. v. aphor. 22. III.* Tum solummodo lenteria dysenteriae supervenit, primum in longa dysenteria fractum fuerit robur ventriculi & intestinorum sic, ut hæc cibum perliquidum, incoctum, albicantem elabi sinant.

LXXIV. *A corruptione.* Id est, sphacelismo, fideratione. Lividus est in gangræna color & sensus hebes: in sphacelo nullus est sensus, & color carnis niger est. Os sphacelatum lividum, nigrum fit, & molle. Dubium est, an *Hipp.* dixerit, os abscedere, seu separari, cum sphacelatum fuerit, an vero cum sphacelata solummodo caro fuerit, quæ os ambit. De profundo carnis sphacelo *Gorterus* exponit: quod quum accidit, totam partem esse amputandam monet, etiam si os satis stabile videatur. *Galenus* verum esse *aph.* & de corrupto osse, & de corrupta solam carne, quæ os circumstat.

LXXV. *Vomitu.* Id est, rejectione sanguinis multi e pulmonibus. „ Perpetuum autem „ non est „ inquit *Liebauus* „ ut ex multa „ sanguinis rejectione e pulmonibus, tabes „ sequatur, & puris spuitro. Novi enim qui-
„ bus

tu phthisis, & puris purgatio
supra.

K 4

LXXVI.

bus jam a multis annis sanguis multus in-
terdum tussi rejicitur, nec inde emacian-
tur, statim adhibitis auxiliis quæ sangui-
nem retineant, venam adstringant, fe-
brem, atque inflammationem prohibeant. Id
quoque ipsum a me observatum est haud
semel. *Vid. n. aph. 15.* Expui quoque po-
test spumans ab hepate sanguis, si dexte-
rum doleat hypochondrium, *coac.* idque fe-
re sine tabis periculo accidit: mors vero
inde hepate admodum vitiatō evenire solet
(*exempla Martianus & Duretus habent*)
Interdum etiam critice per os sursum effer-
tur tum ex hepate, tum ex liene, atque
etiam ex utero. *Vid. Jacotius, coac.* Ra-
rus tamen adeo hic casus est, ut de eo
dubitet *Hollerius*, ratus, posse eodem tem-
pore & dolere hepar, & irritari pulmonem.
Constat præterea ex *Rhodii, Vedeliique* ob-
servatis, interdum sine ulla tussi rejici e
pulmone sanguinem; interdum etiam, scri-
bente *Villifio*, tali impetu copiaque ferri,
ut is evomi potius, quam extussiri videat-
ur. Facileque hujusmodi vitia solere re-
verti, malignoque ingenio esse prædita,
Aretæus tradidit. Nam ne phthisim quidem,
auctore *Tulpio*, æque celeriter inferunt;
quippe eandem interdum non ante deci-
mum, vigesimum, & trigesimum annum
acciverint. Aliquando etiam nimia sangui-
nis profusio hominem extemplo rapit, quod
jam a *Paulo* notatum, recentiorum obser-
vatio.

LXXVI. Qualia fuerint vesicae, aut alvi excrementa, & sic, ubi alias corpus a natura recesserit, spectare oportet; nam si parum, parvus est morbus, si multum, magnus, si valde multum, lethale est.

vationibus confirmatum esse scimus. Ipseque, quamvis qui animam cum sanguine vomuerit nullum viderim, vidi tamen, qui postridie quam sanguinem effudisset, suffocatus interit: ut crediderim hominis mortem non tam reiecti quantitati sanguinis, quam ejusdem in bronchiis coitui esse adscribendam. Pridie ante mortem sublimis fiebat respiratio, exiguus imbecillusque pulsus, & sudor frigidus. Secto cadavere subniger pulmo deprehendebatur, durus, ac admodum tumens. In aquam demersus fundum petebat. Serum rubellum haud modicum in dextera thoracis cavitate delitefcebat.

LXXVI. Ex carnibus. Id est, sudores.

Alias. Id est, aut alia in examen vocanda, ut actiones laesae, qualitas mutata corporis in colore, caractere, & mole, *Heurnius*; aut sputa quoque perpendenda, & quae ex naribus, auribus, oculis feruntur excrementa, si qualitate, quantitate, exundi modo, & tempore sanorum excrementis respondeant.

APHORISMORUM

HIPPOCRATIS

SECTIO VIII.

I. **Q**ui supra quadraginta annos phrenitici fiunt, non fere fanescunt; minus enim periclitantur, quibus morbus & naturæ, & ætati conveniens accedit.

II. Quibuscunque in morbis oculi ex causa illacrimant, bonum; quibuscunque autem sine causa, malum.

K 5

III.

I. *Phrenitici*. Phrenitis, quæ proprie consistit in inflammatione membranarum cerebri cum acuta febre & delirio, magis familiaris est juvenibus, quam viris; ideoque in his difficillime solvitur. *Minus enim, v. aph. 34. II.*

II. *Quibuscunque v. aph. 52. IV.*

III. Quibuscunque in quartanis febribus sanguis e naribus defluerit malum.

IV. Sudores in diebus judicatoriis vehementes, & celeres si fiant, periculosi, præsertim, qui ex fronte, tanquam guttæ, & fistulæ salientes pelluntur; fri-

III. *Malum*. Intellige: *plerumque*: sanatum quippe scimus *Alpinum* ingenti de naribus, ut credere convenit, profluvio sanguinis. v. *Ejusdem lib. de prælag.* Solvi quoque quartanam febrem hæmorrhoidibus, largaque hæmorrhagia, apud *Keinum* legimus. Contra *Gorterus* affirmat, se numquam his sublatam observasse quartanam, sed qui multam sanguinis effuderunt, in hydropem incidisse. Paroxismos quoque vidisse subinde mitiores, sed diutius durantes & periculosiores, ut quartana vehemens videretur commutata in mitiorem, sed malignam. Hæmorrhagiam quoque quartanæ feбри inutilem *Liebauus* prædicat. Quam quidem ei solummodo quartanæ adversam esse arbitrarer, quæ diuturna est, quæque solidorum robur enervat, tenuiores fluidorum particulas dissipat, malumque corporis habitum inducit.

IV. *Judicatoriis*. Id est, in quibus crises fieri solent. v. *aph.* 24. II. & 36. IV.

Ve-

frigidique valde, atque multi.
Necesse est enim talem sudorem multa vi, & labore, & longa expressione exire.

V. *Ex longo morbo alvi defluxus*, malum.

VI. Quoscunque morbos medicamenta non sanant, ferrum sanat; quos ferrum non sanat, ignis sanat; quos vero ignis
K 6 non

Vehementes. Sic sudores, qui confertim & cum impetu erumpunt, damnantur *in coactis*, laudantur, qui paulatim fluunt. *U. presag. lib. i. n. 29.*

V. *Ex longo morbo*. Sive longus natura fuerit; ut quartana febris, paralyfis, alique morbi a succis crudis viscidisque geniti; sive longus propter errorem commissum a medico, aut assidentibus. *Defluxus*. id est, alvi profluvium, quod longo morbo fractas vires adhuc amplius exhauriat. *καταρροή, defluxus*; quidam legunt *concidentia*. In morbo enim diuturno si venter plus, quam ratio postulat, tabescat, deprimatur, & concidat, malum est: summam quippe debilitatem, & colliquationem significat.

VI. *Ignis sanat*. Ignem magni fecisse veteres, non adversus externos tantum morbos, sed adversus etiam internos, constat pluribus locis *Hipp.*

228 *Aph. Hipp. Sect. VIII.*
non sanat, hos . . . non pos-
se putato.

VII. *Tabes a decimo octavo
usque ad trigesimum quintum po-
tissimum gignuntur.*

VIII. *In lethargo tremor,
malum.*

IX. *Lingua nigra, atque
cruenta, quum quid horum si-
gnorum abest, malum validum
non est, & imbecillorum mor-
bum significat.*

X.

VII. *Tabes v. aph. 9. V.*

VIII. *In lethargo. De hoc vid. aphor. 23.*

III. *Tremor.* Præsertim in manibus,
quia cum projectis manibus supini jaceant
lethargici, motus, saltus, tremor, con-
vulsio ea parte magis se prodit. Aliquando
dentibus strident, labrum inferius intremi-
scit, & aliæ partes modo convelluntur,
modo resolvuntur. v. *Hallerius, coac.*

Malum. Immo lethale est, si perstiterit
diutius, eique signa alia perniciofa accesser-
int acutis in febribus.

IX. *Nigra.* Quæ simul sicca perseveret: nam
quæ nigra simul est & humida, minus pe-
riculosa est. *Haller. coac.* *Cruenta.* Id
est, prærubra, nec non sicca, quæ sangui-
nem exæstquare, aut viscera inflammari si-
gnificat. *Abest.* Is tamen in morbis,
qui.

X. Hęc quidem in acutis febribus observentur, *ut*, si quis moriturus, vel evasurus sit, diagnoscamus.

XI. Testis dexter frigidus, contractusque, mortiferum est.

XII. Ungues nigri, digiti pedum frigidi, nigri, demissi, vel proclinati, mortem proximam esse portendunt.

XIII. Quod etiam digitorum extrema frigida præseferunt.

XIV.

quibus signa a lingua petita adesse debent, ut acutis in febribus, & inflammationibus capitis, viscerumque, quæ in ventre continentur, fere evenit. In pleuritide vero peripneumonia, inque reliquis thoracis morbis, in quibus cum acuta febre, simul tussis atque excreatio est, nec cruentam, nec nigram linguam plerumque conspiciamus, licet pereundum sit ægro, sed subalbam subflavamque, atque una mollem.

XI. *Dexter*. De utrisque sic *in præfag.* legitur: „ testes, & pudenda revulsa dolores fortes, & periculum lethale significant, utique si per acutas febres inciderint, nec brevi desinant.

XII. *Ungues*. Plurima signorum, quæ *hoc*, & *sequenti aphorismo* traduntur, descripta sunt ex *præfagiis*, quo lectorum remittimus.

XIII. *Frigida*. Modo ne pedes sint edemat-

te

XIV. Et labra livida, resoluta, inversa, frigida si sint, mortiferum est.

XV. Si oculi caligant, vel lucem averfantur, solitudine
 si

te affecti, id est, non intumescant sero. Quippe tum fere sine mortis periculo frigescent. Sed neque in ceteris morbis, iisque acutis huic soli signo fidendum est, sed cum reliquis conjungendum, quæ lethalia esse solent.

XIV. *Livida*. Siquidem in ardentibus febribus, acutisque morbis appareant. Nam sæpe in hydrope, asthmateque livere labra cernimus, nec inde semper, nedum brevi, 2. *conc.* homo moritur. *Resoluta*. Labra „ resoluta, aut perversa non æque lethale etiam in morbis acutis, quod labra „ resolvi, ac perverti possunt valida exsistente virtute in vomitione, in crisi instante, in vermium affectu citra ullum „ mortis periculum ----- Verum in summa „ virium imbecillitate cum febre assidua, in „ inflammatione cerebri & nervorum, in sic- „ citate, aut refrigeratione nimia ejusdem ce- „ rebri & nervorum, plane perniciosæ sunt „ labrorum persiones, aut resolutiones, „ maxime vero si accedat auditus, visus, „ loquendique impotentia. „ *Liebauus*.

XV. *Si oculi caligant*. Nec eos morbus infestat. *Extra spem est*. Si alia quoque lethalia signa accesserint maximeque virium dejectio per acutas febres, extremorum frigiditas cum æstu ardoreque intermarum par-
 tium,

si quis gaudeat, qui somno multo, & æstu detinetur, extra spem est.

XVI. Si quis sensim rabie quadam efferatur, si quis non cognoscit, non audit, non intelligit, mortiferum est.

XVII. *Morituris* signa hæc sunt clara magis; & ventriculi tolluntur, tumescunt, inflantur.

XVIII. *Terminus vero mortis*

tium, somnus ore hiantē profundus effiduusque, convulsiones, rigores, & alia hujus generis.

XV. *Si quis*. Cui vires acuto morbo fractæ prorsus fuerint. *Rabie quadam*. Phrenitidis perniciosissimum est genus, signumque fere certum imminentis exitii in acutis morbis, si vehementer infirmatus homo fuerit. *Mortiferum est*. Si quis quoque repente aut non videt, aut non audit, aut non cognoscit, utique si acute febricitet, perdebilisque fit, fere proximus morti est.

XVI. *Ventriculi*. Id est, hypochondria, regio umbilicalis, & hypogastrica, nimirum ea, quæ ab umbilico ad pilosas genitalium partes pertingit, regio.

XVII. *Terminus*. His, quæ secundum veterum

itis hic est, quum animæ calor supra umbilicum, & diaphragma ascendit; ac omne humidum exurit, & siccat; quum autem cor, & pulmo humiditatem caloris collecti mortiferis in locis sentiunt, totum caloris spiritum efflant, unde totum in toto consistit. Præterea quidem partim per carnem, partim per spiracula capitis spirant, quod vivere dicimus; corporisque capsulam, & alveum anima frigidum, mortuumque una simulacrum relinquit, sanguinique, bili, & pituitæ, & carni concedit.

F I N I S.

terum pathologiam sunt, nec medendi præcepta continent, supersedens ad prænotionum libros transeo.

M A G N I

HIPPOCRATIS COI

P R Æ S A G I A

*Latine reddita, notisque, &
observationibus Medicis
explanata.*

Præfagiorum Hippocratis cu-
jusque virtutem signi sigilla-
tim tradentis doctrina nulla
melior est. *Galen. de morb.
vulg. comm. I.*

PRÆSAGIORUM HIPPOCRATIS SECTIO I.

I. **N**ihil perinde medico con-
ducibile censeo, quam
ut prudentem se præstare la-
boret.

II. Si enim apud ægros præ-
terita, præsentia, & futura,
atque ea, quæ ipsi inter nar-
randum omiserunt, noverit,
prædixeritque, nihil quod æ-
gris usui sit, ignorare putabi-
tur.

III. Quo fit, ut audentius ho-
mines medico se se committant.

IV. Etenim perquam saluta-
rem adhibebit curationem, si
futuras affectiones præviderit.
Nam fieri non potest, ut omnes
ægros

IV. *Præviderit*. Id est, si ex signis, seu ac-
cidentibus morbi, quæ symptomata Græ-
ci nominant, & ex signis coctionum in
urinæ, alvi excrementis, aut sputis, col-
liget.

ægros sanitati restituat; quamquam hoc multo præstantius foret, quam futura prænoscere.

V. *Quandoquidem* homines pereunt, alii quidem ob morbi vehementiam, antequam vocetur medicus; nonnulli vero, vocato licet medico, repente moriuntur; ac alii unico duntaxat die; alii paulo longiori spatio vitam extendunt, priusquam medicus arte sua singulis morbis occurrendo resistat.

VI. Proinde harum affectionum naturas noscere oportet; quantum videlicet corporis viribus sint superiores.

VII. Quin etiam, si divinum quidpiam morbis inest, hujus quoque providentiam perdiscere. Sic enim optimo jure, & admirabilem, & bonum se præstabit medicum. Quos enim super-

liget medicus, quam crīsim, & quando abliturus sit morbus; sciet etiam, quo victu sustinendus sit æger usque ad tempus crisis, & quid potissimum agendum sit, ne eadem impediatur.

VII. *Divinum*. *Δείον*, quod a Deo est, qui

perſtites fore cognoverit, eos rectius quoque ſervabit, utpote ex multo tempore ſingula conſulte perpendens. Itaque morituros, victurosque præſentiens, atque denunciâns, omnem prorſus calumniam vitabit.

Notæ ex facie.

VIII. **I**N acutis morbis ſic conſiderare oportet, in primis quidem ægri faciem, num ſanorum faciebus, maxime vero ſuæ ipſius ſimilis ſit; ea enim optima cenſenda eſt. Quæ vero maximo discrimine ab hac ſimilitudine recedit, graviſſimum periculum portendit, cujus hæ ſunt notæ.

XI.

qui præcipua rerum humanarum cauſſa dicitur, *lib. de nat. mul.* Negat quidem *Hipp. lib. de morb. ſacr.* epileſiam eſſe divinam: at adverſus inſomnia quædam Idem ſcripſerat, ſupplicandum eſſe, *lib. de inſomn.* Quidam τὸ θεῖον, exponunt aerem; quidam huius qualitates occultas; alii obſcuras quorundam morborum cauſſas; alii naturam criticorum dierum, alii inſomnia, quæ non parum putant conferre ad prænotationem morborum.

VIII. *Ægri faciem.* Hinc ex *Hipp.* In magnis morbis facies optima optimum eſt ſignum, in parvis non bona, malum.

IX. Nares acutæ, oculi concavi, collapsa tempora, frigida, contractæque aures, & imis partibus leniter versæ.

X. Cutis circa frontem dura, intenta, & arida: totius faciei color, aut niger, aut pallidus, aut livens, aut plumbeus.

XI.

IX. *Acute*. Id est, compressæ, adstrictæ.

Collapsa. Id est, cava, sinuata.

Imis. Id est, extremitatibus suis leniter retro versæ.

X. *Pallidus*. Rectius, ex *viridi pallefcens*, ut *Foesius* vertit. Id quoque medicinæ alumnos scire necesse est, frequentissimum omnium, quæ a facie petuntur, futuræ signum mortis, esse narium constrictionem, five acutiem, cum eoque sæpe conjunctam genarum demissionem, quæ interdum, *Cardano* observante, sic coarctantur, ut concavitas e regione dentium appareat in utroque faciei latere. Tum & illud nosse oportet, faciei colorem modo pluribus diebus ante mortem mutari solitum, modo prope eandem, modo etiam post ipsam. Itemque nec in omni morbo, nec in singulis eodem morbo laborantibus, morituris tamen, nares acui, genæve concidere; neque eodem tempore. Idem esto de cutis circa frontem duritie, & ariditate iudicium, deque ceteris, quæ infra descriptur, signis.

XI. Quod ſi inter morbi initia huiusmodi facies appareat, neque ex aliis indiſciis conjectura aſumi poſſit; inquirendum eſt, an vigilia, aut ventris vehemens reſolutio, aut inedia præceſſerit, quorum ſi quidpiam deprehenderis, nihil periculi timendum eſt. Atqui ſi ob huiusmodi cauſſas hæc faciei ſpecies orta eſt, una die, nocteque

XI. *Morbi initia.* Id eſt, primis diebus, aut ante tertium diem. *Valleſ.* Neque ex aliis indiſciis. Id eſt, ex iis, quæ procedente morbo apparent, ſignis. *An vigilia.* Non hæc modo, atque inedia, alvique profluviū hanc faciem queunt gignere, ſed etiam ingens terror, vehemens mæror, venusque nimia. *Nihil periculi.* Quæſi diceret: „ ſi ex aliqua harum cauſſarum fiat, non eſt adeo grave. „ *Valleſ.* Nam mala quæ ex cauſſis procatarecticis, ſive evidentibus fiunt, intra 24. horas ſolent conquieſcere, niſi cauſſæ procatarecticæ eum in corpore apparatus invenerint, ut internæ cauſſæ cum illis conſpiraverint. *Una die.* Id eſt, toto eo tempore, quo huiusmodi facies apparere incoepit, uſque ad occaſum ſolis: in dierum enim enumeratione vulgarem morem *Hippocrates* ſequitur ſic, ut primum morbi diem appellet totum illud tempus;
ex

que finitur. Si vero eas præcessisse æger negaverit, diutiusque jam dicto tempore hæc forma duraverit, scire licet, eum morti proximum esse.

XII. Quod si in vetere morbo jam triduo, quatrduoque talis est, inquirenda sunt ea signa, quæ supra proposui; ad hæc

ex quo ægrotare cœpit homo, usque ad solis occasum: secundam vero, & reliquas omnes a solis ortu inchoare statuat, usque ad sequentem noctem. A qua computandi methodo discedentem *Galenum* improbat *Martianus*, *comm. sect. 4. de rat. vict. acut. l. 162.*

Finitur. Raro namque, scribente *Cardano*, ultra unum diem perseverat.

Diutiusque. Id est, si huiusmodi facies porrigatur in alterum diem, tertiumve, aut quartum, ægrotantem præcipitat. Sed tum lethali huic faciei plura alia pessima signa junguntur; cuiusmodi sunt celeres imbecillique pulsus, difficilis respiratio, extremorum frigiditas, desipientia, frigidi sudores, labrorum palpebrarumve distorsiones, sopores, tremores, atque id genus alia.

XII. Quod si in vetere. Id est, quod si post morbi principium, nimirum tertio quartove morbi die, aut serius talis sit, non modo an vigilia, inedia, ulvique fluxus præcesserit, inquirendum sed etiam ad præsa-
gii certitudinem signa, quæ ex ceteris faciei corporisque partibus, præsertimque ex

hæc reliqua quoque indicia ,
non ſolum ex facie , verum et-
iam ex reliquis corporis parti-
bus perpendenda ſunt , præci-
pue ex oculis .

L

XIII.

Oculis poteruntur , conſulenda , ſed om-
nium maxime respiratio , pulſusque , ut
dictum ſupra eſt . Alias igitur acuto ineun-
te morbo , alias increſcente , conſiſtenteque
Hippocratica iſthæc facies apparet . In cho-
lera morbo , in febre ſyncopali , in deje-
ctione , vomituque nigri ſolutique ſangui-
nis , qui atrabilaris dicitur , in viſcerum
morſu doloribusque , ac potiffimum ven-
triculi , ingentibus , in profuſione ſanguinis
magna ex vulnere , naribus , hæmorrhoidi-
bus , utero in latente intus affatimque ru-
pta vomica , in venenis , in angina pericu-
loſiſſima , inque aliis morbis , qui quia *per-
acuti* , id eſt , admodum acuti ſunt , ex-
tremos initio labores habent , *I. aph. 7.*
initio quoque hanc ſæpe faciem intuemur .
Occurritque ea quoque in incremento , ſta-
tuque morborum , qui 7. 9. 11. 14. & 20.
ſolvi ſolent : ac interdum poſt 24. horas
reſtituitur , interdum permanens ægrotan-
tem rapit . Sed ſi etiam uno die evaneſcat
ac nocte , ut quum ex vehementi oris ven-
triculi dolore morſuque orta eſt , aut alvo
cita , aut febris rigore , qui ſubinde conquie-
verit ; non ideo in tuto eſſe hominem ar-
bitrari oportet , priuſquam morbus ex to-
to ſolvatur . Nam ſic trahi quidem æger
poſteſt ,

Notæ ex oculis.

XIII. **N** Am, si lumen refu-
giunt, & illacri-
mant, idque præter volunta-
tem, aut pervertuntur, alter-
que ex iis minor est, & quæ
in illis alba esse debent, rube-
scunt: aut genæ pallent, atque
in iisdem venulæ *livescunt*, aut
nigricant, aut *oculorum sordes*
circa pupillam apparent, aut fre-
quens

potest, sanari vero, nisi febris ceteraque
prava signa quieverint, non potest. Qui
autem hujusmodi facie perseverante mori-
turus brevi est, ei pulsus in singulas horas
extenuatur deficitque, spiritus acervatim,
aut crebro movetur, & fere etiam extre-
ma *livescunt*, *frigescentque*. In longis
morbis uti tabe, hydrope, similibusque
aliis vita hominis cum *Hypocratica* faciet
solet diutius, quam in acutis protrahi.

XIII. *Refugiunt*. Nec ullum vitium in ocu-
lo appareat, nec dolor adsit, cui lucis
aversatio adscribi queat. *Illacrimant*. v.
aph. 52. IV. *Pervertuntur*. Id est, distor-
quentur, aut contrahuntur, modo sursum,
modo deorsum, modo in latus alterutrum.

Alba. Quum tunica oculi albuginea
rubore suffunditur. *Frequens*. Tum etiam
si æger oculos ægre moveat; aut objecta
fixis oculis intueatur. 4. *epid.*

quens eſt oculorum motus; ii-
que aut vehementer ſubſede-
runt, aut facti tumidiores ſunt,
ſuerintque ſquallidi, & minime
lucidi, atque univerſæ faciei
color mutatus; hæc omnia ſi-
gna mala, pernicioſaque pu-
tanda ſunt.

XIV. Quin etiam oculorum
per ſomnum ſuſpectiones obſer-
vandæ ſunt. Ubi enim palpe-
bræ non committuntur, ſed in-
ter has ex albo oculorum ali-
quid apparet; neque id fluens
alvus, aut medicamenti potio
præceſſit, præſertim ſi quis non
ſic dormire conſueverit, pra-
vum hoc ſignum, lethaleque ad-
modum eſt.

XV. Si palpebra, aut labrum,
L 2 aut

XIV. *Ex albo*. Pejus eſt, ſi quid ſolum ex
albo oculorum ſubappareat, quam ſi quoque
pars iridis: tum enim non palpebrarum
modo, ſed ipſiuſmet oculi perversio adeſt.

Lethaleque admodum. Si perpetuus per
ſomnum fuerit. *Vid. aph. 52.* VI. Minime
vero huic ſoli ſigno præſtanda eſt fides ad
mortem prædicendam. Etenim me uſus do-
cuit, nonnullos cum eo ipſo effuſiſſe.

XV. *Nasus*. Id eſt, nares; quæ interdum
hiant,

aut nasus retorquetur, aut pallet, aut livore inficitur, accedente quopiam reliquorum signorum, ægrum morti proximum esse, haud dubitandum est. Mortem etiam portendunt labra resoluta, suspensa, frigida, candicantia.

A decubitu notæ.

XVI. **D**Eprehendendus est æger in dextrum, sinistrumve latus cubans, brachiis, cervice, ac cruribus paulum reductis, ac universo corpore molliter affecto, qui fere sani quoque jacentis habitus est; quippe quum optimus sit ille decubitus qui a sanorum consuetudine non variat.

XVII.

hiant, sæpius autem constringuntur, lethali signo. *Vid. n. IX. & aph. 48. IV.*

Pallet. Pallor, livorque intelligendus est de palpebris, naso, labris. *Resoluta.*

Quum in summa virium jactura cadere videntur. *Suspensa.* Quum absunt a

dentibus, versus principium reflexa, sic ut labrum superius, veluti decurtatum,

& tenuatum intro cadat, inferius extra productum, protuberansque. Hic & ipse

signum

XVII. Sed non laudatur *ſu-
pinus* decubitus, quo brachia,
cervix, & crura extenduntur.

XVIII. Id vero gravius eſt,
ſi ſe ipſum æger continere non
valens, ad pedes ſubinde dela-
bitur.

XIX. Ubi pedes nudat, ne-
que *multus* iis calor ſubeſt, ubi
brachia, cervicem ac crura inæ-

L 3

qua-

ſignum proponam non minus lethale, nec
ſemel obſervatum, vel in iis, quibus le-
thales faciei notæ deerant, oculorumque.
Quæ ſe ipſa retrahit, quum æger aerem
reſpirans attrahit, producit vero, quum
remittit eundem. Cui ſigno ſimile addam
& alterum, licet lippis atque tonſoribus
notum. Incidit porro, quum æger itidem
reſpirans caput alternatim erigit, atque de-
mittit. Primum accidit, quum pulmonem
aer intrat, alterum quum ab eodem reſi-
ſtit. Atque huiusmodi motus Italice dici-
tur, *capocchiare*.

XVII. *Non laudatur*. Supinus quoque decu-
bitus, quo præter conſuetudinem caput æger
dextrorſum exporrigit, & pedes ſiniſtror-
ſum; aut e contra, pravus eſt.

XIX. *Nudat*. Adde: affidue per acutas, ar-
dentesque febres. Nam ſi perraro æger
brachia nudet, & pedes, aut non niſi in
vigore febrium, quæ per circuitus incre-
ſcere ſolent, minus malum eſt. Ubi
quis etiam in vehementi pleuritide, perip-
neumonia

quabiliter dispergit, ac nudat, mali morbi, angorisque signum est.

XX.

neumoniaque pectus assidue nudat, licet pedes manusque caleant, lethalis morbi notam usus esse significat. Tanti autem faciendum est hoc signum, ut cum abesset, corpusque una æqualiter caleret, non paucos evasisse viderim, quibus in pectore strepitus erat sputi multi per diem unum, & alterum. *Neque multus.* Si quis brachia, pedesque continenter nudet, eaque perpetuo frigescant, aut exiguo tempore afficiantur, dum interim ardenti febre exæstuat ac siti uritur, lethale, *aph.* 38. IV. 72. VII. nedum mali morbi signum esse solet. *Inæquabiliter dispergit.* Solent ægri in acutis febribus crura brachiave indefinenter projicere, positumque corporis sine intermissione variare, extremis frigescentibus. Anxii hi dicuntur. Qui si hoc modo jactantur ob succos acres ventriculorum, intestinaque irritantes, fere nausea, vertigine, doloribusque tentantur, vomituque orto, aut alvo fusa conquiescere & recalescere solent. Similiter, si propter crifim, *prorrhet*: id eis accadat circa statum morbi, notis apparentibus salutaribus, prægressisque coctionis signis, finiri consuevit sudoribus, vomitibus, dejectionibus, urinisque multis. Quæ vero corporis irrequieta jactatio sine evacuatione persistit, aut hac ipsa consecuta non solvitur, cum
extre-

XX. Pernicioſum eſt, ubi hians quis aſſidue dormit.

XXI. Aut ubi ſupinus jacet, cruribus vehementer contortis, complicatiſque.

L 4

XXII.

extremorum frigiditate teporeve, ac virium infirmitate, ſpem tollit. Huc etiam pertinet, quod quidam frequenter aſſurgere, volunt citra occaſionem, & lectum commutare delirii & exitii certo ſigno. Quæ conſuetudine ægri, inconstantia, teneritate, peculiari natura, ut puerorum, qui vix ullo ſtare loco poſſunt, dolore acerbiorē incidit minus formidabilis, jactatio eſt. *Jacotius coac.*

XX. *Hians.* Non de hianſe inter dormiendum, ſed de aſſidue dormiente atque hianſe intelligere oportet. Ingens quoque malum eſt, ſi æger ſine præcedenti longa vigilia aſſidue dormiat, quamvis non hiet; aut ſi dormiendi cupiditate continenter vexetur. Pernicioſum quoque eſſe, ſæpius vidi, ſi quis in acutis febribus, licet non dormiat, tamen aſſidue hiet.

XXI. *Contortis.* Quidam legendum putant, *reductis admodum, aut diſtractis.* Attamen tam crura ſupini cubantis ad nates reducta, quam diſjecta, aut contorta admodum, & complicata, utique ſi alia prava ſigna adſint, perniciem minantur.

XXII. Si pronus jaceat is, qui per bonam valetudinem sic dormire non confuevit, aut delirium, aut ventris dolorem portendit.

XXIII. Ubi residere vult æger in ipso morbi vigore, malum quidem indicium est in omnibus acutis affectibus, sed longe pessimum pulmonibus laborantibus.

A stridore dentium.

XXIV. **S** Tridor dentium per febres, præter confue-

XXII. *Si pronus.* Quotquot pleuritide, aut peripneumonia laborantes decubitus ferre, nisi primum horizontalemque, non poterant, omnes e vivis ereptos fuisse, memini. Eorum quoque plures decessisse observavi, qui eodem affecti morbo sic supini planique jacebant, ut ne caput quidem ab horizontali sede dimoveri paterentur.

XXIII. *Pulmonibus.* Id est, in inflammatione pulmonum. Pessimum est etiam in vehementi pleuritide erectum sedere velle; itemque in utroque morbo pessimum est non posse, nisi sedendo, spiritum trahere.

XXIV. *Significat.* Intelligendum: *plerumque.* Nam non semper stridori dentium de-

ſuetudinem a teneris contra-
ctam, *furorem* ſignificat, &
mortem. Atque ab utriſque fu-
turum periculum denuncian-
dum eſt. Si vero jam deliranti
ſtridor quoque accedat; vix
aliam æque pernicioſam inve-
nies notam.

Ab ulcere.

XXV. **U**Lcus, ſive ante, ſi-
ve in ipſo morbo
natum eſt, obſervari debet;
L 5 nam

delirium ſupervenit, neque ſemper mors.
In rigoribus criſim præcedentibus, in ani-
mi diliquiis, aut aliter, ſtridor, & colli-
ſio dentium incidit non ita formidabili ca-
ſu, quia in iis momentaneus eſt. Ubi ve-
ro longius permanet, aut ſæpius redit,
grave malum putandum eſt. *Holler. coac.*

Vix aliam. Sæpe pueri, in acutis mor-
bis, ac præſertim variolis ſtridentes, & ſi-
mul delirantes, ſervantur; rariffime pro-
veciores, quibus frequens eſt ſtridor cum
acuta feбри, & vigiliis quamvis non deli-
rent. Citius autem mori eum, cui jam
deliranti ſtridor ſupervenit, quam cui ſtri-
denti delirium, notat *Jacotius coac.*

XXV. *Moriturus.* Certiſſimum non modo
môrtis, ſed etiam vicinæ ſignum eſt ulce-
rum ariditas cum pallore, aut livore con-
jun-

nam si moriturus est homo, aridum, & livens, aut pallidum, & *aridum* ante mortem apparet.

A gesticulatione manuum.

XXVI. **E**X manuum *motio-*
ne hujusmodi notas perpende. In acutis febribus, in peripneumonia, phrenitide, capitis dolore, si quis eas faciei admoverit, ut inde quidpiam supervacue venetur, aut festucas carpat, aut a *veste*.

juncta. Sed non omnia ulcera, vulneraque, præcipue si magna & sinuosa fuerint, ex toto exarescere solent. Puris quidem exitus admodum minuitur, fere labra exsiccantur ulceris, sed omnis humiditas fere non tollitur. Fonticulos pariter, quæque cantharidibus excitantur ulcera, eodem vitio, quo cetera quæ sponte fiunt, affici cernimus; morbillosque, & variolas ante mortem pallere, aut livescere, & si pure scatent, exsiccari & concidere; tumores demum quoscunque plus minusque deprimi.

XXVI. *Festucas*. Eorum qui vellerent festucas, & assidue, non solum quemquam non evasisse vidit, sed etiam brevi periisse, *Cardanus*. Scite *Cardanus* addidit: *assidue*, quippe, eorum qui non continenter id facerent, nonnullos evasisse scio.

ſe floccos, aut a pariete paleas avellat; omnes hæ notæ malæ, lethalesque ſunt.

A ſpiratione.

XXVII. **S**piritus frequens, aut doloris, aut inflammationis in partibus *diaphragmate* ſuperioribus indicium eſt: magnus, & ex longis intervallis delirium declarat: frigidus ex naribus, & ore prodiens, lethalis admodum eſt.

L 6 XXVIII.

XXVII *Spiritus frequens*. Id eſt, respiratio frequens. *Doloris*. Si respiratio frequens indicat, id fere accidit propter aliquam noxam, laborem, vitium, inflammationemve, qua non modo partes afficiuntur, quæ ſupra diaphragma ſitæ ſunt, ſed etiam diaphragma ipſum, muſculique, qui reſpirationi inſerviunt, reliqui. *Indicium eſt*. Intellige, magna ex parte. Etenim utero inflammato fere ſpiritus frequens eſt; ſæpe quoque idem accidit eodem vitio affectis inteſtinis, ventriculo, hepate, veſica. Evenitque id ipſum aliquando etiam ob hyſtericas ægrotationes, & dolores quosdam ventris. Præterea nec frequens, nec viſu difficilis reſpiratio eſt in pulmonum quibuſdam morbis, ægri licet de ea quærantur aſſidue vigilantque ac tuſſiant, nec.

XXVIII. Facilis spiratio in acutis morbis, quibus febris copulatur, quique intra quadraginta dies finiri solent, magnum habet ad salutem momentum.

XXIX.

nec tamen doléant, nec vehementer febricitent; idque quod excreant modo cruore, modo flavo humore perfusum una est. Quorum alii die vigesima, alii citius intereunt, spiritum non nisi prope mortem trahentes difficilem. *Inflammationis.*

Interdum etiam talis respiratio, pro ut major, aut minor febris est, sitis, æsius, vigiliæ, dolores, modo ardorem tantum, modo inflammationem subesse significat.

Magnus. Ab ea respiratione, quæ magna est, & tarda, delirium, & inde mortem denunciandam esse, scribit *Holler. l. c.* Nec equidem ullum evasisse memini, qui magnum, & ex longis intervallis, quasi suspirans, spiritum duceret, plures vero interiisse sine ulla læsione mentis.

Frigidus. Quum scribit $\psi\upsilon\chi\rho\acute{o}\nu$, parvum, & rarum spiritum intelligit, quia frigiditas magis sub sensum cadit, quam parvitas & raritas, *Holler.* Novi ipse quendam, qui paucis ante mortem diebus frigidum spiritum redderet, postea calidum sub mortem.

XXVIII. *Magnum.* Dummodo naturalis facilisque respiratio toto morbi tempore perseveret. Sæpe namque paucis ante mortem die-

A ſudore.

XXIX. S Udores ſaluberrimi cenſentur in omnibus acutis morbis, ſi in diebus decretoriis oriantur, febrimque finiant, aut ubi toto

COR-

diebus, interdum etiam horis, reſpiratione mutatur, quæque facilis modo fuerat, difficilis & prava redditur. Plurimi faciendæ eſt reſpiratio in morbis pectoris, in quibus, notante *Jacotio*, ſola ſæpe mortis, aut ſalutis diſcrimen facit. Recte *Jacotius* addidit, ſæpe: quo de *vid. not. num. præced.*

XXIX. Decretoriis v. aphor. 36. IV. Sudor criticus, id eſt, ſalutaris, in febre continua his notis cognoscitur: ſi coctionis notis antegreſſis incidat, ſi die critico, & vigente natura, ſi toto corpore diffluat, ſi ita moderatus ſit, ne vires diſſolvat, denique ſi febris inde, & omnia ſymptomata acquieſcant, *Jacotius*: aut inde æger levius habeat, *Holler.* ut in ſudoribus imperfecte criticis. *Inutiles.* Id eſt, mali; nam ſi moderate fluant, nec inde tollant, nec imminuant febrem; aut diuturnitatem, aut exacerbationem morbi ſignificant: ſi multi ſint, & aſſidui vires deſiciunt, & ſæpe occidunt. *Frigidi.* Peſſimi hi ſunt quacunque ex parte, & quoquo modo fluxerint. Peſſimi quoque, qui ſolum e capite, facie, aut collo manant, etiam

corpore æqualiter insudante, æger morbum facilius sustinere videtur. Contra inutiles, qui id efficere non valent. Pessimissimi omnium sunt frigidi, aut ubi caput duntaxat aut facies, aut cervix insudat, quippe qui in acuta quidem febre mortem, in mitiori vero morbum diuturnum fore significant.

XXX. Et qui per corpus eodem modo fiunt, quo circa caput. Qui autem milii instar, & circa collum duntaxat fiunt, mali; qui vero guttatim, & exha-

etiam si sint calidi: mortem enim prænuntiant, tam si tenues ex virium resolutione fuerint levesque, quam si multi cum aliis lethalibus signis, aut virium infirmitate. v. Jacotius.

XXX. Et qui. Negotium faceffit interpretibus obscurus hic textus, quem equidem suspicor esse mendosum, sicque posse restitui: καὶ οἱ κατὰ πᾶν τὸ σῶμα ὡσαύτως γινόμενοι, ἀγαθοί. περὶ τὴν κεφαλὴν δὲ οἱ κεγχροειδῆες, καὶ μόνον περὶ τὸν τράχηλον γινόμενοι, πονηροί. οἱ δὲ μετὰ σάλαζμων, καὶ ἀτμίζοντες, ἀγαθοί. Id est: Qui equaliter toto corpore emanant, boni;

exhalando, boni. Considerare autem oportet sudorem in universum; alii enim propter corporis exsolutionem; alii propter inflammationis vehementiam fiunt.

A præcordiis.

XXXI. **A**Tque inter optima indicia sunt præcordia, ubi sine ullo sensu doloris in utraque parte æqualiter mollia sunt. Inflammata vero,

ni; qui autem circa caput milii instar, & collum solummodo erumpunt, mali; qui autem vaporosi destillant, boni. Nimirum, quamvis sudores, qui toto corpore æqualiter fiunt, possint esse mali, si nec febrim tollant, nec imminuant; boni tamen sunt, si conferantur cum sudoribus, qui e capite solum, & collo fluunt. Itemque, qui ex his partibus vaporosi destillant, quamvis deteriores sint sudoribus universalibus, boni tamen sunt, id est, minus mali, quam qui milii instar, id est, rotundi granorum exiguorum instar, prodeunt ex eisdem partibus, nimirum capite, & collo. *Vid. IV. aph. 36. 37. 40. & VIII. 4.*

XXXI. *Præcordia.* Si in acuta febre præcordia,

ro, dolentia, & intenta, & ubi aliter in dextera, aliter in sinistra parte afficiuntur, suspecta haberi debent.

XXXII. Præcordiorum venæ si pulsant, turbationem, & delirium portendunt. Sed eorum, qui sic affecti sunt, oculos inspicere oportet, quippe frequens illorum morus *furorem* comminatur.

A tumoribus.

XXXII. **P** Ræcordia tumida, dura, dolentia; si
in

dia, id est, partes, quæ utrinque sub inferioribus costis sunt, sine ullo sensu doloris æqualiter mollia in utroque latereprehenduntur, optimum id indicium est.

Inflammata. Non de vera inflammatione est intelligendum, sed de æstu, ardoreque, sine renixu tamen, pulsu, & rubore. v. *Gorræus.*

XXXII. *Venæ.* Arteriæ nobis audiunt, quarum pulsus vehemens esse debet sic, ut ab ægrotante percipiatur, & a medico: ibique loci, addit *Vallesius*, ubi arteriæ pulsus non solet percipi. *Turbationem.* Id est, delirium cum turbatione; magisque, si oculi crebrius moveantur, ut *in cæcis* legitur.

XXXIII. *Dura.* Phlegmonem, five tumorem
vere.

in universum sic affecta sint, maximum malum portendunt: si vero altera parte duntaxat, ex sinistra minus periculum est.

XXXIV. Ceterum hujusmodi tumores, in principio quidem proximam mortem denunciant: ubi vero viginti dies excesserint, neque quiescente febre, neque tumore remisso, ad suppurationem vertuntur.

XXXV.

vere inflammatorum internarum partium intellige cum calore, tensione, dolore, ac renixu. *In universum.* Id est, utrinque, parte nimirum dextera, & sinistra.

Ex sinistra. Lienis enim inflammatio minus habet periculi, exscindique viscus hoc in canibus experimenta docent, quin moriantur. Contra periculi multo plus habet hepatis inflammatio ob vicinarum partium consensum: in convexa quoque hepatis parte periculosior est, quam in concava, quod inde d'aphragma facile coafficiatur. *v. Jacotius.*

XXXIV. *Proximam.* Si tumoris magnitudo eximia fuerit, & viscera vicina in consensum morbi adducta, dolor, febris, anxietas, sitis, & vigiliæ urgeant. Sic Coi fororem mortuam scimus secunda die, cui hepar elevabatur splenico modo; id est, in magnam molem, uti interdum lien solet facere. *v. epid. 2.* *Ad suppurationem.* Id est, inflammatus in pus tumor vertitur.

XXXV. Atque *in primo circuitu* sanguis e naribus fluens non mediocri ipsis præsidio est. Sed tum sanguinis eruptio expectari debet, quum interrogati, aut caput dolere, aut oculos caligare fatentur.

XXXVI. Id vero junioribus, *necdum* trigefimum quintum annum attingentibus, *magis* evenire solet.

XXXVII.

XXXV. *Primo circuitu*. Qui septenario, seu septem diebus definitur: quanquam secundo etiam septenario interdum sanguis utiliter fluat, sed paucis nono, & undecimo die, paucissimis decimo quarto, *Jacotius*. Quarta tamen die erumpens ægre morbum judicat, *epid. 6.* id est, cum bonis signis morbi longitudinem, aut recidivam, cum lethalibus mortem prænunciat. *Caput dolere*. Addit *Vallesius* alia signa, ut nasi pruritum, aut lacrimas involuntarias, aut ruborem faciei. Ceterum non suppuratio solum, aut sanguinis profluvium hujusmodi tumores discutit, sed & sudores boni, & multæ urinæ, & dejectiones etiam biliosæ, nonnunquam etiam vomitus: *v. Jacotius*.

XXXVI. *Id vero*. Id est, expectari magis oportet fluxum sanguinis usque ad trigefimum quintum annum, quam ultra hunc *Vallesius*.

XXXVII. Mollis tumor, dolorem non inferens, & digitis cedens, longiori tempore finitur, ſed non ita grave ab eo periculum pendet.

XXXVIII. Quod ſi intra ſexaginta dies neque febris deſinit, neque tumor *ſubſidet*, ſupurationem expectare oportet. Idem haud ſecus in reliquis quoque ventris partibus perpenditur.

XXXIX.

XXXVII. *Digitis cedens*. Sic, ut cavitatis veſtigia impreſſa digitis in tumore appareant, ut ſuſpicatur poſt *Galenum Goræus*. Adverſatur *Cardanus*, & recte quidem; ratus *Hippocratem* per *molle* intellexiſſe id, quod digito cedit ſine tenſione evidenti, non molle, quod omnino duritie caret: quod utique in hypochondriorum tumoribus ſæpe obſervatur. *Finitur*. Id eſt, judicatur, ſolvitur.

XXXVIII. *Intra ſexaginta dies*. Sunt enim & alii quidam tumores inter iſtos medii, quorum terminus eſt quadrageſimus dies, prout materia minus craſſa & frigida, calor copioſior, ætas vegetior, conſtitutio temporis aptior. *Jacotius*. *ſubſidet*. Interdum tumor reſedit, ſeu diſſolvitur, reſoluta materia, vel expurgata per urinas, aut inteſtina. *Idem*. Sæpe quoque huiusmodi tumores tenuiori parte avolante, & craſſiori intus relicta in ſcirrhum abeunt, unde

XXXIX. Itaque durus, magnusque tumor, dolore crucians, mortis periculum non multo post fore denunciat. Mollis vero, & sine dolore, quique prementi digito cedit, longus esse solet.

XL. Ventriscum tumores non tam crebro, ut hi, qui in præcordiis oriuntur abscessum efficiunt. Quod si sub umbilico constituentur, *rarissime* ad suppurationem convertentur.

XLI. Sed ex superioribus maxime sedibus sanguinis fluorem expectare oportet; in quibus *tamen* omnis tumor diuturnus ad suppurationem fere spectat.

XLII.

unde icteritia, cachexia, hydrops, ac tandem mors supervenit. v. *Idem*.

XXXIX. *Itaque*. Confirmatio est eorum, quæ dicta supra sunt.

XL. *Ventris*. Hoc loco hypochondria umbilicali regione finiuntur sic, ut tumores, qui in umbilicali regione excitantur, longe rarius suppurent, quam ii, qui in hypochondriis gignuntur, & adhuc omnium rarissime, qui sub umbilico, id est in regione hypogastrica.

XLI. *Sed ex superioribus*. Id est, in tumoribus

A ſuppuratione.

XLII. **I** Taque ſuppurationum obſervatio ſic accipienda eſt. Earum enim, quæ in exteriorẽ partem erumpunt, optimæ ſunt parvæ, admodum eminentes, atque in acutum faſtigiata; peſſimæ vero ſunt, quæ *magnæ*, quæque *planæ* ſunt.

XLIII. Sed illarum, quæ intus *rumpuntur*, optimæ cenſentur,

ribus hypochondriorum expectanda fere eſt ſuppuratio, aut profluvium ſanguinis e naribus: in tumoribus umbilicalis, & hypogaſtricæ regionis, aut ſuppuratio, aut tumoris tranſitus in ſcirrhum, aut decubitus ad crura, aut hydrops. *In quibus.* Id eſt, in hyponchondriis tumor omnis plerumque ſuppurat, ſi diutius protrahatur, & febris perſeeveret pertinacior.

XLII. *Parvæ.* Intellige ſecundum baſim tumoris (non enim ſemper expedit, parvas eſſe ſuppurationes, ſed quantitati ſuccorum reſpondentes) *Valles.*

XLIII. *Sed illarum.* Id eſt, ſed tumorum internorum qui intus rumpuntur (quamvis longe optimum ſit extra corpus rumpi) laudabiles ſunt, qui colorem cutis non

tur, quæ cum externis partibus nihil communicant, & contrahuntur, nulloque dolore cruciant, atque ubi exterioris cutis color manet uniformis.

XLIV. Pus illud optimum est, quod album, & læve est, & haud quaquam foetet: quod vero ab hoc variat, pessimum est.

non mutant, neque tumor, aut dolor extrinsecus apparet: deterrimi quippe sunt tumores interni, qui intro simul, & extrarumpuntur, quod difficillime carne repleantur. v. Valles. Cardanus autem per suppurationes, quæ foras prominent, interpretatur externas, id est, in musculis sitas, per eas autem, quæ intro rumpuntur, profundas & intra abdomen sic, ut ruptio fiat ad locum vasorum, scilicet intestinorum, aut venarum, unde pus cum urina, aut alvi excrementis exeat, & non in cavitate, quæ est inter intestina, & peritonæum, ubi saniei nullus exitus patet, ex quo subinde cutis e regione inficitur, & dolor oritur.

XLIV. Pus illud. Ut si e suppurato hepatis tumore, cujus sedes in dextero hypochondrio est, pus exeat album, læve, æquale, & minime foetidum, facile evadere æger queat; sin qualis amurca fluat, subcruentum, foeculentumque, ac foetidum, fere pereat. v. VII. apb. 45.

PRÆSAGIORUM HIPPOCRATIS

LIBER II.

I. **H**ydrops, si ex acuto morbo cœpit, *periculosus* est; neque febrim solvit, sed doloribus torquet atque interficit: oritur vero magna ex parte vel ab ilibus, & lumbis, vel a jecinore.

II.

I. *Ex acuto*. Id est, febre ardente, aut inflammatione hepatis, lienis, ventriculi, intestinorum, mesenterii, renum. *Periculosus est*. Id est, præ iis, qui alia de causa oriuntur, periculosus, imo dolorificus, & exitialis esse dicitur in *coacis*.
Ab ilibus. Id est, ab inflammatione mesenterii, aut intestinorum, unde dolor ilia, & lumbos excruciat. *Jecinore*. Si quidem acuto morbo laboraverit, ut inflammatione, erysipellate, ardore, non autem scirrho, aliove longo morbo.

II. Sed ubi ab ilibus, lumbisque ortum contraxit, pedes tumidos reddit, fluorem diuturnum inducit, qui neque lumborum, iliumve dolorem solvit, neque ventrem efficit molliorem.

III. At quibus a jecinore *hydrops* proficiscitur, ii tussi vexantur, & *tussiendi cupiditate*, sed qua pene nihil excreatur;
pedes

II. *Fluorum*. Id est, alvi profluvium.

Qui neque. Eo quia, internus ardor, & intemperies hectica maneat, in qua medicorum vulgus, quasi morbus omnis a plenitudine esset, medicamentis *purgantibus* affectus sæpe deteriores reddit, aut ægrum præcipitem agit in mortem. *Jacotius*.

III. *At quibus*. Huc usque egisse visus est *Hipp.* de hydrope tympanite, sive flatulento, *v. aph. 11.* IV. nunc de ascite, quo intus inter intestina, & peritonæum aqua contrahitur, & flatu quoque non multo intestina tenduntur. *Tussi vexantur. v. aphor. 35.* VI. *Circa ventrem tumores*. Elevantur vicissim ventris partes, modo dexteræ, modo sinistræ, & deinde subsident flatu discusso, aut depulso, quod in tympanite non accedit, in quo venter rotundior & tumidior est, & vix quicquam variatur, dum flatus erumpit, aut æger de latere in latus convertitur.

pedes tument, dejectio dura, coactaque est, circa ventrem tumores, modo in dextera, modo in sinistra parte attolluntur, deinde definunt.

IV. Mali etiam morbi signum est, caput, & pedes, manusque frigidas habere, ventre & lateribus calentibus.

V. Securitatem pollicetur corpus, quod æqualiter molle, & callidum est.

VI. Quodque facile convertitur, & surgit.

VII. Gravitas vero, quæ vel
M ma.

IV. Mali etiam v. aph. 48. IV. & 26. 69.
VII.

V. Securitatem. Corpus æqualiter molle calidumque esse, facileque ipsum per se converti ac surgere *ἄριστον*, optimum in acutis morbis signum est, si tamen permaneat, ceteraque securitatem polliceantur.

Optimum est totum corpus calidum esse æqualiter; id est, nullum in ventre ardorem esse majorem, quam in aliis partibus, & æque molle: id est, nullum in eo tumorem durum aut mollem esse, aut magnam obstructionem, qua pars aliqua insigniter dura sit. *Valles.*

VII. Gravitas vero. Id est, quum corpus præ imbecillitate ægerrime convertitur, aut
assur-

manus, & pedes, vel reliquum quoque corpus premit, periculum significat.

VII. Quod si cum gravitate ungues quoque, ac digiti livore afficiantur, continuo perniciem expectare oportet.

IX.

assurgit; aut, quod longe pessimum, nullum sponte motum aut totius corporis, aut partium obire potest, sed deorsum decedit, prolabitur, jacetque tanquam inanimis. Musculis a plenitudine oppressis, aut peculiari aliquo vitio laborantibus, non ita metus est, sicut nec languente facultate subita aliqua evacuatione, aut occasione manifesta. Jacotius.

Nobilem adolescentem febris tenebat assidua, ad vesperras increscens, mitis tamen. Sitis, aestus, vigiliae, dolor, cibi-que fastidium aberat. Principium ab animi deliquio febris duxerat. Septima morbi die cum ad egrotantem accessissem, sic infirmatum deprehendi, ut ne manus quidem, pedesque ipse per se movere valeret. Id domestici tristitiae, timorique tribuebant, quibus se pridem tradiderat. Ipse ex tam gravi virium lapsu quid periculosum subesse ratus, ejus fratri periculum nihil tale cogitanti denunciavi. Postridie tussis, & difficultas respirandi cum stertore aegrum nec opinantem invasit, brevique post jugulavit.

VIII. *Digiti.* Fere enim ab his, & ab ungibus tam manuum, quam pedum livor inci-

IX. At omnino nigri tum digiti, tum pedes, minus quam liventes periculum portendunt: ſed tunc ad reliqua ſigna refugere oportet; etenim ſi æger facile malum ſuſtinet, adſintque alia quædam indicia, quæ ſecuritatem polliceri ſolent; ſuppurationem ſperabis, atque ſuperſtes manebit æger, ſed denigratę corporis partes decident.

M 2

X.

incipit; deinde vero labia, & genas occupat. *Avicenas* ruborem in manibus, ac pedibus, ſcribit eſſe deteriorem nigrore, ac ſtatim eum mori, cujus extremitates cum gravitate rubescunt adinſtar coralli apud *Jacotium* legimus, *comm. coac. p. 99.*

IX. *Minus quam liventes.* Quia color lividus fere mortem ſignificat, niger etiam abceſſum, quo æger interdum evadit. Id accidit, ſi orto in pedibus abceſſu febris ex toto deſinit, aut admodum imminuitur, facile ſpirat, alacrior eſt, magis dormit, minus ſitit, minus dolet, & excrementa ſanis ſimilia prodeunt: ſin contra febris perſeeveret, ſitis vigilię, aut ſpirandi difficultas, delirium, nauſea, animi deliquia, & pulſus vitioſus accedant, æger moritur. *v. Jacotius.* *Decident.* Id eſt, ſponte ſeparabuntur a ſanis niſi manu ante auferantur.

X. Testiculi, pudendaque retracta vehementes dolores, atque lethale periculum significant.

De somno.

XI. **Q**Uod vero ad somni rationem pertinet, quemadmodum etiam fani solent, interdiu vigilare, noctu vero dormire oportet; a qua consuetudine si quis aberraverit, *malum: minus autem nocebit, si dormiat mane usque ad tertiam diei partem. Qui vero postea somnus accidit, deterior est.*

XII. Pessimum tamen est, si somnus neque noctu, neque inter-

X. *Lethale.* Si retracta diutius permanferint, & alia signa lethalia adfint: „ quo tempore etiam saepe observare licet, non solum testes revelli, & penem rugari: sed etiam digitos & pollicem manifeste inflecti, curvari ungues, labra dissidere, molliorem auriculam reflecti, aliaque id genus duobus, tribusve diebus, interdum etiam pluribus ante mortem. „ *Jacot.*

XI. *Usque ad tertiam.* Id est, tertiam diei artificialis partem, quæ quatuor horis constat. v. text. 11. lib. I.

XII. *Delirium.* Præsertim si per acutas febres,

terdiu accedit. Id enim vel ob
dolorem, laboremve accidit, vel
delirium futurum ſignificat.

De alvi excrementis.

XIII. **A**lvi excrementa inter
bona indicia ſunt, ſi
figurata ſunt, ſi eodem fere
tempore, quo in ſecunda vale-
tudine dejici ſolebant, excer-
nun.

M 3

bres, tendinum tremores, ſive ſubſultus in
carpis ſiant, aut artuum contremiſcentiæ,
aut ſtillæ ſanguinis de naribus, aut aurium
ſonitus, aut ſurditas permanens, aut ca-
pitis dolor, aut vertigo, aut pulſus in tem-
poribus vehemens. Ubi vero ſomnus nul-
lus eſt in vehementi pleuritide, præ dolo-
re, ac tuſſi, aut perquam exiguus & per-
turbatus, fere mortem prænūnciat.

XIII. Hic loci notam, quam in pleuritide
lethalem fuiſſe cognovi, lubet adjicere, quæ
quamvis ad dejectionem non pertineat, ta-
en ad dejiciendi cupiditatem ſpectat, ut ex
ſequenti conſtat hiſtoria. Cum quidam per
initia pleuritidis rubrum flavo mixtum
ſputum redderet, quinta die ſequentibusque
incepit ad vesp̄as ſpumofum extuſſire ſan-
guinem, mane vero ſingulo lividum. Su-
dabat toto corpore, nec quicquam releva-
batur. Dolor urgebat potiffimum in dor-
ſo. Strepebat ſputum in pectore. Die ſe-
ptima ſtrepitus quievit ſputi. Febris in-
tende-

nuntur, si his quæ ingeruntur proportionem respondent, utpote quæ inferiorem ventrem recte valere declarant.

XIV. Si vero liquida fuerint, præstat, ut sine fridore, neque frequenter, neque ex brevibus intervallis dejiciantur. Etenim fatigatur æger, si crebro surgit, vigilisque consumitur. Quum vero affatim, sæpeque dejicit, ne animus eum deficiat, periculum est.

XV.

tendebatur, sitis, vigilie, jactatio corporis, creber spiritus. Pridie antequam moreretur jactans se querebatur de summa corporis tensione, sibi que exonerari alvum, nullatenus adstrictam, vehementer cupiebat rogabatque. Hæc clystere ducebatur die morbi octava. Vespere ejus diei strepitus spuri rediit, usque ad interitum permanens. Lethalem hanc dejiciendi cupiditatem possem tribus aliis historiis confirmare, quibus, ne longior sim, lubens supersedeo.

XIV. *Affatim. Id est, confertim. Quum enim multa & sæpe descendunt, non modo deliquit animi, sed mortis etiam metum inferunt. 4. de rat. vict. acut.*

XV. Convenire debent excrementa his, quæ assumuntur, & bis, terve interdiu, noctu vero semel dejici; idque maxime matutinis temporibus pro cujusque consuetudine.

M 4

XVI.

XV. *Convenire*. Putat *Vallesius*, de dejectionis humidæ forma *Hippocratem* fuisse locutum. Qui enim, inquit, bis die, aut ter dejicit, semel nocte, & summo mane plus etiam, is profecto nec minutatim dejicit, neque crebro, neque admodum raro. Præterea, scire licet, respondere quantitati ingestorum, non esse tantum
,, de jici, quantum ingeritur, sed rationem
,, quandam servare quæ egeruntur eorum
,, quæ ingeruntur, quo per morbum etiam
,, acutum potest fieri; ut si laborans, quo
,, minus, minus quoque, Idem. *Pro cu-*
jusque consuetudine. Ratio hæc excre-
,, torum cum ingestis, pergit Idem, si-
,, gnificat, retinere naturam aliquatenus mo-
,, dum de jiciendi, quo utebatur per bonam
,, valetudinem, si non exacte, at secundum
,, analogiam. Itaque non est collatio nume-
,, ri dejectionum cum numero qui per sani-
,, tatem accidit --- sed quasi opponens con-
,, trarium ei quod dixerat: *sæpe & conse-*
,, *stim fluit*, dicit, bis aut ter die, semel
,, in nocte. Sic subtiliter, sciteque cona-
tur *Vallesius Hippocratem* adversus *Gale-*
num defendere.

XVI. Ad finem jam tendente morbo bonum est, si crassiora reddantur, ac *subflava*.

XVII. Et odoris foeditate sani hominis alvum non vehementer excedant.

XVIII. Lumbricos etiam *rotundos* cum excrementis sub fine morbi descendisse, *expedit*.

XIX.

XVI. *Crassiora*. Si ex tenuibus, & aquosis fiant excrementa crassiora, nimirum coherentia, laeviora, subflava, & non admodum foetida.

XVII. *Non vehementer*. Nam admodum foetida magnam humorum corruptionem indicant. Quæ vero nihil prorsus foetent, damnanda itidem sunt, ut cruditatis indicia. Significant enim prælanguidam esse ventriculi, intestinorum reliquorumque viscerum vim in ingesta. *Ex Vallesio*.

XVIII. *Rotundos*. Id est, teretes. *Expedit*. Quia inde naturæ robur, & materiæ bonitas declaratur. Contra, qui sine excrementis exeant in acutis, ineunte morbo cruditatem significant, & malignam putredinem. *v. Jacotius, eoac* Putat *Vallesius*, lumbricos posse non in statu solum morbi, sed etiam in incremento, ubi proximus status est, salutariter descendere. At vivos ne, inquires, deijci præstat, an mortuos? *Paulus & Aetius* primum lau-

XIX. Venter in quovis morbo *mollis*, corpulentusque *mediocriter* esse debet.

XX. Periculosum stercus est, quod perliquidum, albicans, pallidum, vehementer rufum, aut fumans est.

M 5

XXI.

laudant, *Rhazes*, & *Avicenna* secundum. Verum prava vivi accidentia gignunt, uti tormina, anxietates, animi deliquia, convulsiones, epilepsiam, febrem, diarrhæam, colicam, cibi fastidium, vertigines, deliria, cordis palpitationem, atque id genus alia. Mortui autem, *Vallesio* observante, cum malignioribus succis eisdem enecantibus possunt esse conjuncti. Qui vero non symptomatice, id est, non ob morbi vim magnitudinemque descendunt, sed ob concoctionem succorum, quo demum morbi tempore ea contingat, fere vivi cum excrementis jam crascescentibus excerni solent.

XIX. Mollis. Siquidem signum est, ei similiter viscera subesse mollia, atque adeo nullo ea humorum coitu, nulla solidorum, quibus texuntur, laborare tensione, contractione, duritie. *Mediocriter*. Multum enim extenuari eundem, & contabescere, pravum est. *Il. aph. 35.*

XX. Pallidum. Rectius, *ex viridi pallidum*, aut *viride*.

XXI. Item malum est, quod exiguum, glutinosum, idemque subpallidum est.

XXII. Omnium maxime lethiferum est nigrum, pingue, æruginosum, livens, aut quod peioris est odoris quam pro consuetudine.

XXIII. Varia excrementa, quamquam diutius mortem differunt, non tamen minus sunt lethalia; hujusmodi sunt ramentosa, biliosa, cruenta, porracea, & nigra, modo simul inter se mixta, modo per vices prodeuntia.

XXIV.

XXI. *Subpallidum*. Rectius, ex viridi subpallidum, aut subviride.

XXII. *Nigrum*. Dejectiones nigrae, lividae, æruginosae, & foetidae lethales sunt, nisi si bene exeant. Bene autem exeunt, cum in statu morbi a corpore excernuntur, prægressis signis coctionis in urina, & insuper cum conferentia & tolerantia, id est, cum alleviatione morbi, & virium constantia. *Pingue*. Quod solet copiose fluere, & est oleo simile.

XXIII. *Varia*. Quæ varios colores simul sortiuntur, aut substantiam: scilicet si dejectio simul fuerit ramentosa, pinguis, nigra, æruginosa, viridis, livida, cruenta.

Billo-

XXIV. Inter optima ſigna eſt flatus, qui neque cum ſonitu, neque cum crepitu emittitur; quamquam enim ſatius eſt ipſum cum crepitu exire, quam includi; tamen hoc pacto prodiens, aut dolere, aut delirare ægrum ſignificat, niſi ſua ſponte flatum ipſum emiſerit.

XXV. Præcordiorum recentes quidem dolores, & protuberan-

M 6

beran-

Bilioſa. Intellige valde flava. Videndum tamen, ne pravus excrementorum color ſit ab iſteſtis. Nam mel, ova, olea, lac dejectionem flavam reddunt, legumina ſpumantem, herbarum folia viridem, portiones ſæpe perliquidam.

XXIV. *Quam includi.* Id eſt, flatum exire cum crepitu in delirantibus, quam intus retineri; quamvis cum crepitu erumpens delirium indicet, aut dolorem præſertim ventris: niſi ob impudentiam, conſuetudinem, aut de induſtria flatum æger cum ſonitu ejiciat. Ceterum ſi flatus non exeat, dum venter flatu diſtenditur, malum eſt, in febribus, ut 2. *coac.* legitur: nam dolor capitis, vertigo, ſpirandi difficultas, & ſimiles affectus ſequuntur. v. *Jaccitus.*

XXV. *Præcordiorum.* Id eſt, hypochondriorum dolores, & elevationes ob flatum in teſtina, quæ in hypochondriis ſunt, diſtendentem; qui ſi loco moveatur, & cum mur-

berantias, nisi inflammatio quoque accesserit, murmur in ipsis exortum solvit, ac una cum stercore, & urinis, atque flatu egreditur. Quod ubi non contingit, si tamen e sede sua transfertur, signum est bonum; idque magis, si ad inferiora descendat.

De urinis.

XXVI. **U**Rina illa optima est, in qua per totum morbi decursum residet album, læve, & æquale: hæc nimirum securitatem, brevemque morbum significat. Quod si aliquid horum deest, ut modo *pura* sit, modo album, læveque in ipsa resideat, hæc ut longiorem morbum denunciat, ita securitatem minorem pollicetur.

XXVII.

murmure descendat, brevi post inter deiciendum, aut mingendum erumpit.

XXVI. *Urina*. Perfectæ concoctionis signa habentur, cum id quod in urina refrigerata residet, & sedimentum, seu hypostasis, dicitur, fuerit album, læve, & æquale.

XXVII. Subrubra urina, in qua subrubrum, læveque reſidet, quamquam ſuperiore morbum diuturniorem, eundem tamen *perquam ſalutarem* fore declarat.

XXVIII. Mala eſt urina, quum id quod reſidet, parti farinæ craſſiori ſimile eſt: *pejus* vero, ſi *laminis*. Ac vituperatur quoque *album tenueque*, quamquam longe majus periculum ea urina portendat, in qua quædam tanquam furfura reſident.

XXIX.

quale. Porro æquale eſt ſedimentum, quod ſibi omnibus ex partibus ſimile exiſtit ſic, ut ejus partes omnes ſint æque tenues, & albæ: læve eſt, quod eſt continuum, nulla ex parte divuſum, ſed ſibi undique cohæret æquabili ſuperficie. *v. Goræus.*

Horum deeſt. Id eſt, ſi urina modo tale ſedimentum habeat, modo careat; minus erit ſecurus morbus, & longior.

XXVII. *Superiore.* Id eſt, ea, quæ modo cum ſedimento albo, lævi, & æquali redditur, modo ſine eo.

XXVIII. *Album.* Id eſt, ſedimentum album, tenueque, quod inæquale, divuſumque ſit. *Quamquam.* Id eſt, periculofior licet ſit urina, cujus ſedimentum eſt furfuri ſimile, quam illa, in qua ſubſident

XXIX. *Nubeculae*, quæ in *urina* gignuntur, albæ quidem bonæ sunt, nigræ vero malæ.

XXX. Ceterum, quod *urina* rufa, tenuisque apparuerit, crudum morbum significat.

XXXI. Quod si diutius talis permanferit, ne priusquam *urina concoquatur*, æger viribus destitutus succumbat periculum est.

XXXII. Perniciosissima est *urina*, quæ mali odoris, & diluta, & tenuis, & nigra, & crassa est.

XXXIII.

sident farinacea, crassiora, aut laminæ, sive foliacea.

XXIX. *Nubeculae*. Harum nomine intelligit *Hipp.* totum id, quod in *urina* refrigerata conspicitur, nubeculam referens, sive id supremum, sive medium, sive infimum locum teneat in *urina*. *Bonæ*. Utique tales sunt, si cum nubeculis nigris conferantur. At malæ sunt, licet albæ, quæ farinæ subtiliori, aut squamulis candicantibus sunt similes, aut divulsæ sunt, non cohærentes, spumæ instar.

XXXII. *Mali odoris*. Intellige admodum foetidam. *Diluta*. Id est, aquosa. Talis tamen perseverare debet.

Nigræ.
Hæc

XXXIII. In viris quidem, & mulieribus nigra; in pueris vero tenuis, & diluta deterrima est.

XXXIV.

Hæc fusca, obscuraque est, uiso caffè similis. Est enim fere lethalis, multo magis, si & substantia, & contentis nigra sit; aut nigra & tenuis, quæ inflammacionem internam testatur. A sedimento nigro, & solo, multos evadere, scribit Gal. a substantia, & sedimento nigris, se vidisse neminem. v. Jacot. Et crassa. Si legas conjunctim, nigra, & crassa, talis urina erit longe perniciosior, quam nigra tantum: sin disjunctive; pro urina crassa, intelligenda erit perturbata, non subsidens, qualis fuerat Ægr. I. lib. 3. & II. lib. 4. epid. Ceterum nigra interdum critice, seu salutariter, mingitur, quod ex alleviatione ægri, & symptomatum remissione intelligimus. v. Idem. Et ipse duas vidi mulieres urinam atramento pæne similem per morbum reddentes, ex quo tamen convaluere. Harum altera lumborum dolore disscrutiabatur, capitis altera. Utramque febris occupabat continuæ tertianæ servans ordinem.

XXXIII. In viris. In his, atque in adultis mulieribus urina nigra, & crassa deterior est, quia horum urinæ tenues esse solent. In pueris vero deterior est tenuis & diluta, quia hi fere crassiores urinas reddunt: quamvis & in pueris deteriores sint aquosis urinæ nigræ. Valles.

XXXIV. Si urina tenuis, & cruda sic diu fertur, ut reliqua signa salutaria sint, plerumque infra septum transversum abscessus oriri solet.

XXXV. Neque leviter terere nos debet urina, cui pinguedo telis araneorum similis innatat; quippe quæ hominem tabe consumi significat.

XXXVI. Nubeculæ *in urinis*, supremumne locum, an infimum teneant, observare oportet. Nam, quæ in ima parte constituuntur, cum coloribus quos supra proposui, bonæ sunt, at-

XXXIV. *Septum transversum*. Diaphragma. *Abscessus*. Fere is oritur, si febris perseveret, neque sputa cocta prodeant, neque biliosæ dejectiones, neque urinæ multæ cum sedimentis, quæ abscessus materiam subducant. v. *Jacot.*

XXXV. *Significat*. Nisi fiat ex causa manifesta, aut ex peculiari renum ardore. *Valles. v. VII. aph. 35.*

XXXVII. *Nubeculæ*. Nubeculæ hic accipi videntur pro hypostasi, seu sedimento, & pro eo contento, quod supremam urinæ partem attingit, ~~pandetque~~, tanquam nubes in aere. Damnat *Hipp.* nubeculas, licet boni coloris, quæ altiore in urina locum occupant, laudatque eas, quæ cum iisdem coloribus inferiorem tenent.

atque laudantur: quæ vero cum *relatis coloribus* sursum attolluntur, male vituperandæque sunt.

XXXVII. Sed cave, ne vesica quoquo modo affecta, si hujusmodi reddiderit urinas, te decipiat; tales enim non ad universum corpus, sed ad ipsam duntaxat vesicam referri debent.

De vomitu.

XXXVIII. **P**erquam utilis est vomitus, qui bilem pituitæ mixtam habet, si neque crassitie, neque multitudine admodum excedat: nam sinceræ

XXXVII. *Vesica*: Adde & *renes*, aliaque vasa, per quæ transit urina. Sæpe namque harum vitio partium, & pinguedinosæ, & foliaceæ, & carunculis refertæ, & prærubræ, & foetidæ, cruentæ, & nigrae redduntur urinæ sine vitæ discrimine.

XXXVIII. *Perquam utilis*. Inter vomitus, qui hominibus per febres accidunt utilis is est, qui sic pituitam bili mixtam habet, ut coloris sit non admodum flavi; neque præterea sit valde nimius, neque crassior. Siquidem non is modo vomitus sincerus est, adeoque inutilis, qui flavus ex toto est, aut viridis, aut æruginosus, aut ruber, aut niger, sed etiam qui fero, quo secundum naturam præditus quisque humor est,

ceræ pituitæ bilisve vomitus periculosus est.

XXXIX. Si vero viridis, aut lividus, aut niger est, quodlibet horum colorum acciderit, vitiosus est.

XL. Si vero omnes affatim in eodem appareant, mortis periculum valde timendum est.

XLI. Ad ultima ventum esse testatur lividus vomitus, præcipue si malus in hoc odor est.

XLII. Si quidem fœtores in quovis vomitu mali sunt.

De sputo.

XLIII. **I**N pulmonis, laterumque doloribus oportet

est, prorsus, vacat. *Sincere.* Quale est crudum ovi albumen. *Bilisve.* Cujusmodi est vitellus ovi crudus.

XL. *Omnes affatim.* Id est, si in eodem vomitu omnes hi colores cernantur.

XLI. *Si malus odor.* Vix vomitus est, nisi cibi modo ingesti sit, qui odore carent. Sed hic malignus intelligi odor debet, qualis est in mortuorum putrescentibus. *Ex Valles.*

XLIII. *Laterumque doloribus.* Id est, in pulmonum inflammatione, inque pleuritide;

portet, ut sputum celeriter, facileque secreetur.

XLIV. Et *flavum* sputo vehementer misceatur.

XLV. Etenim, si multo post doloris initium, aut *flavum*; aut rufum, aut non sine multa tussi, nec adeo commistum expuitur, vitiosum censetur.

XLVI.

tide; nam de his hic agi ex iis, quæ sequuntur, manifestum est. *Celeriter, facileque*. Id est, cito, primoque nisu pectoris sive sputum tussi, sive excreatione sine tussi feratur. Utileque perquam est in excreando, extussiendoque & levem tussim, & mitiorem dolorem esse. Sed & in ceteris morbis, qui cum tussi, excreationeque affligunt, cujusmodi humidum asthma est, pulmonum suppuratio, empyema, tuberculum, vomica, phthisis, catarrhus, commodum est, sputum cito facileque ejici.

XLIV. *Vehementer*. Necesse quoque est in pleuritide, & peripneumonia, ut flavus in sputis humor sit valde permixtus cum albo. Ex quo sputorum color emergit subflavus. Nam, quod intense flavum est, sputum inter sincera reponit *Hippocrates*, reprobaturque *num. 46.*

XLV. *Multo post*. Sputum quippe per initia apparens morbi, non ejus modo maturat exitum, sed sæpe etiam pollicetur salutarem.

XLVI. Quippe *flavum*, si *fin-*
cerum quoque fuerit, pericu-
lum subesse testatur; album ve-
ro, viscidum, & rotundum inu-
tile est.

XLVII.

XLVI. *Album*. Non quale pus est album,
quod perſæpe laudat *Hippocrates*, ſed qua-
lis catarrhus eſt crudus, viſciduſque, atque
alicujus coloris expers. Ubi enim in pleuræ
pulmonumque inflammatione prodiſt, ſi-
gnum eſt, nocentem materiam in affectis
hærerẽ locis, catarrhum vero, quod mor-
bum non facit, ab contiguis ſanisque pul-
monum locis exprimi, ut quæ continen-
ter inflammata, tumentesque partes com-
primunt. Ac ſi inflammatio tanta eſt, ut
ſpirandi difficultas, febrisque, & dolor,
& tuſſis, & vigiliæ vehementer urgeant,
perpetuoque hujusmodi ſputum feratur,
plerumque æger moritur, interdum etiam
in ſuppurationem, cujus exitus anceps eſt,
ei morbus tranſit. *Rotundum*. Sputa
globosa, ſive catarrhi ſint crudi albique,
ſive alieno colore perfuſi, ſive etiam puris
ſputa ſint in pleuræ pulmonumque inflam-
matione prava ſunt. Sua quippe cuique
humori ineſt humiditas, quæ tenuitatem
eidem fluiditatemque impertitur. Si hæc
abeſt, fere autem ob febrem ingentem ab-
eſt, quæ eam ipſam conſumit, humores
denſantur, inflammatio augetur, ſputum-
que aut cum labore, dolore, multaque
tuſſi redditur, aut brevi ſupprimitur ma-
gno ægrotantium periculo.

XLVII. Mali etiam morbi testimonium est, quod admodum viride, quodque spumofum est.

XLVIII. Id vero omni alio deterius est, quod sic est sincerum, ut nigrum quoque videatur. Neque tutum est sputum, quod non expurgatur, nec projicit ipsum pulmo, sed ob nimiam plenitudinem fervet in gutture.

IL.

XLVII. *Admodum viride.* Qualis est viridium herbarum succus recens expressus. Qui perpetuo in pleuritide ac peripneumonia hujusmodi sputum extussunt, fere moriuntur. Ipseque unum evasisse memini, præterea neminem.

XLVIII. *Nigrum.* Ne te decipiat lucernæ, aut candelæ fumus, qui sputum sæpe atramento reddit simile, interdum etiam cæruleum. Sputum, quo de loquitur Hippo nigrum, perquam simile est caffè usto.

Hoc quum perseverat, spiritusque difficulter trahitur, & febris, & dolor, & tussis, & vigiliæ permanent, lethale est. Non ita pridem mulier interiit, cui hujusmodi sputum copiosum erat, inodorumque. Multum sanguinis excreaverat ob ruptum in pulmone tuberculum. Pulsus erat æqualis. Respirandi difficultas, febris, sitis, vigiliæ, iactatio corporis, mictio parcissima, urina rubra crassiorque, tumor pedum

II. In omnibus morbis pulmonis, *gravedo*, sternutamentumque, siue præfuerint, siue supervenerint, periculum ostendunt; quamquam in ceteris morbis vel periculosis uti-
litate non carent.

L.

pedum aderat. Fere autem livido, nigroque sputum antecedit sanguineum. Pessimum porro est, ubi sputum sanguineum in album, læveque non vertitur. Quod non expurgatur. Id est, quod excreatu potius levi, quam tussi ejicitur, ex summitate tantum asperæ arteriæ. Sæpe maximo cum periculo tenuia solum quædam sputi fragmenta rejiciuntur crassiori materia intus hærente ac strepente.

XLIX. Κορυζή, *coryzæ*, id est, gravedinis, II. aph. 40. nomine ait *Celsus* distillationem quoque comprehendisse *Hippocratem*. Ex quo *Vallesius*, non solum gravedinem pulmonum morbis præire, & supervenire malum esse, putat, sed etiam catarrhum, & raucedinem sic, ut gravedine sit peior catarrhus, longeque catarrho raucedo deterior. *Sternutamentumque*. Quod sane, pulmoni inimicum laboranti, quippe quod eundem exagitet, esse creditur. At fortasse non tam ob ejus concussum, quam ob consensum partium, timeri debet: non secus, atque vomitus, qui capiti affecto supervenit, aut vertigo, capitisque dolor laborante ventriculo. Quidam tamen, *Galenus* auctore, in pulmonum morbis ster-
nuta-

L. Sputum flavum, cui parum sanguinis admixtum eſt, in morbi principio, inflammato pulmone, projectum ſecuritatem, atque auxilium pollicetur: quod vero ad ſeptimum uſque diem, longiorive ſpatio tale apparet, non adeo tutum eſt.

LI.

nutationes ad materiam evocandam ciebant. Sed temerariam hanc curandi viam, quæ per accidens tantum ac fortuito prodeſſe valet, *Gorræus* appellat. Nec videt *Valleſius*, „quo tempore in inflammatione pulmonum, ſternutamentum uſui eſſe poſſit, „niſi forte abſceſſum aliquem in pulmone „rumpere opus ſit. „Sed & hoc quoque periculo non vacat; quin ſi magnus abſceſſus fuerit, affatimque is ſternutatione excitata rumpatur, animi defectionem inferre valet, & mortem. VII. *aph.* 8.

L. Sputum flavum. Tale ſputum flavorubeſcens dicitur; cujus color oritur, quum ſanguis, pituita, bilisque invicem commiſcentur. *Securitatem*. Veruntamen oſtendit eventus, huiusmodi ſputo fidentum ſemper non eſſe. Nam etſi ceteris ſit longe ſalubrius, tamen poſt primos morbi dies haud raro immutatur, nec ſemper ſanitatem promittit. *Ad ſeptimum*. Quo tempore inutilis materia coqui ſolet, indeque decolorata, aut puri ſimilia prodire ſputa morbo ad iudicationem properante.

At

LI. Omne sputum, quod dolorem non mitigat, malum est. Nigrum, ut supra demonstravimus, pessimum est. Sed longe saluberrimum est id, quod dolorem placat.

De

At ubi ab septimum usque diem, aut amplius tale permanet, quale initio morbi sputum apparuit, morbo ipso perseverante, cruditatem subesse significat, adeoque periculum facit; morbo autem inclinato sæpe bonam veletudinem præstat. *Cuidam mulieri sputum hujusmodi exporrigebatur in dies amplius viginti soluta jam pleuritide, summotoque omni prorsus dolore, atque adeo alacritate, somno, fame, coloreque redeunte. In viro quoque tot ferme dies perseverasse memini post decessum pleuritidis.*

LI. Dolorem placat. Insuper levari eo febrem necesse est, spirandique difficultatem minui, & si qua sunt mala signa, removeri. Quippe his perstantibus urgentibusque aut doloris reditus, aut delirium, aut mors quoque timeri debet. Vix enim est dolor vel in lethali pleuritide, qui decursu morbi non remittat, interdum etiam intermittat diem unum aut plures. Si acerbissimus in morbi statu movetur, unumque aut duos dies hæret cum gravibus signis, fere pars, quæ dolebat, emoritur, finitoque dolore respiratio cum stertore oritur, hominemque postridie, aut biduo post jugulat. Sed etiam mitior dolor

De ſuppuratione.

LII. **D**Olores in dictis ſedibus quos neque ſputi purgatio, neque ſoluta alvus, neque ſanguinis miſſio, neque medicamentum, neque victus ratio ſedare potuit, ſcire licet eos ad ſuppurationem tendere.

N

LIII.

lor plerumque ante mortem quieſcit, quo tempore fere quiſque æger ſibi relevatus eſſe videtur, anxietatemque non ſentit, qua maxime premitur. *Perrarumque eſt, quod congit patruo meo ſacerdoti piſſimo. Quem pleuritide occupatum dolor, qui principio magnus fuerat, deinde ſe tres amplius dies remiſerat, ac poſtremo recru- duerat, intolerabilis ne morientem quidem deſeruit.*

LII. *Sedibus.* Id eſt, in pulmonibus, & thoracis partibus. *Soluta alvus.* Sive ſit ſponte ſoluta, ſive infuſis lotionibus, aut ſorbtionibus alvum ducentibus. *Medicamentum.* *φαρμακείας*, intellige epurgationes elleboro nigro, peplioque factas adverſus pleuritidem deſcendentem, ſeu eam, in qua dolor coſtas occupat ſpurias. *v. de rat. vict. acut. 2.* *Suppurationem.* Id eſt, vomicam excitant in inflammata parte pulmonum, aut thoracis.

LIII. Suppuratio erumpens, sputo adhuc bilioso apparente, five bilis seorsum, five una cum pure exspuatur, admodum pernicioſa eſt.

LIV. Præſertim ſi die morbi ſeptimo incœperit *pus cum* huiusmodi ſputo procedere.

LV. Itaque timendum eſt ei, qui ſic expuit, ne decimaquarta die moriatur, niſi ſalutiferum aliquod indicium interea ſuperveniat.

LVI. Porro bonæ ſpei ſigna ſunt, ſi æger bene ſuſtinet morbum, ſi facile ſpirat, ſi dolor
leva-

LIII. *Suppuratio*. Id eſt, *pus e vomica* erumpens ſputo admodum flavo, quod ante damnarat, perſeverante.

LV. *Niſi ſalutiferum*. Id eſt, niſi plura ſuperveniunt ſalutifera ſigna, qualia deſcribuntur *num. 56.* nullumque lethale appareat.

LVI. *Magna, & frequens*. Mala eſt in acutis morbi reſpiratio frequens & parva; mala itidem eſt, quæ cum in eiſdem magna ſit, frequens ſimul eſt: minus tamen quam parva. Magnum & frequentem ſimul eſſe, negat *Valleſius*, ideoque non magnam & cre-

levatus eſt, ſi ſine difficultate ſcreat, ſi corpus æqualiter molle, & calidum eſt, neque ſiti infeſtet, præterea urina, alvi ſedimina, ſomni, ſudores, ut de ſingulis ſupra demonſtravimus, probe reſpondent; quorum ſi nullum deeſt, haudquam æger morietur. Contra ſi intolerabilis eſt morbus, ſi *reſpiratio magna*, & frequens eſt, neque mitigatus eſt dolor, vix ſputum redditur, ſitis vehementer cruciat, febris inæqualiter corpus afficit; ſi denique venter, & latera vehementer calent, fronte, manibus,

N 2

bus,

crebram, ſed ſublimem & crebram intelligit. At enim cui ſublimis eſt reſpiratio, per quam ſummus thorax, ſcapulæque elevantur non ſic crebro reſpirat, quemadmodum is qui in reſpirando has eaſdem partes minus elevat. Præterea ſi reſpiratio magna, & ex longis intervallis delirium declarat, I. *præſag.* 27. magna & ex brevioribus, quæ magna & frequens eſt & morbos pectoris, & malam ſuppurationem oſtendet. Ceterum ſi quis legerit: *Magna aut frequens*, non equidem repugnabo. Nam in morbis pectoris, maximeque in ſuppuratione.

bus, & pedibus frigore affectis; atque urina, & alvi excrementa, & somni, & sudores supra propositis notis periculum minantur; quidquid horum jam dicto sputo supervenerit, aut nono, aut undecimo die ægrum moriturum significat, ita ut decimum quartum non queat attingere. Hujusmodi conjectura lethale *istud* sputum consequi oportet, quod videlicet ad decimum quartum diem ægrum vivere non permittit. Ex prædictis itaque signa, tum bona, tum mala pendere, ac subinde futura prædicere oportet.

LVII.

ratione, quæ extra aut intus in pulmone est, uterque sæpe respirationis modus seorsim occurrit. Quo quo autem modo respiratio in his morbis a naturali statu recessit, periculum subesse testatur. *Febris inequaliter*. Id est, febris sine ordine accedit, & increfcit. *Lethale istud sputum*. Nimirum illud, quod modo bilis est, modo puris, modo simul utriusque, cum eo tamen, ut ad idem sputum ipsum plures malæ notæ accedant, in primisque difficilis respiratio, æstus ingens, extrema frigida, pulsus imbecillus, nocturnaue vigilia.

LVII. Reliquæ autem vomitæ magna ex parte rumpuntur, fed aliæ in die vigefimo, aliæ trigefimo, aliæ quadrageſimo, nonnullæ ad ſexageſimum uſque perveniunt.

LVIII. Proinde ſuppurationis initium obſervare oportet, quod ab eo die *faciendum* eſt, quo primum quis, aut febricitavit, aut inhorruit, aut

N 3 pro

LVII. *Die vigefimo.* Dies non a morbi principio, ſed a principio ſuppurationis ſunt numerandi. Conferunt ad celerioſam ſuppurationem, puriſque eruptionem, ætas juvenilis, regio, ægri temperamentum, & anni tempus calidum, & morbi impetus, & calor aeris, qui in cubiculo eſt.

LVIII. *Quo primum.* Si nulla febris antea fuerit, aut ſi eadem ex toto deſierit ante acceſſionem febris, quam movet ſuppurationis. *Aut inhorruit.* In pleuritide, & peripneumonia ſere febris cum rigore, horrore non accedit, niſi primo ejus impetu. Si quis igitur poſt ſeptimum, nonum, undecimum, & decimum quartum diem riget, aut inhorreſcit, nec ſubinde morbus ſudore aliave criſi finiatur, aut admodum minuatur, ab eo, quo id æger patitur die, principium ſuppurationis ducito. Veriſimileque etiam eſt, tum ſuppurationem

pro dolore gravitatem illius partis sensit, quam antea dolor infestabat. Nam talia in suppurationum principio accidere solent. Ab hoc igitur tempore usque ad jam definita spatia, vomicarum eruptiones expectandæ sunt.

LIX.

ratum iri morbum, cum febris exasperatur, & dolor intenditur, & nocturnæ vigiliæ urgent, & spirandi difficultas augeatur, & tussis increbrescit, & sputum supprimitur, aut minuitur, & difficilius educitur, aut evanescente dolore delirium oritur. Neque per ea tempora horrescere, aut rigere æger solet, sed solummodo quum inclinata febris est, ex acutaque decedens ad vespertas adcedit, noctu increscit, summo autem mane tum sudore remittit.

Gravitatem. Confecto pure, quemadmodum febris, sic mitigatur & dolor, aut is intermittit, aut hunc ipsum gravitas partis excipit, superveniuntque signa alia, quæ infra recensentur, n. 60. *Ab hoc ipso tempore.* Id est ab eo die, quo quis aut primo febricitat, aut si jam febricitat, primo riget aut horret: aut si fine his febris intenditur, morbique accidentia, quæ supra proposui, augentur: numerandi reliqui dies sunt ad usque terminum jam definitum dierum 20. 30. 40. 60. quo vomica rumpi solet, pusque in thoracis cavitationem effundi.

LIX. An vero alteram du-
taxat partem vomica occupet,
ex his fere notis perpendere
licet; ſi alterum latus dolore
cruciatur, & altero calidius
eſt; atque ubi in partem ſanam
aliquis decubuit, interrogatus,
onerari eam veluti ex pondere
aliquo respondeat; quibus co-
gnitis, in eo latere ſuppura-
tionem eſſe conjicies, cui gra-
vitas incumbit.

N 4

LX.

LIX. *Vomica*. *Εμπύημα*, hic loci non vo-
mica, ſed puris collectio ex vomica rupta,
effuſoque pure in alterutram thoracis cavi-
tatem debere videtur intelligi. Quippe ſup-
purata pleuritis, genitaque ſic vomica,
nondum tamen rupta oppoſitum latus, dum
homo in id ipſum decumbit, nullo ſolet
gravare pondere; rupta vero gravare ſem-
per ſolet. Sæpe quoque puris ſonus flu-
ctuantis auditur, dum æger convertitur.
Interdum etiam oedema, ſive tumor mol-
lis, indolens, aquoſus oritur eo in latere,
in quo pus continetur. *Dolore crucia-*
tur. Dolor quoque ſedem puris indicat.
Nam dolor partium inflammationem, pu-
risque generationem comitatur. Nec pure
facto dolor ipſe finitur ex toto, *num. 58.*
ac ne eo quidem in cavum thoracis effuſo
penitus conquieſcit. Nam partes, quibus in-
ſidet, vexare pus ſolet. *Cui gravitas*. Id
eſt, in eo latere, quod gravat oppoſitum.

LX. Suppuratos omnes hoc pacto deprehendes : si febris non dimittit , eaque interdiu levior est , noctu increfcit , multus fudor oritur , tuffiendi cupiditas est , fed nihil pene ex-
fcrea-

LX. *Non dimittit*. Quo tempore folet dimittere , nimirum aut 9. aut 11. aut 14. die , eaque five noctu , five interdiu cum rigore vel perfrigeratione exacerbat ; fi dolor perfeverat , & fpirandi difficultas , & tuffis ficca , aut qua cruda folummodo exfcreantur ; & fi fudor interim frequenter oritur , fuppurari , feu in pus verfam effe materiam fignificant . Horum plurima , quæ hic fuppurationis proponuntur , figna fuppurationis æque convenire fcias atque empyis , nec non etiam tabefcentibus , fiquidem tam in pleuritide fuppurata , quam in empyemate , n. 59. & phtifi nec febris dimittit , nec acuta perfeverat , fed die levior eft , ad vefperas vero , noctuve increfcit . Sudor multus oritur febrim non folvens , nec dolorem , nec tuffim , nec fpirandi difficultatem . Neque quicquam fere exfcreatur , antequam pus e vomica , aut e thorace in afperam permanet arteriam . Quo fi confestim affatimque irruat , fere animi deliquium affert , & vomitionem movet , interdum quoque frangulat , fin fenfim illabatur , tuffi fubinde fine periculo ejicitur . *Male rubent*. Malæ fimiliter rubent , tam fi laborat pulmo , quam fi collectum pus in cavitate thoracis eft , aut phthifis tenet . Cibi quoque faftidium fere convenit tribus hifce morbis ,
non

ſcreatur, oculi cavantur, maculæ rubent, ungues in manibus curvantur, digiti, maximeque ſummi calent, pedes tument, cibi faſtidium eſt, puſtulæ toto corpore naſcuntur.

N 5

LXI.

non minus quam calor, qui potiffimum volam manus occupat, interdum etiam digitos, extremaque eorundem. *Unguens in manibus.* Curvatio unguium, quæ in manu ſunt, quæque etiam in pede, & pedum eorundem tumor, & oculorum cavitas, quum jam corpus, protracto morbo, extenuari incipit, in empyis apparere ſolent, non tamen ſolummodo in iis, qui ex phthiſi tabeſcunt. Etenim plerofque ante quam quadrageſimum diem poſt ruptam vomicam, atque adeo ante phthiſis ortum, *V. aph.* 15. vidi empyios his ſignis fuiſſe præditos quorum nonnulli etiam intra tale ſpatium, longiusve intervallum ſervabatur ſive urinis multis craſſiſque, ſive maxime pure tuſſi ex ore rejeſto albo, æqualique, & lævi. *Postulæ.* Maculæ ſunt, quas equidem vidi, modo rubræ, modo lividæ, ſemper autem conſitæ, peticulique, quibus malignis quiqueſdam in febribus, ſcorbuticisque morbis, interdumque etiam in tertianarum acceſſione febrium, quæ ex toto intermittunt, cutis ſœdatur univerſa, perquam ſimiles. Perraro tamen eæ ipſæ occurrunt, nec equidem in magna ſuppuratorum, empyiorumque numero niſi ter eas quaterve vidi. Veruntamen ne unum quidem mihi contingit vidiffe ſervatum eorum, qui hiſce maculis conſpergerentur, licet multum puris exſcreaſſent.

LXI. Atque diuturnarum vomicarum hæ sunt notæ, quibus haud dubia fides adhibenda est. Sed quæ breviori spatio duraturæ sunt, sic indicantur: si quid eorum appareat, quæ inter initia sunt; simul si spiritus majori cum difficultate trahitur.

LXII. Celeriore tardioreve eruptionem ita conjicies: si protinus ab initio dolor, & tussis fuit, & spiritus difficultas, atque sputi excretio, vomica intra

LXI. *Diuturnarum.* Collectiones puris antiquæ innotescunt signis, quæ ultimo loco proponit *Hipp.* recentiores vero iis, quæ principio proposuerat, nimirum, si febris non dimittat, si cum perfrigeratione invadat, si sit noctu gravior, & sudor frequens oriatur, & inanis tussis, & loco doloris, gravitas percipiatur, & spirandi difficultas major, non ea, quam ante habuerat, sed quam is habet, qui ex simili morbo convalesceret, sine supputatione.

LXII. *Eruptionem.* Id est, disruptionem tumoris in pus versi, quem vomicam dicimus; cujus subinde disruptionem puris sputum sequitur. *Dolor.* Sive acutus; dolor, & pungens, sive gravitatis sensus, πόνος enim utrumque significat; quo hæc fuerint molestiora, eo citius disruptio sequetur. Fere enim dolori sensus gravitatis succedit, & huic vicissim sæpe dolor, usque ad disruptionem.

tra vigefimum diem erumpet. Si vero non adeo vehemens fuerit dolor, ceteraque illi ex proportionẽ respondeant, ferius ruptura fequetur: quo tempore, & dolorem, & ſpirandi difficultatem minui, atque ſputi ſcra- tum increſcere, ante videlicet puris eruptionem, neceſſe eſt.

LXIII. Ceterum a periculo tuti ſunt, quibus eadem die, qua eruptio facta eſt, febris conquievit, deſieruntque urgere cibi faſtidium, & ſitis: alvus exigua quædam, & figurata reddit, pus album, læve, ſimplici colore, & ſine pituita eſt, atque ſine dolore, levi tuſſicula, ejicitur. Hæ ſunt notæ perquam

N 6

ſalu-

ruptionem vomicæ. *Sputi excretio.* Id eſt, ſputi crudi, viſcidique ob compreſſionem pulmonaris ſubſtantię factam ab increſcente vomica. *Increſcere.* Quo plus augetur vomica, eo copioſior exſcretio eſt: ſæpe aliquot horis, interdum etiam integro die, ante diſruptionem, quam fere vomitus, & animi deliquium excipit, ſputa pure pauxillo infecta prodeunt.

LXIII. *Conquievit.* Aut certe levata febris eſt, nam quibuſdam interdum extenuata

salutares, quæ celeriter liberant hominem. Ab his securitatem pollicentur, quæ ad ipsas proxime accedunt. At certum periculum est, si febris non conquievit, aut post quietem repetit. Item si sitis est, si cibi fastidium, si venter liquidus, si pus est lividum, aut ex viridi pallidum, si nihil nisi spumantem pituitam æger screat. Itaque servari non possunt, quibus omnia hæc accidunt: quidus vero non omnia, alii quidem moriuntur, alii vero post longa temporum interval- la, sani evadunt. Ex omnibus autem jam propositis conjecturis reliquarum quoque affectio- num signa considerare oportet.

LXIV.

Quata producit ad dies aliquot sine metu, dummodo sitis, dolor, tussis, vigiliæ, fastidium cibi, aliaque similiter desinant, aut maxima ex parte minuantur.

Si pus est lividum. Si pus, si catarrhus, si alia materia quælibet sive spumans, sive crassa, sive tenuis, perliquidave sit, admodum foetet, mortiferum est, in suppuratis, atque empyis, nisi cito finiatur, quod pluribus experimentis didici.

De abſceſſibus.

LXIV. **Q**uibus ob laboran-
tem pulmonem ab-
ſceſſus ſecundum aures oriun-
tur, & in partibus infernis ſup-
purantur, ac *fiſtula facta ape-
riuntur*, iis ſecunda valetudo
contingere ſolet.

LXV.

LXIV. *Et in partibus.* Sic quidem habet
Aldinus Codex: unde intelligas abſceſſus
ſecundum aures ortos, & diſruptos in par-
te declivi eorundem. At *Gal.* hanc ſequi-
tur lectionem: ἢ ἐς τὰ κατω χερσὶν, *vel*
ad inferiora loca; ut ſenſus ſit, nonnul-
los inflammatione pulmonum laborantes li-
berarari ſuppurato, & rupto prope aures
abſceſſu; aut eodem in inferioribus parti-
bus excitato, uti in imo ventre, in ingui-
nibus, in cruribus, diſruptoque ſic, ut fi-
ſtulam efficit. Hunc locum illuſtrare
alter videtur poſſe, ubi legitur, *num. 67.*
peripneumoniam juvari abſceſſu orto in cru-
ribus, ſive is ipſe abſceſſus in tumore, ſi-
ve in dolore conſiſtat crurum. Huic igitur
morbo auxilio eſſe poteſt cum abſceſſus ſe-
cundum aures natus, tum etiam in parti-
bus ſi fiat infernis, ac potiffimum in cru-
ribus, eoque magis ſi ex eo pus effluat.
Nec enim ex textu plane conſtat, nec ne-
ceſſe eſt ad acutum morbum ſolvendum,
ut in fiſtulam, ulcus abeat. Tales porro
abſceſ-

LXV. In quibus hujusmodi notas observabis : si febris non conquiescit, neque dolor mitigatur, si sputum non pro ratione ejicitur, si alvus, neque biliosa, neque liquida, neque sincera excernit, *neque urina permulta est cum copioso sedimento*, ac reliqua quoque signa omnia securitatem polliceantur, ejusmodi abscessus expectandi sunt.

LXVI.

abscessus in peripneumonia nasci, insolens est; nec eos ipse longo usu artis, magna-que horum morborum frequentia his in locis adhuc vidi genitos. Duas trefve, ni fallor, observationes abscessuum, qui in cruribus aperti pulmonum morbum depulerant, dudum legi apud nuperum scriptorem Gallum.

LXV. *Liquida*. Id est, bene soluta, & facile fluentia. *Sincera*. Id est, unius tantum vacuati humoris speciem habentia, & aliis humoribus impermixti. *Expectandi*. Præsertim si dolores partem ante occupaverint, aut nunc occupent, ubi fieri abscessus solent; nimirum prope aures, aut in inferioribus partibus. Cumque, præsertim apud nos, rarissimus hic casus sit, uti dictum nota præcedenti est, cave, ne abscessum temere inconsiderateque præfagias.

LXVI. Qui aliis quidem eveniunt in partibus infernis, ſi quodammodo inflammata fuerint præcordia, aliis vero in ſuperioribus, ſi præcordia ſunt *molli*a, neque dolore infeſtantur; ſed accedit pro tempore ſpiritus difficultas, quæ deinde ſine ulla evidenti occaſione quieſcit.

LXVII. In vehementi periculofaque peripneumonia, non inutiliter in cruribus naſcuntur abſceſſus; nec poteſt aliud quidquam melius accidere, præſertim ſi mutato ſputo ſic appareant; ſive enim tumor, ſive dolor ſentitur, ſputo *flavo* in
pus

LXVI. *Infernis v. text.* LXIV. *Quodammodo inflammata.* Quod indicat hypochondriorum tenſio, elevatio, color, aut dolor. *Sed accedit.* Quo tempore materia ſurſum movetur, obiter inferſt difficultatem *ſpirandi*, quæ ſine cauſſa evidente ceſſat, hoc eſt, ſine ope medica, aut notabili evacuatione, *Holler.*

LXVII. *Abſceſſus.* De his v. IV. aphor. 31. Hic de illis ſermo eſt, qui vel tumorem in ea, quam occupant, parte excitant, vel dolorem tantummodo creant. *Vid. n. 64.*

In pus jam converſo. Id eſt, ex flavoſcenti

pus jam converso, excretoque, tutissimum id indicium est. Nam & æger a periculo liberatur, & abscessus doloris expers celerrime conquiescit. At, si neque sputum probe excernitur, nihilque residet in urina, quod bonam spem fulcire videatur, ne ex eo articulo claudicet æger, vel plurima certe sustineat negotia, periculum est.

LXVIII. Si vero *subsidunt* abscessus, *atque intro recurrunt*, non prodeunte sputo, ac perseverante febre, gravissimus timor est, ne delirium subeat æger, aut moriatur.

LXIX.

scenti facto albo, levi, & æquali, quod concoctionis signum est; sputa enim sunt cocta, quæ sunt similia puri, *de rat. vict. acut. Probe.* Id est, celeriter, facileque.

Quod bonam spem. Qualem præsertim promittit sedimentum album, læve, & æquale. *Claudicet.* Quia abscessus, qui fiunt ad crura, fere cruris articulos occupant. *Vel plurima.* Id est, vel ea parte diutius, & vehementius laboret.

LXVIII. *Subsidunt.* Id est, repente detumescunt. *Intro recurrunt.* Id est, refluunt in eadem loca, unde venerant; cujus signa sunt, subita doloris, vel tumoris occultatio;

LXIX. Sane ex ſuppurationibus, quas pulmonum morbi concitarunt, fere ſeniores moriuntur; ex ceteris juniores.

LXX. Lumborum, inferiorumque partium dolores, quibus febris quoque accedit, ſi ad *diaphragma* tranſeunt, relictis inferioribus, admodum pernicioſi ſunt; animadvertenda tamen reliqua quoque indicia ſunt; ſi enim periculofum aliquod ſignum acceſſerit, hominem a ſpe deponit.

LXXI.

tio; febris vel aucta, vel eadem manens, humor, *i*deſt *sputum*, nec concoctus, nec exclusus, & acerbiorum ſymptomatum ſucceſſio, cujuſmodi deliria ſunt, aut ſopores, angina, ſtrangulatus. v. *Jacot.*

LXIX. *Seniores*. Quicumque in ſenii gradu fuerint conſtituti: ex ceteris inflammationibus juniores magis, quam ii, qui *crudi ſenes* appellantur, nimirum ab anno 50. ad 67. quippe qui febribus acutis, deliriis, & doloribus minus infeſtantur, quam juvenes.

LXX. *Diaphragma* φρένες proprie mentem ſignificat, *Gorræus*: & φρενῶν ἀΨΙϛ, *mentis emotionem* vocat *Hippocr.* Hinc rectius fortaffe legeris: Lumborum inferiorumque partium dolores, ſi, accedente quoque febre, occultati mentem perturbaverint; aut mortem inferant, aut ſuppurationem mo-

vent

LXXI. Quum uruntur suppu-
rati, si pus fluxerit purum, can-
didum, & sine foetore, servan-
tur: si vero subcruentum, cœ-
nosumque pereunt. Si ad *dia-*
phragma malum ascenderit, nul-
lo reliquorum signorum pericu-
lum ostendente, futuræ suppu-
rationis indubitata spes est.

Ex

vent in ea parte, quæ ante delirium do-
luerat. Sic surarum dolores mentem emo-
vent. *v. coac. & prædict.* Sic *Crito*, ex
digiti pedis dolore ingenti deliravit, & pe-
riit. Sic *Calvus* occultato senioris dolore
in delirium incidit, & mortuus est acutis-
sime. *v. epid.* Ceterum & de diaphrag-
mate, seu septo transverso, vera potest esse
sententia. Quippe morbum humor faciens
lumbis, inferioribusque relictis partibus,
potest eas, quæ in pectore sunt, invadere,
ibique loci suppurationem movere.

LXXI. Quum uruntur. Hæc est interjecta
sententia, iisdem fere verbis descripta *Sec.*
VII. aphor. 44. quem vide. Si ad *dia-*
phragma. Hæc pertinent ad textum LXX,
cujus extrema verba cum his, quæ sequun-
tur sic sunt conjungenda: Si enim pericu-
losum aliquod signum accesserit, hominem
a spe deponit: sin autem dolores delirium
moverint, nullo reliquorum signorum pe-
riculum ostendente, futuræ suppurationis
indubitata spes est; nimirum ibi, ubi fue-
rat dolor: ἐμπύες enim non modo is di-
citur, cui pus in thorace, aut pulmonibus,
sed quacunque corporis parte, col-
lectum sit. *v. Goræus.*

Ex veſica notæ.

LXXII. **V**efica dura, dolens,
& grave periculum,
& lethale comminatur; idque
maxime, ſi continua quoque fe-
bris acceſſerit. Nam veſicæ do-
lores validam necandi vim ob-
tinent: quo tempore alvus et-
iam nihil reddit, niſi dura quæ-
dam, ac ne ea quædam, niſi co-
gatur.

LXXIII. At vero urina pu-
rulenta procedens, in qua reſi-
det album, & læve, metum
detrahit.

LXIV. Quod ſi ab huiusmo-
di

LXXII. *Alvus etiam.* Nec ſolum ſubſiſtit
alvus, ſed urina fere ægerrime excluditur,
dolorque, & aliquando manifeſtus tumor
eſt in pube. Itaque inflammatione partis,
& febre continua, doloreque excruciente
ægri, quanquam aliquando clementior
ſit, periculum grave imminet ægro, ac
pauciſſimi evadunt. *Holler.*

LXXII. *Metum detrahit.* Id perpetuum non
eſt. Vidi enim aliquot, qui emiſſa urina
purulenta levius quidem ad tempus habue-
runt: ſed poſtea renata inflammatione, uri-
naque iterum ſuppreſſa obierunt. *Idem*

di urina dolor levatus non est, neque vesica mollior effecta est, neque febris conquievit, laborantem per primos morbi circuitus moriturum denunciandum est.

LXXV. Id vero pueris, a septimo anno ad decimum quintum præcipue evenire solet.

LXXIV. *Per primos.* Nimirum quarta die, aut septima. Siquidem morbi sunt acutissimi, horrendaque accersentes symptomata, nimirum convulsione, rigores, tremores, deliria, vomitus, singultus, extremarum partium, cum internarum æstu, sitique inexplebili, frigiditates, inordinatosque, ac frequentes, & imbecillos pulsus. *Vid. Aretæum.*

LXXV. *A septimo anno.* Nam per hanc ætatem facile calculus in vesica gignitur, qui acutas sæpe febres, nisi extrahatur, accendit, cruciatusque ingentes vesicæ, & ulcera, & inflammationes, & cangrenas etiam creat mortiferas.

PRÆSAGIORUM HIPPOCRATIS

LIBER III.

I. **F**ebres, five sanus ab ipsis
quis evadat, five pereat,
æquali dierum numero finiun-
tur.

II. Ut enim saluberrimæ fe-
bres, quæ videlicet tutissimis
fulciuntur notis, die quarto,
vel antea quiescere solent; ita
pessimæ quæque, & quibus pe-
riculosissima adsunt signa, die
quarto, vel citius interficiunt.

III.

I. *Æquali*. Idem est, ac si dixisset: in fe-
bribus crises contingunt iis diebus, nimi-
rum criticis, *aph.* 24. II. quibus evadunt,
aut moriuntur homines.

II. *Periculosissima*. Cujusmodi sunt delirium,
vigiliæ, spirandi difficultas, sitis vehemens,
acutus dolor, convulsio, & præ ceteris an-
xietas perseverans cum extremarum par-
tium perfrigeratione, ob quam æger con-
tinenter artus huc illuc disjicit, positum-
que corporis assidue mutat.

III. Primus itaque earum insultus ita finitur; alter in septimum diem producitur, tertius in undecimum, quartus in decimum septimum, sextus in vigesimum. Igitur accessiones ipsæ ex acutissimis morbis per quatuor in viginti auctæ finiuntur.

IV. Verum hujusmodi supputatio per dies integros nimirum fieri non potest; quippe quum nec annus, nec menses ipsi integris numerentur diebus.

V. Deinde eadem ratione, atque additione, primus circuitus

III. *Primus*. Nimirum [primus februm circuitus die tertio, aut quarto finitur.

Per quatuor. Id est, accessio, sive circuitus morbi perquam acutissimi tertio, aut quarto die finitur, acutissimi septimo; perquam acuti undecimo, acuti simpliciter decimoquarto, acuti non exacte decimo septimo, aut vicesimo.

IV. *Fieri non potest*. Nam, si per dies integros accessiones februm supputari deberent per quatuor in viginti auctæ dies, critici essent dies 4. 8. 12. 16. 20. non vero 4. 7. 11. 14. 17. 20.

V. *Primus circuitus*. Februm scilicet, quæ ex acutis decidunt, quæ, similiter per dies non

tus ad quatuor & triginta, alter ad quadraginta, tertius ad sexaginta dies perveniet.

VI. Sed hujusmodi morbos, qui longiori spatio finire debent, ab initio perquam difficile est discernere, quod simillima sint eorum principia. Animadver-
tere

non integros supputando, judicantur primo circuitu, nimirum 34. die, altero circuitu die 40. non autem 41. tertio circuitu die 60. non autem 61. Si eadem ratione atque additione, nimirum per quatuor dies processeris in acutis, & in his, qui ex acutis decidunt, morbis, supputando dies emergent 4. 7. 11. 14. 17. 20. 14. 27. 31. 34. 37. 40. 44. 47. 50. 54. 57. 60. Sin autem per septenarios dies pariter non integros supputaveris, habebis dies 7. 14. 20. 27. 34. 40. 47. 54. 60. inter quos *Hipp.* solum nominat dies 34. 40. & 60. quod fortasse, qui ex acutis decidunt, his præsertim diebus judicari morbos noverit.

VI. *Longiori spatio*. Nimirum morbi, qui vigesimum diem superantes dicuntur ex acutis decidere (quippe quia acutorum terminus quatuordecim dies sunt, interdum etiam viginti, aut unus & viginti) exporrigunturque in dies 30. 40. 60. & amplius quoque aliquando. *Quaterniones*. Id est, animadvertendi sunt quaternarii dies singuli; nimirum 4. 7. 11. 14. His namque potissimum mutationes fiunt, quæ brevem, longumque morbi exitum declarant.

tere tamen a prima die oportet, atque singulos dierum quaterniones observare; sic enim haud obscure scies, quo se conversurus sit morbus.

VII. Ac quartanæ quoque conditio hunc servat ordinem.

VIII. Morbi autem tempore brevissimo finem attingentes facilius dignoscuntur, utpote qui maximis protinus ab initio distinguuntur differentiis; siquidem ad sanitatem tendentes facile spirant, non dolent, dormiunt noctu, ac reliqua quoque signa maximam eis securitatem pollicentur.

IX.

VII. *Hunc servat.* Id est, per quatuor movetur dies.

VIII. *Ab initio.* Si morbi initium primos morbi dies intellexeris, scias, plures lethales morbos, nec dolorem initio ingentem, nec spirandi difficultatem, nec vigiliam comitari; contra sæpe salutes morbos incipere cum acutis doloribus, vigilia, aut delirio. Igitur aut morbi initium erit totum illud tempus, quo materia adhuc cruda est, aut reliqua signa erunt per initia morborum animadvertenda, siqua aderunt, quæ certius præsagium reddant.

IX. Perituri vero difficulter ſpirant, delirant, vigilant, ceteraque id genus peſſima ſigna eis accedunt.

X. Igitur (his ſic ſe habentibus) morbos ad iudicium tendentes conjectura conſequi oportet, & ex tempore, & ex ſingulis additionibus.

XI. Ita eadem quoque ratione in mulieribus morborum iudicia a partu numeranda ſunt.

O

XII.

IX. *Perituri*. Non eſt neceſſe ad mortem inferendam ſimul delirium concurrere, & ſpirandi difficultatem, & vigiliam, ſed unum horum ſufficit, ſi cum acuta febre, aliisque lethalibus ſignis continenter afflixerit: quin, ſi id quoque intermiſerit, occidet, ſi vires fractæ fuerint vehementia morbi.

X. *Ex tempore*. Id eſt, protinus conjiciendum eſt, an ſalutaris, vel lethalis ſit morbus, brevis futurus, aut longus: conjecturaque procedendum in ſingulis quaternariis diebus, uſque dum iudicetur morbus.

XI. *Morborum iudicia*. Ideſt, qui cum febre ſunt, mulieresque quæ perpererunt, aut foetum perdiderunt, occupant, iisdem diebus, quibus ceteri morbi finire ſolent, ſolventur nimirum 4. 7. 11. 14. 17. 20. 30. 40. &c. numerandi dies erunt a partus die,

XII. Capitis in febre vehementes, perpetuique dolores, accedente lethaliū notarum aliqua, valde sunt perniciosi: Si vero nullo tali signo apparente, diem vigesimum dolor exceſſerit, neque febris conquiescat, ex naribus sanguinis fluorem, aut in partibus inferiori-

die, utique si febris, quæ poſtridie aut tertio, quartove poſt partum die, fereque cum rigore horrore accedens ab utero proficiſcatur, phlogosi, id est, ardore, aut inflammatione laborante. Id autem uteri dolores, lumborumque acuti & perſeuerantes indicant, uterique purgamina aut ex toto ſuppreſſa, admodum imminuta, regio uteri longe durior tumidiorque, quam ante, est; manūque contractata vehementer dolet. Si hæc abſunt, uterusque ſine vitio, ſine dolore est, contractatusque indolens, mollisque deprehenditur, ejuſque purgamenta copia, qualitate, tempore, modoque convenienti feruntur; non a partu, qui culpa caret, ſed a primo febris impetu dierum ſpatio ſolvendus morbus ſit, recte conſicias.

XII. In febre. Etiam ſine febre interdum capitis occidit dolor. Mulieri gravida hemiſcraſia laboranti oculi pervertebantur poſt menſem. Convulſiones etiam ſæpe incidebant, & vertigines ſine febre, & quo
par-

rioribus abſceſſum expectabi-
mus. Similiter dolori etiam re-
centi ſanguinis profuſio ex na-
ribus, aut ſuppuratio ſuperve-
nire ſolet, præcipue ſi dolor &
tempora, & frontem infeſtave-
rit.

*partum die eliſit, medicis obiit inopinan-
tibus. Dolor capitis, itemque vertigo, cre-
bra cum vomitione inanique invadens bre-
vi plures apoplecticorum more ſuſtulit.
Non paucos quoque novi, qui ex magno
capitis dolore poſtridie vocem amiſerant,
dementesque continuo facti decimo unde-
cimoque extinguebantur die. Quatuor ho-
rum ſecui caoavera; inque ſingulis ante-
riores cerebri ventriculi ſero limpido reple-
bantur. Lethalium. Cuiusmodi eſt de-
lirium vehemens, difficilis ſpiratio, pul-
ſus intercідens deficiens, urina nigra, per-
turbata, aquoſa, vocis privatio, dentium
ſtridor, oculi perversio, rubor faciei cum
tumore, aſſidua vigilia, vomitus frequens,
convulſiones, artuum tremores. Sanguinis
fluorem. Quanquam ante vicesi-
mum, atque adeo ſeptimo die, vel prius,
hæmorrhagiæ fiunt magis; poſt ſeptimum
ſanguinis quoque, & puris vacuatio: poſt
vicesimum, minus quidem hæmorrhagia ex-
pectari poteſt, ſuppuratio magis, & abſceſ-
ſus. Holler. Præcipue. Dolor capitis acu-
tus circa frontem & tempora ſanguinem,
aut pus prænunciat: labor vero in parte
aliqua inferiori corporis, illuc abſceſſum
fore declarat. Idem.*

XIII. Maxime vero sanguinis fluxio expectanda est in juvenibus, qui quintum & trigagesimum annum nondum superaverunt; nam majoribus natu suppuratio fere oritur.

XIV. Auris dolor acutus cum febre non intermittente, vehementique, grave periculum minatur; nam, & mentem turbat, & hominem rapit. Quum igitur *his fallax sit modus*, a primo protinus die omnibus signis accurate animum adhibere oportet.

XV.

XIII. *Maxime vero.* Florentibus quidem annis hæmorrhagiæ fiunt magis, & fluxus puris, ex *auribus, aut naribus*: declinantibus abscessus. *Idem.* At si nec sanguinis profluvium e naribus, nec puris eruptio ex iisdem, aut auribus, nec abscessus ad inferiora fiat, non protinus est desperandum; solvitur enim dolor interdum & mensium in mulieribus eruptione, & sputis multis puri similibus, & alvi profluvio, & abscessu ad vesicam mejendi difficultatem faciente, & tumore prope aures orto, aut ulcerum eruptione.

XIV. *Auris dolor.* Aurium inflammatio, nes, doloresque interdum ad dementiam, mortemque præcipitant, *Cels.* ex eisque mul-

XV. Nam ex eo caſu juniores quidem intra ſeptimum diem, ſeniores vero multo tardius moriuntur: quippequi non æque magnas *patiuntur* febres, neque adeo inſaniunt; proinde ſuſtinere poſſunt, donec ſuppuretur affectus. Quod ſi morbus hac in ætate revertatur, maxima

O 3 ex

multos ægros & delirare, & derepente quorundam etiam mori, perinde atque apoplecticos, obſervante *Jacotio*. Cum febre. Hac ſine magnus auris dolor virum tenebat, ſanguis bis detrahebatur e vena. Extemplo, miſſo ſanguine, vocem amiſit, ſemque ſenſuum uſum omnium. Secta ſurſum vena nihil levabatur, quartoque die morbi periit. Juveni ex vehementi auris cruciatu eodem die ſuppuratione fiebat, purisque multum albi effluebat ex aure, deſiitque dolor acerbiffimus eo ipſo die.

Fallax. De morte pronunciandum ante non eſt, quam alia ſigna in exitium ægri conſpirent, quæ videlicet oſtendant humoris, febris, & inflammationis *malitiam*; ut vires præter naturam infirmæ, urinæ crudæ, aut confuſæ, vigilæ, deliria, dolor totius capitis, & ſimilia. *Jacot.*

XV. *Niſi pus candidum*. Id eſt, album, læve, & æquale. In *coacis* ſcribitur: niſi pus multum. Liberantur & copioſa ſanguinis e naribus profuſione, quamquam nec ipſa omni-

ex parte interficere solet. Sed juniores, antequam auris suppuretur, pereunt, nisi pus candidum ab ea defluens securitatem polliceatur; præsertim ubi salutarium quoque signorum aliquod apparet.

XVI. Neque leviter terreri debemus, ubi febricitanti fauces exulcerantur: cui si aliud quoque ex malis signis, quæ supra declaravimus accesserit, in periculo hominem versari denunciandum est.

De

omnino tuta est; quod sæpe symptomati-
ca sit, vi febris, aut inflammationis. *Idem.*

Præsertim. Quasi dicat: „ nec inde
„ certa salutis spes est, nisi alia signa sa-
„ lutaria consentiant, ut delirij, ac febris
„ remissio, somnus auctus, & suavis, urinæ
„ coctæ, pulsus constans, spiratio libera. „

Idem. Nonnullos vidi fluente licet pure eoque albo fuisse sublato, malis perseverantibus signis. Vidi quoque, quem servasset delirantem acuteque febrientem constitutum in Ecclesiastica dignitate virum, non tam puris fluxus ex aure, quam ejusdem puris ingens eruptio prope aurem dolentem, ubi tumor repente exoriebatur aperiebaturque, facta.

XVI. Malis signis. Qualia sunt urina cruda,
aut

De angina.

XVII. **A** Ngina periculofiffi-
ma eſt, celeriterque
enecat, ſi neque in faucibus,
neque in cervice quicquam ap-
paret: ſi dolor vehemens eſt, ſi
vix ſpiritus trahitur; etenim
eodem die jugulat, licet inter-
dum uſque ad ſecundum, aut
tertium, aut etiam quartum
protrahatur.

O 4 XVIII.

aut vitioſa, delirium, difficilis ſpiritus,
pulfus infirmus, intercepta deglutitio, &
ſimilia. *Idem.* In periculo. Ego teſtari
poſſum, inquit *Valleſius*, me ſignum hoc,
nempe faucium exulcerationem, magni fa-
cere, vidiffeque multos, quibus febris ar-
dens jam videbatur inclinare, cum hac af-
fectione perire: quod accedit graviffimum,
eſt ſaſtidium quoddam maximum, adeo ut
nihil poſſint accipere, ſed potum etiam de-
teſtentur, quamvis exurantur.

XVII. *Faucibus.* Id eſt, lato illo ſpatio,
quod dum aperitur os, & deprimitur lin-
gua inferius apparet, ubi gemina ora ſunt,
videlicet: œſophagi, & laryngis. *Cer-
vice.* Rectius, *collo.* *Hippoc.* enim modo
αὐχένα, modo τὴν τραχήλον, collum ap-
pellat: huncque debere intelligi apparet ex
aph. 37. VI. ubi *Hippocratis* τῆς τραχέως,
col-

XVIII. Quæ vero in reliquis quidem non minori dolore afficit, in faucibus vero tumorem, ruboremque excitat, superiori non minus periculosa est; sed longius spatium habebit; præcipue si vehemens fuerit rubor.

XIX.

collo utitur, ut tumoris locum indicet.

Quicquam. Id est, si nullus tumor, ruborque effatu dignus in faucibus, collo ve appareat, qui in reliquis mitioribus anginis tonsillas occupat in faucibus sitas, collique musculos e regione tonsillarum. Ubi igitur nihil effatu dignum his in locis apparet (nam aliquis rubor non potest abesse a faucibus vel in hac ipsa angina sævissima *judicio Vallesii*, ob vicinarum partium inflammationem, strangulationemque) angina appellatur latens, quæ statim, notantem *Vallesio*, privat hominem voce, hiareque facit, & respirare distenta cervice. *Si vix spiritus*. Quum ob metum suffocationis æger se se erigit ad respirandum, thoracem vehementer elevans in attrahendo aerem, & narium pinnas movens.

XVIII. *Quæ vero*. Id est, quæcunque vero similem laborem pariunt: id est, similem dolorem, similemque fere respirandi difficultatem, quorum causa plerumque intereunt, quamquam tardius, quod hæc mala diutius sustineant propter faucium tumorem, ruboremque. Primum anginae genus

nun-

XIX. Sed tum præcipue malum prolongatur, quum non solum fauces, sed cervicem quoque robur occupat. Maxime vero potest ab ea secunda valetudo contingere, si rubor simul & collum, & pectus comprehendat, neque ad interna revertatur erysipelas.

XX. Quum vero deletur erysipelas, sed non in decretoriis diebus, neque in exteriores partes convertitur tumor, neque pus ſcreat æger, sed levis, & a dolore immunis videtur;

nunquam vidit *Cardanus*, secundum hoc raro apparere ſcribit in regionibus nostris: ſequæ duos hoc morbo ſublatoſ audivit *Mediolani*: ipſe duos vidi. Accidit frequenter in peſtilentia, maligniſque morborum conſtitutionibus primum, & alterum anginæ genus.

XIX. *Si rubor*. Cum eo tamen, ut huiusmodi rubor reſpirandi difficultatem, dolorem faucium, & febrim minuat: contra, ſi hæc perſeſeveraverint, aut inde increverint, ſignum erit, tantum eſſe ad fauces humorum confluxum, ut ad externa quoque regurgitent. *v. Valles.*

XX. *Decretoriis*. Id eſt, criticis, *aph. 24. II.*
qui

tur; id aut mortem significat, aut dolorem *reversurum*.

XXI. Tutius est & tumorem, & ruborem in externas maxime partes converti; si vero ad pulmonem conversio fiat, dementiam excitabit, quamquam nonnulli sic affecti magna ex parte suppurantur.

XXII.

qui bonis signis fiduciam malis metum addunt. *Mortem*. Si cetera perniciosissima signa responderint, uti virium infirmitas, pulsum pravitas, extremorum refrigeratio, jactatio, vigiliæ, sudores particulares, aut frigidi. *Dolorem*. Plura exemplaria legunt τὸ ἐρυθρίματος ruboris, non doloris redditum.

XXI. *Conversio*. Quam colligere est, non modo ab allevatione doloris, & strangulatus faucium, sed etiam a rubore genarum, pectoris gravitate, atque angustia, pulsuque duro, inordinato, atque inæquali. Qui sic affecti sunt, ii statim 4 aut 5. vel ad summum 7. die moriuntur. Si vero hos dies effugerint, suppurantur. *v. aph. 10. V. & comm. Holler.* nisi tamen fiat pituitæ excreatio, ut *in coacis* legitur; quod tamen vix umquam locum habet, nisi in morbo levissimo, & materia admodum benigna, annotante *Jacotio*. *Dementiam excitabit*. Id est, delirium movebit, quod fere a suppuratione proficiscitur, in quam humor

XXII. Gurgulio, ſi cum rubore tumefcit, ſine periculo præcidi non poteſt; etenim inflammatio, ſanguiniſque profuſio ei accedit. Proinde ſatius eſt aliis

O 6 qui-

mor vertitur e faucibus in pulmone illapſus. *Suppurantur.* Suppuratio quoque periculo non caret, niſi febrim, ſitim, vigilias, ſpirandique difficultatem tollat, aut certe plurimum minuat, vires conſtent, pulſusque facile extuſſiatur, ſitque læve, æquale, album. Periclitantur maxime ſenex; nec avadunt juvenes, ſi frigido ſudore, aut inutili diſſuant, ſi pus fuerit pravum, ſpumofumque, ſi vigilæ urgeant, ſi ſitis, ac æſtus infeſtet, ſi ſpiritus difficulter trahatur, ſi pulſus fiat imbecillus, aut alvus cita. Apud nos benigniores ſunt anginae, fere in inflammatione tonſillarum conſiſtunt, quibus primis quatuor, aut ſequentibus aliis quatuor diebus diſruptis, aut ſcalpello pertuſis, eſſuxoque pure ſanitas redit. Tumor in collo oritur e regione tonſillæ inflammatae tumentisque; vox ſæpe rauca, febris acuta, vigilæ, ſitis, calor, dolor ingens, atque deglutien- di difficultas, ſed reſpiratio, in qua maxima ſalutis ſpes eſt, vix a ſtatu naturali recedit.

XXII. Gurgulio. Columella. Uvam *Celſus* appellat: caruncula eſt, quæ in fine palati ad fauces dependet inter tonſillas; cujus ante præciſionem & ſanguinem mitti,

&

quibusdam auxiliis uti, quibus extenuari possit: Quum vero pallidior efficitur, uva nominari solet; quod si tum ima ejus pars crassa, & rotunda, summa vero tenuis videatur, intrepide præcidi debet. Satius tamen fuerit, antequam manus adhibeatur, alvum vacuare, si tempus id ita permittat, ut interim suffocatio hominem non præoccupet.

XXIII. Quibus febres, neque salutaribus notis apparentibus, neque in diebus decretoriis conquiescunt, ii reversionem time-re debent.

XXIV.

& alvum duci expedit. Prius quoque flo-pertenui in dies magis constringenda est, donec gracilescat, qua parte, aut secare, aut sacrificare, aut urere, constitueris.

XXIII. *Salutaribus*. Salutares notæ sunt manifestæ excretiones, aut abscessus, præcedentibus cœlionis signis in urina. *v. aph. 71. IV.* *Decretoriis. v. text.* XXI. Minor tamen est suspicio recidivæ, si cum salutaribus notis solvatur febris, quamvis die non critica. *Valles.*

XXIV. In longa febre, ex qua tamen æger liberari poteſt, ſi neque ob inflammationem, neque ob aliam ullam manifeſtam cauſam dolor infeſtat; aut tumidum, aut doloroſum in articulis abſceſſum expectare oportet, præcipue in imis partibus.

XXV. Maxime vero in his ætatibus, quæ triginta annos exceſſerunt, ejuſmodi abſceſſus naſci conſueverunt, idque in tempore breviori.

XXVI. Non tamen expectandus eſt abſceſſus, donec vigefimum diem febris præterierit.

XXVII. Is natu majoribus raro accidit, quamvis longo ſpatio duret febris.

XXVIII.

XXIV. Longa. Quæ vicesimum tranſgreditur diem. *Manifeſtum.* Cujusmodi eſt error in victu, mala temporum anni conditio, regio infeſta, pravum domicilium, animi perturbatio. *Aut tumidum.* Id eſt, aut abſceſſus cum tumore, aut dolor expectandus eſt in articulis, iisque maxime, qui ſunt in parte inferiori, nimirum in femoribus, pedibuſve quos dolor vexat.

XXV. Brevis. Id eſt, poſt paucos dies a febris initio, abſceſſus in articulis ſunt: ſenioribus rarius, ac tardius. *Cardanus.*

XXVIII. Solet etiam continuus febris abscessus supervenire. *Intermittens* vero febris, eademque errabunda, in quartanam mutabitur, præcipue si autumnus proximus est.

XXIX. Atque, ut abscessus oriuntur in his, qui triginta annis minores sunt, ita quartana eos, qui trigessimum annum aut agunt, aut excefferunt, præcipue corripit.

XXX. Igitur scire licet, abscessus hieme magis accidere, ferius finire, & minus intro recurrere.

De vomitione spontanea.

XXXI. **S**I cuius in non lethali febre caput dolet, aut ante oculos obscura quædam obversantur, & etiam
oris

XXVIII. *Errabunda*. Quæ paroxysmos inordinatos habet: ut qui interdum tertio, vel quarto die fiant, interdum quinto, vel sexto. *Præcipue*. Nam autumno quartanas febres fieri scripserat. *aph. 22. III.*

XXXI. *Non lethali*. Quippe cum lethalia signa adsunt, non vomitus, sed mors expectanda,

oris ventriculi morſus accidit, iſ-
bilem evomet. Si vero rigor
apprehenderit, & inferiores præ-
cordiorum partes frigore affi-
ciantur, citius ad vomitionem
properabit, quod ſi eo tempore
quidpiam aut biberit, aut
ederit, id quoque quam celer-
time evomet.

XXXII.

pectanda, præſertim ſi ad hæc rigor quo-
que acceſſerit. v. coac. Evomet. Con-
firmatur vomitus præſagium, ſi multa, ac
tenuis ſpuitio addatur, tremorque inferio-
ris labii. Gal. cris. & prorrh. Dolo-
res capitis ingentes aſſidue hominem in-
terdum vel non febrientem tollunt. Per-
niciſſiſſima ſigna ſunt vertigo vomitusque
frequens dolorem non ſolvens, maximeque
vocis privatio, ſenſuumque. Horum non-
nulli perpetuo ſine voce, intelligentiaque
interire die morbi decima, undecimave,
v. num. 12. n. nonnulli etiam citius, ſepe
quidem ſine febre uſque ad interitum. E-
rant qui ad mingendum ipſi ſe cum im-
petu erigerent. Qui citius moriebantur pri-
mum comatoſi fiebant, deinde apoplectici.
In horum numero vir fuit nobilis nupper-
ime extinctus, ætatis annorum 45. Prima
die cœpit capite vehementer dolere ſine fe-
bre. Secunda decubuit, acceſſitque frequens
vomitus dolorem non tollens, neque mi-
nuens. Tertia die ſibi pedis venam ipſe per
ſe juſſit ſecari, cliſteremque injici. Coma
ſequabatur. Quarta die ruſum vigil, men-
te.

XXXII. Quibus itaque a primo protinus die dolor supervenerit, iis quarto, & quinto die ingravescit; mox in septimo liberantur. Sunt non pauci, qui tertio die dolere incipiunt, quinto maxime molestantur, deinde nono, vel undecimo tuti evadunt. Sed quos dolor quinto die vexare cœperit, & reliqua *pro ratione prioribus respondeant,*
iis

te tamen parum constans. Perseverabat vomitus. Hic ad vespertas ejus diei recessit comate redeunte, vocisque privatione secuta. Manus levibus concussionibus per intervalla tentabatur. Spiritus facilis. Vix quicquam levis spumæ interdum circa os apparebat. Æger interim ipse se convertebat, vocatusque incondita voce aliquando respondebat. Nocte apoplectico modo raptus est. Post mortem sanguinis, serique multum ex ore, naribusque fluxit. Remedia non profuere reliqua, fortasse quia nimis sero adhibita.

XXXII. Dolor. Si dolor capitis in acuta febre quarto die maxime ingravescat, & quinto, solvetur die septimo, quo die morbi finiuntur acutissimi, v. text. IV. Si febricitantem dolor capitis tertio die occupet: cum manifestum sit ob febris exacerbationem excitatum fuisse dolorem, & quinto die exasperetur, serius quidem, at die tamen impari solvetur, scilicet nono, aut undecimo. Si demum quinto febris die invadat,

iis decimo quarto die finitur morbus.

XXXIII. Hæc tum viris, tum mulieribus, ſed in tertianis maxime contingere ſolent. Junioribus vero, cum in iis iſſis, tum præcipue in *peraffiduis* febribus, & tertianis ſinceris.

XXXIV. Itaque quibus in hujusmodi febre caput dolet, oculi vero obſcuras illas imagines non vident; ſed caligatione hebetantur, aut ſplendentia quædam cernere ſe putant, ac loco
mor-

vadat, dolor, & reliqua pro ratione prioribus respondeant, id eſt, aut nono, & undecimo dolor admodum urgeat, aut, ut vult *Cardanus*, ſi omnia rite peragantur, nec æger aberret, decimo quarto die ceſſabit dolor: qui quamvis par ſit dies, rationem tamen hæbet imparis, ſcilicet ſeptenarii, cum ſit ſeptimus ſecundæ ſeptimæ, & acutos morbos judicet. *v. aph.*
23. II.

XXXIII. *Tertianis*. Tam continuis, quam intermittentibus, ſive exquiſitæ 12. horarum eæ fuerint, *aph.* 59. IV. ſive nothæ 15. horarum, & amplius.

XXXIV. *Hujusmodi*. Id eſt, quæ notas ſalutares habet. Signa quæ hic proponit *Hipp.* ſalutarem criſim prænunciant, aut proſuvii ſanguinis de naribus, aut bilioſi
vomi

morsus oris ventriculi, in alterutra parte præcordia tenduntur, ac neque dolor infestat, neque inflammatio, iis pro vomitu sanguis e naribus profluet; idque præcipue junioribus accidit. Si vero trigefimum annum vel agunt, vel superaverunt vomitum

vomitum. Neque dolor. Non eo dolorem, & inflammationem excludit, quod nunquam in his salutariter sanguis e naribus profluat, *v. text. XXXVI. lib. I.* sed quod sæpius in febribus hæc crises accidant tenso alterutro hypochondrio sine dolore, tumore, & duritie, quæ inflammationem subesse significant. *Sanguis e naribus.* Sunt & alia signa quæ sanguinis e naribus fluxum portendant, cuiusmodi sunt non voluntariæ lacrimæ, dolor collis, nasi pruritus, gravitas temporum. *vid. Hipp. 1. epid.* *Vel superaverunt.* In senibus magis expectandus vomitus, quam fluxus sanguinis e naribus: utrumque enim horum accidit magis juvenibus, quam senibus, tamen senibus accidit minus sanguinis fluxus, quam vomitus. Senectus quidem idoneos magis succos habet ad abscessus, quam iuventus; crassiores enim habet succos, sed senibus raro fiunt abscessus: contumaciores enim eorum succi cum facultatis, ut *Vallesius inquit*, debilitate, id est cum virium cordis, arteriarumque infirmitate, fibrarumque corporis externarum rigiditate inertiaque; mortem magis, quam

tum potius , quam ſanguinis
fluorem , expectabimus .

De convulſione .

XXXV. **S**I pueris in acuta
febre alvus nihil
dejicit , neque ſomnus accedit,
ſed terrentur , flent , color mu-
tatur , ut modo *ex viridi* palli-
dus , modo lividus , aut ruber
efficiatur , nervorum diſtentio ti-
meri debet ; utpote quæ pue-
ros , qui ſeptimum annum non-
dum exceſſerunt quampromptiſ-
ſime invadit . Grandiuſculos ve-
ro pueros , atque adultos , non
adeo in febribus nervorum di-
ſtentioprehendit , niſi vehemen-
tis admodum malitiæ ſignum a-
liquod aſſuerit , qualia videli-
cet in phreniticis videntur .

XXXVI.

quam abſceſſum accerſere ſolent . Notatque
idem Valleſius , præ ceteris pueros ſæpiſſi-
me in abſceſſus incidere ob voracitatem ,
viriumque cordis per ætatem robur cum
fibrarum corporis externarum mollitie fa-
ciliſſime conjunctum .

XXXV. *Nervorum diſtentio v. aph. 57. IV.*

Hæc quoque timenda eſt in dentientibus
pueris

XXXVI. Ergo ex omnibus signis, ut de singulis morbis singula præscripta sunt, & morituros, & eos, qui ad bonam valetudinem redire poterunt, siue pueri sint, siue natu maiores, sic conijcere oportet.

XXXVII. Atque hæc de acutis morbis, atque de his, qui ab iis nascuntur dixisse velim.

XXXVIII. Ceterum si recte discernere volueris & morituros, & eos, qui a periculo tuti sunt, & quis morbus longo, & quis breviori spatio finietur, disce

pueris, qui corpulentiores manent, & altiore somno utuntur. Non tamen omnes occidit pueros, sed plures etiam servantur: raroque convelluntur, qui dentientes acuta febre tenentur, aut alvus crebrius dimittit. *De dentit. Malitiæ signum.* Cujusmodi sunt densæ urinæ & perturbatæ, dentium stridor, repentina tumoris retrocessio, tendinum subsultus, artuum tremores, perversiones palpebrarum, oculorum, nasi, labrorum, feroces intuitus, excitationes e somno turbolentæ, & quæ his similia sunt.

XXXVIII. Ceterum. Attendenda sunt maxime salutis, & mortis signa, singulique signi.

diſce omnium ſignorum inter ſe collocatorum vires, ut ſupra demonſtravimus, accurate judicare, tum aliorum, tum præcipue urinæ, ac ſputi, quum ſcilicet ſimul & pus, & bilem æger ſcreat.

XXXIX. *Item populariter graſſan.*

ſigni æſtimandæ ſunt vires, conſiderando, an id periculofum ſit, an admodum periculofum, an lethale, an admodum lethale, & e contra. Tum cum bonis bona ſigna conferes, cum malis mala; & bona cum malis, & mala cum bonis: neque uni lethali ſigno fidendum ad mortem prædicendam, ſed pluribus: neque pluribus bonis ad ſalutem, ſi quod lethale ſignum ſubefſe videris. Quodlibet enim ſignum, ſive bonum, ſive malum, confirmatur conſenſu reliquorum ſignorum. Conſenſus quippe ſignorum evidentem, ut ait *Valleſius*, prænotationem efficit ſalutis; aut mortis. Ut ſi adeſt unguium livor, atque ſimul facies Hippocratica, ulcus nigrum, revulſa genitalia, ſpiritus frigidus, frigusque extremorum, mors ſit præ foribus; ſi cum unguium livore ægrotus dormiat, facile ſpiret, ac calidum, ſine facie trifti, ſine delirio, ſine extremorum frigiditate, ſine jaſtatione corporis, ſineque aliis, quæ his ſimilia ſunt, ſignis pravis, fallax ſit livor.

Quum ſcilicet v. text. LIII. lib. II.

XXXIX. *Populariter.* Epidemici morbi di-

cun-

fantium quoque morborum impetum, ac temporum anni conditionem accurate observare oportet.

XL. Postremo quod ad conjecturas reliquaque signa pertinet, haudquaquam vel ignorandum, vel negligendum est, quod quovis anno, & quovis anni tempore, mala signa timorem, utilia vero bonam spem denunciant.

XLI. Etenim in Libya, &
De-

cuntur & communes, a communi causa nati, non tamen patrii & familiares, sed potius externi & adventitii, v. *Goræus*, qui solent signis sive bonis, sive malis quicquam virium addere, aut detrahere. Idem fere dicendum de ætate ægri, natura, viribus, deque anni temporum constitutionibus. Equidem in lethalibus pectoris inflammationibus populariter grassantibus, persæpe inter plurimas pleuritides initio graviores periculosioresque, plures quoque earum deprehendi, quæ cum per initia, id est, primis morbi diebus mitiores videntur, longeque a lethalibus ceteris diversæ, quarta tamen, quintave morbi die feritatem ostendere cœperant, brevique ægrotantes, atque eodem prope numero dierum rapiabant, quo reliquæ, quæ per initia morbi sævirent.

XLI *Libya*. Quæ bona, aut mala sunt signa,

Delo, atque Scythia propoſita hæc ſigna vera eſſe comproba-
vimus.

XLII. Unde ſcire licet, iis-
dem terris multo plura, quam
ſupra propoſuimus, illum faci-
le aſſequi poſſe, qui ea recte
& judicare, & perpendere di-
dicerit.

XLIII.

ſigna, ea non modo quovis anno, & anni
tempore, ſed quavis etiam regione mala
ſunt; nimirum & in Libya ardentiffima
regione, & in Scythia frigidiffima, & in
Delo temperata. *Vera eſſe.* Cum enim
in ſingulis locis homines ſinguli a ſingulis
non differant hominibus in præcipua inter-
narum partium ſtructura, uſu, numero;
naturæ quoque judicia non differre ob lo-
corum diverſitatem veriſimile eſt. Etenim
ſigna, quæ ſalutaria, lethaliaque eſſe Hip-
pocrates ſcripſerat, non minus æſtate reſ-
pondent, quam hieme, non minus vere,
quam autumno, non minus aere ſereno,
quam pluvio, neque minus perflantibus,
quam ſilentibus ventis. Igitur & ubique
terrarum ſigna per morbos bona, malaque
eventu conſentire, æquum eſt, licet non
ubique locorum idem ſit caloris, & frigo-
ris gradus, eademque ſiccitas, atque hu-
miditas. Cum enim Delum peragraverit,
Lybiamque, & Scythiam *Hippocrates*, ſi-
gna a ſe propoſita in ſingulis hiſce locis
vera eſſe cognoverit, haud inſcite argu-
mentum nobis reliquit de univerſa terra.

XLIII. Sed nullius morbi hic non descripti nomen desiderandum est: nam omnes, qui in dictis temporum spatiis morbi finiuntur, iisdem quoque indicibus discernuntur.

XLIII. *Sed nullius.* Id est, non est quod desideres scire singula morborum nomina, quibus proposita signa conveniant: nam horum plurima communia sunt, tum acutis morbis tum iis quoque, qui ex acutis decidunt, aut ex iisdem nascuntur, ideo ex his ipsis signis cognosces, quisnam morbus 4. exempli gratia, die finiendus sit, aut 7. aut 14. aut 20. & quisnam tardius, quinam salutem allaturus, aut mortem.

F I N I S.

APHORISMORUM, PRÆSAGIORUMQUE HIPPOCRATIS INDEX,

In quo numerus romanus sectionem, vel librum indicat; arabicus sectionis, vel libri textum: litera p. præsagia, n. notas ad textum designat appositas.

A Bortus quibus in mulieribus facilis. V.
44. 45.

Abscessus quid. IV. 31. n.

In debili parte excitatur. IV. 32. 33.

Hunc prænunciant lassitudines. IV. 31.

Quid eundem impediat. IV. 33. n. 75.

Abscessus febrem non solventes longitudinem præsagiunt. IV. 51.

In febribus fiunt continuis, p. III. 28.

Qua potissimum ætate expectandi. p.

III. 25. 27. 29.

Frequentiores in pueris. Ibid. 34. n.

*Quibus febris diebus accidant. Ibid.
26.*

*Hieme facilius excitantur, seriusque
finiuntur. Ibid. 30.*

*Qua in parte expectandi. VII. 36. p.
II. 66.*

- In peripneumonia utiles ad crura .*
p. II. 67.
Suppurantes perraro in peripneumonia
occurrunt . Ibid. 64. n.
Iis tamen eadem interdum discutitur .
Ibid.
Abscessu intro recurrente aut delirii metus
est , aut mortis . p. I. 68.
Abscessus futuri signa . Ibid. 65.
Accessio febris . I. I. n.
Acidum eructantes raro fiunt pleuritici . VI.
33.
Acutas febres aeris gignit siccitas . III. 7.
Acuti morbi quinam II. 19. n.
In quatuordecim diebus judicantur .
Ibid. 23.
Et quinam inter eos . Ibid. n.
Exitus praesagium omnino certum non
habent . II. 19.
Purgationem plerumque rejiciunt I. 24.
Adolescentes inedia difficulter ferunt . Ib.
13.
Adolescentium morbi . III. 19. 29.
Aeris aestus fortiora purgantia non patitur .
IV. 5. n.
Siccitas quos morbos pariat . III. 16.
Humiditas quos gignat . Ibid.
Aestas , corporisque gracilitas vomitui fa-
vent . IV. 6.
Similis veri sudores in febris por-
tendit . III. 6.
Aestatis morbi . Ibid. 21.
Aestus vehemens , morsusque oris ventriculi
in acuta febre pessimus . IV. 65.
Aetas opportuna phthisi . V. 9.
Aetate plures morbi curantur . III. 28.
Aetates ad alia bene , maleve se habent .
Ibid. 3.
Alvi fluxus comitatus hydropem . p. II. 2.
Lethalis in tabidis . V. 12. 14.
Alvi

*Alvi fluxus non semper proximam mortem
denunciat. Ibid. II. n.*

Ex longo morbo malus. VIII. 5.

*Alvi profluvium vomitus solvit spontaneus.
VI. 15.*

*Alvus in juvenibus humida, iis senescenti-
bus exsiccatur, & e contra. II. 20.*

*Mollis in juvenibus sicca salubrior.
Ibidem 53.*

Angina latens. p. III. 17.

Periculosissima, celeriterque jugulat. Ib.

*Angina ad pulmonem versa delirium, sup-
purationemque movet, saepeque etiam
interimit. V. 10. p. III. 21. n.*

*Anginae superveniens tumor in collo, bo-
num. VI. 37.*

Interdum etiam, malum. Ibid. n.

*Anginam saepe lavat colli, pectorisque ru-
bor. p. III. 19.*

*Rubor idem evanescens sine ratione
aut mortem, aut morbi exaspera-
tionem significat. Ibid. 10.*

*Anginae apud nos benigniores incidunt. p.
III. 21. n.*

*Angina affectum tumor in pectore, ruborque
juvat. VII. 49.*

Anxii qui dicantur. p. I. 19. n.

*Anxietas quando lethalis. IV. 65. n. p. I.
19. n.*

Apoplexia fortis quanam. II. n.

Hanc solvere est impossibile. Ibid.

Debilis quanam. Ibid.

Hec quoque solutu difficilis. Ibid.

*Apoplexiae reditus in senibus facilis. II. 42.
n.*

Signa ejusdem futuri reditus. Ibid.

Apoplexiae aetas opportuna. VI. 57.

Aqua quae levissima. V. 26.

*Aqua in hydropicis educi potest affatim, uni-
versimque. VI. 27. n.*

Aqua repleti anteriores cerebri ventriculi .
p. III. 12. n.

Aquilonis mali effectus III. 5. 17.

Ascarides vermes . III. 26. n.

Ascites hydrops VI. 27. n.

Asthma quid . III. 22. n.

Atta bilis lethalis morbo incohante IV. 22.

In extenuatis postridie occidit , inter-
dumque eadem die . Ibid. 23.

Atta bilis eruptio solet reverti Ibid. 22. n.

Malitiam non tam color , quam acci-
dentium gravitas declarat . Ibid.

Auris dolor cum febre vehementi , assiduaque
formidandus . p. III. 14.

Delirium facile movet . Ibid.

Suppuratione in juvenibus saepe solvi-
tur . Ibid. 15.

Interdum quoque hæmorrhagia . Ibid. n.

Austri damna . III. 5. 17.

Autumni morbi III. 22.

Autumno morbi acutissimi . Ibid. 9.

Autumnus tabidis malus . Ibid. 10.

B

B *Abi ad alvi fluxum proclives* VI. 32.

Biliose dejectiones cessant superveniente
surditate , & e contra . IV. 28.

Bubo quid . IV. 55.

Bubone febres malæ præter diarias . Ibid.

C

C *Achexia , malus habitus .* III. 31. n.

Calidum quæ mala pariat . V. 16.

Ejus salutaris effectus . Ibid. 22.

Calor

- Calor ubi, aut frigus, ibi morbus. III. 39.
 Caloris, frigorisque mutationes longitudinem
 morbi significant. Ibid. 40.
 Cancer quid. VI. 38. n.
 Occultus curari non debet. Ibid.
 Quisnam sit curandus, & quomodo
 Ibid. n.
 Capitis dolor ex aere. III. 13.
 Febrī quandoque curantur. VI. 51.
 Quenam febris, & quando invadens
 Id ipsum præstet. Ibid. n.
 Cum acuta febre periculosus. p. III. 12.
 Lethalis & ejus signa. Ibid. n.
 Quibus diebus finiatur p. III. 32.
 Bilis vomitu sæpe depellitur. Ibid. 31.
 Solvitur etiam interdum abscessu, in-
 terdum hæmorrhagia. p. III. 12.
 Quando vomitu, quando fluxu sangui-
 nis tollatur. Ibid. 34.
 Mensium quoque eruptione cessat, alvi
 fluxu, sputis, aliisque. p. III. 13. n.
 Capitis dolori quid prosit. VI. 10.
 Capitis dolorem prænunciant urine perturba-
 tæ. IV. 70.
 Capitis lethalis per morbos motus. p. I. 15.
 2.
 Catarrhi in valde senibus difficulter coquun-
 tur. II. 40.
 Cito senes extinguentes. III. 12.
 Quot diebus coquantur. VII. 38.
 Cautiones in purgandis corporibus. IV. I. n.
 Cerebri concussi accidentia. VII. 58.
 Cholera. III. 30. n.
 Cibi fastidium in longa dysenteria malum.
 VI. 13.
 Cibi quibus temporibus facilius, quibus æ-
 grius ferantur. I. 18.
 Cibo læduntur impura corpora. II. 10.
 Cibus in accessione februm noxius. I. II.)
 Copiosior morbum facit. II. 17.

Ci-

Cibus febricitanti morbus. VII. 62.

Suavior insuavi, licet meliori, præferendus. II. 18.

Circuitus febris quid. I. 11. n.

Cœli, non crudi, sunt humores purgandi.
I. 22.

Cœtionis signa in urina p. II. 26. 27.

Colli perversio sine tumore in acuta febre lethalis IV. 35.

Comedentem a morbo non proficere malum.
II. 31.

Comitiales morbi, si in pubertate non desinunt, post 25. ann. raro curantur.
V. 7.

Conceptus signa. Ibid. 62.

Consistere morbum quid sit. I. 10. n.

Consuetæ, quamvis deteriora, minus insuetis molesta esse solent. II. 50.

Consuetudo observanda in victus ratione.
I. 16.

Convalescentes a morbo cibis non proficere quid significet. II. 8.

Si non proficiant cibum fastidientes, purgandi sunt. Ibid.

Convulsio quid. II. 26. n. VI. 56. n.

Ex vigilia proficiscens, malum. VII. 18.

Sæpe febrî superveniente solvitur. II. 26. n. IV. 57.

Quenam eam non solvat febris. Ibid.

Febris ad eam ipsam solvendam apta.
Ibid.

Mala febrî superveniens. II. 26.

Hæc tamen in pueris minus formidanda. Ibid.

Convulsiones evanescere solent variolis erumpentibus, quæ sub easdem variolas excitantur. VII. 41. n.

Interdum occidunt, puerulos quæ eos invadunt die. Ibid.

Con-

Convulsiones in febribus variolarum secundariis sæpiissime pueros jugulant. Ib.

Lethales quænam. V. 3.

Convulsionibus quartana prodest. V. 70.

Convulsionem movens cholera. Ibid. 4. n.

Convulsionis causæ ex Hipp. VI. 39.

Convulsio ex elleboro lethalis. V. 1.

Itemque ex vulnere. Ibid. 7.

Ex fluxu muliebri mala. V. 56.

Ex nimia purgatione mala. Ibid. 4.

Per somnum in acuta febre mala. IV.

67.

Convulsio in acuta febre, viscerumque dolor, malum. IV. 66.

Corpora crassiora difficulter ferunt purgationem. II. 36. 37.

Crassiora citius intereunt. II. 44.

Longo morbo extenuata lente reficienda. II. 7.

Corporis, ejusque partium gravitas per morbos acutos periculosa. p. II. 7.

Extenuatio in morbis nimia, aut nulla malum significat. II. 28.

Proceritas senibus inutilis. Ibid. 54.

Corporibus humidis fames convenit. II. 59.

Corpus æqualiter calidum, molleque bonum. p. II. 5.

Plenius, ac succulentius periculosum. I. 3.

Hoc ipsum quantum debeat minui. Ib.

In morbis ipsum per se converti, ac facile, surgere bonum. p. II. 6.

Crisis quid. II. 13. n.

Duas habet partes. Ibid.

Futurae signa. I. 8. n.

Crisi imperfecta fere morbus recrudescebat. II. 12.

Crisim præcedit nox gravis, leviorque sequitur. Ibid.

Crisium salutarium signa. I. 2. n.

Cucurbitula mammaris adhibita menses reprimi. V. 50.

D

DEcubitus pronus quid significet p. I. 22.
Supinus qualis malus. Ibid. 17. 21.

Defectio animi ex fluxu muliebri mala V. 56.

Deglutitio impedita sine difficultate spirandi aliquando lethalis. IV. 15. n.

Dejectio sincera quenam VII. 6. n.

In morbo diuturno mala. Ibid.

Nigra pessima. IV. 21.

Interdum tamen haec quoque salutaris. Ibid. n.

Frequens aegrotum fatigat. p. II. 14.

Respondere ingestis debet. Ibid. 15.

Crassescere quoque in fine morbi. Ibid. 16.

Periculosa quenam. p. II. 20.

Quenam damnanda. Ibid. 21.

Dejectionem sinceram dysenteria subsequens, malum. VII. 23.

Dejectiones quenam bonae. I. 2. n. 23. n.

Malae quenam. II. 14. n.

Biliose cessant surditate superveniente. IV. 28.

Delirii futuri signa in pleuritide. VII. 12. n.

Delirium in absurdis sermonibus non semper consistit. II. 6. n.

Cum difficili spiritu in acutis febribus fere lethale. IV. 56.

Delirium, spiritus difficultas, vigiliae una ingruentes signa sunt exitiosa. p. III. 9. n.

Deliria cum risu iis, quae cum studio fiunt, securiora. VI. 53.

Cum temeritate periculosissima. Ib. n.
De.

*Deliria furibunda, & lacrimosa deteriora
iis, quæ cum risu fiunt, minus ve-
ro mala quam studiosa. Ibid.*

*Dentium nigrities in acutis febribus gravis-
sima. IV. 53. n.*

*Sividor in acutis sine consuetudine pes-
simus. I. 24.*

*Destillationes catharri, ubi probabiliter pro
apoplexia accipiantur. III. 12. n.*

Dies critici proprie sunt septenarii. II. 24.

*Dies intermediæ indices, & proprie critici.
IV. 36.*

Difficultas urinae III. 31. n.

*Suppurato, ruptoque meatus urinarii
tuberculo solvitur. VII. 57.*

*Difficultatem urinae venæ sectio solvit. VI.
36.*

*Digiti, pedesque lividi in acutis morbis pe-
riculosi. p. II. 9.*

*Dispersus pedum, brachiorumque in acutis
malum ostendit. p. I. 19.*

Distentio nervorum. IV. 57. n.

Divinum in morbis quid p. I. 7. n.

*Dolor sine ratione in acutis evanescens deli-
rii est indicium. II. 6. n.*

*Vehemens minus vehementem obscurat.
II. 46.*

Ingravefcit dum pus conficitur. II. 47.

*Ventris, lumborumque pertinax in hy-
dropem siccum desinit. IV. 11.*

*Aurium in acuta febre periculosus. p.
III. 14.*

*Ventris diuturnus cum febre suppur-
ationem movet. VII. 22.*

*Viscerum, & convulsio in acuta febre,
malum. IV. 66.*

*Acutissimus in graviore pleuritide fe-
suefcus p. II. 51. n.*

*Dolorem, qui omnino non sentiunt, deli-
rant. II. 6.*

Dolorem capitis posteriorem sectia venae frontis levat. V. 68.

Dolori capitis quid prosit. VI. 10. p. III. 12. 13. 31. 34.

Dolores oculorum solventia. VI. 31. VII. 46.

Partium inferiorum occultati in acutis febribus perniciosi. p. II. 70. n.

Pessimi, si relictis inferioribus partibus, diaphragma occupent. Ibid.

Pleurae, pulmonumque saepe suppurationem inducunt. p. II. 52.

Dysenteria. III. 2. n.

Ab atra bile lethalis. IV. 24.

Ex alvi profluvio. VII. 72.

Dysenteriae diuturnae lethalis exitus. VI. 43.

Dysenteriam lenteria secuta. VII. 73.

E

E *Brietas quando lethalis. V. 5.*

ex Ebrietate rigor, & desipientia, malum. VII. 7.

Elleborus periculosus in praepinguibus. IV. 16.

Empyri qui dicantur. Ibid. 44. n.

Empyici quum secantur, quale pus securitatem, quale periculum ostendat. VII. 44.

Empyicorum sacandorum modus, tempusque ad id aptum. Ibid. n.

Epilepsiam juvenum quae tollant. II. 45.

Erysipelas in ossis nudatione. VII. 19.

Intro recurrens malum. VI. 25.

Putrescens, suppuransque malum. VII. 20.

Evacuationes an profuturæ sint, nec ne, ante morbi exitum, scitu difficile. I.

1. n.

Eva-

Evacuationes per loca conferentia faciendæ.

I. 2. n.

Ubi nec tollunt, nec minuunt morbum, tamen sustentur, quid agendum. Ibid.

Evacuacioni nimie quomodo occurrendum. I.

22. n.

Evacuacionum salutarium signa. I. 2. n.

Perniciosarum indicia. II. 27. n. &

IV. 1. n.

Evenientibus præter rationem non fidendum.

II. 27.

Evenientia præter rationem nimium non sunt formidanda. Ibid.

Excrementa alvi quænam laudanda. p. II.

13.

Varia, ut mortem differant, tamen lethalia. Ibid. 23.

Excrementorum mutationes ad bona juvant.

II. 14.

Exercitatus homo liberalius alendus, I. 15.

Excreationes in febribus lividæ male. IV. 47.

Exsolutio quid. II. 41.

Frequens ac fortis sine causa manifesta repente occidit. Ibid.

F

Facies Hippocratica non semper præcedit mortem. p. I. 9. seqq.

Mortem præcedens qui cognoscatur.

Ibid. 11. n.

Quibus in morbis, quibusque morbi temporibus appareat. Ibid. 12. n.

Restituta non semper sanitatem promittit. Ibid.

In morbis longis pluribus ante mortem diebus, quam in acutis, apparet. Ibid.

Fames humidis confert corporibus . VII. 59.

Quibus inimica . Ibid. n.

Famem quinam difficulter ferant . II. 4. n.

Fauces quid . IV. 34. n.

Faucibus non tumidis strangulatio per acutitas febres lethalis . Ibid. 34.

Faucibus egrotantibus quid observandum . II. 15.

Febris ardens . IV. 58.

Raro senes invadit . I. 14.

Invadens eos fere occidit . Ibid. n.

Febris intermittens , erraticaque facile in quartanam mutatur . p. III. 28.

Febris ephemera . IV. 55. n.

Convulsionibus utilis quanam . IV. 57. n.

Febres in senibus , licet parvae , magni faciendae . I. 14. n.

Quanam abscessus gignant . IV. 31. n.

Tertio quoque die fortiores , magis periculosa . IV. 43.

Continuae , si intermiserint , periculo vacant . Ibid.

Autumnales & compositae in quae mala transeant . IV. 43. n.

Intermittentes quos valeant interficere . Ibid.

Longae tumores in articulis gignunt . IV. 44. p. III. 24.

Ex bubonibus male praeter ephemeram . IV. 55.

Intermittunt , quae quotidie a rigore incipiunt . Ibid. 63.

Tutissimae cito liberant . p. III. 2.

Pessimae cito enecant . Ibid.

Februm accessiones eadem hora incidentes , difficiles . IV. 30.

Recrudescentium causae , p. III. 23.

Perquam acutissimarum , aliarumque circuitus . Ibid. 3. seq.

Flatus sine strepitu exire in morbis, bonum. p. II. 24.

Cum sonitu, præter voluntatem, erumpere quid arguat. Ibid.

Frigiditas extremorum cum interno aestu, siti, acutaque febre lethalis. IV. 48. p. II. 4.

Frigido ubi utendum. V. 23.

Frigidum quibus partibus, morbisque inimicum V. 17. 18. 20. 24.

Frigoris noxæ. V. 17.

Frigus extremorum in acutis malum. VII. 1.

Cum aliis signis conjungendum ad mortem prædicendam. VIII. 13.

Furor, mania, quid. VI. 56. n.

Furore quænam salutaria. VII. 5.

Melancholico hæmorrhoides, varicesque prosunt. VI. 21.

G

G Enarum pallor, aut livescences, nigricantesque in iis venule per acutos morbos, malum. p. I. 13.

Glaucedines senum morbi. III. 31.

Graciles diutius vivunt obesis. II. 44.

Graciles & facile vomentes supra purgandi. IV. 6.

Gravedines, & raucedines difficulter solvuntur in senibus. II. 40.

Gravedo quid. Ibid.

Gravida collapsis repente mammis abortit. V. 37.

Bene colorata marem, male feminam concepit. Ibid. 42.

Laborans tenesmo plerumque abortit. VII. 27.

Gravida ex alvi fluxu periculum subit abortus. V. 34.

Gravidam acutus morbus per sepe occidit. Ibid. 30.

Gravida quoniam facile abortians. Ibid. 44. 45.

Gravidis uteri lethale erisipelas. Ibid. 43.

Gravidarum purgandarum tempos. IV. 1.

Grumorum sanguinis mictus. IV. 80.

Gurgulio quid. p. III. 22.

Inflammatum, tumensque qua ratione curandus. Ibid.

H

H Emorrhoides, varicesque juvant maniacos. VI. 21.

Hæmorrhoidibus curatis quoniam insistent pericula. Ibid. 12.

Hepatis inflammatio singultum movet. V. 58.

Hieme & vere liberius alendum. I. 15.

Hiemis morbi. III. 23.

Hippocrates Heraclitum sequitur. I. 14. n.

Hippocratis dictata ubique terrarum veritate consentiunt. p. III. 41. n.

Historia mulieris quinque menses continenter vigilantis. II. 3. n.

Virginis sine potu, ciboque degentis dies amplius viginti. II. 4. n.

Mulieris vulvulo affectæ, vinoque epoto sanata. Ibid. 21. n.

Pleurisici sexta die mortui bile erumpente atra. IV. 22. n.

Dysenterici atræ bilis exitu sublatis. Ibid.

Februm lethalium quotidie cum vigore accedentium. IV. 63. n.

Mulieris perturbatam urinam emittentis,

tis, seivissimoque capitis dolore tentata. Ibid. 70. n.

Historia Ebriorum obmutescentium, resolutorumque, qui discussa ebrietate in integrum restituebantur. V. 5.

Viri ob ossa articularum reposita convulsione correpti, extemploque sanati dimotis e sede ossibus. Ibid. 2. n.

Senis nervorum distentione occupati, interemptique. V. 6. n.

Virginis phthisica toto trimestri sine tussi, spuoque degentis. Ibid. 14. n.

Senis, cui angina ad pulmones versa vitam eripuit. V. 10. n.

Virginis ex spontaneo timore in apoplexiam delapsae. VI. 23. n.

Asciticae mulieris, e cuius ventre unico ictu, salutarique exitu mille & triginta unciae aquae pondo educabantur. Ibid. 27. n.

Filiolae auctoris dentientis, convulsionibusque vita privatae, qua iis diutentari coepit. VII. 41. n.

Hydropici tussis impetu nec opinantis extincti. VI. 35. n.

Mulieris, cui hydrops tussim dispulit. Ibid.

Virginis cui tussis exporrigebatur ad solutionem usque hydropis. VI. 35. n.

Theologi, cui urina supprimebatur quolibet fere plenilunio, neque restituebatur, nisi aut luna declinante, aut vena secta. Ibid. 36. n.

Lethalis anginae cum insigni colli, aliarumque partium tumore. VI. 37. n.

Juvenis empyrici sine ulla tussi, spirandique difficultate. Ibid. 41. n.

Virginis, cui solutus fuit icterus, nec inde tamen emollitum hepar. VI. 42. n.

Historia Viri cui vesica calculus cibi fastidium movebat ac vomitum. Ibid. 44. n.

Morborum quibus auctor tentatur. VI. 55. n.

Viri, cui vesica multa urina, licet mingeret, distendebatur cum assiduo vomitu, cibique fastidio, eductaque urina rediit appetitus, vomitusque discessit. Ibid. 44. n.

Vomitionis, animi defectionis, sensuum defectus ex vomica in pulmone rupta. VII. 8. n.

Virginis vomica in pulmone rupta exemplo jugulata. Ibid.

Mulieris ex utero inflammato post partum volvulo interfecta. Ibid. 10. n.

Mulieris lethali peripneumonia laborantis, quæ interea dum phrenitica fiebat, neque difficulter spirabat, neque tussiebat. Cessante phrenitide peripneumonia recruduit, citoque mulierem rapuit. Ibid. 12.

Mulieris gravide hemicrania occisa. p. III. 12.

Viri dolore capitis oppressi, comateque, & apoplexia subsecutis extincti. Ibid. 31. n.

Virginis per acutam febrem dies noctesque undecim vigilantis, nec inde delirio, aut convulsione tentata. VII. 18.

Hepatis suppurati cum dolore miti, mitique febrili. Ibid. 45. n.

Tumoris in musculis hepatis superpositi siti insignis, latique pus cænosum foetidumque fundentis, hominemque enecantis. VII. 45. n.

Lethalis similis alius tumoris in musculis lieni superstratis excitati. Ibid.

Histo-

Historia Viri sanguinem extussientis, post tri-
dieque suffocati. Ibid. 75. n.

Adolescentis febris ad tactum parva,
corporisque, atque artuum impoten-
tia laborantis, brevique postea tuss-
si, stertoreque correpti, mortuique.
p. II. 17.

Pleuritici, cui peridie ante mortem ma-
xima incidebat inanisque desiciendi
cupiditas. Ibid. 13. n.

Mulierum urinam reddentium nigrans
ex eaque convalescentium. Ibidem
32. n.

Mulieris sputu interempta nigro, in-
odoroque. Ibid. 48. n.

Doloris intolerabilis ne morientem
quidem pleuriticum deserentis. Ibid.
51. n.

Humores, quo vergunt, ducendi, evacuan-
dique. I. 21. & IV. 4. n.

Hydrops ascites. VI. 27. n.

Siccus, sive tympanitis. IV. 11.

Hydropem alvi profluvium valet sol-
vere. VI. 14.

Hydropi inveterato tussis superveniens
lethalis. VI. 35.

Hydropici quinam, & quando purgandi.
Ibid. 14. n.

Ex acuto morbo facti admodum peti-
clitantur. p. II. 1.

Hydropicos quosnam tussis vexet. p. II. 3.

Hydropicorum tympanite extinctorum obser-
vatio anatomica. IV. 11. n.

Hydropis sicci imminentis signa. Ibid.

Hypochondria mollia, & sine dolore esse in
acutis optimum indicium est. p. I.
31.

Hypochondriorum dolores, elevationesque si-
ne febre saepe flatuum eruptio sol-
vit. p. II. 25.

Hypochondriorum pulsus delirium minatur .
p. I. 32.

*Tumores inflammatorii per initia mor-
 bi mortem proximam portendunt .*
Ibid. 34.

*Iidem tumores post 20. dies solent
 suppurare . Ibid.*

*Hæmorrhagia 7. orta die iis ipsis pro-
 dest tumoribus . Ibid. 35.*

I

I *Cteritia . IV. 62.*

*Febris superveniens quædam bona , &
 quando . Ibid. 64.*

Ictericæ non multum flatuosi . V. 72.

Ictericis hepar indurescere , malum VI. 42.

Ileos quid . Ibid. 44. n. VII. 10. n.

*Ex eo singultus , delirium , convul-
 sio , malum . VII. 10. n.*

Impetigines . III. 20. n.

Inedia plurium dierum . II. 4. n.

*Ischiadicorum curatio , ne claudicatio conse-
 quatur . VI. 60.*

Judicatio morbi . I. 20.

Judicii difficultas unde pendeat . Ibid. I. n.

L

L *Abortuum signa mortifera . VIII. 14. p.*
I. 15

Quibus præsertim in morbis . Ibid. n.

Lac copiosius imbecillum fœtum significat .

*Extra graviditatem , puerperiumque
 interdum gignitur . Ibid. 39.*

Epotum quibusnam noxium . Ibid. 64.

Lacry.

*Lacrymæ non voluntarie per acutos morbos
malæ. IV. 52.*

Lassitudines spontaneæ quænam. II. 5. n.

Abscessum portendunt. Ibid. 31.

*Lentores in febris circa dentes, dentium-
que nigrities acutum gravemque mor-
bum significant. Ibid. 53. n.*

Lethargus. III. 23. n.

Letargicorum tremor malus. VIII. 8.

*Leucophlegmatia ascite curatu facilior. VI.
14. n.*

Forti alvi fluxu solvitur. VII. 29.

Lienosi quænam. VI. 43. n.

His dysenteria utilis. Ibid. 48.

Lienteria. III. 22. n.

*Lingua nigra, cruenta, & sicca in acu-
tis mala. VIII. 9. n.*

*Lingue incontinentia quid significet. VII.
40.*

Lingue lethalis motus in morbis. p. I. 15. n.

*Lumbricos cum excrementis exire sub morbi
finem expedit. p. II. 18.*

*Eosdem ne præter vivos descendere,
an mortuos? Ibid. n.*

M

M *Alus habitus. III. 31. n.*

*Mammæ repente exstenuatæ quid præ-
sagiant. V. 53.*

Mania. v. Furor.

Manibus scalpere in acutis lethale. p. I. 26.

*Non tamen idipsum perpetuo lethale.
Ibid. n.*

Medico consideranda. VII. 76. n.

Melancholia. VI. 56. n. III. 20. n.

Melancholiam quænam sequantur morbi. Ib.

Melan-

Melancholici quinam fortius purgandi. IV.

9. n.

Melancholicis hæmorrhoides utiles VI. 11.

Menses decolores, inordinatique. V. 36.

Mensium eruptio sanguinis sputum vomitumque tollit. Ibid. 32.

Missio sanguinis ad animi deliquium damnatur. I. 23. n.

Morbi principium quodnam. Ibid. 24. n.

An purgationem postulet. II. 29.

Morbi reversuri signa. Ibid. 12. n.

Sedem non urina, sed partis labor indicat. IV. 76. n.

Vigor, sive status. I. 8. n.

Morbi acuti quinam. II. 19. n.

Purgationem fere respuunt. Ibid.

In 14. diebus judicantur. Ibid. 23.

Longi vix curantur in senibus. Ibid. 39.

Morbi a nimia pluvia. III. 16.

A nimia siccitate. Ibid.

Puerulorum. III. 24. 25.

Adolescentium. Ibid. 19. 29.

Senum. Ibid. 31.

Ex acutis decidentes. p. III. 6. n.

Longi quinam. II. 39. n. p. III. 6. n.

Morbi comitialis varia nomina. III. 20. n.

Morbo incipiente non purgandum. I. 22.

Morbis vigentibus quiescendum. II. 19.

Morborum acutorum non omnino certum presagium salutis, aut mortis. Ibid. 19. n.

Morborum in mulieribus dies an a partu sint numerandi. p. III. 11.

Populariter grassantium ratio maxime attendenda. Ibid. 39. n.

Morbus simpliciter acutus. I. 4. n.

Peracutus. Ibid. 7. IV. 10.

Regius. IV. 62.

Mulier perquam crassa difficulter concipit. V. 46. n.

Mu-

*Mulier quendam facile abortiat. Ibid. 44. 45.
Bene colorata marem, male feminam
concepit. Ibid. 42.*

N

Narium constrictio signum in morbis pessimum. p. I. 9.

e Naribus sanguinis fluxuri signa. Ibid. 35.

Nasi perversio, pallor, livor notæ sunt mortiferae. Ibid. 15.

Natura crassiores citius intereunt. II. 44.

Naturarum aliæ ad hiemem, aliæ ad æstatem salubrius degunt. III. 2.

Naturæ omne nimium nocet. II. 51.

Utiles motus adjuvandi, si deficient. IV. 1. n.

IV. 1. n.

Conatus quendam reprimendi. Ibid.

Nervorum distentio, rigor. Ibid. 57. n. V. 6. n.

Rigore correpti in 4. diebus pereunt. V. 6. n.

Nervorum distentionis signa in pueris. p. III. 35.

Nervorum distentioni pueri corpulentiores, somnolentique obnoxii. Ibid. n.

Nigra urina pessima. p. II. 32. seq.

Niger vomitus vitiosus. Ibid. 39.

Nigræ in urinis nubeculae malæ. Ibid. 29.

Nigrum sputum deterrimum. Ibid. 48. 51.

Nox gravis crisin præcedit. II. 13.

O

Oculi caligantes, lutemque averantes, malum. VIII. 15.

Ocu-

Oculi Illacrimantes, lumen fugientes sine
ullo in iis vitio, malum. p. I. 13.

Oculorum doloribus quæ conferunt. VI. 31.
VII. 46.

Signa lethalia. VI. 52.

Perversio, concidentia, tumor, ma-
lum. p. I. 13. n.

Frequens motus, aut tardior, aut fi-
xus intuitus, malum. Ibid.

Album rubore perfusum, sordisque circa
pupillam apparentes, malum. Ibid.

Frequens motus furorem pronunciat.
p. I. 32.

Omentum, nisi reponatur, putrescit. VI. 58.

Ophthalmia quid. III. 11. n.

Sicca quænam. Ibid. 12. n.

Oris exulcerationes æstate gignuntur. Ibid. 21.

Osse nudato erysipelas. VII. 19.

Ossis abscessuri signa in ulceribus diuturnis.
VI. 45. n.

Corrupti caro livida, malum. VII. 2.

Cura ejusdem. Ibid. n.

Corruptionem abscessus ejusdem conse-
quitur. VII. 74.

P

P Alpebra per somnum non commissa, ma-
lum. I. 14.

Pectus assidue nudare inflammato pulmone,
exitiosum. Ibid. 19. n.

Pedum, brachiorumque dispersio in acutis
pessima. Ibid.

Frigidorum nudatio frequens itidem
pessima. Ibid.

Peripneumonia. III. 23. n.

Huic accedens phrenitis, malum. VIII.

12.

Phre-

- Phrenitis . III. 30. n. VII. 12. n. VIII. 1.
 Phthis obnoxii . IV. 8. n.
 Phthisis imminentis signa post sanguinis spu-
 rum . VII. 15. n.
 Phthisicis vomitus inutilis . IV. 7. n.
 Funestus capillorum defluxus , sputi-
 que foetor . V. 11.
 Alvi fluxus perniciosus . Ibid. 12. 14.
 Hic tamen non semper mortem indi-
 cat imminentem . Ibid. 12. n.
 Pleuritis . III. 23. n.
 Eo citius finitur , quo citius appareat
 sputum . I. 12.
 a Pleuritide , & peripneumonia alvi fluxus ,
 malum . VI. 16.
 a Pleuritide peripneumonia , malum . VII.
 11.
 Pleuritis in 14. diebus non sanata suppu-
 rat . V. 8.
 Pleuritici suppurati quoniam tempore ad phthi-
 sim transeant . Ibid. 15.
 Pleuritidum graviorum sedes . VII. 11. n.
 Podagra quosnam raro infestet . VI. 28. 29. n.
 Finiri solet 40. diebus . VI. 49.
 Quibus moveatur temporibus . Ibid. 55.
 Ad nasum repens inveterata fere fu-
 nesti . Ibid. n.
 Profluvio sanguinis delirium , convulsione
 accedens , malum , VII.
 Pudenda retracta quid indicent . p. II. 10.
 Pueri inedia vix sustinent . I. 13.
 Quinam facile convulsionibus corripiantur .
 III. 25. p. III. 35.
 Pueris familiares abscessus . p. III. 34. n.
 Itemque hæmorrhagia . III. 27.
 Humidum alimentum confert . I. 16.
 Puerorum morbi quando finiantur . III. 28.
 Puerulorum morbi . III. 24. 25.
 Pulsus explorandus ut signum . IV. 23. n.
 Purgandum in acutis raro , I. 24.

Pur-

Purgandum initio morbi, materia turgente.

Ibid. 22. IV. 10.

Per ea loca quæ petit natura. Ibid. 21.

Purgatio immodica periculosa. I. 3.

Purgationem præcedat humectatio corporis.

I. 9.

Purgationis inferioris adhibenda signa. IV.

20.

Puris, sanguinisque mictio exulcerationis est signum. IV. 75.

Puris optimi conditiones. p. I. 44.

Puris sputum phthisis sequitur. VII. 16.

A sanguinis sputo, malum. Ibid. 15.

Puris quantum educendum sectione. VI. 27.

Pus dum fit febris & dolor urgent. I. 47.

Interdum sine febre doloreque gignitur. Ibid. n.

Pustule suppuratorum quales. p. II. 60. n.

Putredines quid. III. 16. n.

Genitalium æstate accidunt. Ibid. 21.

Q

Q*uartana qua maxime ætate invadat. p. III. 29.*

Æstate ingruit. Ibid. 21.

Autumno quoque oritur. Ibid. 22.

Solvitur interdum hæmorrhoidibus, lagaque hæmorrhagia. VII. 3. n.

Quartanæ quænam breves quænam longæ. II. 25.

Earum productio. Ibid. n.

Hibernæ facile in acutos morbos transeunt. Ibid.

Ordinem variantes citius desinere solent. Ibid.

Convulsiones fere arcent, pelluntque. V. 70.

Quar-

Quartana sanguinis e naribus profluvium
inutile. VIII. 3.

Hoc tamen utile experiebatur Alpinus
Ibid. n.

in Quartanam quanam febres mutari solite.
p. III. 28.

R

R Abies quanam in acutis exitiosa. VIII.
16.

Rachitis. III. 26. n.

Recidivæ metus. IV. 61.

Refectioes nimiae periculosa. I. 3.

Renum, & vesicæ vitia in senibus difficilis
solutionis. V. 6.

Renum, vesicæve exulcerationem quanam si-
gnificent. IV. 75.

Repletio evacuatione curatur, & e contra.
II. 22.

Residere velle in acutis malum, pessimum ve-
ro pulmone laborante. p. I. 23.

Respiratio facilis in acutis magnum habet
ad salutem momentum Ibid. 28.

Difficilis cum delirio in acutis mortifera. IV. 50.

Duplicata in acutis mala. IV. 68. VI.
54. n.

In morbis pectoris maximi facienda.
p. 28. n.

Magna simul & tarda in acutis pes-
sima. Ibid. 27. n.

Frequens pectus indicat affectum. Ib.

Frequens est etiam interdum ob vitia
aliarum partium. p. I. 27. n.

Visui facilis, egrotanti perquam diffi-
cilis interdum accidit. Ibid.

Erigida perseverans lethalis est. Ib. 28.

Re-

Respiratio difficilis multiplex. IV. 50. n.

Rigor quid. IV. 29.

*Incidens non deficiente febre, ægroto-
que debili lethalis est. Ibid. 46.*

*Ex ebrietate, nisi recalescat æger,
exitiosus. VII. 7. n.*

*Sexto febris die apparens malus. IV.
29.*

*Quotidie accedens, quotidie febrem sol-
vit. Ibid. 63.*

Ardentem febrem discutit. IV. 58.

Rigor nervorum. Ibid. 57. n. V. 6.

*Ructus acidus, frequensque sæpe pleuritidem
arceat. VI. 33.*

S *Anguis in ventrem effusus putrescit. VI.
20.*

*E naribus fluens, menstruis deficien-
tibus, bonus. V. 33.*

*Sanguis, pus, squamulae cum urina excre-
tae, pravusque odor vesicae, renumve
exulcerationem significant. IV. 81.*

*Sanguis sponte mictus venam in renibus ru-
ptam declarat. Ibid. 78.*

*Sanguinis e renibus, vesicaeque provenienti-
signa. IV. 78. n.*

*Sanguinis profluvium convulsionem, singul-
tumve movens, malum. V. 3.*

Nocet ciborum coctioni. IV. 17.

Pueris familiare e naribus. III. 27.

*Sanguinis hæmorrhoidialis utilitas. IV. 25.
n.*

*Sanguinem supra ferri, id est per os emit-
ti, malum. Ibid. 25.*

Sanguis supra ferri solet multipliciter. Ib. n.

Sanguinis sputum unde emanet, signa. Ibid.

San-

Sanguis e pulmone quodupliciter sursum se-
vatur. VII. 15. n.

Interdum sine tussi fertur. VII. 75.
n.

Interdum etiam vomitu quasi quodam
ejicitur. Ibid.

Sanguinis e pulmone sputum non semper
post se trahit puris sputum. Ibid.

Sanguinis rejectio e pulmone phthisim inve-
hit. VII. 75.

Hanc tamen non perpetuo gignit. Ib. n.

Neque, si gignat, eam eque celeriter
infert. Ibid.

Sanguis sumans interdum ex hepate, ute-
ro, liene per pulmones extussu.
VII. 75. n.

Sanguinis sputum sine febre minus periculo-
sum. Ibid. 37.

a Sanguinis sputo puris sputum. VII. 15.

ad Sanguinis sputum adstringentia caute
usurpanda. Ibid. 37. n.

Satietas nimia periculosa. II. 4.

Interdum sanis prodest. Ibid. n.

Hec enim eos purgat. Ibid.

Satiestate utebantur veteres quidam ad pur-
ganda corpora. Ibid.

Satyriasmus. III. 26. n.

Senes crudi, viridesque dicti. I. 13. n.

Facillime jeunium ferunt. Ibid.

Quomodo nutriendi. Ibid.

Senes decrepiti parum & saepe nutriendi. I.
13. n.

Senes catarrhis cito extinguuntur. III. 12.

Senibus proceritas corporis inutilis. II. 54.

Senum morbi. III. 31.

Sensuum internorum, auditusque abolitio in
acutis lethifera. VIII. 16.

Serenitates imbribus salubriores. III. 15.

Sicca tussis, levisque per acutas febres sitim
minuit. IV. 54.

Signorum consensus ad prænotionem rite instituendam requiritur. p. III. 38.

Sincera dejectio quænam. VII. 6. n.

Singultus a vomitu, oculorumque rubor, malum. Ibid. 3.

A nimia purgatione in senibus perquam malus. Ibid. 41. n.

Ex superflua evacuatione malus. V. 3.

Ex hepatis inflammatione malus. VII. 17.

Somnus quomodo laborem faciat. II. 1. n.

Laborem faciens quando occidat. Ibid.

Juvans fere est salutis prænunciator. Ib.

Delirium sedans, fere bonus. II. 2.

Modum excedens malus. Ibid. 3.

A crisi interdum producit. Ibid. n.

Interdum trahitur post dolores. Ibid.

Somnus multus, æstusque assiduus in acutis, exitialis. VIII. 15.

Somnus in acuta febre timores, aut convulsiones movens, malum. IV. 67.

Neque noctu, neque die accedens, pessimum. p. II. 12.

Sopor interdum ex pertinaci vigilia. II. 27. n.

Spumofus sanguis e pulmone emittitur. V. 13.

Sputa mala quænam. IV. 47. n.

Salutaria. Ibid.

Suppurationis metum incutientia. V. 8. n.

Sputum flavescere in pleuritide, bonum. p. II. 44.

Cito, facileque ferri debet. Ibid. 43.

Intense flavum, album, viscidum, rotundum, prævum est. Ibid. 46.

Admodum viride, spumofumque, malum. Ibid. 47.

Nigrum omnium pessimum. Ibid. 48.

Sanguinem in album, leveque verti, optimum. p. II. 48. n.

Quod pulmo non projicit, malum. Ib.

Sputum flavo-rubrum in pleuritide laudatur.

Ibid. 49.

Fœtens in suppuratis, mortale. p. II.

63. n.

Stercus periculosum quodnam. p. II. 20.

Sternutamentum in pulmonum inflammatione noxium. Ibid. 50.

Partum adjuvat. V. 35.

Secundæ exitum promovet. Ibid.

Delirio accidens mortale. Ibid.

Strumæ. III. 26. n.

Stridor dentium in acutis præter consuetudinem metuendus. p. I. 24.

In pueris dentientibus minus periculosus, quam in adultis. Ibid. n.

Stupor ex ictu capitis malus. VII. 14.

Sudor ubi, ibi morbus. IV. 38.

Partis cuiuspiam non semper malus. Ibid. n.

Per somnum multus unde. Ibid. 41.

Multus cum cibi fastidio quid postulet. Ibid.

Febrim non solvens, neque minuens, malum. IV. 36.

Affiduis suppurationis interdum est signum. Ibid. 74. n.

Semper fluens purgationem desiderat. VII. 61.

Sudores saluberrimi quinam. p. I. 29.

Quinam pessimi. IV. 37. n. p. I. 29.

Frigidi in acutis mortem, in longis morbi longitudinem portendunt. IV. 37.

Quibus diebus fere salutare, quibus infidi, difficilesque. Ibid. 36. p. I. 29.

Cum impetu erumpentes mali. VIII. 4.

Morbum producentes quinam. IV. 56. n.

Ob inflammationem, aut ob exsolutionem sæpe fiunt. p. I. 30.

Sudoris lethalis notæ. Ibid.

a Sudore horrescere malum. VII. 4.

Suffitus aromatum muliebria ducit. V. 28.

Suppurati quinam. VI. 27. n.

Sup-

Suppuratio cum sputo bilioso procedens, formidanda. p. II. 53.

Quibus diebus erumpat. Ibid. 57. 62.

Qua parte pectoris delitescat. Ib. 59. n.

Quibus notis indicetur. p. II. 57. n.

Incipiens, ejusque signa. Ibid. 58.

Suppurationem quænam maturent. p. II. 57. n.

Quinam effugiant, quinam moriantur. Ibid. 56. 63.

Suppuratorum nonnulli 14. morbi die sunt in periculo. Ibid. 58.

Suppuratio ex angina pulmonaris periculo non vacat. p. III. 21. n.

A dolore ventris diuturno. VII. 22.

Suppurationum intus excitatarum notæ. Ib. n.

Abditarum causæ. VI. 41.

Surditatem in febribus quænam tollant. IV. 60.

Suspiria luctuosa in acuto morbo mala. VI. 54.

T

T *Abes quid. III. 16. n.*

Tabes, strictius phthisis, ut plurimum a 18. ætatis anno ad 35. oritur. V. 9.

ad Tabem proclives juvenes. III. 19.

in Tabe exitiosum alvi profluvium. V. 14.

Fœtus sputum, capillorumque defluxus signa sunt lethalia. Ibid. 11.

Tabes autumnis sæpissime incidunt. III. 22.

Tabidis malus autumnus. Ibid. 10.

Tabificos morbos gignunt squallores. Ibid. 16.

Tempora autumnales morbos præsagentia. III. 4.

Tempora anni quibus ætatibus faveant. Ib. 18.

Temporum mutationes morbos pariunt. Ib. 1.

Te-

Tenesmus quid. VII. 27. n.

In gravidis periculum infert abortus.

Ibid.

Tertiana exquisita septem circuitibus fere finitur. IV. 59.

Testes, pudendaque retracta lethale in acutis periculum habent. VIII. 11. n. p. II. 10.

Tetanus quid. v. Rigor nervorum.

Occidit saepe quarta die. V. 6.

Tetanus aestate frigidae quandoque perfusio solvit. Ibid. 21.

Timor, aestitiaque perseverans melancholiae signum. VI. 23.

Per somnum in acutis malus. IV. 67.

Tremor in acutis febribus malus. VI. 26. n.

Interdum etiam criticus, salutarisque. Ibidem.

In lethargicis pessimus. VIII. 8.

Tubercula, laboresve ad articulos longis in febribus. IV. 44.

Quibusnam arceantur evacuationibus. Ibid. n.

Tuberculis in cute obortis excretiones considerandae. II. 15.

Tuberculi intus rupti accidentia. VII. 8.

Intus orti varia nomina. Ibid. n.

Tuberculum in pulmone disruptum interdum extemplo necat. Ibid.

Tuberculo in meatu urinario suppurato ruptoque solvitur dolor. VII.

Tumores molles boni. V. 67.

Ante mortem fere concidunt. p. I. 25. n.

Externi laudantur parvi, eminentes, fastigiati in acutum: magni vero, planique damnantur. p. I. 42.

Tumores articulorum, aliosque morbos interdum perfusio extenuat frigidae. V. 25.

Tumores vulneribus, ulceribusque superveni-

nientes saepe convulsionem, & delirium arcant. V. 65.

Ventris raro suppurant. p. I. 40.

Aliquando in scirrhum, aliosque morbos transeunt. Ibid. 38. n.

Hypochondriorum saepe suppurant. Ib. 40.

Sub umbilico constituti rarissime suppurant. Ibid.

In vulneribus non apparentes, malum. V. 66.

Tumores hypochondriorum per initia mortem proximam denunciant. p. I. 34.

Tumorum internorum laudabilium signa. p. I. 43.

Tumorum suppuratio quando expectanda. p. I. 38.

Hi ipsi tamen elapsis 20. diebus solent suppurare. Ibid. nisi haemorrhagia discutiantur. Ibid. 35.

Turgentia humorum. I. 22.

Plerumque deest. Ibid.

Tusses hieme maxime excitantur. III. 23.

In valde senibus curatu difficiles. II. 40.

Sicca leviter irritantes in ardenti febre non admodum siticulose. IV. 54.

Tusses, & tubercula vere gignuntur. III. 20.

Tussis hydropi superveniens mala. VI. 35. VII. 47.

Tympanitis hydrops. IV. 11.

Tympanite sublatorum anatomica observatio. Ibid. n.

V

V Arices, haemorrhoidesque melancholicis furentibus opitulantur. VI. 21.

Variolae, morbillique ante mortem concidunt, pallent, liventque. p. I. 25. n.

Vena.

Vena ubi secanda ad urinæ difficultatem.

VI. 36. n.

Ventris nomine quid intelligendum. I. 15. n.

Venter mollis, mediocriterque corpulentus esse debet in morbis. p. II. 19.

Ventrem imum nimium extenuari in morbis, malum. II. 35. VIII. 5. n.

Ventri, lumborumque dolor pertinax in siccum transit hydropem. IV. 11.

Profluvium ex longo morbo, malum. VIII. 5.

Tumores qui cerebro, qui raro suppurant. p. I. 40.

Ventres hieme, & vere calidissimi. I. 15.

Ventriculi dolor, aestusque ingens in acutis, malum. IV. 65.

Veris morbi. III. 20.

Vermes ascarides. Ibid. 26. n.

Verruca quid. Ibid. 26.

Vesicae laborantis indicia. VII. 39.

Exulcerata signa. IV. 81.

Affectæ indicia sunt mictio sanguinis, urinæque difficultas, ac dolor. Ib. 80.

Vesicae, renumve ulcus puris sanguinisque mictio indicat. IV. 75.

Vesicae, renumque vitia difficulter curantur in senibus. VI. 6.

Vesica tumida, dura, dolens cum acuta febre mortem minatur. p. II. 72.

Vesicae dolores inflammatorii ut plurimum exitiales. Ibid.

Inflammatio solvitur pure albo levi aequalique procedente. Ibid. 73.

Quae purulenta non solvitur urina, vesicae inflammatio, brevi enecat. Ibid. 74.

Inflammatio alvum siccam efficit. Ib. 72.

Inflammatio frequens in pueris. Ib. 75.

Vesicam inflammata mala comitantia. p. II. 74. n.

Vicus ratio in febrium circuitibus. I. 19.

Vicus

- Victus humidus febricitantibus confert. Ib. 16.*
Cautiones quas postulet. Ibid. 17.
Tenuis apud antiquos qualis. I. 4. n.
Tenuis periculosus morbis in longis. Ib.
Extreme tenuis qualisnam probabiliter fuerit. Ibid. 4. n.
Plenior declinante morbo adhibendus. I. 7.
Tenuissimus morbo convenit vigenti. Ibid. 8.
in Victu acutorum morborum quid observandum. Ibid. 9. 10.
Nivium tenui errores graviores, quam in paulo pleniore. Ibid. 5.
Vigilia modum excedens mala. II. 3.
Vigiliae, somnique modum excedentium signa. Ibid. 3. n.
Vigilam longam somnus sequitur longior. Ib.
Vigilia pertinax interdum in soporem migrat. II. 27. n.
Vigiliae per acutas febres quae mala pariant. VII. 18. n.
In acutis febribus assidue delirium praesagiunt. p. II. 12.
Vigor morbi. I. 8. n. II. 29. n.
Purgationem respuit. II. 29.
Vinum sanem minuit. Ibid. 21.
Vires potenter instaurat. Ibid. 21. n.
Sistit interdum vomitum. Ibid. 21. n.
Vini potio ad urinae difficultatem. VII. 48.
Vino iuvulenta uberius nutriunt. II. 11. n.
Vitiligo quid. III. 20.
Visus saepe citius quam auditus ante mortem perit. IV. 49. n.
Ulcus quale ante mortem. p. I. 25.
Ulcerum in hydropicis egre sanantur. VI. 8.
Diuturniora ossis abscessum solent parere. Ibid. 45.
Ulcerum, vulnerumque tumores saepe convulsionem arcent. V. 65.

in Ulceribus, vulneribusque orta pulsatio sanguinis movet profluvium. II. 21.

Unguium, digitorumque lethalis color. VIII. 12.

Vocis privatio e capitis dolore fere mortifera. p. III. 31. n.

Volvulus ex urinae stillicidio. V. 44.

Vomica, tuberculique ruptio interdum repente suffocat. VII. 8. n.

Vomica quibus rumpantur diebus. p. II. 57.

Vomitum frequens capitis dolorem non solvens pessimus. p. III. 31. n.

Cavendus in tabidis, inque ad tabem proclivibus. IV. 8.

Quibus periculosus hominibus. Ib. 7. n.

Blandis ciendus remediis. Ibid. 4. n.

Quinam salutaris. I. 2. p. II. 38.

Viridis, lividus, niger vitiosus est. p. II. 39.

Lividus, foetidusque perniciosus. Ib. 41.

Vomitum quae indicent. IV. 12. n. 17. 18.

Imminentem quae presagiant. p. III. 31. & n.

Pomentes difficulter, crassique per inferiora purgandi. IV. 7. n.

Uretreae tubercula non semper suppurant. Ib. 82. n.

Urina minus morbi sedem, quam labor dolorve partis indicat. IV. 67. n.

Carunculas, capillosve habet saepe a renibus. Ibid.

Furfuracea vesicam scabie veluti quadam affectam significat. Ibid. 77.

Arenosa calculo vesicam laborare declarat. IV. 79.

Bullas habens quid indices. VII. 34.

Cum alba nubecula laudatur, vituperatur cum nigra. p. II. 29.

Tenuis crudum morbum significat. Ib. 30.

- Foetens, nigraque, & crassa periculum ostendit. Ibid. 32.
 In adultis nigra, in pueris aquosa damnatur. Ibid. 33.
 Cui pinguedo innatat, hominem tabe consumi significat. p. II. 35.
 Tenuis in acutis perseverans cum salutaribus signis abscessum fore significat. Ibid. 34.
 Urinae difficultas tollitur suppurato, ruptoque uretrae tuberculo. VII. 57.
 Difficultatem venae sectio juvat. VI. 36.
 Urinae in febribus turbatae dolorem capitis praenunciant. IV. 70.
 Tenuis, aquosaeque in phreniticis male. Ibid. 72.
 Distantes turbationem indicant. VII. 33.
 Urinarum sedimina veluti farina crassior quid denotent. Ibid. 37.
 Nubeculae. IV. 71.
 Tenuium pericula. Ibid. 72. n.
 Uteri erysipelas lethale malum in gravidis. V. 43.
 Os compressum sterilitatem invenit. Ibid. 46.
 Os connivet, contrahiturve in gravidis. Ibidem 51.
 Haemorrhagiam sistit cucurbitula ad mammas apposita. Ibid. 50.
 Uterinae suffocationi sternutatio accedens, bonum. Ibid. 35.
 Vulnere interna quanam mortalia. VI. 18.
 Vulneribus magnis pravisque si non superveniat tumor, malum admodum est. V. 66.

FINIS.

Scire

